Utrecht University Library
Partner in Science
Universiteit Utrecht

Panormia

https://hdl.handle.net/1874/330995

Aevum medium.
Scriptores ecclesiast.
N°. 274

K4 PK 8
N°. 9
I. 621

621 *(Eccl. 274, antea 292s.) Membr. 4°. 194 ff. Saec. XIII exeuntis vel XIV ineuntis.*

Ivo Carnotensis, Panormia s. summa decretorum, in ll. VIII divisa.

Fol. 1a. Incipit prologus parnomiae uel pannormiae iuonis uenerabilis carnothensis episcopi multimoda distinctione scripturarum, cet.

„In hoc libro continentur Decreta Pontificum quae dominus Hubertus de Donk dedit Carthusiensibus prope Traiectum."

Hs.
4 G 9

N° 253. f.

Incipit prologus parnomie uel pannormie Iuonis uenerabilis carnotensis episcopi. multimoda distinctione scripturarum. silua castorum eloquiorum facie contentarum.

Pan totum. norma regula.

EXCEPTIONES ecclesiasticarum regularum partim ex epistolis romanorum pontificum. partim ex gestis conciliorum catholicorum episcoporum. partim ex tractatibus orthodoxorum patrum. partim ex institutionibus catholicorum regum. non nullo labore in uno corpore adunare curaui. ut qui scripta illa ex quibus ista excerpta sunt ad manum habere non potuit: hinc saltem accipiat. quod ad commodum cause sue ualere perspexerit. A fundamento itaque christiane religionis. id est fidei inchoantes. sic ea que ad sacramenta ecclesiastica. sic ea que ad instruendos mores uel corrigendos. sic ea que ad queque negotia discucienda uel diffinienda pertinent. sub generalibus titulis (scilicet de fide de baptismo etc.) distincta congessimus: ut non sit querenti necesse totum uolumen euoluere. sed tantum titulum generalem sue questionis congruentem notare. et ei subiecta capitula sine interpolatione (sine intercisione) transcurrere. In quo prudentem lectorem premonere congruum duximus. ut si forte que legerit non ad plenum intellexerit uel sibi inuicem aduersari existi-

Commendatio

N° 292. f.

In hoc libro continentur decreta pontificum que dominus Hermannus de Donk dedit Carthusiensibus iuxta Traiectum orate pro eo

mauit: nō statī rephendat. s; quid scdm rigorē
quid scdm moderationē quid scdm iudiciū. q̄d
scdm misam dicat diligent' attendat. que mō
se dissentire p̄sentiebat q̄ dicebat. de inten

Intentio op'is tri faria.

Misericordiam .i.a.c.t.d. et alibi. tione diui
Vniuse uie dñi .m.i.u. l'c ne pagine.
Habet enim omnis ecclesiastice disciplina principalit' hanc
intentionē ul' omnē edificationē adusus scien
tiā x se erigentē destruere ul' edificationē di
fidei uitate .7 morū honestate constantē constru
ere. ul' eandē si eo temerata fuit: penitentie
remediis emendare. Huius edificationis magistra
est caritas. que saluti pximorū consulens id p̄cipit
aliis fieri: quod sibi q̄sq; uult ab aliis impendi.

Quod omnis boni magistra sit caritas.

Qui recte doctor ergo ecclesiasticas
regulas ita interptat aut mo
derat. ut ad regnū caritatis
cuncta que docuerit ul' exposuerit
referat: nec peccat. nec errat. cū saluti pxi
morū consulens ad finē sacris institutionibus debi
tū puenire intendat. Vnde dicit beatus aug. de
disciplina ecclesiastica tractās. habe inquit caritatem
7 fac quicquid uis. Siue corripis corripe cū caritate.
si parcis: parce cū caritate. Sed nihil ad hibendum
ē summa diligentia 7 mundandam aciē cordis. quā
tinus inpunendo ul' parcendo sanandis morbis ca
ritas sincera subueniat. et nemo ibi uenalium

medicorum more quos suum est querere. ne pphicet
illam reprehensionem incurrat. Mortificabant animas
que non moriebantur. et vivificabant animas que non vivebant. Sicut enim
ratio corporalis medicine vel depellere morbos vel cu
rare vulnera. salutem servare. vel augere intendit.
nec medicus contrarius sibi esse videtur cum pro qualitate
vel quantitate egritudinis. vel egrotantis. nunc mordentia
nunc mollientia egrotanti medicamina apponit.
et non ferro secat. cui fomento subvenire non poterat.
et e contrario ei nunc subvenit fomento quem ferro
secare non audebat: ita spiritales medici. doctores
videlicet sancte ecclesie. nec a se nec a mutuo dissentiunt
cum illicita prohibent. necessaria iubent. summa
suadent. venialia indulgent. cum duritiam cordis de
linquentium, pro correctione eorum vel cautela ceterorum
severas penitentie leges imponunt vel cum secundum
devotionem dolentium. et resurgere volentium consi
derata fragilitate vasis quod portant. indulgentie
malagma superponunt. Nam qui indulgent. a mino
ribus morbis amovendis providet. et qui illicita prohi
bent. a morte deterrent. qui vero necessaria iubent salu
tem cupiunt servare qui autem summa suadent: sa
lutem student augere; De ammonitione.

Hec attendens diligens lector intelliget unam
esse faciem eloquiorum sacrorum cum distincte
considerabit. quid sit amonitio quid sit preceptum quid
sit prohibitio. quid remissio. et hec nec se invicem in

pugnare: nec a se inuicem distare. sed omnibus sanitatis re-
medium pro sua moderatione dispensare. Sed hec singula
quanti sint ponderis habent quibus ea conueniunt que sint re-
missibilia. que irremissibilia. quando uel quibus de causis
sint remittenda paulo latius est distinguendum; de

ammonitione

Et prima quidem ammonitio penam
non intentat. siquis post eam non eat. sed premium
sibi adquiescentibus pollicetur: Unde dominus in euangelio.
Si uis perfectus esse: uade et uende omnia que habes
et da pauperibus et habebis thesaurum in celo. Ecce lectio ista euangelica in
uoluntate hominis perfectionem ponens: non cogit. non
minas intentat. sicut nec illa. que spadones laudans
qui se castrauerunt propter regnum celorum subinfert:
qui potest capere capiat. At tamen cum ad perfectionem uo-
to se quis astrinxerit uel gradum quem nullus absque continen-
tie uirtute ascendere debet ascenderit iam fit neces-
sarium et penale si non teneat: quod ante hanc ascensi-
onem fuerat uoluntarium. Unde dominus dicit. Nemo
mittens manum ad aratrum. et retro aspiciens aptus est reg-
no dei. Potuit enim ante ascensionem esse inferior. non
tamen deterior. post descensionem uero inferior est et deterior.

Hec de ammonitione; de indulgentia

Indulgentia uero quantum nobis uidetur. que meliora
non elegit. remedium quidem habet non premium. sed ab hoc
siquis declinauerit meretur exitiale iudicium. Ver-
bi gratia. Semel sicut ab apostolo didicimus. humano generi
propter uitandam fornicationem indultum esse coniugium.

Cui uiolator meretur eternu͂ eode aplo testante supplicium. Dicit enim fornicatores et adulteros iudicabit deus. Et hic gradus sicut de ammonitione dixerim, nullum cogit. nisi eum qui se primitus ei alligauit. Uoluntarius enim est. non necessarius. Alioquin transgressio esset. Quicumque uxorem non duxerit; postquam uero se alligauerit: audiat apostolum dicentem. Alligatus es uxori. noli querere solutionem. Inde quod apostolus cum de nuptiis loqueretur: non dixit. Mulier si nupserit premium meretur. sed tantum dixit. non peccat similiter. Itaque si quis aliquem ad cotidiana ieiunia inuitet: rem quidem remuneratione dignam ad quiescenti et perseueranti suadet. Sed qui non adquieuit. non fit se ipso inferior melior. sed licet inueniat ... ipso peior. Sed si a uoto ceciderit fit se ipso inferior et peior. Si uero infra metas sobrietatis et uiuende frugalis se cohibuerit: summorum premia non assequetur. sed si inde ad comessationes et ebrietates prolapsus fuerit: rem reprehensione et confusione dignam fecisse prohibetur. Isti itaque instar. ante superior. et alter inferior qui ante uotum sunt uoluntarii. post uotum uero necessarii. Hunc modos et institutiones suas. qui obseruant. sic iam dictum est aliis remedium. aliis adquirunt premium. non obseruantes ... merentur supplicium. In his itaque ante susceptionem est deliberandum. post susceptionem uero perseuerandum. His itaque breuiter delibatis: de professione et prohibitione aliqua nobis sunt dicenda;

Preceptiones itaque et prohibitiones alie sunt mobiles, alie immobiles. Preceptiones immobiles sunt quas lex eterna sanxit, que observate salutem conferunt, non observate eandem auferunt. Qualia sunt: Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, et proximum tuum sicut te ipsum, et honora patrem tuum et matrem tuam, et si qua sunt similia his. Mobiles vero sunt quas lex eterna non sanxit, sed posterorum diligentia ratione utilitatis invenit, non ad salutem principaliter obtinendam, sed ad eam tutius muniendam. Quale est illud apostoli: Hereticum hominem post primam et secundam correptionem devita; non quod eorum colloquium per se saluti obesset, sed quod frequentatum ex obliquo quorundam simplicitatem corrumpere posset. Et multa reperies in canonicis institutionibus in hunc modum. Similiter immobiles prohibitiones sunt, que ad interitus vitia loquuntur. Qualia sunt: non occides, non mechaberis, et cetera. Et hec sunt illa minima precepta de quibus dominus dicit: Qui ea solverit et sic docuerit, in regno celorum minimus erit. Qui vero observaverit, non statim regno dei dignus erit, quia inchoantia sunt hec, non perficientia. Sunt alia interdicta, in quibus si interdicta non fuissent, nec mors operaretur, nec salus periclitaretur, sed ad hoc ea sanctorum patrum auctoritas reverenda ita decrevit, ut presentibus non obesset, cum percenderet non maioribus mala vel cautiones caritas sincera provideret. Quale est illud: clericus post actam de crimine dampnabili publice penitentiam clericus non maneat.

vel ad clericatum non accedat. Quod vero ait beatus Augustinus dictum est rigore disciplinae, non desperatione indulgentiae. Alioquin contra claves ecclesiae disputaretur, de quibus dictum est: Quae solveritis in terra soluta erunt et in caelo. Sed ne forsitan spe honoris ecclesiastici animus intumescens superbe ageret penitentiam: severissime placuit, ut post actam penitentiam nemo fiat clericus, vel maneat clericus. quae posteriorum non est supputanda diligentia. quamvis saluti nichil detrahebant, humilitati aliquid addiderunt. qua tutius salus aliis muniretur. Expertos credo aliquorum fictas penitentias per affectatas honorum potentias. Cogunt enim multas inveniri medicinas multorum experimenta morborum. Tale est illud mediatoris. [illegible] sermo vester. est. est. non. non. quod autem amplius est a malo est. non iurantis. sed iurare cogentis. Non quod malum sit in contractibus humanis ex necessitate iurare: sed quod longius sit a periurio qui nunquam iurat: quam ille qui qualicumque occasione iurat. Nam et de domino dicitur. Iuravit dominus. et apostolus dicit. Omnis controversiae eorum finis est iuramentum. et idem apostolus dicit iurans. Est veritas Christi in me. et alibi cotidie morior per vestram gloriam fratres. In his igitur in quibus observatis salus adquiritur. vel in quibus neglectis mors indubitata contrahitur. nulla est admittenda dispensatio. Sed ita sunt omnia cum lege sancita inviolata vel indicta servanda sicut sunt. In his vero quae propter rigorem disciplinae. vel muniendam salutem posteriorum sanxit diligentia si honesta vel utilis conse-

quatur compensatio; potest procedere auctoritate presi
dentium diligenter deliberata dispensatio. Multa
enim talia in euangelica hystoria. in actibus apostolorum
in gestis conciliorum contigisse legimus. et post mo
dum apostolicorum uirorum auctoritate robora
ta cognouimus. Assumamus itaque primum exemplum
de euangelio. Dominus quippe mittens discipulos
suos ad predicandum: inter dixit eis. ne peram sac
culum. et quia uita domini ihesu in terris disciplina
est morum: instante tempore passionis sue et peram reddit
et sacculum. in seipso primo dans exemplum. quod
in huiusmodi traditionibus necessitati temporis cedere
debet. Similiter paulus. cum apud corinthios se tran
siturum promisisset in macedoniam. et presensisset hoc
eis minime profuturum. mutauit dispositionem
suam. non tamen sententiam. Unde se ita excusat dicens.
Cum ergo hoc uoluissem. numquid leuitate
usus sum. aut quod cogito. secundum carnem cogito
ut sit apud me est et non. Non enim sententiam suam
se mutasse intelligebat. qui in ueniendo ad eos.
et non ueniendo: salutem eorum querebat. Unde in se
quentibus dicit. Ego autem testem deum inuoco in animam
meam quod parcens uobis ultra non ueni corinthum.
Secundum carnem quoque dispositionem suam se mutasse
non putabat quoniam qui secundum carnem cogitat tempora non im
plet quod disponit. quia pro sonis maioribus defert
aut certe leuibus aut apparatibus uincitur. Spirituales autem

te disposita non impleat, qui consultatus aliquid
pro salute eorum quibus preesse dicitur providet. Item apostolis
in communi sententia Ierosolimis confirmatum est,
et per Paulum et Barnabam fratribus per Syriam destinatum,
ne quis qui ad fidem veniens circumcisioni legis haberetur
obnoxius. Ipse etiam apostolus ad Galathas scribens ita dicit:
Si circumcidamini, Christus vobis nichil proderit. Et idem apostolus
cum Petro restitisset in faciem, quod simulationi quo-
rundam Iudeorum consensisset, qui circumcisionem saluti puta-
bant esse necessariam, tamen necessitati compescendus
Timotheum Listris circumcidit, ut scandalum Iudeorum
ibi commorantium devitaret, ostendens actu quod
alibi de se testatur: Factus sum Iudeis tamquam Iudeus,
ut Iudeos l[illegible] quod utique intelligendum
est non astu mentientis, sed affectu compatientis. Cuique
ita cupiens subvenire, quemadmodum sibi sub-
veniri voluisset, si in ea affectus esset. **Ubi dispensa-**

Multa quoque principes **tio possit admitti.** ecclesiarum pro rigore canonum distric-
tius iudicant, multa pro temporum necessitate
tolerant, multa pro personarum utilitate vel strage po-
pulorum vitanda dispensant. Multa etiam in actis publicis i-
mmutata septenariorum testimoniis comprobantur. Sic sancte
Romane ecclesie sanctus pontifex Leo neophitos ad sum-
mum sacerdotium permisit accedere, quos Paulus pub-
lica predicatione ab eodem officio studuit removere. Sic
etiam arrianos postquam conversi fuerint. Legi

Quod Paulus ne passim
inconsulte fieret,
pro rigore prohibuit,
Leo in personis proba-
bilibus dispensatio-
ne permisit.

mus in suis officiis susceptos fuisse. Inde et in pta-
xit papa Leo de stabilitate non immutandorum et discre-
tione temperandorum ita scribit rustico episcopo narbo-
nensi. Sicut quaedam sunt que nulla possunt ratione con-
velli: ita multa sunt que aut pro necessitate tem-
porum. aut pro consideratione etatum oportet tem-
perari. illa semper consideratione servata ut in his que du-
bia fuerint. aut obscura. id noverimus sequendum:
quod nec preceptis evangelicis contrarium. nec de-
cretis sanctorum patrum inveniatur adversum. Unde
Augustinus in epistola ad bonefatium. In huiusmodi causis ubi
per graves dissensionum scissuras non huius aut illius est
hominis periculum. sed populorum strages iacent: detrahen-
dum est. aliquid severitati. ut maioribus malis sanan-
dis caritas sincera subveniat. Idem in eadem. Adver-
sus hereticos sic inquiunt oportet ut nos extra ec-
clesiam fuisse peniteat. ut salvi esse possimus. quomodo
post istam penitentiam. apud vos clerici vel etiam episcopi
permanemus: hoc non fieret quoniam revera quod fac-
tum est fieri non debuerat. nisi pacis ipsius compassione
sanaretur. Sed sibi hoc dicant. et multo maxime
humiliter doleant quod in tanta morte precisionis ia-
cent ut isto quodam vulnere matris catholice re-
viviscant. Cum enim precisus ramus inseritur. fit ali-
ud vulnus in arbore. quo possit recipi ut vivat
qui sine vita radicem peribat. Sed cum recepta re-
cipienti coaluerit. et vigor consequitur et fructus.

Sicut ni coaluerit ille quidem arescet, si uita arboris
permanebit. Est autem et tale inserendi genus ut nul
lo preciso ramo. qui intus est ille qui foris est inse
ratur. non tamen nullo. sed leuissimo arboris uulnere.
Ita quidem isti cum ad radicem catholicam ueniunt nec
eis quamuis post errorem sui penitentiam honor cle
ricatus aut episcopatus auferatur fit quidem aliquid tan
quam in cortice arboris matris contra integritatem
seueritatis. Verumptamen quia neque qui plantat est
aliquid neque qui rigat sed deus qui incrementum dat precibus fusis. coa
lescente insitorum pace ramorum. caritas operit multi
tudinem peccatorum. De hac autem dispensatione
corripiendorum uel temperandorum dicit idem Augustinus in
ii. libro contra [illegible] peccatorum intus
in ecclesie societate constitutorum in aliquo tali peccato
fuerit deprehensus ut anathemate dignus ha
beatur. fiat hoc ubi nullum periculum scismatis
est. Infra idem. Quando ita cuiusque crimen notum
est omnibus et exsecrabile apparet ut uel nullos prorsus.
uel non tales habeat defensores per quos possit
scisma contingere. non dormiat seueritas disci
pline. Infra. Neque enim potest esse salubris a mul
tis correctio. nisi cum ille corripitur qui non habet
multitudinem socium. cum uero idem morbus plurimos
occupauerit. nichil aliud bonis restat quam do
lor et gemitus. ut per illud signum quod Eze
chieli sancto reuelatur. illesi ab illorum euadere

De infidelibus non iudicat ecclesia.

Cum quisque fratrum

merean(tur) uisitatione. Infra. Reuera cum conta-
gio peccandi multitudinem inuaserit diuine dis-
(ł seuera)
cipline seuera mis(ericordi)a necessaria e(st). N(am) (con)silia separati-
onis (et) inania sunt. (et) p(er)niciosa atq(ue) sacrilega. quia (et)
impia (et) sup(er)bia fiunt (et) plus p(er)turbant infirmos
bonos. q(ua)m corrigant animosos malos. Infra.
Turba aut(em) iniquorum cum facultas e(st) p(o)p(u)lo-
rum p(re)mendi sermone g(e)n(er)ali obiurgatione feri-
enda e(st). (et) maxime si occasionem atq(ue) oportunita-
te(m) p(re)buerit aliquod flagellum de sup(er) d(omi)ni quo eos
apparea(t) p(ro) suis m(er)itis uapulare. Soleo audire in
potestate e(ss)e iudicis mollire sententia(m) (et) mitius
uindicare quam leges. Item Innocenti(us) rupho
(et) eusebio (et) c(e)t(er)is ep(iscop)is macedonib(us). N(ost)re lex e(st)
ecclesie uenientib(us) ab h(er)eticis qui t(ame)n illic bapti-
zati sunt. p(er) manus impositione(m) laicam t(antu)m
tribuere communione(m). nec ex his aliquem in cleri-
cat(us) honore u(e)l exiguu(m) subrogare. Prouideat
ergo dilectio u(est)ra hacten(us) talia t(ra)nsisse (et) ad iudicium
quod utiq(ue) ut dictis necessitas impauit: in pa-
ce iam ecclesias (con)stitutas n(on) p(re)sumere. S(ed) ut sepe
accidit. quotiens a popul(o) aut a turba peccat(ur)
q(ui)a in o(mn)es p(ro)p(ter) multitudine(m) n(on) pot(est) uindicari: inul-
tu(m) soleat transire. Item id(em) eisde(m). Sacerdotu(m) su(m)ma
deliberatio h(ec) fuit. ut quos bonosus ordinauerat:
ne cu(m) eode(m) remanerent. ac fieret n(on) medioc(re)
scandalum: ordinati reciperent(ur). Verum ut opi-

Item in ep(isto)la ad marcellinu(m)

nec ambigua. Iam quod quod p remedio ac neces
sitate tpr is statutum est. constat p'mit n fuisse.
ac fuisse regulas ueteres quas ab aplis aut aplicis
uiris traditas romana eccla custodit. custodire
q; mandat. bis qui eam audire psueuerunt.
S; necessitas tempis id fieri magno ope postu
labat. Et quod necessitas p remedio repit ces
sante necessitate debet utiq cessare pari qd
urgebat. qr alius e. ordo legitim. alia usurpatio
quam ad psens fieri temps impellit. S; hec
canones ap niceam constituti de nouatianis
fieri pmiser. Pro ille canon a patribus institutus
ponend est. ut possim ad uite ul quid ul qua
he aberisse [illegible] De his in
quiunt qui nominant se ipsos catharos .i. mundos.
.i. aliqn ueniunt ad catholicam ecclam placu
it sco magno sydono: ut accepta man impo
sitione sic maneant in clero. Simili dispensatio
ne bat Gre papa anestoriana hesi reuertentes:
in suis gradib recipi iubet. ita scribens ad epos
in hibina catholice eccle. Et ad unitate natiui
tatis xpi q eq; a pruso errore nestorii reuertunt.
coram sci trinitatis uire coggatione fateantur
eundem nestorium cu omib suis sequatib ac
reliqs heses anatematizantes. uenerandas q
sinodos qs unisal eccla recipit se recipe ac
uenerari pmittant. ac absq; ulla dubitatione

scitas ursa eos: seruatis eis pris ordinib' in suo cetu
recipiat ut dum psollicitudine occultam̄ iteis eorum
discutitis. ad q; eos pscientiā ueiā recta q̄ te
nē debeant docetis. & pmansuetudinē nullā
eis contrarietatē ul difficultatē de pris suis ordi
nib' facietis. eos ab antiqui hostis ore rapiatis.
Huis simile qd ex epla cirilli in issa maximo
diachono antiocheno. Didici a diligendo m
paulo monacho: quia recusat pietas tua usq;
hodie cōmunionē reuerentissimi iohis epi
amplecti, pe eo qd quidā in antiochena ecclia ma
le adhuc cū nestorio ul sentiant: ul sense
rint quidē s; forsitan resipuerint. Probet g tua
modestia. utrū aliqui collegę inde a eminreue
rent. cum nestorio sentiant: & mince collo
qint. licet aliqn cauteriatā (cauteriatam) hūnt conscientiā:
corrigātur aūt nūc acta penitencia sup his in qb'
surrepti sunt. quā uis confiteri fortasse reue
ant excessū. Infra. Nā nō estimem amare cō
tentionē amplectam iohis epi reuentissime
cōmunionē indulgentes ei icausa dispensa
tionis ei negotiū subtili ul districti siue uehe
mitius. erga se recognoscentis agat. Dispensa
tionis eni gra ut dix ege negotiū multum.
Eiusdē ad gennadiū prin.. mandri..
tam. dispensationes rerū nō nūquā cogunt
parū qd adebito quosdā foras exire. ut ma

nis aliquod lucri faciant. Sicut enim hi qui mare navi-
gant tempestate urgente navique periclitante:
anxiati quedam exonerant. ut cetera salva permane-
ant: ita et nos cum non habemus salvum in domo omnium ne-
gociatorum penitus certitudinem: despicimus ex his
quedam ne cunctorum patiamur dispendia.
Et infra. Ex hec scribis. cognosces quod pietas
tua tristetur in sanctissimum et dei cultorem fratrem et
comministrum nostrum Proculum episcopum. eo quod admi-
serit hyeliensium euguennium. que quidem ecclesie
leges palestine preposituri non noverunt. Et in
fra. Quod ne refugiat pietas tua sanctissimi et deo ami-
cissimi Proculi episcopi communionem. Varia enim fuit eu-
tamen [illegible] et modus nul-
li sapientium displicuit. Item. Ea de discretionis mo-
deratione romani pontifices qui translationes episcoporum
que districte apostolicis et canonicis sanctionibus pro-
hibite fuerant: maiori ecclesie utilitati consulen-
tes fieri permiserunt. Alii etiam quosdam episcopos a predecesso-
ribus suis depositos. pro honestate personarum. et ne-
cessitate populorum. in suis officiis reconciliaverunt.
quorum nomina inferius annotata reperientur. Item. Ea
quoque romani pontifices decreverunt. ne filii
presbiterorum assumerentur ad presbiteratum. non quod persona-
rum acceptio apud deum. alienum sit moriri vel natura
eorum par est. genitrix: ab aliquo possit reprehendi.
vel filii propinquitate parentum condempnari. dicente

apti. filius non portabit iniquitatem patris. et apostolo. Si deus iustificat. quis est qui condempnet. et ex verbo augustini. Non ut cuiusque nascantur homines. sententia parentum nos sequitur. honesti vel filii eorum. sed ad reprimendam quorumdam presbiterorum vel incontinentiam vel cuti muniendam aliorum continentiam. Sed quia ex his quasdam personas non tantum religiosas. sed etiam ecclesie dei necessarias esse cognouerunt: decretum temperauerunt. ita genitos quorum conuersatio in monasteriis. uel religiosis ecclesiis probata fuerat: non solum ad presbiteratum. sed etiam ad summum sacerdotium promoueri permiserunt. Et ut de nostris temporibus taceamus: sic legitur in gestis romanorum pontificum. Felix tercius. natione romanus. ex patre felice presbitero fuit: a temporibus odagarii regis. usque ad tempora theoderici regis. Item. Agapitus natione romanus. ex patre gordiano presbitero summus pontifex fuit. Gelasius natione afer. ex patre ualerio episcopo. sedit annos. iii. menses. viii. dies. xviii. Siluerius natione campanus ex patre ormisda romano episcopo. sedit annum i. menses. v. dies. xx.i. Deus dedit natione romanus. ex patre stephano subdiacono. sedit. iii. annos dies. xx.iii. Theodorus natione grecus. ex patre theodoro episcopo: sedit annos. vi. menses. v. dies. xxiii.

De transmutatione

Quia uero episcoporum plurimi. ex aliis ciuitatibus ad alias pro necessitate seu utilitatem temporum sunt transmutati: ex subiectis ma

manifestum est. Perigenes in petras est ordinatus episcopus.
sed quoniam cives eius civitatis eum recipere noluerunt. ro
manus antistes iussit eum intronizari in corintho
metropoli. defuncto eius episcopo. eique donec vixit ec
clesie prefuit. Dositheum seleucie episcopum alexan
der antiochenus episcopus. in tarsum cilicie transmu
tavit. Reverentius abarchis fenicie in tyrum trans
mutatus est. Iohannes degordomilia mutatus est. in pro
conissum. et presedit ecclesie. Palladius exhelinopo
li mutatus est in asponam. Alexander abalia elipoli
in andriapolim mutatus est. Gregorius. nazan
zenus. prius civitatis capadocie fuit episcopus. que saxima
dicitur. deinde a beato basilio. et aliorum episcoporum conse
su in antiaco consensu ... electus prius sabisth
e ecclesie prefuit. et postea in antiochie presul
est constitutus. Theusebius ab apamia asie transfer
tur in eudoxiopolim que dudum salambria vo
cabatur. Policarpus de urbe anta psilena misie in
nicopolim tracie mutatus est. Ierophilus de trabe
xopoli frigie transmutatus est. in platino polim
tracie. Optimus abagardiamia frigie in antiochi
am. pisidie transmutatus est. Silvanus a silino asino
politracie. est mutatus in troadam. Et plurimos episcopos
expositos desede apostolica. restitutos exempla
subiecta declarant. Iohannes crisostomus adua
bus. sinodis octo decem episcoporum fuit diiudica
tus sed iterum fuit restitutus. Marcellus episcopus anchire

galacie depositus fuit. sed postmodum proprium recepit
episcopatum. Asclepius diiudicatus a sinodo. ecclesiam
suam postea recepit. Et Lucianus episcopus adrianopolitanus
dampnatus a papa iulio: recepit ecclesiam suam et episcopatum.
Cirillus ierosolimitanus episcopus depositus fuit postea
reconciliatus est ecclesie sue. Similiter et polichro
nium eiusdem ecclesie ierosolimitane pontificem.
sixtus papa dampnauit. et iterum reconciliauit
eum. Innocentius papa fotinum dampna
uit episcopum sed ipse postea eum in proprium locum
restituit ecclesie sue. Misenum episcopum a papa
felice dampnatum. gelasius papa successor illius
et communicauit. et ecclesie sue restituit. Leontius
dum esset presbiter depositus fuit. sed postea in an
tiochena ecclesia patriarcha extitit. Gregorius uero
iii. theodosium quem eugenius eius antecessor
presbiterii honore priuauit. Sancte ecclesie signine
consecrauit episcopum. Ybas namque episcopus diiudicatus
fuit. sed sancta sinodus canonice suam illi resti
tuit ecclesiam. Rotaldum uero episcopum sancte suessi
onensis ecclesie in sinodo cui carolus rex inter
fuit condemnatum. et sofredum placentium
episcopum merito replicatum nicholaus papa ambos
reconciliauit. Sicabes papa viii. fotium
neophitum a papa nicholao depositum inter
uentu augustorum basilii leonis. Alexandri
imperii in archatu constantinopolitano restituit

scribens p̄dictis augustis in hec uerba. Sep
sistis nob̄ dilectissimi filii ut ap̄lica ꝛ eo passi-
onis uiscera apientes. omnis qui in ecclīa. q̄ ap
uos ē correptionib' sub iacent. recipiam' pa-
cis ꝛ unanimitati studentes domnū ipsū. ph'r ar-
chiep̄m cōmunicantē nob̄ in suum nr̄i sacerdocii
dignitatē ꝛ honorem paturit restituim'. ne
diutius ecclīa dī scismate ꝛ scandalo cōturba
ta pmaneat. Nos g° peticionē urām ut iustam
ꝛ dō placentē amplexi sum'. ꝛ oportunum
temp' quod diu desideram' nos inuenisse ga
uisi. misim' apocrisarios nrōs uoluntatē urām
cōplere. quā uis pietas urā anq̄ uenirent
ipsum [illegible] uiolenter resti
tuere. Quod ꝛ nos libent' recipim'. ꝛ quan
uis hoc faciendi potestatē hn̄tes. n̄ tn̄ ex
potestate nrā eū restituere uolum'. s; ex apo
tolicis decretis ꝛ patrum cōstitutionib' testimo
nia pferim'. nō leges ecclię antiquit' datas
soluentes. s; in qb' regulas diligentia in cō uul
bilit' obseruata ecclię corp' euellit ꝛ dissipat.
ad utilitatē eius oīa reducē cupientes. Sinod'
eñi niceni scdō capitulo dic. Quoniā frequent'
siue necessitate siue alio quolibet m̄ trans
gredi contigit homines ecclasticos canones.
Et papa gel'. dic. Quoniā ubi necessitas nō est.
inconuulsibilia maneant scdm patrum decreta

ut sessimus papa leo in eodem spiritu perspicue dicens. Ubi necessitas non est. nullo modo violentur sanctorum patrum constituta. Ubi vero necessitas fuerit. ad utilitatem ecclesie qui potestatem habet ea dispenset. Ex necessitate enim fit mutatio legis. Et felix papa Contemplari oportet quos ubi occurrit necessitas. sepe constitutiones patrum transgredimur. Et cartaginensis sinodus .xxxv. capitulo dicit. Precipimus ut clerici rursus in ecclesia recipiantur quamvis prius in sinodo depositi fuerint. Sinodus in sinodum solvit: propter unitatem in pace ecclesie. Et innocentius papa .v. capitulo dicit. Qui promoti sunt a bonoso heretico. recipiantur tamen ne scandala in ecclesia pullulent non solum autem presbiteri depositis apostolica sedes hec paci ecclesiastice studens. adiutorium manum porrexit orthodoxis sacerdotibus in patriarchis ad eam confugientibus sicut in nostro photio. fecit usitata miseratione subvenit. Nostis enim quod magnum anastasium alexandrinum episcopum. et cirillum. et polieronium. ierosolimitanos episcopos in iohannem: quem caritas vestra crisostomum vocat. et flavianum a sinodo depositos apostolica sedes in pristinum honorem restituit. Si quidem quia donatistis in bonoso ordinati et alumnibus orthodoxe ecclesie a sinodo plenaria sunt segregati. ab eadem synodo recipiuntur. in cathalogo sacerdotum habentur: ne

ecclesia diminutionem vel divisionem patiatur. quanto
magis orthodoxe fidei unius et immaculate ui
que non oportet contempnere sed ad pristinum hono
rem revocare. Sic enim apostolica sedes semel acci
piens claves regni celorum a primo et magno
pontifice ihesu christo per principem apostolorum petrum di
centem ad eum tibi. d. c. r. et quodcumque. l. s. t.
e. l. i. c. et c. habet potestatem universaliter ligandi et
solvendi. et secundum ieremiam evellendi atque pla
tandi. propter hoc et nos eidem potestate principis
apostolorum petri utentes cum omni ecclesia nostra man
damus vobis et ceteris fratribus patriarchis alexandrie an
tiochie ierosolimorum. et ceteris episcopis. et omni ple
nitudini con[illegible] ecclesie secundum
petitionem vestram: photium patriarcham fratrem et
consacerdotem nostrum in vos in communionem recipere. Item.
Recipite eum sine excusatione. nullus accusi
a sinodis contra eum pactis. Nullus secundorum prede
cessorum meorum nicholai et adriani sententias
contra eum causetur. De ipso enim surreptum est. illis
nullus contra eum sub scriptiones vestras occasionem
scismatis habeat omnia enim irrita et infecta facimus.
et que sunt contra eum in manibus principis apostolorum
ponimus et recipimus in humeris ihesu christi agni dei qui
tollit peccata m. Item. et hoc confirmare vos
volumus ut post mortem photii fratris nostri nullus
ex mundana dignitate ad pontificalem dig-

nitatē ascendat. s; ex pbris cardinalib' ei' dem
ęcclię ut ex diaconib' aut ex aliis sacerdotib' q
sub ęcclię constantino politana consistunt. &c.
Et qm̄ nos ꝓpace ęcclię sollicti photiū frēm
nr̄m recipim' sic' & adrian' papa tharasium,
nullus cōputet canonicū usum. ꝑuilegia eni
paucoꝝ. cōmunē legem n̄ faciunt. Si qs uero
tale quidam̄ facę ꝑsumserit siue uenia erit.
Itaq; cū ēēt antiqs regulis ꝑfinitum ut nul
lus q ēēt in clero extrnearū consortiū haberet
mulierum. s; earum tm̄ quę omnē suspec
tionē excluderent. bs Greg. hunc rigorē ita
modificauit dicens anglorꝝ. ut si q ēēt ext sa
cros ordines cōstituti qui se continē n̄o possent
uxores sortirent' & stipendia sua foris accipe
re rent. Intelligens leuiorē ēē casum si uē
tes cōiugali uinculo exciperent'. quā si uago
cōcubitu int̄minatę libidinis uoragine ab
sorberent'. Sic aliç dispensationes salubri
deliberatiōe admissę: cessante necessitate.
debeant & ipse cessare. nec ē ꝓlege habendum
qd' aut utilitas suasit. aut necessitas imparuit.
Vn̄ legitur in eplia bi leonis pape ad epos
affrice. Sup ē frs. ut concorditr salubres sus
cipiatis hortat' & nichil ꝑ contentionē agentes
s; ad omē studiū deuocionis unanimes diui
nis & aplicis cōstitutionib' pareatis. & in nullo

patiamini, prudentissima canonum decre-
ta uiolari. Que enim hactenus certarum remissi-
sime consideratione causarum antiquis deinceps custo-
dienda sunt regulis. ne quod ad tempus [illegible]-
tate concessum est. iusta post ultione plectamur.
Nec tamen hoc in ecclesiasticis obseruandum est regulis.
sed in ipsis legibus de uenerandis legibus legitur
romanis hec sunt. Quodcumque imperator per epistolam
constituit. uel cognoscens decreuerit. uel edicto pre-
cepit: legem esse constat. he sunt que constitutio-
nes appellantur. Plane ex his quedam sunt que personales
appellantur. que nec ad exemplum trahuntur. Quoniam
nec hoc princeps uult. Nam quod alicui ob
merita indulsit [illegible] pena irrogauit. uel si
cui sine exemplo subuenit. personam non transgre-
ditur. Possem huiusmodi plurimas rationes plurima ex-
empla colligere. sed prudenti lectori. et ei qui nouit
plura de paucis intelligere debent predicta pau-
ca sufficere. Quod tamen iam monuimus. iterum monemus
ut siquis quod legerit de sanctionibus siue dispensa-
tionibus ecclesiasticis: ad caritatem que est plenitu-
do legis referrit: non errabit. nec peccabit. et cum
aliqua probabili ratione a summo rigore declinabit
[illegible] excusabit. si tamen nichil contra euangeli-
um nichil contra apostolos usurpauerit. Si que uero sen-
tentie de forensibus legibus inserte sunt que iu-
dicium sanguinis contineant. non ad hoc inserte sunt

ut ecclesiastica iudex
perfas aliquem

debeat condempnare. sed ut ex eius assertione canonicorum fiat decretorum. hinc attendens quanta penitentia puniendum sit facinus illud. uel flagitium quod iudicant iudices seculi morte uel membrorum mutilatione multandum. hanc enim ratione romani pontifices in assertione decretorum suorum frequenter interponunt. Nam si hec seculi leges continent quanto magis diuine: Praelecta haec. Deinceps singularium partium totius uoluminis intentionem breuiter perstringemus. ut hinc prudens lector aduertat: quid in unaquaque parte sibi necessarium querere debeat;

PRIMA PARS HUIUS

libri continet de fide. de diuersis heresibus. De sacramento fidei .i. baptismate. de ministratio baptizandorum et consecrandorum. et consignandorum et consignatorum. et de obseruatione singulorum. et quid conferat baptismus. et quid confirmatio. de sacramento corporis et sanguinis Christi. de missa. et sanctitate aliorum sacramentorum.

Secunda pars continet de constitutione ecclesie. de oblationibus fidelium. de dedicatione et consecratione ecclesiarum et altarium. De sepultura et primitiis. et de rebus ecclesie. De decimis et de legitima possessione. et de confugientibus ad ecclesiam. de sacrilegio. de libertorum tutela. de alienatione

de commutatione rerum ecclesiasticarum. de scriptu-
ris. i. autenticis conciliis. de consuetudinibus.
de ieiunio et elemosina;

Tercia pars continet de electione et con-
secratione pape. archiepiscoporum. episcoporum. de ordi-
nibus. de clericis et laicis ordinandis et non ordinan-
dis. De mutatione episcoporum. de ordinatis non reor-
dinandis. De continentia ordinatorum. De simo-
niace ordinatis et ordinatoribus. qui omnino sunt
deponendi. et qui misericorditer reconciliandi. De profes-
sione hereticorum. De lapsis in sacris ordinibus qui non
debeant ministrare. et qui misericorditer ad ministran-
dum possint accedere. de clericis homicidis. qui non
debeant [illegible] ministrare. De usura-
riis. de servis per ignorantiam ordinatis. Qui
debeant manere in ordinatione. et qui non. De
clericis ebriosis seu scurrulatoribus. de monachis.
de etate qua possint parentes contradicere reli-
gioni filiorum. et qua non possint. de viduis et
virginibus velatis. De abbatissis.

Quarta pars continet de primatu
et dignitate romane ecclesie. de conci-
liis convocandis. De provincia quomodo sit
constituenda. de potestate primatum. et metropoli-
tanorum episcoporum. De negociis et causis ecclesiasticorum ubi
debeant tractari. de spoliatis revestiendis.
de accusatione. et quo ordine. et a quibus personis. et -

aduersus quas personas debeat uel non debeat fieri. De testibus qui et quot et quomodo et quali tempore et in quibus negotio testificari debeant uel non. De induciis que tempore et quanto tempore dande sunt de subterfugientibus quanto tempore et qua ratione expectari debeant. De iudicibus quales debeant esse. et quomodo sententiam iudicii debeant proferre. De appellatione quo tempore et qua ratione debeat fieri. et de pena male appellantium.

Quinta pars continet de clericis sola infamia sine testibus accusatis. quota manu se debeant purgare. de causis et negotiis laicorum. De inuocatione excommunicandorum. de licita et illicita excommunicatione. et absolutione. De illis qui excommunicatis fidelitate aut sacramento astricti sunt. quod possint sine periurio absolui ab illo sacramento. de hereticis post mortem excommunicandis. Quid sit communicandum non ex nomine excommunicatis.

Sexta pars continet de nuptiis. quo scilicet tempore et inter quas personas et qua de causa debeant fieri. De his que perfectum reddunt coniugium. De perfecto et imperfecto coniugio. de concubinis. de coniugibus quorum alter sine altero continentiam uoluit. uel religionis habitum sumpsit. De uxoribus que uiris in captiuitate ductis. aliis nupserunt. Quod sit coniugium inter

personas eiusdem religionis. hoc est. inter gentiles
et inter iudeos. inter personas uel que non sunt eiusdem
religionis aut fidei. non potest fieri coniugium. Quare uel
de causis non debeat solui coniugium. Cuius modi con
iuncto non facit coniugium. De separatione coniugii non ob
causam fornicationis;

Septima pars continet de separatione
coniugii ob causam fornicationis carnalis.
De uiro qui cum alterius uxore fornicatur:
quod post mortem mariti non possit eam habere uxorem.
De interfectore coniugum suarum. De forni
catione spirituali quod propter eam licite dimittatur
uxor. De reconciliatione coniugum. De sententia
quod debent [illegible] mulieribus. i. mulie
res uiris suis. quando reconciliantur. De subiectione
qua debent uxores uiris suis subici. Qua ra
tione non debet fieri coniugium inter parentes. De
eo quod unus uir non potest duas commatres ducere
unam post aliam. De eo quod cum filiola sua aut cum commatre
sua. aut quod filium suum baptizauit. aut cuius uxor
filium suum aut priuignum de sacro fonte leua
uit. aut ad confirmationem tenuit. non uolunt
separari. In quo ramusculo consanguinitatis pos
sunt coniugia fieri. De accusatione consan
guinitatis i. a quibus personis debet fieri. De sa
cramento quod debet fieri. De inquirenda paren
tela. i. de incestuoso discidio. De gradibus cum

i. quomodo debet fieri.

sanguineitatis recto et transverso ordine dispositis.

Octava pars continet de homicidio spontaneo et non spontaneo, et quod potest fieri sine peccato. De eo qui liberum clericum occiderit: quid debeat emendare. De eo qui percusserit mulierem in utero habentem et abortierit, utrum homicidium fecit necne. De incantationibus et divinationibus et diverso genere magice artis. De natura demonum. De sortibus. De observatione dierum et mensium. De iuramento quod debeat teneri necne et quos habeat comites. De omni genere mendacii.

Prima pars istius libri continet de fide contra diversis heresibus. De sacramento fidei et baptismate et mysterio baptizandorum, consecrandorum et signandorum et de observatione singulorum et quid conferat baptisma. Quid confirmatio. De sacramento corporis et sanguinis domini et de missa et de aliorum sacramentorum sanctitate amen. Incipiunt decreta sanctorum pontificum de

De fide sancte trinitatis

Credimus unum deum esse patrem et filium et spiritum sanctum. Patrem eo quod habeat filium. Filium eo quod habeat patrem. Spiritum sanctum eo quod sit ex patre et filio. Pater ergo principium deitatis. Qui sicut numquam fuit non deus, ita numquam

sunt. non pater. a quo filius natus. a quo spiritus sanctus non natus:
quia non est filius. neque ingenitus: quia non est pater. nec factus
est spiritus sanctus: quia non est ex nihilo. sed ex deo patre et deo filio deus procedens. pater
deo lumin continui. cui eternus sit pater. filius eternus eo quod habeat filium
eternus: eo quod sit patri et spiritui sancto coeternus. Spiritus
sanctus eternus. eo quod sit patri et filio coeternus. Non
confusa in unam personam trinitas. ut Sabellius dicit.
Neque autem separata aut divisa in natura divinitas. ut Arrius blasphemat. sed alter in persona pater
alter in persona filius alter in persona spiritus sanctus. Unus
in natura in sancta trinitate deus pater et filius et spiritus sanctus.

Non pater carnem assumsit. De incarnatione christi. De incarnatione christi.
neque spiritus sanctus: sed filius tantum. ut qui erat in divinitate patris dei filius
ipse fieret in homine hominis filius. Neque
filii nomen ad alterum transiret. qui non esset nativitate filius. Dei igitur nativitate filius. hominis factus est filius. natus secundum veritatem naturae. ex deo dei filius. et secundum veritatem naturae.
ex homine hominis filius. ut veritas geniti non adoptione non appellatione. sed in utraque nativitate filii nomen nascendo haberet. et esset verus
deus et verus homo. unus filius. Non igitur duos christos
neque duos filios. sed deum et hominem unum
filium. quem propterea et unigenitum dicimus manentem in duabus substantiis sicut ei naturae veritas contulit non confusis naturis neque inmixtis

De eodem contra thimothianos et valianos hereticos.

sicut thimotheani inuoluunt. sed societate unitas.
Deus quo hominem assumpsit. homo in deum transiuit.
non nature uisibilitate sicut tei apollinariste
dicunt sed dei dignatione. ut nec deus mutare-
tur in humanam substantiam assumendo hominem: nec
homo in diuinam glorificatus in deum. quia mutatio uel
uisibilitas nature in diminutionem et absolutionem
substantie facit. Creditur a nobis sine confusione coniunc-
ta trinitas. sine separatione distincta. Natus est ergo dei
filius ex homine et in homine. i. non ex uiri
coitu. sicut ebion dicit sed carnem ex uirginis
corpore trahens et non de celo secum afferens. sicut
marcion origenis et eutices affirmant. neque
in phantasia. i. absque carne sicut ualentinus
neque aoneʒei. i. putatiue imaginatum.
sed corpus uerum. non tamen carnem ex carne: sicut
marcianus. Sed uerus deus ex diuinitate et uerus
homo ex carne. unus filius in diuinitate. uerbum pa-
tris. et deus in homine anima [anima et ratione] non absque sensu et
ratione. ut appollinaris. Neque caro absque anima
ut anomaeus sed animam cum ratione sua et car-
nem cum sensibus suis. per quos sensus ueros in
passione et ante passionem carnis sue dolores
sustinuit. De eodem contra timotheanos et alios hereticos.

De natiuitate xpi contra arthemonem et ceteros hereticos.

Neque sic est natus ex uirgine ut dicatis in-
itium homo nascendo accepit quasi an-
tequam ex uirgine nasceretur deus non fuerit. sicut

arthemon . & berillus . & marcellus . docuer(unt) . s(ed) ĉtim⁹ d(eu)s h(om)o ex uirgine natus.

H iebil creatū aut (seruiens) fideles . in trinitate creandū: ut uult dionisius fonsarrij. Niehil inequale . ut unomi⁹ . niehil gr(ad)u equale: ut uult ethi(us) . Niehil anti(us) posteri(us) ue . aut mi(nus): ut ait arri⁹ . Niehil extraneum aut officiale alt(er)i: ut macedoni⁹ . Niehil p(er)suasione aut subreptione insertū: ut manicheus . Niehil corpeum ut melito & t(er)tullian⁹ . Nieh corp(or)alit(er) effigiatū . ut antro pomorfus & uadian⁹ . Niehil sibi inuisibile ut origenis . Nieh creaturis uisibile . ut fortunat(us) . Niehil moribus ul uoluntate diuisum . ut marcion . Niehil de trinitatis essentia ad creaturar(um) naturam deductū ut plato & tertullian⁹ . Niehil officio singulare nec alt(er)i cōmunicabile . ut origenis . Nieh cōfusū . ut sabellius . S(ed) totum p(er)fectū . quia totū ex uno . & unum . nō tri(n)solitariū ut p(re)sumunt siluan⁹ & praxeas pentapolitana dāpnabilis illa doctrina;

H omo usion q(uo)d idē in diuinitate pat(r)is fili⁹ . Ho(m)o usion pat(er) & filio sp(iritu)s s(an)c(tu)s. Ho usios d(e)o & homini unus fili(us) manens d(eu)s in homine suo . igit(ur) pat(ri)s desid(er)abit' undi ab anglis . sic pat(er) & sp(iritu)s s(an)c(tu)s adorat(ur) ab anglis & omi creatura . Nō ho pp d(e)m . ul' xp(istu)s cū d(e)o sic

De equalitate s(an)c(t)e trinitatis contra diuisum & alios h(er)eticos;

Q(uo)d sit ho(m)o usion c(ontra) nestoriu(m) hereticum.

Q(uo)d sit ho(m)o usios contra nestoriu(m) hereticum. ego & pat(er) unū sum⁹ . hoc nom(en) identitatem senti(endu)m subtus notat.

Quid proprie ad patrem. quid proprie ad filium. quid proprie ad spiritum sanctum pertineat

nestorii blasphemat. sed hominem in deum. et hominem deus.

Omnes quos legere potui
qui ante me scripserunt de trinitate. quae deus est. di
uinorum librorum ueterum et nouorum catholici
tractatores hoc intenderunt secundum scripturas docere.
quod pater et filius et spiritus sanctus unius eiusdemque substantiae. insepa
bili equalitate diuinam insinuent unitatem.
Ideoque non sunt tres dii. sed unus deus. Quamuis pater
filium genuerit: et ideo filius non sit qui pater est. filiusque
a patre sit genitus: et ideo pater non sit qui filius est: Spiritus
que sanctus nec pater sit nec filius. sed tantummodo patris et fi
lii spiritus et patri et filio coeternus. ipse coequalis. et ad
trinitatis pertinens unitatem. Non tamen eandem trini
tatem natam de uirgine maria et sub pontio pi
lato crucifixam et sepultam. et tertio die resur
rexisse. et in celum ascendisse sed tantummodo filium.
Nec eandem trinitatem descendisse in specie columbe
super ihesum baptizatum. aut die pentecostes post
ascensionem domini sonitu facto de celo quasi
ferretur flatus uehemens. et linguis diuisis et ut
ignis. sed tantummodo spiritum sanctum. Nec eandem trinita
tem dixisse de celo tu es filius meus. siue cum bap
tizatus est a iohanne. siue in monte. quando cum illo
erant tres discipuli. aut quando sonuit uox
dicens: et clarificaui et iterum clarificabo: sed tantum
modo patris uocem fuisse ad filium factam. Quamuis
pater et filius et spiritus sanctus. sicut inseparabiles sunt ita in

separabilit' operent'. Nam quo [illegible] h\[o] d\[eu]m capit. qui ipsum intellectum suum quo eu\[m] uult cape\[re] n\[on]du\[m] cap\[it]. Sicut hunc iam capit attendat diligent' melius eo esse in sua natura meli\[us]. et uideat utru\[m] ibi uideat illa lineamenta formaru\[m]. nitores colorum. spatiosam grandita\[tem]. partium distantia\[m]. molis distensione\[m]. aliquas p locorum int\[er]ualla motio\[n]es. ul' aliq\[ui]d h\[uius]m\[od]i. Nichil certe inuenimus istorum in eo quo in natura n\[ost]ra nichil meli\[us] inuenim\[us]. i. in nostro intellectu q\[uo] sapientia\[m] capim\[us] q\[ua]ntu\[m] capaces sum\[us]. Quod g\[o] no\[n] inuenim\[us] in meliore n\[ost]ro n\[on] debem\[us] in illo quere\[re] q\[uo]d longe meli\[us] e\[st]. meliore n\[ost]ro. Ut sic intelligam\[us] d\[eu]m si possum\[us]. q\[ua]ntu\[m] possum\[us] sine qualitate bonu\[m]. sine q\[ua]ntitate magnu\[m]. sine indigentia creatorem. sine situ p\[re]sente\[m]. sine habitu o\[mn]ia continente\[m]. sine loco ubiq\[ue] totu\[m]. sine t\[em]p\[o]r\[e] sempit\[er]nu\[m]. sine ulla sui mutatio\[n]e mutabilia facient\[em] nichilq\[ue] patiente\[m]. Quisquis d\[eu]m ita cogitat et nondu\[m] pot\[est] o\[mn]ino inuenire q\[ui]d sit pie tam\[en] caueat q\[ua]ntum pot\[est] aliquid de illo sentire q\[uo]d no\[n] sit. Est tam\[en] sine dubitatio\[n]e substa\[n]tia ul' si meli\[us] h\[oc] appellat\[ur] essentia. q\[uo]d greci usiam uocant;

VII. De originali pecc\[at]o et remedio ei\[us]. XXIII.

Firmissime tene. et nullatenus dubites omne\[m] hominem q\[ui] p\[er] co\[n]cubitu\[m] uiri et mulieris concipit\[ur] cu\[m] originali pecc\[at]o nasci impietati subditu\[m]. mortiq\[ue] subiectu\[m] et ob hoc natura ire nasci

Quę sit causa baptismatis.

filiū de q̄ dicit apls. Etiam enī natū filii irē sic
ñ eēt ī aqua ita nullus liberabit̄ ñ p fide mediatoris
dī ī hominū hōīs ihū xp̄i q̄ ipse ē. agn̄ dī q̄ tollit
viii peccata mundi. Testimoniū ueritatis.

Nisi q̄s renat̄ fuerit ex aq̄ ī spū scō ñ intrabit
in regnū celo; Aug. de baptismo .xx. iii.

ix. Quod ī paruuli q̄ sunt in utīs matrum dampnant̄ nisi baptizent̄. nota

Firmissime tene ī nullatenus dubites nō
solū homines iam rōne utentes: uer̄ ī
paruulos q̄ siue in utīs matrū uiuē incipiūt.
ī ibi moriunt̄. siue iam de matrib; nati sīn sacramento
sci baptismatis qd dat̄ in noīe patris ī filii ī spc
sci de hoc sclo transeunt: ignis ētni sempiterno suppli
cio puniendos. q̄a ī si peccm pp̄e actionis nullum
habuerit originalis tn̄ peccati dāpnationē car
nali cōceptione ī natiuitate traxerunt. Gr in mo

x. Quod aput antiquos aduentum xp̄i fides sacrificium circūcisio ide ualunt qd modo baptismus.

Quod apud nos ualet aq̄ baptismatis talib; libro
egit; hoc egit apud ueteres. uł pro paruul̄ .iiii.
sola fides uł pro maiorib; uirtute sacrificii. uł pro his q̄ ab
abrahe stirpe prodierant misteriū circūcisionis.

xi. Item eodem

Ex quo instituta ē Aug ad ualeriū com
circūcisio ī pplo dī quod erat iulianum.
tc signaculū fidei iusticie ad significatione purga
tionis ualebat ī pp paruul̄ originalis ueterisq; pec
cati: sic ī baptism̄ ex illo ualere cep ad innoua
tionē hōīs ex quo institut̄ ē; Aug de libero arbitrio

xii. Questio quid psit baptism̄ paruul̄ statim post baptismum mortuis.

Illud perscrutari hoīes solent libro iii.
sacramenti baptismi xp̄i qd ... paruul̄ psit cū eo

accepto plerumque moriuntur. Prius quam ex se conceptum cognoscere potuerunt. Quamvis satis pie recteque credatur prodesse parvulo eorum fides a quibus consecrandus offertur. Et hoc ecclesie commendat saluberrima auctoritas ut ex eo quisque sentiat quid sibi prosit sua fides. quoniam in aliorum quoque bonum fieri quam propriam non adhibentium potestatem commodasit. Ysidorus de offic. lib. ii. cap. xx iii.

PAR vult alio profitente baptizantur quia adhuc loqui vel credere nesciunt. Sicut enim egri muti vel surdi. quorum vice alius profitetur. ut pro eis respondeat dum baptizarentur. Cartaginense concilio iii.

EGrotantes si pro se respondere cap. xx iiii. non possunt cum voluntatis eorum testimonium sui dixerint. baptizentur. Similiter et de penitentibus agendum. Aug. de unico baptismo. lib. iiii.

SI pro eo qui respondere potest in baptismo alius respondeat. non itidem valet: ex qua regula illud in evangelio dictum est: quod omnes cum legeretur natalium movet: etatem habet ipse pro se loquatur.

HOrum ratione auctoritatis Siricius papa himerio aliorum sed solatemitate tarraconensi episcopo. cap. ii. presumunt ut passim et libere natalitio Christi. seu apparitione. nec non apostolorum seu martyrum festivitatibus innumere ut asserit plebes baptismi misterium consequuntur. et sibi hoc privilegium apud nos et apud omnes ecclesias cum domino specialiter cum sancto pentecoste pascha defendat; Leo papa epis. per siciliam

Solutio questionis.

Eadem solutio de egrotantibus;

Quod non baptizentur qui respondere possunt nisi respondeant in baptismo;

Quod nemo baptizetur in natali domini seu in epiphania seu apostolorum seu aliorum sanctorum festivitatibus nisi necessitas fuerit.

Quod duo tantum tempora sunt baptizandi pasche scilicet et pentecostes.

Evidenter agnoscitis in baptizandis electis
qui secundum apostolicam regulam exorcismis scru-
tandi et ieiuniis sanctificandi et frequentibus predi-
cationibus imbuendi sunt duo tantum tempora id est pasche
et pentecostes esse servanda. Non esse celebrandum

Qua ratione Christus baptizari voluit in die epiphanie.

Si quis autem epiphanie baptismum in epiphania
festivitatem que in suo ordine debito ho-
nore veneranda ob hoc existimat privilegium
habere baptismatis ex hoc quidam putant quod in eadem
die dominus ad baptismum sancti Iohannis accesserit. sciat
illius baptismi aliam gratiam. aliam fuisse rationem.
nec ad eandem pertinuisse virtutem qua per spiritum sanctum
renascuntur de quibus dicitur: Qui non ex sanguinibus
neque ex voluntate carnis neque ex voluntate
viri sed ex deo nati sunt. Dominus enim nullius indigens
remissione peccati nec querens remedium renas-
cendi: sic voluit baptizari: quomodo et voluit cir-
cumcidi hostiamque pro se emundationis offerri. Ut qui
factus fuerat ex muliere sicut apostolus ait: factus
et sub lege. quam non venerat solvere sed adimplere. et
adimplendo finire sicut beatus apostolus predicat dicens.
finis autem legis Christus est ad iustitiam omni credenti.
Baptismi autem sui in se condidit sacramentum qui in omnibus
primatum tenens. se docuit esse principium. et tunc po-
tentiam regenerationis sanxit. quando de latere ipsius pro-
fluxerunt sanguis redemptionis et aqua baptismatis.

Quod omni tempore debeat baptizari urgente necessitate.

Porro in quacumque necessitate Indocens locus [illegible]

mortis. egritudinis. obsidionis. persecutionis. naufragii periclo urgente. omni tempore debent baptizari. hec ergo vestre indicimus caritati. ut ab apostolicis institutis nullo ulterius recedatis excessu. quia multum post hec esse non poterit si quisquam apostolicas regulas mali quaerere dicit negligendas. Gerundensi concil. cap. iii.

De cathecuminis baptizandis — De eodem.

Id decretum est ut in paschali sollenpnitate. vel pentecostes ad baptizandum veniant. Ceteris sollenpnitatibus infirmi tantum debeant baptizari. Gelasius clero et plebi tarenti.

Venerabile baptismi sacramentum non in festivitate paschali et pentecostes tradere non presumat episcopus. exceptis egritudine laborantibus; quibus mortis urgente periclo. talibus oportet ne in eternum pereant remediis subveniri. — De eodem.

Baptizari vel ipsam Gregorius Res. Aug. mulierem. vel hoc quod genuerit. si mortis periclo urgetur. vel ipsa hora eadem qua gignit vel hoc quod gignitur eadem hora qua natum est nullo modo prohibetur. Ysidorus de officiis lib. ii. — De eodem.

Constat baptisma solis sacerdotibus cap. xv esse traditum. eiusque ministerium nec ipsis diaconibus explere est licitum absque episcopo vel presbitero. nisi his procul absentibus; ultima languoris cogat necessitudo quod et laicis fidelibus plerumque permittitur. — Quod soli sacerdotes debeant baptizare nisi necessitas evenerit.

Quod laici debeant baptizare in minimis necessitatibus.

Laicis xpianis baptizare Gelasius epc per lucaniā plerumq; conceditur. brucios & sicilie.

Quod mulier nullo modo debeat baptizare.

Mulier baptizare nō presumat. Aug ad fortu natum.

In necessitate cum epi aut presbiteri aut quilibet ministrorum nō inveniuntur. & urget periculum eius qui petit. ne sine isto sacramento hanc vitā finiat. etiam laicos dare solere sacramentum quod nō acceperunt solemus audire. Ex dictis ysidori epi.

Quod paganus possit baptizare.

Romanus pontifex nō hominem iudicat qui baptizat. sed spiritum dei subministrare gratiam baptismi licet paganus sit qui baptizat.

Quod heretici possint baptizare.

Quam unum sit unum Sol. aug ad questiones orosii.

baptismum sit in hereticorum & eorum. scilicet qui in nomine patris & filii & s. s. baptizantur & ecclesie catholice cum qui foris ecclesiam baptizantur nō sumunt baptismum ad salutem. sed ad perniciem habentes nimirum formā sacramenti. virtutem autem eius abnegantes. Nicholaus ad consulta bulgarorum.

Quod iudeus possit baptizare.

A quodam iudeo nescitis utrum capo aut pagano an xpiano multos in patria vestra baptizatos asseritis. et quid inde sit consulitis agendum. hii profecto si in nomine sancte trinitatis. vel tantum in nomine xpi. sicut in actibus apostolorum legimus baptizati sunt unum quippe idem est quod illorum sed ei e ut sanctus exponit ambrosius. Aug contra cresconium grammaticum. libro. iii.

Quod baptismus a bonis vel a malis ministris datus sit bonus et equaliter bonus.

Si inter bonos ministros secundum sit alius alio [non est melior] melior. baptismus qui per me

lior est datur: nullo modo est malus, qui non per malum
datur, quia idem baptismus datur; non per ministros dis
pares, sed unum ministerium ecclesie est, quod non illorum sed eius.

Baptismus talis est, qualis ille est (Aug. sup. iohem) — Quos homo non
in cuius potestate datur (parte v. tr. v.), — baptizat sed deus.
non qualis est ille per cuius ministerium datur. Item.
Quid nouit sanctus Johannes baptista? Dominum. Quid non nouit?
Potestatem baptismi domini in nullum hominem a domino
transituram, sed ministerium in bonos et in malos.
(plane transiturum. potestatem a domino in neminem.)
Item. Ego dico, et nos dicimus omnes, quia iustos oportet
esse per quos baptizatur; quia iustos oportet esse tanti iudicis
ministros. Sint ministri iusti si uolunt. Si autem
noluerint esse iusti qui in cathedra moysi sedent,
securum me fecit magister meus de quo spiritus eius dicit: hic est
qui baptizat. Item. Quos baptizauit iudas, christus
baptizauit. Sic ergo quos baptizauit ebriosus, quos bap
tizauit (homicida) quos baptizauit adulter: si baptismus
christi erat, christus baptizauit. Non timeo adulterum, ebriosum,
homicidam, quia columbam attendo, per quam mihi di
citur: hic est qui baptizat. Item. Homicida dedit baptis
mum christi, quod sacramentum tam sanctum est, ut nec homicida
ministrante polluatur. Aug. de unico bap

Non autem sic heresis tismo lib. iii. — De eodem.
hereticorum est, sic error ipsorum est, sic sacrilegium
dissensionis ipsorum est, sic et baptismus qui christi est deberi
dicitur ipsorum. libro v. idem.

Cum tamen ualeat baptismus per hominem — Quid inuenit? ... ab apostolis dictum: ministerium meum, euangelium meum, sed nunquam baptismum meum.

ĉcepabile. qn̄tū paplī dat̄. ita nec illi nec illi. s; x̄ ēē cognoscit̄. Item. Inuenim̄ dictū ab aplis. ⁊ glām meam quā uis utiq; in dn̄o. ⁊ ministium meū ⁊ prudentiā meā ⁊ euāglīū meū. q̄ uis utiq; adn̄o: inpetitū atq; donatū. baptismū aū meū nemo eoꝝ dix̄ oīno. Neq; .N. oīū eq̄lr̄ ē. glīa. nec ministrant oēs eq̄lit̄. neq; eq̄li prudentia sūt oēs p̄diti. ⁊ euangliz̄ādo alī alio meli opat̄ ⁊ nō dici pot̄ alī alio doctior. in ipsa doctrina salutari. Alī aū alio mai. min̄ ue baptizat̄ dici non pot̄. siue ab inferiore siue amaiore baptizet̄. libro uii item.

Satis ostendim̄ ad baptismū q̄ ūb̄ euangelicis cō secr̄ nō ptin̄e cuiq; ul̄ dantis ul̄ accipientis errorē siue de patre. siue de filio. siue de spū scō alit̄ sentiat q̄ doctrina celestis insinuat. Aug de penitentia

f Quod omnis hō accedens ad baptismū p̄ debet agē penitentiā si facultas fuerit;

Omnis q̄ iam sue uoluntatis arbit̄ cō stitut̄ ē. cū accedit ad sacm̄tū fideliū n̄ eū peniteat uite ueter̄. nouā nō pot̄ inchoare. Ab hac penitentia cū baptizant̄ soli paruuli immunes sunt. Nōdū enim uti possunt libo arbitrio. Aug ad se lectanum.

f de eodem

Agant homines aū baptismū penitentiā de p̄orib; peccatis. ita tū ut ⁊ baptizent̄ sic sc̄ptū ē. ī actib aploꝝ

loquente petro ad iudeos ac dicente. Agite penitentiam. et baptizetur unusquisque vestrum in nomine domini nostri ihesu christi. Gregorius fautino defensori.

Hec quod absit longa dilatio retro possit iudeorum animos revocare. cum fratre nostro episcopo loci illius loquere. ut penitentia ac abstinentia. xl. diebus indicta. aut die dominica. aut si celeberrima festivitas fortassis occurrerit eos omnipotentis dei misericordia protegente baptizes. Rabanus de institutione clericorum capitulo xxv.

Quot diebus ante baptismum iudeos debeant agere penitentiam

Ante baptismum catezizandi debet homini prevenire officium. ut fidei primum cathecumini accipiant rudimentum. Item. Nam et ipse ihesus cecinati oculos luto ex sputo facto superlinivit. et sic ad aquas siloe misit. quibus verbis baptizandus fide incarnationis christi instruitur. et sic ad baptismum iam credulus admitti. ut sciat cuius gratie meo est. particeps. et cui iam debitor fiat deinceps. Bracarense concilio ii. capitulo i.

Quod ex auctoritate domini ante baptismum homines debeant cathezizari.

Ante. xx. dies baptismi ad purgationem exorcismi: cathecumini currant. in quibus. xx. diebus omnino simbolum: quod est. Credo in deum patrem omnipotentem specialiter doceantur. Nicholaus papa iohanni archiepiscopo ravennensi.

Quod diebus cathecumini ante baptisma debeant instrui.

Cathecismi baptizandorum a sacerdotibus uniuscuiusque ecclesie possunt fieri. sicut in hac sancta romana eiusdem auctore ministerium simulate nostri exhibemus ecclesia: sollempniter fieri compluitur.

Quod sacerdos uniuscuiusque ecclesie cathecismos facere potest.

Q. uid significet ex sufflatio in baptismo

Post quam Raban. de institutione clericorum lib. i. c. xxvii
se baptizandus professione ueræ fidei. in alti
commendauit dimum et pabrenuntiationem a peruersi
possessoris se alienauerit seruitio: exsufflatur
ab eo seua potestas. ut per ministerium sacerdotis ministi
um spiritui sancto cedat fugiens spiritus malignus.

De eodem

Sicut nostis paruuli exsufflantur Aug. de
et exorcizantur. ut pellatur ab simbolo lib. v.
eis diaboli potestas inimica quæ decepit hominem ut
possideret homines. Non ergo creatura dei in infan
tibus exorcizatur aut exsufflatur: sed ille sub quo sunt
qui sub peccato nascuntur. Raban. de institutione

Q. uid signet signaculum crucis in fronte.

Postea signatur baptizandus clericorum lib. i. cap. xxvii
signaculo sanctæ crucis tam in fronte quam
in corde. Ut ipse apostata diabolus in uase
suo pristino suæ inuentionis cognoscens sig
num iam sibi deinceps illud esse alienum sciat.

Ex hinc iam dicuntur Raban. eodem cap. xx
super scium omnes: ut fiat eodemque lib.
cathecumini. Idem in eodem. eodemque cap.

Q. uid significet salis mistio.

Tunc datur baptizando sal benedictum in
os ut psal typicum sapientiæ sale conditus. fetore
careat iniquitatis. ut nec a uermibus peccatorum ul
putride fiat: sed magis illesus seruetur ad ma
iorem gratiam percipiendam. Beda super regum libro ii.

De eodem.

Sal celeste sapientiæ quo imbuuntur
cathecumini in cunctis operum nostrorum

sacrificii offerre iubemur. Rabanus eodē
De hinc in libro .i. eodē capitulo. — ut baptizandi exorcizatur.
exorcizatur diabolus. ut suam nequitiā
cognoscens. iustū sup se dī iudiciū timens:
recedat ab homine. nec iā cōtendat eum ar
te sua subuertere. ne baptismū cōsequatur. s; ma
gis honorē dō creatori suo exhibens: reddat
op' dō creatori suo; Gr̄ in omelia xxviii.

Sacerdotes cum p exorcismi grām manū — De eodem.
credentib; imponunt. & habitare malig
nos sp̄s in eorū mente cōtradicunt. qd aliud faciunt
n demonia eiciunt. Raban' eodē lib° eodēq; cap.

Postea tanguntur ei
nares & aures cū saliua. & dr̄ ei u̇bū — ut tangantur nares & aures saliua.
euglicū qd' ihc qn mutū & surdū sanauit.
tangens cū sputo lingam ei'. & mittens digi
tos in auricula ei': dix. Effeta. qd ē. adaperire.
hoc enī sacrm̄tū hic agitur. ut p saliuā ty
picam sacdotis & tactū: sapia & uirt' diuina
salutē eiusdē cathecumini operetur ut api
antur illi nares ad accipiendū odorē noticię
dī. ut apiant' illi aures ad audiendū manda
ta dī. sensuq; intimo cordis: reponendum;

Propt grām Ambrosius de sacramtis tractans i. — De eodem.
munis & opis sō os tang' eps: s; nares.
ut bonū odorē accipiat pietatis ęt̃ne. Raban'

Deinde a sacdote eodē lib° eodēq; c. p cathe
cuminis — ut ante ungit' in pectore & inter scapulas.

muniatur. ut sacrum baptismi

cum fide accepta custodiat.

Unguitur illi tunc pectus de oleo sanctificato

cum invocatione sanctae trinitatis ut nullae reliquiae

latentis inimici in eo resideant. sed in fide sanctae

trinitatis mens eius confortetur. Unguntur etiam

scapulas de eodem oleo: ut undique muniatur. et ad

bona opera facienda per dei gratiam roboretur.

Item de eodem. Venisti ad fontem Ambrosius de sacramentis tractatu [?]

ingressus es. considera quos videris quid locutus

sis. repete diligenter. occurrit tibi levita. occur

rit tibi presbyter. unctus es quasi athleta Christi consecuturus fons

ut ad Christi baptismum catechumini accedat; Rabanus

Consecratur eo de libro. eodem capitulo.

fons. et ad ipsum catechumini accedat.

Quod impii minister sanctificet aquam pro qua baptizantur quibus sacramenti baptismi quam vis contrariae fide multa proferat nulla sanctificatione.

Si non sanctificet Augustinus de unico baptismo lib.

aquam. cum aliqua erroris verba per ... contra ...

impietatem precator effundit. multi non

solum mali. sed boni fratres in ipsa ecclesia non sancti

ficant aquam. Multorum enim preces emendantur coti

die si doctoribus fuerint recitatae. et multa inve

niuntur contra catholicam fidem. Numquid si manifestet aliquos baptizatos cum illae preces dictae super

aquam fuissent iubentur denuo baptizari? Quare

ita? Quia plerumque precis vitium superat precantis

affectus. et quia certa illa verba evangelica sine quibus

non potest baptismus consecrari tantum valent. ut per

illa sic euacuentur quecumque in pace uiciosa contra
regulam fidei dicuntur. quemadmodum demoniorum christi
nomine excluditur. Nam utique hereticus si afferat pace
uiciosam. nec bonum habet caritatis affectum quo
possit illa impietas superari; non similis est. ei qui
cumque in ipsa catholica inmundus uel inuidus et
maliuolus. quales ille arguit ciprianus. afferat
non ut fieri solet aliquid pace in qua loquatur contra re
gulam fidei. multi quippe irruerunt in paces
non solum ab imperitis loquacibus; sed etiam ab hereticis
compositas et per ignorantie simplicitatem non eas
ualentes discernere. utuntur eis arbitrantes
quod bone sint. nec tamen quod in eis positum est. e
uacuat illa que ibi recta sunt. sed ab eis potius
euacuatur. Idem in libro .iii.

Non est aqua prophana et adultera super quam
dei nomen inuocatur. etiam si a prophanis et
adulteris inuocetur. quia nec ipsa creatura nec
ipsum nomen adulterum est; Aug. ad neophitos. omelia.

De eodem.

PRimam igitur et secundam pro dictione debitis tamen .iii.
locuti sumus. que nobis perquam ad fontem
sacrum uenturi estis. iuxta catholice regule instituta
tertium uero consecrandi signare unctio. que diuisis cor
poris nostri adhibita partibus; diuisum intelligi
designat. prout dominus donare dignatus est. in pre
tiosis ad auditum plebe fidi preparatos et bonum

Eo uero nomine intelligitur credit in sanctam
ecclesiam et remissionem omnium peccatorum
et carnis resurrectionem.

odorem uocatos ex toto corde. et ad abrenun
tiandum diabolo esse commonitos. Nunc uero de initi
oribus mysteriis locuturi sumus que in ipso sancto fonte
celebrata sunt. Et in missa .n. certissima cautione
qua uos abrenuntiare omnibus pompis et operibus
eius et omni fornicationi diabolicę spopondistis de
scendentes in sacrum fontem regenerationis fontem
fontē sanctificatum uirtute celestis. Item. In hoc quoque fon
te antequam toto corpore uos tingueremus: interro
gauimus. Credis in deum patrem omnipotentem?
Respondistis: credo. Rursum interrogauimus.
Credis in ihesum christum filium eius qui natus est ex spiritu
sancto et maria uirgine? Respondistis singuli
credo. Item interrogauimus et in spiritum sanctum? Res
pondistis similiter credo. Hoc autem fecimus iux
ta domini nostri ihesu christi saluatoris preceptum. Quod cum
ad patrem in celos ascenderet discipulis suis
id est apostolis mandauit dicens. Euntes baptizate
omnes gentes in nomine patris et filii et spiritus sancti. Item. Quod autem
interrogauimus credis in sanctam ecclesiam et remissio
nem peccatorum et carnis resurrectionem. Non eo
modo interrogauimus. ut quomodo in deum credit
sic in ecclesiam sanctam et catholicam. Propterea sancta
et catholica est: quia recte credit in deum. Non ergo
diximus ut in ecclesiam quasi in deum crederetis. sed in
telligite nos dicere et dixisse. ut in ecclesia ac
sancta et catolica conuersantes in deum crederetis. et

cletis in resurrectione carnis que futura est. Item augustinus.

Hoc est aliud credere: quam fidem habere. ac pro hoc respondetur credere paruulus qui fidei nondum habet effectum: respondetur. fidem habere propter fidei sacramentum: et conuerte se ad dominum: propter conuersionis sacramentum. quia et ipsa responsio ad celebrationem sacramenti pertinet. Item. Paruulum et si nondum fides illa que in credentium uoluntate consistit. iuuat tamen ipsius fidei sacramentum fidelem facit. nam sicut credere respondetur. ita et fideles uocantur. non rem ipsam mente annuendo. sed ipsius rei sacramentum percipiendo.

Post quam augustinus in omelia .iii. uos credere promisistis tercio capita uestra in sancto fonte dimersimus. Qui ordo baptismatis duplici mysterii significatione celebratur. Recte enim tercio mersi estis. qui accepistis baptismum in nomine trinitatis. Recte tercio mersi estis. qui accepistis baptismum in nomine ihesu christi qui tercia die resurrexit a mortuis. Illa enim tercio repetita dimersio. typum dominice exprimit sepulture. Per quam christo consepulti estis in baptismo. et cum christo resurrexistis in fide. ut peccatis absoluti. in sanctitate uirtutum uiuatis christum imitando.

Si quis presbiter non Canones apostolorum capitulum l. trinam mersionem unius misterii celebret. sed semel mergat in baptismate.

Quando est credere.

Quod trina mersio debet fieri in baptismate.

De eodem.

quod dare iubet. in dñi morte: deponatur.
Nō dix dñs nob in morte mea baptizate. s; eū
tes docete ōs gēs baptizantes eos in noīe patris
& filii & sp̄c sci. tolletanū concliū iiii. cap. vi.

Q. q̄d sufficiat una m̄sio ī noīe trinitatis.

PRopt uitandū scismatis scandalū. ul' heretici dogmatis usū simplā te neam̄ baptismi mersionē. Gr. leandro ep̄o.

Q. utrū q; poss' possit fieri. scl' semel aut t' m̄g.

PEr trina mersione baptismatis nil res ponderi ueri pot. q̄ ipsi sensistis. q̄ in una fide: nil offic sc̄e ecclie. c̄osuetudo diuisa. Nos aute qd' tcio mergim. triduane sepulture sacm̄ta signam. ut dum tcio ab aq̄s infans educit. resurrectio triduani t̄pis exp̄matur. Q. ue scis forte p summę trinitatis uenatiōe estimat fieri. neq; hoc aliq̄d obsistit. baptizandū semel in aq̄s m̄ge. q̄a dū t̄b; sub sistenciis una sub ē. rep̄hensibile ēē nullaten' pot. infantē in baptismate ul' t'. ul' semel m̄ge. q̄n in t̄b; m siomb; p̄sonarū trinitas. & in una pot diuinitat singlaritas designari. ier. sup eptam ad ephe

Q. De eode m.

Eodem m̄ in patre & filiū & sp̄m os. libro iii. s. baptizam' & t' m̄gim'. ut trinitatis unū appareat sacm̄tū. Jt. Licz t baptizetur p̄p mysteriū trinitatis: tñ un' baptism' reputatur.

Q. Quod sufficiat una submsio in nomine trinitatis.

Multi sunt q̄ noīe Pelagius pp. Gaudentio ep̄o. solū m' x. una ī m̄sioē se asserit baptizari. Euuglicum u' p̄ceptum

ipso domino deo et saluatore nostro ihesu christo tradente nos
ammonente. in nomine trinitatis. et in trina mersione sanctum bap-
tisma unicuique tribuere. dicente domino nostro ihesu
christo discipulis suis. Ite baptizate omnes gentes baptizan-
tes eos in nomine patris et filii et spiritus sancti. Sunt uero hi de
prefatis hereticis qui in locis dilectioni tue uicinis
commorari dinoscuntur solummodo se in nomine domini bap-
tizatos fuisse forsitan confitentur. sine cuiusquam
dubitationis ambiguo eos ad catholicam fidem
uenientes in sancte trinitatis nomine baptizabis.

In sinodo anglorum. Zacharias bonifacio episcopo.

Idcirco uero iudicium firmissime preceptum
et diligenter demonstratum est. dinoscitur
ut quicumque sine inuocatione trinitatis. mersus fuisset;
quod sacramentum regenerationis non haberet. Quod omnino uerum est.
Quia si mersus in fonte baptismatis quis fuerit
sine inuocatione trinitatis: perfectus christianus non est. nisi
in nomine patris et filii et spiritus sancti baptizatus fuerit. Hoc quoque
obseruari in supradicta sinodo ciuitatis sacerdotes
uoluerunt. ut qui illud baptismum esse uerum
non possit. Quod procerto uerum est. quia quicumque ex sancta
trinitate confessus non fuit nomine perfectus christianus esse
non potest. Qui enim confitetur patrem et filium: si confessus
non fuit spiritum sanctum: nec patrem habet nec filium. Et
qui confessus fuit patrem et spiritum sanctum et filium non
fuit confessus: nec patrem habet nec spiritum sanctum. Sed
uacuus est a diuina gratia.

Gregorius quirino episcopo in hiberina.

Si hi uero heretici qui in trinitatis nomine

De eo quod non sit baptismus in nomine patris tantum. aut in nomine filii tantum. aut in nomine spiritus sancti tantum. nisi in nomine trinitatis.

Et ut unam de trinitate personam in baptismo non nominare.

Ut qui in nomine trinitatis baptizati non fuerint. rebaptizentur.

minime baptizantur. sic sc̄ bonosiaci. ⁊ ca
thafrige q̄a illi x̄ṗm̄. dnm̄ n̄ credit. ⁊ isti spm̄
scm̄ pu͞ crso sensu ee͞ quendā pseudoprophetā hominē
montanū credunt quorum similes multi sunt
alii cū ad scām ecclām uenīunt baptizentur.
qr baptismū n̄ sunt. quod in errore positi
scē trinitatis noīe minime perceperunt.

Quod sacerdos baptizare q̄ uis errans in latina lingua.

Retulerunt nuntii tui zacharias pp̄ bonifacio
quod fuit in eadem prouincia sacerdos
q̄ latinā linguā penitus ignorabat. ⁊ dū bap
tizabat nesciens latine loqui infringens lin
guam diceret baptizo te ī noīe patria ⁊ filia ⁊ spū
scā. ⁊ pp̄ hoc tua reuerenda fraternitas cōsi
derauit rebaptizare. Sed scīsīsime fr̄ si ille
q̄ baptizauit n̄ errorē inducens aut heresim.
sed p̄ sola ignorantia romane locutionis. infrin
gendo linguā ut sup̄ fati sumus baptizans
dixisset n̄ possumus cōsentire ut denuo bapti
zentur. Raban⁹ sup̄ ep̄lam ad ephesios. lib. ii. cap.

Quid significet unctio c̄rismatis in cerebro.

Post quā ascenderit baptizatus xxvii
de fonte statim signet̄ in cerebro
a p̄sbitero cū sacro c̄rismate. sequente simul
⁊ orone ut xp̄i regni particeps fiat. ⁊ a xp̄o xp̄ia
nus possit uocari. Ambrosius de sacramentis libro

Vnde eodem

Mersisti uenisti ad sacerdotē
quid dixit tibi. d̄s inquid pat̄ omnipotens
q̄ te regenauit ex aq̄ ⁊ sp̄u scō remisit q̄ tibi
peccā tua ipse te ungat ī uitā etnā. Vide

unctus es. imitatam ẽtnam ĩc̃t. libro .iii.

Accipis mystiũ. hoc ẽ unguentũ sup cap̃. q̃re sup cap̃.? Q(ui)a sensus sapientis ĩ capite ei(us). Seq(ui)t(ur) sp(irit)uale signaculũ q(uo)d audistis hodie legi q(uo)d post fontẽ sup(er)ẽ q(uo)d p(er)fectio fiat. q(uan)n(do) ad inuocationẽ sac(er)dotis sp(iritu)s s(an)c(tu)s ĩfundit(ur).

De eodem.

Post baptismũ t(ra)dit(ur) x(rist)iano baptizato uestis candida. q(ue) sig(nific)at innocentiã & puritatẽ x(rist)ianã. q(ua)m p(ost) ablutas ueteres maculas studio (con)uersationis s(an)c(t)e inmaculatam seruare deb(et). ad rep(re)sentandũ an(te) t(ri)bunal x(rist)i. Cuncti (er)go renati albis induunt(ur) uestib(us); ad misterium resurgentis ecc(lesi)e. It(em). Ut(un)t(ur) baptizati albis uestib(us); ut q(uo)r(um) p(ri)me natiuitatis faciem uetustis erroris pan(nus) n(on) fuscauit. habit(us) sc(e)d(e) regnationis gl(ori)e p(re)ferat. mistico uelamine ut ĩtelligat se diademate regni & sac(er)dotali dignitate potiri.

Rabanus eod(em) lib(ro) cap(itulo) xx.ix. Quid significet candida uestis p(ost) baptismũ sup cap(ut) posita. induitur. tegitur enim p(ost) sacrã unctionẽ caput eius

Accepisti p(ost) baptismũ uestimẽta candida ut ẽẽt indiciũ q(uo)d exueris inuolutũ peccato(rum) & indueris innocẽtie casta uelamina. Ambrosius de misteriis.

De eodem.

Iudeì quo(rum) p(er)fidia frequ(en)t(er) ad uomitũ redit. si ad leges catholicas uenire uoluerit. VIII. menses int(er) cathecuminos ecc(lesi)e limi(n)ẽ ĩtrẽãt. & si pura fide uenire noscunt(ur) t(un)c demũ baptismatis gratiam mereant(ur). Q(uo)d si casu aliq(uo) p(er)iculũ infirmitatis ĩt(ra) p(re)sc(ri)ptũ t(em)p(u)s incurrerit. & desp(er)ati fuerit.

Ex concilio agathensi cap(itulo) xx.v.

De baptismo iudeo(rum).

baptizarentur; Ex concilio tolletano .v. cap. vii.

Quod non sit iudeis inferenda uis baptizandi. sed postquam baptizantur. ad fidem tenendam sunt cogendi.

De iudeis autem hoc precepit sancta sinodus nemini deinceps ad credendum uim inferre. Cui enim uult deus miseretur. et quem uult indurat. Non enim tales inuiti saluandi sunt sed uolentes. ut integra sit forma iusticie. Sicut homo propria arbitrii uoluntate serpenti obediens periit: sic uocante se gratia dei propria mentis conuersione homo quisque credendo saluatur. Ergo non ui. sed libera arbitrii facultate. ut conuertantur uocandi sunt. non potius impellendi. Qui autem iam pridem ad christianitatem coacti sunt sicut factum est temporibus religiosissimi principis sesemandi. quia iam constat eos sacramentis diuinis associatos: et baptismi gratiam suscepisse. et crismate unctos esse et corporis domini et sanguinis extitisse participes. oportet: ut fidem etiam quam ui uel necessitate susceperunt: tenere cogantur ne nomen domini blasphemetur. fidesque quam susceperunt uilis ac contemptibilis habeatur.

Ex eodem concilio .v. cap. xl.

Quod iudeorum filii baptizati cum iudeis non habitant.

Iudeorum filios uel filias baptizatos. ne parentum ultra inuoluantur erroribus; ab eorum consortio separari decernimus. deputatos aut monasteriis. aut christianis uiris. aut mulieribus deum timentibus. ut sub eorum conuersatione cultum fidei discant. atque in melius constituti: tam in moribus quam in fide proficiant;

Ex eodem concilio .v. cap. lxii.

Ut nulla communio sit hebreis ad fidem christianam translatis cum aliis nondum baptizatis.

Saepe malorum consortia et bonos cor-

rumpunt. q̃nto magis eos q̃ ad uicẽ p̃ri sunt.
Nulla g̃ ult̃ cõmunio sit hebreis ad fidẽ xp̃ianã
trãslatis. cũ his q̃ adhuc in ueteri ritu cõsistunt.
ne forte eorũ participatione subu̾tantur. Q̃cq;
q̃ iam ex his q̃ baptizati st̃ ĩ fideliũ cõsortia nõ
uitauint. ubi xp̃ianis donent̃. ulli publicis edib;
deputentur. ex eod' concilio c. cap. lxxi.

Plerique qui ex iudeis dudũ ad xp̃ianã fidẽ — De iudis cõuersis et postea ad uomitũ reu̾sis.
ap̃moti sunt. nunc blasphemantes xp̃m.
non solũ in iudaicos ritus p̃petrasse noscunt̃. s;
in abhominandas circũcisiones exercere. De q̃b;
cõsultu piissimi ac religiosissimi dñi nr̃i Sise
nandi regis. hoc scm̃ decreuit concilium ut
huiuscemodi transgressores pontificali auctorita
te correpti ad cultũ xp̃iani dogmatis reuo
centur. ut quos uoluntas p̃pria n̄ emdat ãi adu̾sio
sac̃dotal' coherceat. Eos autẽ q̃s circũcidunt.
si filii eorũ sunt a parentũ consortio separent̃.
si serui; p̃ iniuria corporis sui libertati tradant̃.

Primũ ĩterrogat̃ Raban' de institutione — De baptismo paganorum.
pagan' si abrenuntiet clericorũ c. xx. vii.
diabolo. 7 oib; dapnosis ei opib; atq; lib. i.
fallacib; cunctis. ut p̃mũ respuat errorẽ
et sic appropinquet ad ueritatẽ. possitq; iuxta
ap̃lm deponere ueterem hominẽ scd'm p̃stinã
cõu̾sationẽ. q̃ corrũpit̃ scd' desideria erroris.
abnegans impietatẽ. 7 sclaria desideria.

In cathecumino ex. ex decretis igini pape. x. — Quod sufficiat unus patrinus in cathecumino et baptismo si necesse fuerit.

baptismo & in cõfirmatione unus patrinus fieri pot̃ si necessitas cogat. n̄ ē. tn̄ & sic traditio romana. s; p singlos singli suscipiunt. Ex decret.

Quod unus tantum suscipiat infantem de baptismo siue uir siue mulier.

Ut nõ plures leonis pp. ad sem medardu̅ ad suscipiendu̅ de baptismo ĩfantẽ accedeb̃ant q̃ unus siue uir siue mulier. In cõfirmationib; q̃; id ipsũ fiat. Ex gcilio magon

Quod nemo pot̃ suscipe filiolum n̄ baptizat̃.

In baptismo ul̃ ĩ crismate tiensi cap̃. u. nõ pot̃ alium suscipe ĩ filiolũ ipse q̃ nõ ē. baptizat̃ ul̃ cõfirmat̃. Ex gcilio magontiẽsi cap̃.

Quod abbates & monachi cõpatres ul̃ cõmatres nõ debent sibi face.

Non lic; abbati ul̃ monachis de baptismo suscipe infantẽs. nec cõmatres habere. Autisiodorense gcil. cap̃. xx.

Monachi sibi cõpatres cõmatres ue nõ faciant nec osculent̃ feminas. Capitul

Quod patrini sunt fide iussores ap̃ dm̃ p filiolis suis.

Uos ante omĩa tã uiros lib̃ ui. cap̃. ccc. xx q̃m mulieres q̃ filios in baptismo Sabbato susceptistis. moneo. ut uos cognoscatis dni . . . suscep . . . fidi iussores ap̃ dm̃ extitisse, p illis q̃s uisi estis de sacro fonte suscipe. Ideo semp eos ammone ut castitatẽ custodiant. iustiã diligant. caritatẽ teneant. ante oĩa simbolũ & orationẽ dnicã & uos ipsi tenete. & illis q̃s accepistis ostendite. cap̃. xl i. ẽcil. iii cartaginensi.

Non licet fieri re baptizatiões. reordinatiões ul̃ retranslatiões ep̃orum. Excepta aug̃ ad maximianũ

Quod nemo debeat rebaptizari.

Re baptizare hereticũ hominẽ q̃ hec

scitatis signa peepit q xana tdidit discipli-
na: omnino pecc̄m ē. Rebaptizare aūt ca-
tholicū immanissimū scelus ē.

Siue heretic̄ siue Beda i lib. i. omelia xxxviii. [De eōde co]
scismatic̄ siue facinorosus. qsq; i cōfes-
siōe scē trinitatis baptizet. nō ualet. ille q bap-
tizat̄ ē abonis catholicis rebaptizari ne cō-
fessio ul' inuocatio tanti nominis uideatur
anullari. Aug̃ d unico baptismo. libro. iii.

Catholica ū ecclia pp̄ea nō debet iterare [De eo dem]
baptismū. q ap̄ hereticos dat̄ ē. ne iu-
dicare uideat̄ ipsorū ēē qd xp̄i ē. Aut eos nō
habe qd int̄ 9accipent: amittere utiq; foras
exeūdo nō possent. Aug̃ d unico baptismo lib. i.

Sacrāmtū baptismi ē. qd' hr̄ q baptiza- [Qd' baptizat̄ nō
tur: 7 sacrāmtū dandi baptismi est amittit sacrāmtū
quod hr̄ q ordinat̄. Sic ēni baptizat̄ si ab baptismi nec ordi-
unitate recesserit sacrāmtū baptismi n̄ amit- nat̄ sacrāmtū ordina-
tit. sic 7 ordinat̄ si ab unitate recesserit: sac- tionis.]
rāmtū dandi baptismi n̄ amittit. Nulli ēni
sacrāmto iniuria facienda ē. si discedit a mal'.
utrūq; discedit. si pmanet in mal' utrūq;
pmanet. Si q accept̄ baptism quē
nō potuit amittē. q ab unitate discesserat:
sic accipiendus ē. baptism quē dedit ille
q sacrāmtū dandi 9discede nō amiserat.

Antiq patrū Gr cuirino ep̄o i hibernia [Qd' baptizati ab
institutioē didicim. ut q ab her ap̄ hereticis debeant
reconciliari.]

hesim in trinitatis nomine baptizantur, cum ad sanctam ecclesiam redeunt: aut unctione crismatis, aut impositione manus, sola professione fidei ad sinum matris ecclesie revocentur. Unde arrianos per impositionem manus occidens, per unctionem vero sancti crismatis ad ingressum sancte catholice ecclesie oriens reformat.

De eodem. Illi qui baptizati sunt per Gregorius iii Bonefacio. diversitatem vel declinationem linguarum gentilitatis tamen quia in nomine trinitatis baptizati sunt oportet eos per manus impositionem vel sacri crismatis unctionem confirmari. Pelagius papa Gaudentio episcopo.

De eodem. Quos vero apud dilectionem tuam eorum qui redire volunt manifesta confessione claruerit quod trinitatis nomine fuerint baptizati: solummodo reconciliationis gratia impensa: catholice reconciliare fidei maturabis. ut tali dispositione vel dispensatione servata nichil aliter quam quod euangelica iubet auctoritas temeritatis cuiusdam spiritu videatur effectum. Ex decretis Leonis pape.

De eodem. Hy autem de quibus scripsisti episcopis per Siciliam consulenti qui se baptizatos sciunt missi. cap. xvi. sed cuius fidei fuerint qui eos baptizaverunt se nescire profitentur: quoniam quolibet modo formam baptismatis acceperunt. rebaptizandi non sunt. sed per manus impositionem virtute spiritus sancti accipientes quod ab hereticis accipere non potuerunt. catholicis copulandi sunt.

6. Quod parvuli quos nescitur baptismum rebaptizari debeant. quia non dicitur iteratum quod nescitur factum. Parvulos qui a parentibus Gregorius iii Bonefacio. subtracti sunt. an baptizati

29

sint ignorant. ut hos baptizare debeas secundum patrum constitutionem si non fuerit qui testificetur uel ipsi possit. cartaginense concilio .v. cap. vi.

Placuit de infantibus quotiens non inueniuntur certissimi testes qui eos baptizatos esse sine dubitatione testificentur neque ipsi per etatem sunt idonei de traditis sibi sacramentis respondere. absque ullo scrupulo eos esse baptizandos. Similiter de ecclesiis: quotiens super earum hesitatur consecratione agendum est idest. ut sine trepidatione consecrentur.

De eo de co.

Si nulla Ex decretis leonis pape. ad rusticum nar. existant indicia inter bonefacie epistola missa propinquos. aut familiares. nulla inter cap. xx viii. clericos aut uicinos. quibus hi de quibus queritur. baptizati fuisse doceantur: agendum est ut renascantur. ne manifeste pereant. In quibus quod non ostenditur gestum: ratio non sinit ut uideatur iteratum. Qui autem possunt meminisse. quod ad ecclesiam ueniebant cum parentibus suis: possunt recordari. an quod eorum parentibus dabatur acceperunt. Sed si hoc ab ipsa memoria alienum est. conferendum eis uidetur: quod collatum esse nescitur. quia non temeritas presumptionis interuenit: ubi est diligentia pietatis. epistola aug. ad

De illis qui aliqua hic dubitatione baptismatis uictere baptizentur.

Non uos moueat quod bonefacium. quidam non ea fide ad baptismum percipiendum paruulos ferunt. ut gratia spirituali ad uitam regenerentur eternam. sed eos putant hoc remedio temporalem retinere uel recipere sanitatem. non enim propterea illi

Quod paruuli baptizantur licet non ea intentione ut regnentur apparentibus ad baptismum deferantur.

nō regnatur. qr nō ab istis hac intentione offe
rūt. Ex concil' ap̄ ep̄ndui. cap. v. De p̄rbo q se dep̄hidit n̄ ba

De p̄bro q se dep̄hendit nō ēē baptizatū.

Siquis p̄br ordinat' dep̄hendit se nō baptizatū ēē. baptizet' et ordinetur itm. et oēs quos p̄rius baptizauit. Ex dictis ysidori ep̄i.

Contraria sententia.
Sed diuinissim est.
De eminatio.

Siquis pignorantiā ordinat'. an q̄ baptizetur: debent ab eo baptizati rebaptizari ipse n̄ ordinetur. S; roman' pontifex nō hominē iudicat q baptizat. s; sp̄m dei subministrante grām baptismi lic& paganus sit q baptizat. Ex concilio cabillonensi cap. x.

Q̄d p̄bri c̄sma accepturi nichil debeant dare p balsamo emendo ul' p ordinib; ul' dedicatis ecclīs.
De ill' qui p̄bros cogunt denarios p balsamo dare.

Quidam frs dixer̄ cōsuetudinis antiq̄ fuisse: in eorū ecclīs. ut p balsamo emendo ad c̄sma faciendū. siue p luminaribus ecclīe cōcinnandis. binos: ul' q̄ternos denarios p̄bri darent. Vn̄ oēs uno cōcessu statuim'. ut sic p predicandis basilicis: et dandis ordinib; nichil accipiendū ē: ita et p balsamo. siue p luminarib; emendis: nich p̄bri c̄sma accepturi dent. Ep̄i itaq; ex ecclāsticis facultatib; balsamū emant. et luminaria singli i ecclīs suis. Ex concil' ap̄ beluacū. c̄. viii.

De panno c̄smatis.

Siquis uoluerit c̄smatis itm pannū de c̄smate lin...ire. et sup aliū baptizatū mitt̄e: nō ē. absurdū. Ex concilio lugdunensi

Q̄d nō sit baptizandū n̄ de nouo c̄smate n̄ nec ēē fuerit.

Siquis de alio c̄smate capit' iii.
Siq̄ de illo nouo qđ p̄ ep̄i
largitioē ul' cōcessioē accipit baptizare

n̄ p̄occupante morte tēptauit; p̄re mittari
ausu ipse inse sue danpnationis ꝑtulisse sen
tentiā manifestat. Ex concilio ap. valentiā cap. u.

> Diocesis potestas. parrochia domi ad iacens.

Presbiteri qui diocesianas ecclesias
regunt n̄ a quibuslibet epis s; a suo. nec p
minorem clericū. s; p se ipsos. aut p illū qui eius
dē ordinis sit an pasche solepnitatē. c
rismā petant. Haimo sup eplam ad romanos.

> Quod pbri petant crisma a p̄o epo aut p se aut p aliū qui sit eidē ordinis.

Fortassis q'rit aliquis quare
in aq. solūmodo n̄o aliquo in unnō bap
tismū consecrat ur. Cui respondit beatus am
brosius. idcirco uni formit. id fieri in aq. ut
intelligatur q̄d sic aq sordes corporis aut uestimenti
abluit. ita illud baptisma anime maculas
sordesq; uiciorum emundando abstergit. Capitulorum

> Quare in aq. n. nūquam iuino baptismus cōsecretur.

In sabbo scē pasche libro .xiv. cap. lxxxvii.
uel pentecostes sicut uelit aq
cōsecratam ad aspsionē in domo sua recipe. an
crismatis infusionē recipiat. Aug. i epla ad se
leucianum.

> – hoc ōnino sum ost.

Quando ab ierosolimis exiit dns
cum discipulis suis in iudeam terram. ibi
morabatur cum eis. baptizabat n̄ p se ipsū s; p
discipulos suos. quos intelligimus iam fuisse bap
tizatos. siue baptismo iohis sicut n̄ nulli ar
bitrantur. siue quod magis credibile est. baptismo xpi.
Respondit dns petro. qui lotus est. n̄ indiget nisi ut
pedes lauet. s; est mundus totus. unde intelligitur
quod iā fuerit petrus baptizatus;

> Qua ratione scimus aplos fuisse baptizatos.

De eodem.

Si eos de quibus scriptum non est Idem ad vincentium victorem utrum fuerint baptizati sive non sine baptismo de hac vita recessisse contendimus: ipsis calumpniamur apostolis. quos preter apostolum paulum utrum [bap]tizati fuerint quos ignoramus. Sed ipsos baptizatos esse per hoc nobis innotescere potuit. quod verbo petro dominus ait. qui lotus est. non indiget nisi ut pedes lavet.

Quod non baptizati si pro Christo moriuntur. baptizati moriuntur.

Quicumque etiam non percepto Idem de civitate dei regenerationis lavacro pro Christi confessione moriuntur. tantum valet eis ad dimittenda peccata: quantum si abluerentur sacro fonte baptismatis. Ex dictis eiusdem augustini episcopi.

De eodem.

Cathecuminum quamvis in bonis operibus defunctum vitam eternam habere non credimus. excepto dumtaxat nisi martirii sacramentum compleat. Baptizatus confitetur fidem suam coram sacerdote. et interrogatus respondet. hoc idem martyr coram persecutore facit quia et confitetur fidem. et interrogatus respondet. Ille post confessionem aspergitur aqua. hic vero aspergitur sanguine vel tingitur igne. Ille manus impositione pontificis: accipit spiritum sanctum: hic habitaculum efficitur spiritus sancti. dum non est ipse qui loquitur. sed spiritus sanctus qui in illo loquitur. Ille communicat eucharistie in commemoratione mortis domini. hic ipse Christo commoritur. Ille confitetur se mundi actibus renuntiare. hic sibi renuntiat et vite. Illi omnia peccata remittuntur: isti extinguuntur. Idem de unico baptismo lib. iiii.

Baptismi vicem aliquando implere
passionem: de latrone illo. cui non baptizato
dictum est. hodie mecum eris in paradiso. beatus Cyprianus
non leve documentum assumit. quod etiam atque
etiam considerans invenio non tantum passionem pro nomine
Christi id quod de baptismo deerat posse supplere.
sed etiam fidem conversionemque cordis. si forte ad cele
brandum misterium baptismi in angustiis
temporum succurri non potest. Neque enim latro
ille pro nomine Christi crucifixus est. sed pro meritis facinorum
suorum. nec quia credidit passus est. sed dum pa
titur credidit. Quantum itaque valeat etiam sine
visibili baptismi sacramento. quod ait apostolus. cor
de creditur ad iustitiam. ore autem confessio fit ad salutem.
in illo latrone declaratum est. Sed tunc imple
tur invisibiliter. cum ministerium baptismi non
contemptus religionis. sed articulus necessitatis
excludit. Et sic in illo latrone quod baptismi
sacramento defuerit. complevit omnipotentis be
nignitas. quia non superbia. vel contemptu. sed ne
cessitate defuerat. sic in infantibus qui bapti
zati moriuntur eadem gratia omnipotentis explere
credenda est. quod non ex impia voluntate. sed ex
etatis indigentia. nec corde credere ad iustitiam
possunt. nec ore confiteri ad salutem. Baptismus
quidem non potest esse. ubi conversio cordis defuerit.
Conversio autem cordis potest quidem inesse non percepto
baptismo. sed contempto baptismo non potest. Neque

Quod sufficiat
ad salutem fides
et cordis conversio si
necessitate defue
rit baptismus.

ulloin dicendae c̄uisio cordis adeām. cum ci sacramentum contempnitur. In libro sententiarum

ſ Q̄d sit uerus baptismus

VERUS autem baptismus constat non tam ablutione corporis, quam fide cordis quem ad modum apostolica doctrina tradit dicens fide mundans corda eorum. Et alibi. saluos facit baptisma. non carnis depositio sordium. sed conscientię bonę interrogatio in deum; Aug. contra iulianum.

ſ Q̄d si in utero matrum sunt cum matribus non baptizantur.

SI ad matris corpus id quod in ea concipitur pertinet. ita ut eius pars deputanda sit. non baptizaretur infans cuius mater baptizata est. aliquo mortis urgente periculo cum eum gestaret in utero. Nunc uero cum et ipse baptizatur. non utique bis baptizatus habebitur. Non utique ad maternum corpus cum esset in utero pertinebit. Item. Siquidem in homine est. quando baptizatur uel sanctificatur. baptizari uel sanctificari putandum est. dicturus es ipsa illo baptizari uel sanctificari quam intestinis uesica potationes corporis digerunt. dicturus es hominem baptizari uel sanctificari in matris utero constitutum si ad hoc sacramentum accipiendum necessitatis cogit. quidam. non baptizari tamen qui nascetur non debere. postremo dicturus es baptizari uel sanctificari febres. quando baptizantur egroti. Ysidorus sententiarum

ſ De eodem.

QUI in maternis uteris sunt. Qui ideo cum matre baptizari non possunt. quia qui natus adhuc secundum adam non est. secundum christum non potest renasci neque enim dici regeneratio in eum

pot. quę generatio non processit. Sed celerare uiuunt in ecclesia et communicare non desinunt putantes se tali communione mundari. discant nichil ad emundationem proficere sibi. Urbanus papa

Omnes fideles per manus impositionem episcoporum post baptismum accipere debent spiritum sanctum. ut pleni christiani inueniantur. Urbanus christianis cap. vii.

De sacramento manus impositionis.

De his uero super quibus; de sacramento manus rogatis uos informari. i. impositionis. utrum maius est. sacramentum manus impositionis episcoporum aut baptismus. Scitote utrumque magnum esse sacramentum; manus impositionis episcoporum aut baptismi. et sicut unum a maioribus. i. a summis pontificibus accomodatum est. quod a minoribus perfici non potest. ita et maiori ueneratione uenerandum et tenendum est. Sed ita coniuncta sunt hec duo sacramenta, ut ab inuicem nisi morte preueniente nullatenus possint seggari. et unum sine altero rite perfici non potest. Eusebius papa

Quod maius sacramentum sit manus impositio quam baptismus. Melchiades papa hispanorum episcopis c. vi.

Manus quoque papa scribens per campaniam et tusciam constitutis impositionis sacramentum magnum uenerationem tenendum est. quod ab aliis perfici non potest. nisi a summis sacerdotibus. nec tempore apostolorum ab aliis quam ab ipsis apostolis legitur. aut scitur peractum esse. nec ab aliis quam qui eorum locum tenent. unquam perfici potest. aut fieri debet. Nam si aliter presumptum fuerit. irritum habeatur et uacuum nec inter ecclesiastica umquam reputabitur sacramenta. episcopis c. xxi.

De eodem.

Quod soli epi debeant cofirmare.

P bris. seu extra [In decretis innocentii pp decentio epo missa. c. iii] epm siue psente epo cobaptizant crismate baptizatos ungere liceat. s; qd ab epo fuerit consecratu. n tn fronte ex eode oleo signare hi, qd solis debetur epis cu tradunt paraclitu. [Ex decretis registro greg. ad ianuariu epm caralitanu ca...]

De eo de eo.

P bri baptizatos in fronte signare in frontib; sacro crismate no psumant. s; psbiri baptizatos ungant in pectore. ut epi postmodu cofirmet in fronte.

De eo de eo.

H oustissime asumo [Raban de institutione clericor. l. i. c. xx] sacerdote p impositione manus paraclitus tradit baptizato ut robor. p spm scm ad pdicandu aliis. idem donu qd ipse in baptismate cosecutus e p gram uite donatus eterne. signatur. n. baptizat crismate p sacerdote in capitis sumitate. p pontifice u in fronte. ut in priori unctione significaretur sup ipsu sps sci descensio ad habitatione deo cosecrandam in secunda q; ut eide sps sci septiformis gra cu omi plenitudine scitatis. et scie aurritatis uenire in homine declaretur. [Ex concilio aurelianensi. c. ...]

Ut ad cofirmatione ieiuni uenire et confiteri debeant

Quod epi f. int ieiuni qn cofirmant n necessitas fuit.

V t ieiuni ad cofirmatione ueniant pfecte etatis. et moneantur cofessiones facere prius ut mundi donu sps sci ualeant accipe. et qa nuq erit xpian. n in cofirmatione epali fuerit crismat.

ab hic trasilita folia q incipeac hi sign

Ut epi n n ieiuni

d

ferunt. ut gratia spirituali ad uitam regenerentur eternam. sed eos putant hoc remedio temporalem retinere. uel recipere sanitatem non enim propterea illi non regenerantur. quia non ab istis hac intentione offeruntur.

Si quis presbiter ordinatus deprehenderit se non baptizatum esse baptizetur et ordinetur iterum et omnes quos prius baptizauit. Ex dictis ysidori episcopi.

De presbitero qui se deprehenderit non esse baptizatum.

Si quis per ignorantiam ordinatur antequam baptizetur. debent ab eo baptizati rebaptizari et ipse non ordinetur. Sed romanus pontifex non hominem iudicat qui baptizat. sed spiritum dei subministrantem gratiam baptismi licet paganus sit qui baptizat. Ex concilio cabilonensi cap. v.

Contraria sententia. Hoc dimissum est. Determinatio.

Quidam fratres dixerunt consuetudinis antique fuisse in eorum ecclesiis. ut pro balsamo emendo ad crisma faciendum. siue pro luminaribus ecclesie concinnandis. binos uel quaternos denarios presbiteri darent. Unde omnes uno consensu statuimus. ut sicut pro dedicandis basilicis et dandis ordinibus nichil accipiendum est. ita et pro balsamo siue pro luminaribus emendis. nichil presbiteri crisma accepturi dant. Episcopi itaque ex ecclesiasticis facultatibus balsamum emant et luminaria singuli in ecclesiis suis. Ex concilio apud beluacum c. viii.

Quod presbiteri crisma accepturi nichil debeant dare pro balsamo emendo uel pro ordinibus uel dedicatis ecclesiis.

De eo qui presbiteros cogunt denarios pro balsamo dare.

Si quis uoluerit crismatis iterum pannum crismate linire et super alium baptizatum mittere non est absurdum. Ex concilio lugdunensi cap. iii.

De panno crismatis.

Si quis de alio crismate quam de illo nouo quod per episcopi largitione uel concessione accepit baptizare

Quod non sit baptizandum in de nouo crismate nisi necesse fuerit.

nisi preoccupante morte temptauerit, pro temeritatis au-
su ipse in se sue dampnationis protulisse sententiam
manifestatur.

Ut presbiteri petant crisma a proprio episcopo aut per se aut per alium qui sit eiusdem ordinis.

Presbiteri qui diocesianas ecclesias regunt non a quibus-
libet episcopis, sed a suo, nec per iuniorem clericum, sed per se
ipsos aut per illum qui eiusdem ordinis sit ante pas-
che sollemnitatem crisma petant.

Quare in aqua, numquam in uino baptismum consecretur.

Fortassis querit aliquis quare in aqua so-
lummodo, non in aliquo uino baptismum consecretur.
Cui respondit beatus Ambrosius idcirco uim sor-
tiri id fieri in aqua ut intelligatur quod sicut
aqua sordes corporis aut uestimenti abluit, ita
illud baptisma anime maculas sordesque uiciorum
emundando abstergit.

In sabbato sancto pasche uel pentecostes si quis uelit
aquam consecratam ad aspersionem in domo sua recipe-
re, ante crismatis infusionem recipiat.

Quod Christus non fecit, tamen apostolos fuisse baptizatos.

Quando ab Ierosolimis exiit dominus Ihesus cum
discipulis suis in iudeam terram et ibi morabatur
cum eis, baptizabat non per se ipsum, sed per discipulos suos,
quos intelligimus iam fuisse baptizatos siue bap-
tismo Iohannis sicut non nulli arbitrantur, siue quod ma-
gis credibile est baptismo Christi. Legitur: Dixit dominus Petro: Qui
lotus est non indiget nisi ut pedes lauet, sed est mundus
totus. Unde intelligitur quod iam fuerit Petrus baptizatus.

De eodem.

Si eos de quibus scriptum non est, utrum fuerint bapti-
zati, siue non sine baptismo de hac uita recessisse

contendunt: ipsis calumniam apostolis. quos preter apostolum Paulum qui baptizati fuerint
ignoramus. Sed ipsos baptizatos esse per hoc nobis
innotescere potuit. quod beato Petro dominus ait. qui lotus est
mundus, non indiget nisi ut pedes lavet.

Quicumque non precepto regenerationis lavati pro Christi confessione moriuntur. tantum valet eis ad dimittenda peccata: quantum si abluerentur sacro fonte baptismatis.

Ad non baptizatos si pro xpo moriuntur.

Cathecuminum quamvis in bonis operibus defunctum vitam eternam habere non credimus. excepto duntaxat ut martirii sacramentum compleat. Baptizatus confitetur fidem suam coram sacerdote et interrogatus respondet. hoc idem martir coram persecutore facit. qui et confitetur fidem et interrogatus respondet. Ille post confessionem aspergitur aqua. hic vero aspergitur sanguine vel tingitur igne. Ille manus impositione pontificis: accipit spiritum sanctum: hic habitaculum efficitur spiritus sancti. dum non est ipse qui loquitur. sed spiritus sanctus qui in illo loquitur. Ille communicat eucharistie in commemoratione mortis domini. hic ipse Christo commoritur. Ille confitetur se mundi actibus renuntiare. hic ipsi renuntiat et vite. Illi omnia peccata remittuntur. isti extinguuntur.

de eodem.

Baptismi vicem aliquando implere passionem. de latrone illo cui non baptizato dictum est. hodie mecum eris in paradiso. beatus Ciprianus non leve documentum assumit. quod et ego diligenter considerans invenio non tamen passionem pro nomine Christi id quod de baptismo deerat posse

Quod sufficiat ad salutem fides et cordis contritio si necessitate defuerit baptismus.

suppleri. sed etiam fidem conversionemque cordis· si forte ad celebrandum mysterium baptismi in angustiis temporum succurri non potest. Neque enim latro ille pro nomine Christi crucifixus est. sed pro meritis facinorum suorum. neque quia credidit passus est. sed dum patitur credidit. Quantum itaque valeat etiam sine visibili baptismi sacramento: quod ait apostolus. corde creditur ad iustitiam. ore autem confessio fit ad salutem: in illo latrone declaratum est. Sed tunc impletur invisibiliter. cum mysterium baptismi non contemptus religionis. sed articulus necessitatis excludit. et sicut in illo latrone quod baptismi sacramento defuerat. complevit omnipotentis benignitas· quia non superbia. vel contemptu· sed necessitate defuerat: sic in infantibus qui baptizati moriuntur eadem gratia omnipotentis explere credenda est. quod non ex impia voluntate· sed ex aetatis indigentia: nec corde credere ad iustitiam possunt. nec ore confiteri ad salutem. Baptismus quidem potest esse ubi conversio cordis defuerit. Conversio autem cordis potest quidem inesse non percepto baptismo sed contempto baptismo non potest. Neque ullo modo dicenda est conversio cordis ad deum: cum dei sacramentum contemnitur.

Quid sit verus baptismus.

Verus autem baptismus constat non tam ablutione corporis: quam fide cordis· quemadmodum apostolica doctrina tradidit dicens. fide mundans corda eorum. et alibi. salvos facit baptisma· non carnis depositio sordium. sed conscientiae bonae interrogatio in deum.

Si ad maternum corpus id quod in ea concipitur pertineret ita
ut eius pars deputaretur. non baptizaretur infans cuius mater
baptizata est aliquo mortis urgente periculo cum eum ge-
staret in utero. Nunc vero cum non ipse baptizaretur. non utique
bis baptizatus habebitur. Non utique ad maternum corpus
cum esset in utero pertinebat. Item. Si quicquid in homine est
quando baptizatur sanctificatur. non baptizari et sanctificari putan-
dum est. dictum est. ipsi in illo baptizari et sanctificari
qui intestinis vel vesica per digestionem corporis digeruntur.
dictum est hominem baptizari vel sanctificari in matris
utero constitutum si ad hoc sacramentum accipiendum
necessitas cogat. gravidam vero baptizari iam quando
nascitur non debet. Postremo dictum est baptizari et
sanctificari febres. quando baptizantur egroti.

Qui in matronis uteris sunt. ideo cum matre bap-
tizari non possunt. quia qui natus adhuc secundum
adam non est. secundum christum non potest renasci. neque enim re-
generatio in eum dici potest. quem generatio non precessit.

Qui scelerate vivunt in ecclesia et communicare non
desinunt putantes se tali communione munda-
ri. discant nichil ad emendationem proficere sibi.

Omnes fideles per manus impositionem episcoporum post bap-
tismum accipere debent spiritum sanctum. ut pleni
christiani inveniantur.

De sacramento manus impositionis;

De his vero super quibus rogastis informari. id est
utrum maius sit sacramentum manus impositionis
episcoporum aut baptismus. Scitote utrumque magnum esse

Ad maius sacramentum sit manus impositio quam baptismus;

sacramentu manu inpositionis epoz. aut baptismi
l' t sicut unu a maioribus. v a summis pontificib' accom
modatu e. qd a minorib' pfici n pot. ita & maiori
ueneratione uenerandu 7 tenendu e. S; ita con
iuncta sunt hec duo sacramenta possunt seggari. &
unu sine altero rite pfici n potest;

Scde eodem;

Manu q; inpositionis sacramentu magnu ueneratione tenendu e qd ab aliis pfici n pot. nisi a summis sacerdotib; nec tpr aploz ab aliis qua ab ipsis aplis legit. aut scit. pactu ee nec ab aliis q. q eoz locu tenent unq pfici pot. aut fieri debet.
n am si alt psumptu fuerit. irritu habeat & uacuu nec int ecclastica inqua reputabit sacramenta;

Qd soli episcopi debent confirmare;

Scde eodem;

Pbris seu extra epm siue psente epo cbaptizant crismate baptizatos ungere liceat. s; qd ab epo fuerit cosecratu. n tn fronte ex eode oleo signare licet qd sol debet epis c tradit paraclitu;

Pbri baptizatos in fronte signare in frontib; sac crismate n psumant. s; psbiteri baptizatos ungant in pectore. n epi p modu cfirment i fronte;

Scde eodem;

Homis sime a summo sacerdote
Impsitione manu paraclitus tradit baptizato ut robor ur p spm scm ad pdicandum aliis. ide donu qd ipse in baptismate cosecut e. p gram uite donatus etne. signat. n. baptizatus cu crismate p sacerdote in capitis summitate. per pontifice u in fronte. ut in pori unctione sign-

ficaret̄ p ipsum sp̄s sc̄i descentio ad habitationē dō dedicandā. in ea quippe eidē sp̄c sc̄i septē formis grā ē omni plenitudine scītatis 7 sc̄ie uirtutis. uenire in homine declaret;

Ut ieiuni ad cōfirmationē ueniāt pfecte etatis et moneant cōfessiones face pri ut mundi dona sp̄c sc̄i ualeant accipe. 7 qm nūq̄ erit xp̄ianus nisi in cōfirmatione ep̄ali fuerit crismatus. Ex concilio meldensi c. iii.

Ut ep̄i nō nisi ieiunis p inpositionē manuū sp̄m scīm tradant. exceptis infirmis 7 morte piclitantib; Sicut aut̄ duob; tp̄rib pascha uidelicet et pentecostē a ieiunis celebrari debet baptismus. ita etiā traditionē sp̄c sc̄i a ieiunis pontificib; conuenit celebrari; Ex concilio tarraconēsi. cap. iii.

Dictum ē nob qd quidā de plebe bis. ut ter ut ex amplius ep̄is ignorantib; tam ab eisdē ep̄is confirmātur. Vn̄ nob uisum ē eandē cōfirmationē sic nec baptismū itari minime debe. qa bis ut amplius baptizatos aut cōfirmatos. nō in sclō s; soli dō sub habitu regulari ut clericali religiosissime famulari decretum ē. Ex penitentia theodori. cap. viiii.

Qui bis ignorant̄ baptizati sint. nō indigent p eo penitentē. nisi qd sc̄dm canones ordinari nō possunt nisi aliqua magna necessitas cogat; Qui aut̄ nō ignari itm baptizati sint quasi itm xp̄m crucifixerunt. p. vii. annos peniteant. iiii. et vi. fer. 7 iii. quadragesimas peniteant. Si p uitio fuerit aliq

Quod ep̄i sunt ieiuni qui confirmant nisi necessitas fuerit.

Ut ad confirmationem ieiuni uenire 7 confiteri debeant.

Quod confirmatio non debeat iterari.

Quae penitentia dandā sit ut his confirmatis ut baptizatis.

similiter. Si pre munditia putauerint: tribus annis peniteant similiter; Ambrosius in libro de cathezizandis rudibus

sic de corpore et sanguine domini nostri;

Panis et calix non quilibet sed certa consecratione mystice fit nobis non nascitur. proinde quod ita fit nobis quamuis sit panis et calix: alimentum est refectionis non sacramentum religionis. non quia benedicimus gratiasque agimus domino in omni eius munere non tamen spiritali uerum etiam corporali;

Idem in libro de officiis.
Quod panis et uinum per consecrationem corpus et sanguis domini fiant;

Ante benedictionem: alia species nominatur post benedictionem corpus significatur. Item. In illo sacramento christus est. Item. Qui manducauerit hoc corpus fiet ei remissio peccatorum; Augustinus in libro sententiarum prosperi.

sic de eadem re;

Nos autem in specie panis et uini quam uidemus res inuisibiles id est carnem et sanguinem honoramus nec similiter pendimus has duas species quemadmodum ante consecrationem pensabamus [pendebamus] confidenter fateamur ante consecrationem panem esse et uinum quod natura formauit. Post consecrationem uero carnem christi esse et sanguinem quod benedictio consecrauit;

fides berengarii de corpore et sanguine domini.
fides berengarii de corpore et sanguine domini;

Ego berengarius indignus ecclesie sancti mauritii andegauensis diaconus cognoscens ueram catholicam et apostolicam fidem: anathematizo omnem heresim. precipue eam de qua actenus infamatus sum. que astruere conatur panem et uinum: que in altari ponuntur. post consecrationem solummodo sacramentum et non uerum corpus et sanguinem domini nostri ihesu christi esse nec posse sensualiter nisi in solo sacramento manibus sacerdotum tractari uel frangi aut fidelium dentibus atteri. Consentio autem sancte romane et apostolice sedi et ore et corde confiteor de sacramentis do

municare me ipse eandem fidem me tenere quam dominus et venerabilis
papa Nicolaus et haec sancta synodus auctoritate evangelica
et apostolica tenendam tradidit mihique firmavit. Scilicet
panem et vinum quae in altari ponuntur post consecrationem
non solum sacramentum sed etiam verum corpus et sanguinem domini nostri
Iesu Christi esse et sensualiter non solum in sacramento sed in verita
te manibus sacerdotum tractari, frangi et fidelium den
tibus atteri, iurans per sanctam et homousion trinitatem et
per haec sacrosancta Christi evangelia. Eos qui contra hanc fidem
venerint cum dogmatibus et sectatoribus suis aeterno ana
themate dignos esse pronuntio. Quod si ego ipse aliquando
aliquid contra haec sentire aut praedicare praesumpsero,
canonum severitati subiaceam. Lecto et perlecto sponte
subscripsi. Hanc confessionem suae fidei de corpore et
sanguine domini nostri Iesu Christi a Berengario Romae coram
.C. et tredecim episcopis factam misit papa Nicholaus per
urbes Italiae, Galliae, Germaniae et ad quaecumque loca
fama pravitatis eius antea pervenire potuit, ut ec
clesiae quae prius doluerant de adverso atque averso, postea
gauderent de reverso atque converso. Ambr. lib. de officiis.

Forte dicas quomodo vera caro, quomodo verus
sanguis, qui similitudinem non video carnis,
non video sanguinis veritatem? Primo omnium dixi tibi
de sermone Christi qui operatur ut possit mutare et con
vertere genera instituta naturae. Deinde ubi non tulerunt
sermonem Christi discipuli eius sed audientes quod carnem
suam daret manducare et sanguinem suum daret ad

Quod sacramentum non mutat speciem propter creden
tium horrorem.

bibendum recedebant. Solus tamen petrus dixit. Verba uite eterne habes. et ego quomodo a te recedam? Ne igitur pluris hoc dicentem in euelut quidam esset horror cruoris. sed maneret gratia redemptionis: ideo in similitudinem quidem accipis sacramentum. sed uere nature gratiam uirtutemque consequeris. Ego sum inquit panis qui de celo descendit; Aug. in libro sententiarum prosperi.

De eodem;

Si queris modum quo id fieri possit: breuiter ad presens respondeo. misterium fidei est. credi salubriter potest. inuestigari utiliter non potest; Eusebii emiseni.

Inuisibilis sacerdos uisibiles creaturas in substantiam corporis et sanguinis sui uerbo suo secreta potestate conuertit: ita dicens. Accipite et comedite hoc est corpus meum. Et sanctificatione repetita: accipite et bibite. hic est sanguis meus. Ergo ad nutum precipientis domini repente ex nichilo substiterunt excelsa celorum. profunda fluctuum. uasta terrarum. pari potentia sed operatus in spiritualibus sacramentis ubi precipit uirtus seruit effectus; Aug. in x. de ciuitate

Quid sit sacramentum;

Sacrificium uisibile. inuisibile sacramentum id est sacrum signum est. alibi sacramentum: inuisibilis gratie uisibilis forma; Idem in secundo de doctrina christiana.

Quid signum;

Signum est res preter speciem quam ingerit sensibus aliud aliquid ex se faciens in cognitionem uenire; Greg. in omelia pascali.

Quid species;

Species namque et similitudo illarum rerum uocabula sunt: que ante fuerunt scilicet panis et uini.

V iun fine cuidã missę orat̃ i dr̃; pficiãt in nob do
mine q̃s tua sacramẽta qđ cõtinent. ut que nc̃ spẽ
gerim manifesta visione. sicuti reuera ẽ. q̃nq; ca
piat̃. De qua visione dñs in euãglio secdm iohm.
Q ui diligit me diliget̃ apatre meo. & ego diligam
eũ. manifestabo ei meipsũ. Q uãuis ñ inpbabilr̃
qđã exponunt hoc loco carnis i sanguinis ũitatẽ.
ipsam eoꝝdẽ efficientiã. i peccatoꝝ remissionem;
P rima quidẽ heresis discipulꝰ x̄ uelut a duri
cia sermonis ei facta ẽ. cũ eni diceret. ñ quis
manducauerit carnẽ meã. i biberit meũ sangui
nẽ. ñ habebit uitã etnã. illi ñ intelligentes. dix
erunt ad inuicẽ. durꝰ ẽ hic sermo. Q uis pot̃ eum
audire. dicentes. q̃a durꝰ ẽ hic sermo. sepauerũt se ab il
lo. & remansit cũ duodecim. Discedentibꝰ illis:
instruxit illos qui remanserãt. Sps ẽ inqt qui ui
uificat caro nichil pdẽ. Verba que locutus sum
ad uos. spc̃ i uita sũt. i spũalr̃ intelligenda sũt.
I ntellexisti; spũalr̃. spc̃ i uita sunt. Intellexisti
carnalr̃. i sic illa spc̃ i uita sunt. s; t ñ sunt.
S pũalr̃ intelligite q̃ locutus sũ. ñ hoc corpꝰ quod
uidetis. manducaturi estis. i bibituri illũ sangui
nẽ quẽ fusuri sunt illi qui me crucifigent. Sa
cramentũ qđ uob commdaui spũalr̃ intellectũ.
uiuificabit uos. caro autẽ ñ pdẽ. q̃q̃ ã. S; quõm
illi intellexerunt. carnẽ sic quippe intellexerũt quo
m in cadauere uendit̃ aut in macello dilaniat̃.

Glossa marginalia:

s. expon q̃m intelligat̃ q̃ nc̃ spẽ gerim ren̄ ũc.
gerim rerũ ũitate ca
piam. Postulat q̃ppe sa
cerdos ut corpꝰ xp̄i qđ
sub spẽ panis ac uini
nc̃ gerit.

s. q̃m ñ intelligendũ sit ñ q̃s
manducauit carnẽ &c. i b.
&c. exposit̃ue
aug̃ i epła nõe
psalmoꝝ l. iiii.

Sciens autē ihc ait. hoc uos scandalizat quod dixi. do uobis carnē meā manducare et sanguinē meum bibere? Si ergo uideritis filiū hominis ascendentē ubi erat prius. Quid est hoc? hinc soluit quod illos mouerat. hinc aperuit unde fuerant scandalizati. hinc plane si intelligerent. Illi autē putabant erogaturū corpus suū. ille dixit. se ascensurū in celum utique integrū. Cū uideritis filiū hominis ascendentē ubi erat prius. certe uel tunc uidebitis quia nō eo modo quo putatis erogat corpus suū. uel tunc intelligetis quia gratia eius nō consumitur morsibus. Item. donec seculum finiatur sursum est dominus. sed tamen hic nobiscum est ueritas domini. corpus enim in quo resurrexit uno loco esse oportet. ueritas autē eius ubique diffusa est. In epistola ad ...

sde eadem re.

Non hoc corpus quod uidetis manducaturi estis et bibituri illū sanguinē quem fusuri sunt illi qui me crucifigent. ipsum quidem et non ipsum. ipsum inuisibiliter. non ipsum uisibiliter. Uerū subditur. Si necesse est illud uisibiliter celebrari. necesse est tamen inuisibiliter intelligi. Idē in sermone de uerbo euangelii.

Quomodo manducandus est xpc.

Quid est xpm manducare? Non hoc est solum in sacramento corpus eius accipere. Multi enim indigni accipiunt. de quibus ait apostolus. Qui manducat et bibit calicem domini indigne. iudiciū sibi manducat et bibit. Sed quomodo manducandus est xpc? quomodo ipse dicit. Qui manducat carnem meam et bibit sanguinē meū. in me manet et ego in eo

sim me manet et ego in eo. tunc bibit. Qui autem non
me manet. nec ego in illo. et si accipit sacramen-
tum: acquirit magnum tormentum. Ide in libro de penitentia vel remedio.

de eo idem.

Vt quid paras inquit dentes et ventrem? Crede et
manducasti. credere enim in eum. hoc est mandu-
care panem vivum. Qui credit in eum manducat eum.

Ide in libro sententiarum Prosperi.

Hoc est quod dicimus. quod modis omnibus approbare
contendimus sacrificium ecclesie duobus confici duobus
constare. visibili elementorum specie invisibili domini
nostri ihesu christi carne et sanguine. sacramento et re sacra-
menti. id est corpore christi. sicut christi persona constat et conficitur ex
deo et homine. cum ipse christus verus sit deus et verus homo quia
omnis res illarum rerum naturam et veritatem in se
continet. ex quibus conficitur. conficitur autem sacrificium ecclesie
duobus sacramento et re sacramenti. id est corpore christi. Est igitur sa-
cramentum et res sacramenti corpus christi. Item. Caro eius est quam
forma panis opertam in sacramento accipimus et sanguis
eius quem sub vini specie ac sapore potamus. caro vide-
licet carnis et sanguis sacramentum sanguinis. Carne
et sanguine utroque invisibili. intelligibili. spiritali.
significatur corpus visibile domini nostri ihesu christi et palpa-
bile. plenum gratia omnium virtutum et divina maies-
tate. Item. Sicut ergo celestis panis qui vere christi caro est.
suo modo vocatur corpus christi. cum revera sit sacramentum corpo-
ris christi illius videlicet quod visibile palpabile mor-
tale in cruce est positum vocaturque ipsa carnis immo-
latio que sacerdotis fit manibus christi passio mors cru-

Quod sacramento et re sacramenti sacrificium conficitur.

cifixio in rei ueritate: sed significanti mysterio sic sa
cramentum fidei quod baptismi intelligitur fidelis est;

Ier. in epistola ad ephesios.

Quod caro et sanguis christi dupliciter intelligitur;

Dupliciter inquit intelligitur caro christi et sanguis. Vel
spiritalis illa atque diuina de qua ipse ait caro
mea uere est cibus. et sanguis meus uere est potus.
et nisi manducaueritis carnem meam et sanguinem
meum biberitis: non habebitis uitam eternam. uel caro mea
que crucifixa est et sanguis qui militis effusus est lancea

Aug. in lib. sententiarum prosperi.

Quid significet hostie fractio et sanguinis potatio;

Cum frangitur hostia. dum sanguis de calice
in ora fidelium funditur quid aliud quam dominici
immolatio corporis in cruce eiusque sanguinis
de latere effusio designatur; Sergius papa.

Quid pars oblate in calicem missa. quid pars comesta. quid pars in altari usque ad finem misse residua significet;

Triforme est corpus domini. pars oblate in calicem
(immissa) mersa corpus christi quod iam resurrexit monstrat
P pars comesta. ambulans adhuc super terram. pars
in altari usque ad misse finem remanens: corporis
iacens in sepulcro. quia usque in finem seculi corpora sanctorum
in sepulcris erunt; Aug. in lib. de trinitate.

Quod carnis et sanguinis commestio et potatio dominice mortis est commemoratio;

Quia morte domini liberati sumus: huius rei memo
res in edendo et potando carnem et sanguinem
que pro nobis oblata sunt significamus; Idem in ps. uigesimo

Quomodo intelligendum est semel immolatus est christus et cotidie immolatur;

Semel christus mortuus est iustus pro iniustis. et scimus
et certum habemus. et spe inmobili retinemus quod
christus resurgens a mortuis iam non moritur mors illi
ultra non dominabitur. Verba ista apostoli sunt. tamen ne obli
uiscamur. quod semel factum est in memoria nostra omni
anno fit. Quotiens pascha celebratur numquid

tociens xp̄c occidit. S; tn̄ anniu̇ersaria recordatio representat qđ olim factū ē. ⁊ sic nos facit moueri. tanquā uideamꝰ dn̄m in cruce p̄sentē; In lib̄ sententiarū p̄sp̄i.

Semel immolatus ē xp̄c in semet ipso. & tn̄ cotidie immolat̄ in sacramento. qđ ita intelligendū est. q̄ in manifestatione sui corporis in distinctione membroꝝ suoꝝ omnium uerꝰ d̄s ⁊ uerꝰ ho̅. semel tn̄ in cruce pependit offerens patri seipsū hostiā uiuam. passibilē. mortalē. uiuoꝝ ⁊ mortuoꝝ redemptionis efficacē. eorū scl̄ q̄s altitudo diuini cōsilii redimendos iudicauit. p̄sciuit. p̄destinauit. uocauit. modis atq; tēp̄ib; q̄b; id fieri cōgruebat; De eadem re.

In xp̄o semel oblata ē hostia. Ambr̄ i ep̄la ad hebreos. De eodem; ad salutē sempitnā potens. Quid ergo nos. nunne p singulos dies offerimꝰ? offerimꝰ. s; ad recordationē mortis ei. ⁊ una ē hostia n̄ multe. Quomō una ⁊ n̄ multe? q̄ semel oblatus ē xp̄c. hoc aut̄ sacrificium exemplū illiꝰ scilicet. eandē ⁊ ad ipsū. semp idipsū. p̄inde hoc ē sacrificiū. Alioqui q̄m̄ i multis locis offert̄ multi sunt x̄i? Nequaq̄. s; unꝰ ubiq; ē xp̄c. ⁊ hic plenꝰ existens ⁊ illic plenꝰ. Sicut enī quiuis offert̄ unū corpꝰ ē ⁊ n̄ multa corpa. ita et unū sacrificiū. Pontifex aut̄ ille ē. qui hostiā obtulit nos mundantē. nos ipsam offerimꝰ. etiā nunc. que tc̄ oblata cōsumi n̄ pot̄. qđ nos facimꝰ in cōmemorationē fit ei qđ factū ē. hoc .n. facite att in meam commemorationem; Aug̅ i lib̄ responsionis ad ianuariū.

Quod non debeat accipere corpus et sanguinem christi nisi ieiunus, exclusa necessitate.

Liquido apparet quando primo discipuli acceperunt corpus et sanguinem domini non eos accepisse ieiunos. Numquid tamen propterea calumniandum est universe ecclesie quod a ieiunis semper accipitur? Ex hoc enim placuit spiritui sancto ut in honore tanti sacramenti prius in os christiani dominicum corpus intraret quam ceteri cibi. Nam ideo per universum orbem mos iste servatur. Neque enim quia post cibos dedit dominus propterea pransi aut cenati fratres ad illud sacramentum accipiendum convenire debent, aut sicut faciebant quos apostolus arguit et emendat mensis suis ista miscere. Namque salvator quo vehementius commendaret mysterii illius altitudinem, ultimum hoc voluit infigere cordibus et memorie discipulorum a quibus ad passionem digressurus erat. Et ideo non precepit quo deinceps ordine sumeretur, ut apostolis per quos ecclesias dispositurus erat servaret hunc locum. Nam si hoc ille monuisset ut post cibos alios semper acciperetur, credo quod eum morem nemo mutasset. Cum uero ut ait apostolus de hoc sacramento loquens: Propter quod fratres cum convenitis ad manducandum invicem expectate; si quis esurit domi manducet, ut non ad iudicium conveniatis; statim subtexuit: Cetera autem cum venero ordinabo. Unde intelligi datur quia multum erat ut in epistola totum illum agendi ordinem insinuaret, quem universa per orbem servat ecclesia ab ipso ordinatum esse quod nulla morum diversitate variatur.

Ex decretis Iulii pape episcopis per Egyptum missis.

Quod in sacramento nichil aliud debeat offerri nisi panis et vinum aqua mixtum.

Cum omne crimen atque peccatum oblatis deo sacrificiis deleatur, quid de cetero pro delictorum expiatione

dn̄o dabit̄. q̄ in ipsa sacrificii oblatione errat?
A udiuim̄ eni quosdā scismatica ābitione detentos. ċtra diuinos ordines ⁊ aplicas institutiones lac p uino i diuinis sacrificiis dedicare. aliis quoq; intinctā eucharistiā popul̄ p cōplemto cōmunionis porrige. Quosdā ⁊ expssū uinū in sacramto dn̄ici calicis offerre. Alios ū pannū lineū musto tinctū ꝑ totū annū reseruare ⁊ tēpr sacrificii aqua partē ei lauare ⁊ sic offerre. Qđ quā sit euangelice atq; aplice doctrine ċtrarium ⁊ ċsuetudini ecclesiastice adūsū. n̄ difficile ab ipso fonte ueritatis pbat̄. a quo ordinata ipsa sacramtorū mysta pcesserit. Cū n magist̄ ueritatis uer salutis nr̄e sacrificiū suis commdaret discipul̄. nulli lac ꝗ panē tm̄ ⁊ calicē sub hoc sacramto cognoscim̄ dedisse. Legit̄ eni in euangelica ueritate accep̄ ihc panē ⁊ calicē ⁊ bndicēs dedit discipul̄ suis. Cesset g̊ lac sacrificando offerri. q manifestū ⁊ euidens exēplū euangelice ueritatis illuxit. q pt̄ panē ⁊ uinū aliud offerri n̄ liceat;
Illud ū qđ p cōplemto cōmunionis intinctā tradit̄ eucharistiā popul̄. nec hoc platū ex euangelio testimoniū recepit̄. ū aplis corp̄ suū ⁊ sanguinē cōmdauit. Seorsū eni panis ⁊ seorsū calicis cōmendatio memorat̄. Nā intinctū panē aliis xpm prebuisse n̄ legim̄. excepto illo tm̄ discipulo quē intincta bucella magist̄ pditorē ostenderet. n̄ q sacramti

c. LVI.
Qđ popul̄ n̄ debeat tradi eucharistia intincta.

bini institutionem signaret. Illam quoque de expresso botro vel
de uvarum granis populum communicat: valde est omni-
no contrarium. Sed si necesse fuerit botrus in calice conprimatur
et aqua misceatur. quia calix domini iuxta canonum pre-
ceptum vino et aqua permixtus debet offerri. quia vi-
demus in aqua populum intelligi. in vino vero ostendi
sanguinem christi.

Scl. VI.
Quid significet aqua quod vinum aqua mixtum.

Ergo cum in calice vino aqua miscetur. christo populus adu-
natur. et credentium plebs ei in quem credidit copulatur
et iungitur. Que copulatio et coniunctio aque et vini sic
miscetur in calice domini: ut mixtio illa non possit separari.
k Nam si vinum tantum quis offerat: sanguis christi incipit esse sine nobis. si
s vero aqua sit sola: plebs incipit esse sine christo. Sed qui botrus
solus offeretur in quorum efficientia tantum designatur salu-
tis nostre sacramentum negligitur. quod aqua significatur.
n Non enim potest calix domini esse aqua sola. aut vinum solum nisi
utrumque misceatur. et ideo quia iam ex hoc plurima et multi-
plex maiorum manavit sententia. deinceps erit alienum
ab divinis sacrificiis offerendo. non iuxta antiquorum sen-
tentiam conciliorum panem tantum et calicem vino et aqua permixtum.
de cetero aliter quam preceptum est faciens tam diu sacrifican-
do cessabit. quamdiu legitima penitentie satisfac-
tione correptus ad gradum sui officii redeat quod amisit.

deinceps omnis talis error atque presumptio cessare debet. ne presulorum inordinata compago statum unitatis enervet. Etiam nulli ∴

Ex concilio Wormatiensi cap. V.
Ut presbyter eucharistiam semper habeat paratam;

Ut presbyter semper eucharistiam habeat paratam ut quando quis
infirmatus fuerit. aut parvulus infirmus fuerit:
statim eum communicet ne sine communione moriatur.

Ex epistola Clementis pape cap. XXVIII.
De eadem re;

Certe tanta in altari holocausta offerantur. que cum

poplo suffice debeant. qd remanserit: incrasti
num n reseruet. s; cu timore i tremore clericorum di
ligentia consumatur.; Augustinus.

Cotidie eucharistie communionem accipe. nec laudo
nec uitupo. Omnib; tn dnicis dieb; communicandu
hortor. Si tn in affectu peccandi mens e. grauari
mag dico eucharistie pceptione quam purificari. Et
io quamuis qs peccato mordeat. peccandi tn n hat
de cetero uoluntatem communicaturus satisfaciat lacrimis
et orationib; et confidens de dni mia. accedat ad eucha
ristiam intrepidus i securus. S; hoc de illo dico quem mor
talia peccata n grauant.; Ex epla fabiani pp. c. iii.

Et si n frequentius oblatione homines communicent t
in anno. nisi forte qs maioribus qbzlibet criminib; im
pediat in pascha i pentecosten et natale dni.; Ex concilio elibertino c. iii.

Omnis homo ante sacram communionem a pa uxore de
bet tres. aut. iiii. aut. vii. dies.; abstinere. Seculares uero catho
licos n communicet qui tribus tempib; pascha. pentecoste.
natali dni n communicauit.; Ex epla cypriani epi ad euaratium. c. l. ii.

Cyprianus eucharisto confri salutem. Pro dilectione
tua i reuerentia consulendum me estimasti fr
carissime quid mi uideat de histrione i mago illo. q
ap uos constitutus adhuc in artis sue dedecore pseue
rat. et magister i doctor n erudiendorum. s; pdendorum
puerorum. id quod male didicit. ceteris quoque insinuat. an ta
lib; sacra communio cum ceteris xpianis debeat dari.
h aut uobiscum communicare puto. nec maiestati di-

de eodem;

Qd omnes debeant communica
re t in anno. pascha pentecoste
stes natale dni n tenea crimi
nali peccato.;

Qt dieb; sit abstinendum
ab uxorib; ante sacram com
munionem.;

Qd histriones i magi iniiciam
pmanentes n sint communi
candi.;

tune nec euanglice discipline cōgruere. ut pudor . . . honor ecclesie tam tpi unsaum cōtagione fedet.

Ex concilio remensi. c. lx

Ut laici ul femine corp᷑ dn̄i ad aliquē cōmunicandū ferre n̄ debeant.

Peruenit ad noticiā nr̄am qd̄ qdā pbr̄i intn̄ par tipendūt diuina mistia ut laico aut femine sacrū corp᷑ dn̄i tradāt. ad deferendū infirmis. & qbꝫ phibet̄ ne sacrariū ingrediant̄ nec ad altare appropinquēt. ill' scā scōꝝ cōmittunt. Qd̄ quā sit horribile. q̄qꝫ detestabile. omniū religiosoꝝ animaduertit prudentia. Et interdicit pomnia sinod' ne tal' temaria psumptio ulti' fiat. sꝫ omnimodis pbr̄ p semetipsū infirmū cōmunicet. qd̄ si alit̄ fecerit gradꝰ sui periclo subiacebit. Ex penitentiali bede p̄sbiti.

Sententia uomentis eucharistiam.

Si qs p ebrietatē ul uoracitatē eucharistiam euomuerit. xl. dies peniteat. Clerici ul monachi. seu diaconi. lx dies penit̄. pbr̄. lxx dies penit̄. epc̄. xc. Si p infirmitatis causa euomuerit. vii dies p...

Ex decretis pii p̄p̄. c. iii.

Sententia sacerdotis cui negligentia aliqd̄ sanguinis de calice stillauerit.

Si ulr p negligentiā de calice dn̄i aliqd̄ stillauerit in terram lingua tabula radet̄. Si n̄ fuerit tabula. ut n̄ conculcet̄. loc' radet̄. & igne cōsumet̄. & cinis intra altare recōdet̄. pbr̄. xl. dies penit̄. Si sup altare stillauit calix. sorbeat minist' stillā. & tres dies penit̄. Si sup linteū altaris. aut ad aliud stillā puenit. iiii dies penit̄. Si usqꝫ ad tertium. ix. dies penit̄. & linteamina q̄ tetigit stilla. minist' abluat. iii. uicibꝫ calice subtus posito. & aqua ablutionis sumat. & iuxta altare recondat̄. Ex concilio aurelianēsi. c. . . .

Sententia male seruantis sacrificiū.

Qui n̄ bn̄ custodierit sacrificiū. & mus ul aliqd̄

aliud animal comederit illud .xl. dies peniteat. Quod si autem perdi-
tum illud in ecclesia aut pars eius ceciderit et non inuenta
fuerit .xxx. dies peniteat.

Pelagius romane sedis episcopus uniuersis germanorum atque galliarum episcopis.

Quas stationes romana teneat ecclesia.

Cum in Christi nomine in romana ecclesia sinodum episcoporum siue ceterorum consacerdotum et fidelium congregatam habuissemus. de ecclesiasticis statutis ut sunt ab apostolis iam scilicet patribus tradita diligenti tractaremus. superuenere littere uestre in quibus magne erant auctoritatis uestre im-ue uoces processerunt. rogantes ut ordinem stationum quam sancta romana ecclesia hactenus habet. nostris litteris uobis mandaremus. Tum de uestra uoluntate et studio tam bono multum gauisi sumus. Sacrum quoque ordinem romanum sacrataque constituta nostrorum antecessorum sollerte relegentes inuenimus has .ix. stationes in sacro cathalago contineri, que recipientes quas longa retro uetustas in romana ecclesia hactenus seruauit. id est unam in albis paschalibus. aliam de ascensione domini. iii. de pentecosten. Quartam de natali domini. quintam de apparitione domini. Sextam de apostolis. Septimam de trinitate. Octauam de cruce. Nonam de ieiunio in quadragesima continue dicendam. Has stationes tenet et custodit sancta romana ecclesia. has tenendas uobis mandamus.

Ex decretis sotheris pape. capitulum .x.

Quod presbiterum non debeat missam cantare nisi duobus respondentibus.

Hoc quoque statutum est ut nullus presbiterorum missarum sollempnia celebrare presumat nisi duobus presentibus sibique respondentibus ipse tercius habeatur. Quia cum pluraliter ab eo dicitur. dominus uobiscum. et illud in secretis. orate pro me. apertissime conuenit ut ipsi respondeatur salutationi.

Quod IIII. modis contingat dormientibus pollutionis illusio.

Responsio Gregorii ad Augustinum Anglorum episcopum.

In illusione per somnium necessaria valde discretio. quia subtiliter pensari debet. ex qua re accidat menti dormientis. Nam aliquando ex ~~cogitatione~~ crapula. aliquando ex nature superfluitate vel infirmitate aliquando ex cogitatione contingit. Et quidem cum ex nature superfluitate vel infirmitate evenerit. omnimodo illusio non est pertimescenda. quia hanc animum nescientem pertulisse magis dolendus est quam fecisse.

C Cum vero ultra modum appetitus gule in sumendis alimentis rapitur. atque idcirco humorum receptacula gravantur. habet tamen exinde aliquem reatum animus. non tamen usque ad prohibitionem percipiendi corporis vel missarum sollempnia celebrandi. cum fortasse aut festus dies exigit. aut exhibere mysterium pro eo quod sacerdos alius in loco illius deest. ipsa necessitas compellit. mutatis vestibus cantet. Nam si adsunt alii qui implere ministerium valeant. illusione per crapulam facta a perceptione sacri ministerii abstinere ut arbitror humiliter debet. si tamen dormientis mentem turpi imaginatione concusserit.

N Nam sunt quibus ita plerumque illusio nascitur. ut eorum animus etiam in somno corporis positus turpibus imaginibus non fedetur. Quia in re unum ibi ostenditur. quod ipsa mens omnino rea non sit. sed suo iudicio penitus libera. cum se etsi dormiente corpore nichil turpitudinis meminit vidisse. tamen in vigiliis corporis meminit in ingluviem cecidisse. Sin vero ex turpi cogitatione vigilantis oritur illusio dormientis. patet animo reatus suus. Videt enim a qua radice inquinatio illa processerit. quia quod cogitavit sciens. hoc pertulit nesciens. propter talem pollutionem a sacro ministerio eo die abstinere oportet.

Ex concil. remensi cap. II(?).
De qua materia debeat fieri calix et patena.

Ut calix domini cum patena sive ex auro omnimodis ex argento fiat. Si quis autem tam pauper est, saltem vel stagneum calicem habeat. De aere autem aut ex auricalco non fiat calix, quia ob vini virtutem eruginem pariter et vomitum provocat. Nullus autem in ligneo aut vitreo calice presumat cantare.. Ex epistola eusebii pape cap. II.

Ut non in serico sed in puro lineo sacrificium celebretur.

Hic inter cetera predicta cum studio omnium constituimus, ut sacrificium altaris non in serico panno aut in tincto quisquam celebrare presumat, sed in puro linteo ab episcopo consecrato, terreno scilicet lino procreato atque contexto, sicut corpus domini nostri ihesu christi in sindone linea munda sepultum fuit.

Ex concil. aurelianensi cap. VIII.
Ut ornamenta ecclesiastica ad ornatum nuptiarum non prestentur.

Hinc ad nuptiarum ornatum ministeria divina prestentur, ut dum improborum tactu vel pompa secularis luxurie polluuntur, ad officium sacri ministerii videantur digna.

Sa pars

Quid est ecclesia, quid est catholica. Incipit secunda pars Miltiadis(?) pape cap. V.

Ecclesia grecum est nomen, quod in latinum vertitur convocatio, propter quod omnes ad se vocat. Catholica universalis dicitur, quia per universum mundum est constituta, vel quia catholica hoc est generali in eadem doctrina est ad instructionem.

Ex decretis melchiadis pape cap. XII.
Quod divitiis(?) regum et presulum adiutorio fabricate sunt ecclesie.

Denique reges et presides ac magistratus non solum adiacentia tribuere, sed et ipsi propria largiti sunt per universa regna terrarum, ut alerent egentes qui in mundo nichil possidebant, ecclesieque fabricarent atque restaurarent, clericique ecclesie ei rite famulantium servorumque dei supplementa absque necessitate tribuerunt. Ex dictis eiusdem c. X.

Quod auctoritate constantini romana ecclesia primatum tenet totius mundi.

Quibus vir religiosissimus constantinus primus fidem veritatis patenter adeptus licentiam dedit per universum mundum in suo degentibus imperio non solum fieri christianos, sed et fabri

candas ecclesias . ipsa dia tribuenda constituit . denique idem prefatus princeps donaria immensa in fabricam templi con principe sedis beati petri principis apostolorum instituit . adeo ut sedem imperialem . cui quique romani principes presidebant . relinquerent . beato petro suisque successoribus perfruenda concederet ;

Ex concil. tolletano c. xxxiii

Ut conditores basilicarum nullam habeant potestatem in rebus quas ecclesiis contulerint ;

Hon habeant autem conditores basilicarum in rebus quas eisdem ecclesiis contulerint : nullam potestatem habere . sed iuxta canonum instituta sicut ecclesiam ita dotem eius ad ordinationem episcopi pertinere . ; *Ex concil. apud valentiam c. iii*

Ut nullus omnino oblationes parentum retinere presumat ;

Clerici vel seculares qui oblationes parentum aut donatas aut testamentis relictas retinere presumpserint . aut id quod ipsi donaverint ecclesiis vel monasteriis crediderint auferendum . sicut sinodus sancta constituit . velut necatores pauperum quousque reddant . ab ecclesiis excludantur ;

Ex concil. tolletano xxxiii

Ut nullus debeat edificare ecclesiam inconsulto episcopo ;

Nemo ecclesiam edificet antequam civitatis episcopus veniat . et ibidem crucem figat publice . et atrium designet . et ante prefiniat qui edificare vult quae ad luminaria et ad custodiam et stipendia custodum sufficiant et ostensa donatione . sic domum edificet . Et postquam consecrata fuerit . atrium eiusdem ecclesie sancta aqua conspergat . ;

In decretis gelasii pape cap. xxxiiii.

Quot partes de decimis et de oblationibus fidelium debeant fieri . et quibus debeant fieri ;

Gelasius romane ecclesie presul universis episcopis . quatuor tam de redditu quam de oblatione fidelium prout cuiuslibet ecclesie facultas admittit . convenit fieri portiones . Quarum sit una pontificis . alia clericorum . tertia pauperum . quarta fabrice applicanda . ; *In decretis gg. ...*

De eadem re . ;

Gregorius papa romanus augustino cantuariorum episcopo . Mos apostolice sedis est . ordinatis episcopis precepta

tracte. De stipendiis ecclesie et de his que fidelium oblationibus accedunt quattuor debent fieri portiones. Una videlicet episcopo et familie eius propter hospitalitatem atque susceptionem. Alia clero. Tertia pauperibus. Quarta in ecclesiis reparandis.

In decretis Nicholai cap. viii. de eodem.

Nicholaus episcopus episcopis omnibus. De redditibus precipimus ut decimarum seu oblationum iiii. partes episcopus faciat. Quartam sibi unam retineat. Secundam clero. Tertiam fabricis vel ornamentis ecclesie. Quartam pauperibus distribuat. Nullus vero laicorum sine consensu episcoporum de talibus habere vel possidere presumat. Quod si fecerit. communione privetur.

Dedicatio esse ecclesiarum per viii dies celebranda est. Ex decretis Felicis pape.

Quod divina auctoritate dedicationes ecclesiarum per dies viii. sit celebrande.

Sollempnitates vero dedicationum ecclesiarum et sacerdotum vel sacellorum per singulos annos sollempniter sunt celebrande. Ipso domino exemplum dante. Qui ad festum dedicationis templi omnibus id faciendum dans formam cum reliquis populis eandem festivitatem celebraturus venit. Sic scriptum est. Facta sunt encenia in Ierosolimis. et hiemps erat. et ambulabat Ihesus in templo in porticu Salomonis. Quod autem octo dierum sint encenia celebranda: in libro regum peracta dedicatione templi reperietis.

Ex concilio Toletano iiii. cap. xxvii.

Quod iteranda sit ecclesiarum dedicatio si earum nescitur consecratio.

De ecclesiarum vero dedicatione quotiens dubitatur. et nec certa scriptura nec certi testes existunt a quibus consecratio sciatur. absque ulla dubitatione scitote eas esse consecrandas. nec talis trepidatio iterationem incurrit. quoniam non monstratur esse iteratum quod nescitur esse factum.

Ex concilio Toletano iiii. cap. xxxiii.

Quod nullus dotem quam ecclesie contulit debet repetere.

Multi contra canonum instituta sic ecclesias quas edificaverint postulant consecrari. ut dotem quam ecclesie contulerint. censeant ad episcopi ordinationem non pertinere.

Ex decret. eucharisti pp. cap. iiii.

Ad q. oīs basilica cum missa debeat cōsecrari.; Ex decretis de eodem; uigilii pp. cap. iiii.

q̄ factū ī p̄cium displicet n̄ instituo p̄hibet. s; om̄ia
secūdm cōsuetudinē antiq̄ ad ep̄i ordinationē ⁊ po
testatem p̄tineāt..;

Omīs basilice cum missa debet̄ sēp cōsecrari. Ex
decretis uigilii pape cap. iii. Vigilii papa romani
eleutherio ep̄o de fabrica cuiuslibet ecclie si diruta fuit
instauranda: ⁊ si in eo loco cōsecrationis sollēpnitas de
beat iterari in quo scūaria n̄ fuerint. Nichil iudicam'
officere si p̄ eam minime aqua exorcizata iactet̄ q̄ con
secrationē cuiuslibet ecclie ī qua scā n̄ ponunt̄. ce
lebritatē tm̄ scimus ēē missarū. Et io si qua scōrū basi
lica a fundamentis ⁊ fuerit innouata sine aliq̄ dubi
tatione cū in ea missar̄ sollēpnitas fuerit celebrata.
totius scificōis cōsecrationis implebit̄. Si u scūaria q̄ habebat
ablata sunt. rursus eorū depositione ⁊ missar̄ sollēpnita
te reuerentiam scificationis accipiet.; Ex concil. ap̄ agathē cap. iiii.

Ad q. loca dō dicata n̄ debent fieri ampli' in alios usus. n̄ ad aliā ecclīam cōstruendā;

Ut loca q̄ semel dō dicata sunt aut monasteria fuerint
manent p̄petuo sic. nec possunt ultra fieri secula
ria habitacula.; Ex decretal. iginii pp. cap. iii.

Ad q. ligna ecclie debent mitti n̄ ad alios usus. n̄ ad aliā cōstruendam.;

Ligna ecclie dedicate n̄ debent ad aliud op' iungi. Ad
aliā ecclīā uel igni cōburenda uel ad p̄fectū in mo
nasterium fratrib; In laicorū usum n̄ debent admitti.; Ex ... de

Ad q. pbr n̄ erigat aliud altare n̄ q̄d ep̄c loci consecrauit.;

Ut nullus pbr ī ecclia cōsecrata aliud altare erigat
n̄ q̄d ab ep̄o loci uel eius iussu scificatum: ut sit discre
tio int̄ sacrum ⁊ n̄ sacrum. Nec dedicōnē fingat n̄ sit. Quod
si fecerit: si cleric' ē. degradet̄. si laic'. anathematizet̄.

Ex concil. meldensi cap. viii.

Ut ecclie quar̄ cōsecratio nescit̄ ⁊ altaria cōsecrari debent.;

Ut ecclie uel altaria q̄ ambigua sunt de cōsecratione

cōsecrentur. & superflua altaria destruantur. Ex decretis concilio Ignatii pp. cap. IIII.

Si motum fuerit altare: denuo cōsecretur ecclesia. Si parietes mutantur et non altare: salibus tantum exorcizetur.

(Ut moto altari tota cōsecrari debeat.)

Ex decretis eiusdem cap. VI.

Si homicidio uel adulterio ecclesia uiolata fuerit: diligentissime expurgetur et denuo cōsecretur.

(Ut pro homicidium uel adulterium tota debeat consecrari ecclesia.)

(Concil. aurelianensi cap. VII.)

Ecclesiam in qua paganus sepultus est non licet cōsecrari. neque missas in ea celebrare. sed iactare foras et mundari oportet. Ex concilio agrippinensi caplo IIII.

(Ut ecclesia in qua paganus est sepultus non debeat consecrari nec missa in ea cantari.)

Ecclesiam in qua mortuorum cadauera infidelium sepeliuntur: sanctificare non licet. sed si apta uidetur ad cōsecrandum. inde euulsis corporibus et rasis parietibus uel lignis eius loci reedificentur. Sed si hec cōsecrata prius fuerit missas in ea celebrare licet. si tamen fideles fuerint qui in ea sepulti sunt. Ex concilio aurelianensi cap. VI.

(Si in ecclesia iam cōsecrata sepeliantur mortui licet in ea missas cantare si tamen fideles fuerint qui sepulti sunt.)

In ecclesia in qua cadauera mortuorum sepeliuntur sanctificari altari non licet. Si autem cōsecratum fuit prius missas licet celebrari in ea. Ex concilio meldensi cap. X.

(Ut in ecclesia in qua sepulta sunt cadauera non liceat altare consecrari.)

Ut nemo quemlibet mortuorum in ecclesia quasi hereditario iure nisi quem episcopus aut presbyter pro qualitate conuersationis uite dignum duxerit: sepelire presumat. nec quisquam ossa cuiuslibet mortui de sepulcro suo eicere aut sepulturam eius quam tenuerit quasi hereditario ausu quoque modo uiolare. sed unumquemque in loco sibi a deo predestinato atque concesso aduentum sui iudicis prestolari concedat. Ut non sit exigenda sepultura.

(Ut nemo quemlibet in ecclesia hereditario iure sepeliat aut ossa cuiuslibet de sepulcro suo eiciat.)

Postquam precio uictus est ephron ut sepulcrum uenderet et acciperet argentum licet cogente abraham. uau litteram quam appellos p. o. legitur ablata de eius nomine est ... ephron

(Ut nullus aliquid pro sepultura exigat.)

appellatus est etiam: sicut in scriptura non eum fuisse con
summatae perfectaeque virtutis, qui poterit memoriam ven
dere mortuorum. Sciant quoque qui sepulcra vendunt et in co
gunt ut accipiant precium, sed a nolentibus quaeque extorquent,
immutare nomen suum, et pro eo quod de merito eorum cum in
ille reprehendatur occulte, qui munus accepit.

Gregorius papa de eodem.

Precium autem aliquid exigere omnino prohibemus, ne quod
irreligiosum valde est, aut venalis dicatur ecclesia,
aut vos videamini de humanis mortibus gratulari,
si ex eorum cadaveribus studeatis quaerere quolibet
modo compendium. Ex concilio Affricano cap. l.

Quod altaria per revelationes vel per somnia hominum reprobentur.

Item placuit ut altaria quae passim per agros et per vias tamquam
memoriae martyrum constituuntur, in quibus nullum corpus
aut reliquiae martyris conditae probantur, ab episcopis qui eisdem lo
cis praesunt, si fieri potest, evertantur. Si autem hoc propter tumultus
populares non sinitur, plebes tamen admoneantur ne illa lo
ca frequentent, ut qui recte sapiunt nulla ibi superstiti
one devincti teneantur. Et omnino nulla memoria mar
tyrum probabiliter acceptetur, nisi aut ibi corpus aut reliquiae certe sint, aut
origo alicuius habitationis vel possessionis vel passionis fidelissima ori
gine tradatur. Namque per somnia et per inanes quasi reve
lationes quorumlibet hominum ubicumque constituuntur alta
ria, omnimodo reprobentur. Decretis Leonis papae c. xi. de rapaci

Ut omnis qui converti voluerit in monasterium, ecclesiae cuius parrochianus est medietatem substantiae suae relinquat, alter non convertatur.

Delatum est auribus nostris esse quosdam presules agere, qui sub
atque dum dicere conantur ecclesiae unitatem videlicet altaria
et monachi qui studio caritatis sed zelo rapacitatis
invigilant et docent atque seducere non cessant seculares

homines quos illa q̄rere possunt. ut res suas atq; pos
sessiones in uita siue ĩ morte in monasteriis illorũ tra
dant. 7 ecclesiis quib; subditi ẽẽ uidentur. 7 a qb; baptismum
penitentiã. eucharistiã. necnõ pabulũ uite cũ lacte
carnis acceperunt. ut acceperunt inde de bonis relinquãt
suis. Hanc denique fidei discordie nos ãi aduertentes. om
nib; modis inhibere uolumus. ne amplius fiat omnino prohi
bentes. cõsiderantes ñ eẽ bonũ ut illi q solũ fuerunt so
cii passionũ secundum aplm sint immunes a societate cõ
solationũ. 7 q̃ operari dignus ẽ mercede sua. ideoq; precipimus atq;
iubemus ut quicumq; aut in monasterio cõuerti uolu
erit siue in uita siue in morte. ut omnium rerũ 7
possessionũ quas pro salute ãie sue disponi decreuit.
medietatẽ ecclesie cui ipse parrochie dinoscitur relinquat.
7 sic demũ in monasteriũ pergat sibi liberũ ẽ eundi
conuertendiq; licentiã habeat. Quicumq; aut huius nostri decre
ti cõtradictor. cõuulsor. ac temerator extiterit. gladio
anathematis subiaceat. Ex concilio tiburiensi. capitulum.

Missarũ sollẽpnia nõ ubicumq; sed in locis ab epo cõsecra
tis uel ubi ipse permiserit celebranda ẽẽ censemus. — In quib; locis debeat missa cantari. quib; non.

Concedimus 7 sicut hic qđ peccatis nostris exigentib; propli — Item in eodem.
cuimine factũ a normannis. 7 a slauis. 7 ab unga — de e o d e m.
ris. 7 a malis xpianis seu alio qualicũq; in ecclesie fue
runt incense 7 cõbuste in capellis cum tabula cõsecra
ta missas tm celebrare permittimus. donec ipse ecclesie
restaurari queant. In itinere uero positis si ecclesia defu
erit. ut sub diuo. seu in tentoriis. Item. Si tabula

altaris consecrata, ceteraque sacra ministeria ad id officium pertinentia ibi affuerint, missarum sollempnia celebrare concedimus; aliter omnino interdicimus. Ex concilio epaonensi c. vi.

Qualia debeant esse altaria.

Altaria si non sint lapidea, chrismatis unctione non consecrentur. Ad celebranda autem divina officia ordinem quem metropolitanum tenent, comprovinciales eorum observare debebunt. Ex decretis felicis pp. omnibus episcopis directis.

Quod unctionem altaris habemus a veteri lege.

De ecclesiarum enim consecratione et de missarum celebrationibus non alicubi quam in sacratis domino locis absque magna necessitate fieri debere liquet omnibus qui sunt novi et veteris testamenti precepta. Tabernaculum enim Moysen domino precipiente fecisse et consecrasse cum mensa et altari eius et ceteris vasis et utensilibus ad divinum cultum explendum legimus. Et non solum divinis precibus ea sacrasse, sed etiam sancti olei unctione domino iubente perunxisse novimus. Ex concilio affricano …

Quod non debeant consecrari altaria nisi reliquie apponantur.

Altaria in quibus sacra corpora vel reliquie martyrum non esse probantur ab episcopo eiusdem loci destruantur. Ex concilio urbi…

Ut presbiter non cantet missam eo die in altari in quo episcopus cantavit.

Nec in altari quo missam episcopus cantavit presbiter eodem die missam celebrare presumat. Ex concilio magunti…

Ut corpora sanctorum nullus transferat sine episcoporum consilio.

Deinceps vero corpora sanctorum de loco ad locum nullus transferre presumat sine consilio principis vel episcoporum sanctaeque synodi licentia. Ex registro Gregorii pp. ad iohannem bell…

Quod episcopales sedes de loco ad locum in quo securius maneant possunt mutari.

Temporum qualitas ammonet episcoporum sedes antiquitus certis civitatibus constitutas ad alia que securiora … putamus eiusdem diocesseos loca transponere, quo et habitatores degere securi et barbarorum possit periculum facilius declinari. Propterea te iohannem fratrem coepiscopumque nostrum bellit…

nensis ciuitatis sedem tiatin in loco qui appellatur renati ad sanctum andream apostolum precipimus ex tunc temporis migrare. quatinus ab hostilitatis metu tutior existere ualeas. et illic consuetudine sollempnium festorum disponas. De mutandis sanctis locis augustinus dixit.

Quibus de causis debeat fieri translatio.

Tribus causis loca sanctorum temporis mutanda sunt. primo cum necessitas persecutorum loca eorum grauauerit. secunda cum difficultas locorum fuerit. tercia cum malorum societate grauantur. Ex concilio aurelianensi cap. iii.

Quod unusquisque in domo sua oratorium habere sed non missas celebrare.

Unicuique fidelium in domo sua oratorium licet habere et ibi orare. missas autem illic celebrare non licet.

Qua hora celebranda sit missa. Ex epistola thelesfori pp. cap. vi.

Missarum celebratio est ante horam diei terciam minime sunt celebrande. quia eadem hora et dominus crucifixus est et super apostolos spiritus sanctus descendisse legitur. excepta nocte natiuitatis. Ex concilio apud ualentiam cap. xvi.

Ut nullum episcopus prohibeat ingredi ecclesiam et audire uerbum dei. siue gentilem. siue hereticum. siue iudeum usque ad missam cathecuminorum. Ex concilio dionisii pp. cap. iiii.

Quod unusquisque presbiter una contentus ecclesia sit.

Ecclesias singulas singulis presbiteris dedimus. et unicuique ut proprium habere statuimus. ita uidelicet. ut nullus alterius parrochie terminos aut ius inuadat. sed unusquisque suis terminis sit contentus. et taliter ecclesiam et plebem sibi commissam custodiat. ut ante tribunal eterni iudicis ex omnibus sibi commissis rationem reddat. et non iudicium sed gloriam pro suis actibus accipiat. De eadem re ex concilio remensi cap. iii.

de eodem.

Unusquisque presbiter ecclesia una ad quam ordinatus est contentus sit. et nullus in duabus ecclesiis ministrare presumat. Item ex concilio remensi cap. viii.

de eadem re.

Sicut unaquaq; p̃br debet ẽẽ: ita ipsa q̃ sponsa ẽi
dñi pot̃ diuidi int̃ plures p̃bros s; unũ tñm ha-
bebit sacdotẽ. q̃ eã caste 7 sincerit̃ regat. Vñ interdicim̃
ut nullus p̃sumat ecctiã int̃ duos ul̃ plures diuide-
re q̃ eccta xp̃i uxor 7 sponsa ẽẽ debet: ñ scortũ. sic calix-
tus papa esse testatur. Ex concilio meldensi cap̃ x[illegible]

Que pena maneat p̃brũ q̃ suam relinq̃t ecctiam meliori s ãbitione.

Siq̃s de ordine sacdotali cõtẽptu minoris ecctie
ambitiose 7 inp̃be ad potiorẽ aspirauit: canoni-
ca erga eũ diffinitio cõseruet̃. hoc ẽ ut utraq; careat.

Quod nullus debeat ecctiã dare ul̃ auferre absq; cõsensu ep̃i sui. Ex concilio cabilonensi cap̃ xl iii.

Inuentũ ẽ q̃d multi arbitrii sui temeritate q̃d ẽt
grauius deducti cupiditate: p̃bris q̃b; libet absq;
cõsensu ep̃orũ suorũ ecctias dant ul̃ auferunt. Vnde
oportet ut canonica regla seruata nullus absq; cõ-
sensu ep̃i sui cuilibet p̃bro ecctiã det. Quã si iuste
adeptus fuit: hanc ñ nisi culpa graui corã ep̃o cano-
nica seueritate amittat. Ex concilio maguntiensi [illegible]

Vt laici p̃bros ñ eiciant neq; cõstituant.

Vt laici p̃bros ñ eiciant de ecctis. neq; cõstituant
sine cõsensu ep̃oꝝ suorũ. Ex eodẽ concilio.

Que pena danda sit p̃bris munera dantib; ul̃ p̃sumit p aliã ecctiã.
Quod sui uic quilibet cl'ic qcumq; p̃ die ordinationis sue adquierit pp̃e relinquat ecctie. nisi ei euenit ul̃ alicuius dono ul̃ iure heredi ta ri o.

Vt nullus omnino munia exigat a p̃bris pp̃ eoꝝ
dationem ecctie. Ex concilio rotomagensi cap̃ v[illegible]
Sancitum ẽ atq; omnib; modis p̃hibitũ. ut si q̃s
p̃br inuent̃ fuerit alicui laico ul̃ clico munia
dare aut dedisse. aut aliã pecuniã t̃buere. ut alteri
p̃bri ecctiã uacantẽ p̃cio redimat. p hac cupiditate
seu rapina. seu p̃sũptione turpis lucri gr̃a deiciat̃
a clero. taliter existente regula. Ex concilio [illegible]

de eodem.

Inuestigandũ ẽ simul de patrimoniis huis p̃br. q̃ p[illegible]

tus ē. ad ordinē ecclesiasticū postea euenit p̄dia cuiuslibet iuris sint q̄m ecclie ad quam de nichilo hinc p̄motus ē. debent iuxta canonicam auctoritatē eē. De eadē re ex ɔcilio arausico. cap. IIII.

§ De eodē.

Presbiter cum diocesim tenet de his que emerit ad ecclie nom̄. scripturā faciat. ut ab ei ecclie quā tenet ordinatione n̄ discedat. De eadē re ex ɔcilio carthaginensi. c. XL IIII.

§ De eodē.

Placuit ut ep̄i. p̄bri. diaconi. ut q̄cūq; clerici qui nichil h̄ntes ordinantur. & tp̄r ep̄ātus uł clericatus sui agros uł q̄cūq; p̄dia sui nominis cōparant tanq̄ rerū dn̄icarum inuasionis c̄mine teneant obnoxii. ni ad ecclīā adquā titulati sunt eadē ipsa ɔtulerint. Si autē ipsis p̄pa libtate alicui. uł successione cognationis aliqd euenerit. faciant inī qđ uelunt.

Unusquisq; p̄br res quas p̄ die ɔsecrationis adq̄sierit. p̄prie ecclie relinquat. De eadē re eodē ɔcilio. c. XL VIII.

§ Ut cantic tp̄e circa ecclias n̄ fiat.

Ex ɔcil' eliberitano c. I.

Canticum tp̄e atq; luxuriosū circa ecclias atq; in atris ecclie omino ɔtradicim̄ fieri quod uq; uitandum est. Ex concilio liberitano cap. I.

Placuit picturas in ecclis fieri n̄ debe. ne quod colit̃ & adorat̃ in parietib; depingat̃.

§ Q̄d picturā in ecclīis debeat & n̄ debeat fieri diūsis respectib;.

Aliud ē enī picturā adorare. aliud p picture hystoriā quid sit adorandū addiscē. Nam qđ legentib; scripturā. hoc idiotis patet picturā cernē tib; quia in ipsa ignorantes uident qđ seq̄ debeant. in ipsa legunt qui litt̃as nesciunt. unde & p̄cipue gentib; p lectiōe pictura ē. Qđ magnope tu q̄ int̃ gentes habitas. attendē debueras. ne dū recto zelo incaute

It̃ de pictura ex ep̄lā Gregorii pp̄ secundino inclusō directa.

succendis: ferocibus animis scandalum generes. frangi quae non debuit. quod non adorandum in ecclesiis. sed ad instruendas solummodo mentes fuit nescientium collatum. et quia in locis venerabilibus sanctorum depingi historias non sine ratione vetustas admisit. si zelum discretione condisses: sine dubio et ea quae intendebas salubriter obtineres. et collectum gregem non dispergeres sed potius poteras congregare. ut pastoris posteris intemeratum excelleret nomen non culpa dispersoris incomberet. Ex concilio maguntiensi cap.

Ut decime dentur.

Admonemus atque praecipimus ut decimas omnino deo dari non negligant quas deus dare constituit quia timendum est. ut quisquis deo suum debitum abstraxerit. ne forte deus per peccatum suum auferat ei sua necessaria.

Ex concilio rotomagensi capitulo iii.
Quod debeat dari decima et de pecoribus et omnibus terre fructibus.

Omnes decime terre. sive de frugibus sive de pomis arborum: domini sunt. illi sanctificantur. boves et oves et capre. que sub virga pastoris transeunt. et quicquid decimum venerit. sanctificabitur domino. Non eligetur nec bonum nec malum. nec altero commutabitur. si quis mutavit: et quod mutat et quod mutatum est: sanctificabitur domino et non redimetur. Sed quia multi inveniuntur in decimas dare nolentes: statuimus ut domini nostri ihesu xpisti praeceptum ammoneantur semel et secundo et tercio. si non emendaverint: anathematis vinculo constringantur: usque ad satisfactionem et emendationem congruam. Ex concilio cabi[lonensi] cap. xviii

Quod episcopi et abbates debeant dare decimas.

Conquesti sunt praeterea quidam quod essent aliqui episcopi et abbates: qui decimas non sinerent dare ad ecclesias in illorum colonii missas audiunt. Proin decr[...]

sacer iste conuenit. ut ex(em)pli et altiores de agris et de uineis
que ad usum uel stipendia habent decimas ad ecclesias
deferri faciant. Familie uero ibidem decimas suas ferat.
ubi inter se eorum lubricant. et ubi proprium anni circu-
lum missas audiunt.

Ex concilio maguntiensi c(apitulum) viii. Q(uod) de auctoritate ueteris legis danda sit decima.

Decimas deo et sacerdotibus dei dandas abraham
factis. et iacob promissis insinuat. Deinde lex sta-
tuit. et omnes doctores sancti commemorant. et preceptum
erat. ut israelite decimas pecorum et frugum et omnium
primitiarum domino darent. quia eos liberauit a decem plagis quibus
percussit egyptios. et in nouissima plaga primogenita eo-
rum disperdidit. gratiaque suis prestitit. ut in pertinentis pe-
cuniis spoliarent egyptum. de quibus decimis auctor doc-
tor uenerabilis dicit. Decime ex debito requiruntur.
Quia sic dicet deus. nempe misere homo. mea est terra quam colis. mea
sunt semina que spargis. mea animalia que fatigas. meus est
sol calor. et cum omnia mea sint. tu qui manus accommodas.
solam decimam non mereberis. sed reseruo tibi nouem. da mihi
decimam. Si non dederis mihi decimam. auferam tibi nouem. si de-
deris mihi decimam. multiplicabo nouem. Cum ita iudaicus
populus preceptum decimarum tanta diligentia obser-
uaret. ut de quibuscumque minimis rebus ruta uidelicet
et menta et cumino. ut ipse dominus testatur. decimam
daret. cur non maiori studio plebs euangelica eidem
impleat iussionem. et cum maior est numerus sacerdotum. et sincer-
rior cultus sacramentorum. Ideo date sunt. ut hac de-
uotione deus placatus largius prestet que necessaria sunt

sic supius ostendimus. Et ut sacerdotes ac magistri ecclesie circa ad
sollicitudine necessitatum corporalium. sed quibus stimuli tem
sugium post releuati liberiores fiant ad meditationem et ad
diuine legis et doctrine administrationem atque spiritualis
seruitutis expletionem. Et ut munus populi cotidia
na oblatione domino immoletur nec non statuta canonica in sustenta
tione pauperum et restauratione ecclesiarum proficiant.
Quatuor enim partes iuxta canones fieri de fidelium
oblationibus debent. ut una sit episcopi. altera clericorum
tertia pauperum. quarta ad restaurationem ecclesiarum.

Ex concilio tolletano.
Quod tres partes debeant fieri de decima. due clero. tertia episcopo.

De his que ad ecclesiam a parochianis offeruntur. in terris
uineis. in mancipiis. peculiis antiquorum
canonum instituta seruentur. ut omnia in episcopi potesta
te consistant. De his autem que altaribus offeruntur tertia a
fidelibus episcopis deferatur. due clericis. Decime autem secundum
eam singulis annis tertia pars aut in toto tota. Sed cum nos
sequentes romanos singulis annis quartam partem aut
in quarto anno totam episcopi recipiant.

Ex gestis medio ma

Decime quas populus dare non uult. in quolibet mi
nus ab eo redimantur. ab episcopis prohibendum est ne fiat.

Aug. super iohem part. i. tr. vi.
Quod res ecclesie duplici iure possideantur diuino et humano.

Quo iure defendis uillas ecclesie. diuino an hu
mano. diuinum ius in scripturis diuinis habemus
humanum in legibus regum. Vnde quisque possidet quod pos
sidet. nonne iure humano. Nam iure diuino domini est
terra et plenitudo eius. Pauperes et diuites deus ex uno li
mo fecit. et pauperes et diuites una terra supportat.
Iure ergo humano dicit hec uilla mea est. hec domus mea est. hic

seruus meus est. Iura autem humana iura imperatorum. quare? quia ipsa iura humana per imperatores et reges seculi distribuit deus generi humano. et cetera. Tolle iura imperatorum. et quis audebit dicere: mea est illa uilla. uel meus est iste seruus. uel mea est ista domus? Si autem ut teneantur ista ab hominibus iura acceperunt regum. uultis ut recitemus leges ut audiatis. et cetera.

R legant leges ubi manifeste preceperunt imperatores eos qui preter catholice ecclesie communionem usurpant sibi nomen christianum. nec uolunt in pace colere pacis auctorem. nichil nomine ecclesie audeant possidere. Sed quid nobis et imperatori? Sed iam dixi de iure humano agitur. et tamen apostolus uoluit seruire regibus uoluit honorari reges. et dixit: regem uereremini. Noli dicere quid mihi et regi. Quid tibi ergo et possessioni? Per iura regum possidentur possessiones. dixisti quid mihi et regi? Noli dicere possessiones tuas quia ipsa iura renuntiasti humana quibus possessiones possidentur.

Ex concilio calcidonensi c. xvii.

legitime dispensationis

q. De legitimo tempore ecclesiastice possessionis.

Per singulas ecclesias rusticanas parrochias siue possessiones manere immobiles apud eos episcopos qui eas retinent. et maxime que eas sine uiolentia usque ad xxx annos tenentes gubernauerunt. Si uero intra xxx annos facta fuerit aut fiat de his altercatio liceat eis qui se dixerint lesos pro eis mouere apud synodum prouincie causam;

De eodem. de tricennali possessione:

Gelasius romane ecclesie episcopus fratribus qui in sicilia sunt constitutis. Illud etiam adnectendum placuit. ut si qua absit facultates ecclesie uel intra dioceses ab aliquibus possidentur episcopi iure sibi uindicent quod tricennalis lex conclusit. Quia et filiorum nostrorum principum ita emanauit auctoritas ut

ultra .xxx. annos nulli liceat pro eo appellare quod
legum tempus exclusit .; Gregorius papa Petro subdiacono.

De eadem re.

Si monasterium sancti Theodori fines de quibus causatio
commota est inconcussis .xl. annis possedisse repperitur
nullam deinceps sibi si qua sancte romane ecclesie conpetere po
tuit . patiaris sustinere calumpniam . sed quiete eorum mo
dis omnibus procurare .; Ex concilio ariminensi . de diocesi
per .xxx. annos possessa.

De eadem re.

Quicumque episcopus alterius episcopi diocesim per .xxx. annos sine
aliqua interpellatione possederit . quoniam secundum usum
legis ei videatur esse diocesis admittenda . tamen . contra eum
actio reposcendi uel respondendi . sed hoc tamen unam par
rochiam extra si nullo in medium diocesis defenditur .
prouinciarum terminum constitutum .; Ex concilio tolletano
cap. xxv.

Quod tricennalis possessio firma sit.

Sicut diocesim alienam tricennalis possessio tollit . ita
statorum conuentum non admittit . Uoque basilice que noue
condite sunt ad eum procul dubio episcopum pertinebunt . cuius
conuentus esse constiterit .; Gelasius papa iusto episcopo.

Quod ecclesia quod possidet iuramento probare debeat.

Dilectio tua quesita omnium fidelium firmitate rerum (firmiter)
diuturnitate . si de spacius quibus memoratur certa contentio . de
finitio dudum certa processit . intemerata seruetur . Alioquin
si nichil umquam constiterit terminatum . nec de prescriptione tem
porum si qua pars fide probeat sacramentum ut cumque actenus
possedisse perhibetur . iusiurandum si necesse fuerit afferre .; Ex de
...

Quod penitentia sit danda incensoribus ecclesiarum.

Si quis ecclesiam conbusserit . xv . annos peniteat . et eam
sedule restituat . et precium suum pauperibus tribuatur.

De eodem. Ex concilio maguntino cap. vii.

Quicumque fastu superbie elatus domum dei tunc contem
pserit . et possessiones deo sacratas atque ad honorem

dei sub regie immunitatis defensione constitutas inhoneste crediderit. uel infringere presumpserit. aut incendia. uel uastationes ausu temerario perpetrauerit. quasi inuasor et uiolator ecclesie dei. que est domus dei uiui. a communione omnium abscidatur. Ex concilio calcidonensi c. iiii. lxvi

Quid faciendum sit de raptoribus ad ecclesiam confugientibus.

De raptoribus autem feminarum id constituendum esse censuimus ut si ad ecclesiam raptor cum rapta confugerit. et feminam ipsam uiolentiam pertulisse constiterit. statim liberetur de potestate raptoris. et parentibus reddatur. et raptor mortis uel penarum impunitate concessa. seruiendi habeat eundi facultatem. Si uero parentes mulieris ecclesiasticis iuris obedire noluerint excommunicentur.

Ex concilio calcidonensi cap. iiii. lxvii.

Qua ratione serui sint reddendi ad ecclesiam confugientes.

Seruus qui ad ecclesiam confugerit pro qualibet culpa si a domino pro commissa culpa ecclesiasticum sacramentum susceperit. statim ad seruitium domini sui redire cogatur. et postquam dato sacramento domino suo fuerit consignatus. si aliquid pro eadem culpa qua accusatur. pluribus fuerit pertulisse. pro contemptu ecclesie et preuaricatione fidei a communione catholicorum sicut superius comprehensum est extraneus habeatur. Si uero seruus pro culpa sua ab ecclesia defensatus. sacramentum domini clericis exigentibus de impunitate perceperit. exire nolentem a domino liceat occupari. Gelasius bonefacio episcopo. lxviii.

De eodem.

Seruus post sacramentum sibi prestitum reddatur inuitus.

De eodem. Ex concilio apud theodonis uillam c. vi. lxviiii.

Seruum confugientem ad ecclesiam seu natum ecclesie aut in officinas regiarum firmum uel in curte aut in domum episcopi. quem in manumissis canonibus perpetuitate tenentur. nemo abstrahere audeat. neque inde donare ad penam uel

admonete. ut honor dei et sanctorum eius pre omnibus conservetur.
et rectores ecclesiarum pacem et unitatem ac moribus et communitate
obstinere studeant. Tamen legitime componat quicquid iniuste
fecerit. et si insecutor magistris ecclesie obedire noluit cano-
nice constringatur. Ex ylerdense concilio cap. vii ...

Ut nullus clericorum servum suum aut discipulum ab ecclesia vi abstrahere presumat.

Nullus clericorum servum aut discipulum suum ad eccle-
siam fugientem extrahere audeat vel flagellare presu-
mat. quod si fecerit: donec digne peniteat a loco cuius ho-
norem non dederit segregetur. Ex concilio calcidonensi cap...

Quod rome sint reddendi ad ecclesiam confugientes inimici.

Similiter in [illegible] sinodo decretum est. ut hii qui fugi-
unt suos inimicos aut in ecclesiam aut in atrium ecclesie
aut in domum episcopi aut in claustrum regularium. non inde abstrahan-
tur nisi prius super sacra securitate accepta a persecutoribus
de morte de debilitate et omnium penarum genere sint
securi. et si servi sint illorum quos insecuntur ita ut ei cum
rei criminosi fuerint. de satisfactione conveniat. Quod si
hii qui super sacra prius iuraverat cum [illegible] fuerit iuramentum
violasse. reus periurii a communione privetur quousque
satisfaciat. Ex concilio tolletano xii.

De eodem.

Pro his qui quolibet metu vel terrore ecclesiam appetunt
consentiente parte accubuerit domino nostro eruigio rege
hoc sanctum concilium diffinivit ut nullus audeat confugi-
entes ad ecclesiam residentes inde abstrahere. aut quod cuiquam
nocibilitatis vel dampni seu spoliationis residentibus in
loco sancto inferre. sed potius hiis ipsis qui ecclesiam petunt per om-
nia licentia intra xxx passus ab ecclesie ianua circumcirca
reverentia defendatur. Sic tamen ut hii qui ad eam confugiunt

+ ianuis per gradus in quibus per xxx passibus unicuique ecclesie

in extraneis. uel longe separatis ab ecclesia domibus nullo modo ac
cedant. sed in hoc sco. xxx. passuum numero absque domorum ex
tranearum receptaculo confugientes aditum obtinebunt. ita ad
requisita nature usum debitis exeant locis. in nullo teneantur euen
tu necessitudinis quos se dominicis defendendo commiserunt clau
stris. Si quis autem hoc decretum uiolare temptauerit. ecclesiastice
excommunicationi subiaceat. et seueritatis regie feriatur senten
tia. Ipsos tamen qui ad ecclesiam confugium fecerint. si iuxta priscorum cano
num instituta hii qui eos repetunt sacramenta reddiderint. et sacer
dos ecclesie ipsius. ab ecclesie non abstraxerit limitibus aut fuga
talium si euenerit. sacerdoti querenda est. aut dampnorum senten
tia secundum electionem principis huius modi sacerdotibus irro
ganda. Johannes octauus in libro gotice legis.

Sacrilegium enim committitur. si quis infregerit ecclesiam. uel
xxx. ecclesiasticos passus qui in circuitu ecclesie fuerint
uel in domibus que infra predictos passus fuerint aliquid inciderit
rapiendo. uel auferendo. seu quam iniuriam uel ablationem rerum
intulerit clericis arma non ferentibus. uel monachis. siue deo
deuotis omnibus ecclesiasticis personis. Non enim capelle que
infra ambitum murorum castellorum sunt mittuntur uel ponuntur
in hac obseruatione. Similiter et sacrilegium committitur aufe
rendo sacrum de sacro. uel non sacrum de sacro siue sacrum de
non sacro non sacrum et de non sacro qui quidem non potest computari in cri
mine sacrilegii secundum mundanarum legum censuram debet
emendari. uel secundum morem patrie. Item in eodem libro.

In ispectis legibus romanis. ita habebatur de sacrilegiis inuen
imus ibi a iustiniano imperatore legem compositionis sacrilegii

Quot modis fiat sacrilegium.

Lex viii.

Que sit lex sacrilegii.

constitutã scl' in .v. libras auri optimi. S; nos leuiorem
legẽ pcipim͠ ẽẽ tenendã. que a karolo ẽ cõstituta pro pnci
pe de cõpositiõe sacrilegii uidel' in .xxx. libras argenti exa
minati .i. sexcentorũ solidorũ sũmã argenti purissimi.
Quicũq; qs inuent' fuerit sacrilegii reus. istã leuiorẽ cõpositio
nem eũdet ipsis epis ul' abbatib; siue psonis. ad quos qri
monia sacrilegii iuste ptinuerit. Si suple reus sacrilegii
face noluerit. tamdiu excõmunicõni subiaceat. usq;
pdictã cõpositionẽ sexcentorũ solidorũ psoluat. Si in hac
obstinatiõe mortuus fuerit. corp ei cum psalmis .i. ym
nis n̄ deferat' ad sepulturã. Ex pcipini ut in fine codicis
mundane legis scbit' hec lex. hucusq; lex pape. lxx.

Ex cõcilio antiocheno cap v. — Qđ pass' hat atriũ maioris ecclie q̄ minoris.

Hic uolauis epis omnib; sicut in antiqt' a scis patrib; statu
tũ est. statuim͠ ita ut maior eccla p circuitũ .lx.
passus habeat. capelle u' ul' minores ecclie .xxx. Q' aut' hũ
iuri eorũ cõstringe temptauit aut psonã hominis uel
bona ei in abstraxerit n' publice latro fuit. quousq; emenda
ri qđ inpuerit reddat. excõmunicet'.

Agathense cõcil.

Slxxxi. — Qđ eccla debeat tueri libros legitime factos.

Libertos legitime a dn͠is suis factos. eccla si necesse
fuerit tueat'. Qđ siqs an audienciã aut pulsare eos
aut expoliare uoluerit. ut psumpserit. ab eccla repel
latur.

Tolletano cõcilio .iiii. cap. lxxii.

Slxxxii. — De eodẽ.

Liberti qb; cũq; manu missi sunt atq; ecclie patrocinio
cõmendati existunt. sic regle antiqrũ patrũ cõstitu
runt sacerdotali defensione a cuiuslibet insolentia ptegant'.
siue in statu libertatis eor. siue in peculio qđ hre noscunt'.

Vitabi gr. lib iii cap xlviii. — De eodẽ.

Libertate cuiusq; hominis gregori cõtra iudic' uin lxx

pari

Insolentias liberis uictionum uocibus defendebat. Ex concilio arausico cap. vi.

In ecclesie manumissos. uel per testamentum ecclesie commendatos De eodem. lxxxiiii.
si quis in seruitutem uel in obsequium. uel ad colonariam conditio
nem inprimere temptauerit. animaduersione ecclesiastica cober
cebitur. Ex concilio tolletano iii. lxxxv.

Hec sancta sinodus nulli episcoporum licentiam tribuit res ecclesie Ut episcopi res ecclesie donare. mutare. alienare non debeant absque consilio suorum clericorum.
alienare. quoniam et antiquioribus canonibus hoc prohibetur.
Si quid uero quod utilitatem non grauet ecclesie pro suffragio monacho
rum uel ecclesiis ad parrochiam suam pertinentibus dederint
firmum maneat. peregrinorum uel clericorum. uel egenorum necessita
ti saluo iure ecclesie prestare permittuntur pro tempore
que potuerint. Ex concilio apud ualentias cap. v. lxxxvi.

Irrita erit episcoporum donatio. uel uenditio. uel commutatio De eodem.
rei ecclesiastice absque collaudatione et subscriptione clericorum. Ex concilio apud beluacum.

Ut commutationes rerum ecclesiasticarum ualde caueantur Ut res que inconsulte sunt facte licite a successoribus emendentur.
ac subtilissime si aliquando fieri debent inspiciantur. lxxxvii.
que incaute facte sunt. iuxta decretum canonicum
hilarii pape quas illicite decessor episcopo admiserit. uel ab aliis
illicite commisse sunt. ab eo qui successor est emendentur. Bracarensi concilio cap. xxvi.

Quicumque presbiter de iure tituli sui quolibet modo auri Ut nullus presbiter de iure tituli sui aliquid alienare presumat.
argentum uel gemmas. uestes quoque si sunt. uel si accesse lxxxviii.
runt aliqua mobilia ad ornamenta diuina. aliquid inpe
tuum alienare temptauerit. donator alienator ac uendi
tor honoris sui amissione multetur. Ex concilio aurelianensi cap. iii.

Nichil aliud in ecclesia legatur aut cantetur. nisi que auctori Qui libri sint in ecclesia legendi et quando et unde legendi.
tatis diuine sunt et patrum orthodoxorum sancxit auc lxxxviiii.
toritas. Nec falsa angelorum nomina colantur. sed ea tantum que prophetica

De ordine librorum ueteris testamenti.

et euangelia docet scriptura .v. michahel. gabriel. raphael.

De ordine librorum ueteris testamenti. genesis lib. unus.
Exod lib. unus. Leuitic lib. un. Nums lib. un. Deutero
nomii lib. un. Ihesu naue lib. un. Judicum lib. un. Regum liber
un. Ruth lib. un. Psalmorum lib. un. Paralipomenon lib. un.
Psalmorum lib. un. Salomonis lib. un. Iob lib. un. Thobie
lib. un. hesdre lib. un. hester lib. un. Judit lib. un. Machabe
orum liber unus.

De ordine prophetarum. Isaie lib. un. Jeremie. cum sinodo
.i. Lamentationibus suis lib. un. Ezechiel. lib. un. danihel
lib. un. Osee lib. un. Amos lib. un. Michee lib. un. Johel lib.
un. Abdie. lib. un. Jone lib. un. Naum lib. un. Abacuc lib.
un. Sophonie liber un. Aggei lib. un. zacharie lib. un.
Malachie liber unus.

De ordine librorum noui testamenti. euangeliorum. libri. iiii.
Secundum matheum. lib. un. Secundum marcum lib. un. Secundum
lucam lib. un. Secundum iohannem lib. un. Actuum apostolorum. lib. un.
E Epistole pauli numero. xiiii. Ad romanos. epistola una. Ad chorinthios
due. Ad galatas una. Ad ephesios una. Ad philipenses una.
Ad colosenses una. Ad hebreos una. Apocalipsis iohannis lib.
unus. Jtem ordo. vii. epistolarum canonicarum. Petri apostoli epistole due.
I Iacobi apostoli epistola una. Johannis apostoli epistole. iii. Jude zelotis
apostoli epistola una.

Ordo librorum qui legendi sunt. a septuagesima usque
in epiphaniam. A septuagesima eptaticum usque in .xv.
dies ante pascha. Quinta decima die ante pascha. ponitur
ieremiam. usque in cenam domini. In cena domini leguntur tres lectiones

nes de lamentatione geremie. Quomodo sedet sola ciuitas ple
na. Et tres lectiones de tractatu sancti augustini in psalmo
.lxiiii. Exaudi deus orationem meam cum deprecor. Et tres de
apostolo. ubi ait ad corinthios. Conuenientibus uobis in unum.
S ecunda lectio sic incipit. Similiter postquam cenauit. tercia. De spiritu
alibus autem nolumus uos ignorare fratres. In parasceue tres lec
tiones de lamentatione ieremie. et tres de tractatu sancti au
gustini. in psalmo. lxiiii. et tres de apostolo. ubi ait in epistola ad hebreos.
F estinemus ingredi in illam requiem. Secunda lectio. Omnis namque pon
tifex. tercia. de quo nobis grandis sermo est. In sabbato sancto tres
lectiones de lamentatione ieremie. et tres de tractatu sancti
augustini in psalmo lxiiii. Exaudi deus orationem meam cum deprecor.
Et tres de apostolo ubi ait in epistola ad hebreos. Christus assistens pon
tifex. Secunda ubi ait. testamentum enim. tercia. umbram enim habens
lex bonorum futurorum. In pascha domini. omelias ad ipsum
diem pertinentes. Infra ebdomadam. omelias. Octauis pasce
ponunt actus apostolorum. et epistolas canonicas. et apocalypsim.
usque in octauis pentecosten. In octauis pentecostes ponunt
librum regum. et paralipomenon. usque in kalendas augusti. In do
minica prima mensis augusti. ponunt salomonem.
usque in kalendas septembris. Exinde ponunt iob. tobiam. hes
ter. et hesdram. iudit. usque in kalendas octobris. In dominica prima
mensis octobris. ponunt machabeorum. usque in kalendas no
uembris. In dominica prima mensis nouembris. ponunt
ezechiel. et daniel. et minores prophetas. usque in kalendas decembris.
I n dominica prima mensis decembris. ponunt ysaiam prophetam.
usque in natiuitatem domini. In uigilia natalis domini. leguntur

primu de isaia tres lectiones. Prima lc. Primo tpr alleuia
t. Secda: Consolamini. Tcia: Consurge. Dein legunt sermo
nes ut omelie ad ipsu die ptinentes. In natali sci stephi
ni: omelias de ipso die. In natal sci iohis: similit. In na
tal innocentiu: similit. In natal sci siluestri: similit.
I noctauis dni: omelia de ipso die. In dnica prima post
natiuitate dni: ponunt eplas pauli usq; in . lxx^ma. In
epiphania: lectiones tres de isaia. Prima lectio sic inci
pit. Omis sicientes. Secda: Surge illuminare. Tercia:
gaudens gaudebo in dno. Dein legunt sermones ut ome
lie ad ipsu diem ptinentes. Qui libri qs auctores sa

De libris apocrifis et au tenticis excerptis gelasii pp.

Sancta romana ecclia post illas ueteris ut noui testa
menti qs regulariter suscipimus et has suscipi non
phibet scripturas. Scam sinodu nicena . ccc . x viii . patru
mediante maximo constantino augusto in qua ar
rius hereticus condempnatus e. Sancti sinodu constantino
politana mediante martiniano augusto et anatholino
constantinopolitano epo in qua nestoriana et eutichcia
na heresis simul conctioscore eiq; complicib; dapnate
sunt. S; et si qua sunt concilia a scis patrib; hactenus insti
tuta post istoru iiii auctoritate et custodienda et reci
pienda decreuimus. Iam nc subiciendu e de opusculis
scor patru q in ecclia catholica recipiunt. Opuscu
la beati cipriani martiris et carthaginensis epi. Item
o pucula beati gregorii nazanzeni epi. Item opuscula
beati basilii epi capadocensi epi. Item opuscula beati
athanasii alexandrini epi. Item opuscula iohis con

theodosio seniore augusto. in qua macedonius hereticus debita dapnatione excepit. Scdam synodu ephesina . in qua nestorius dapnatus est cu consensu beatissimi pp celestini . mediante cirillo alexandrine sedis antistite . et archadio epo ab italia destinato. Scam synodu calcedonense mediante

stantinopolitani epi. Item Opuscula beati teophili alex-
andrini epi. Item Opuscula beati cirilli alexandrini
epi. Item Opuscula beati hilarii pictauensis epi. Item
O puscula beati ambrosii mediolanensis epi. Item Opuscula
beati augustini iponensis epi. Item Opuscula beati iero-
nimi presbiteri. Item Opuscula beati prosperi uiri religiosissimi.
I tem Opuscula beati leonis pape ad flauianum epm constan-
tinopolitanum epm destinata. cuius textum si quispiam
usque ad unum iota disputauerit et non eum in omnibus ue-
nerabiliter receperit: anathema sit. Item Opuscula beati
atque tractatus omnium patrum ortodoxorum qui in nullo a sancte
romane ecclesie consortio deuiarunt. nec ab eius fideli predi-
catione seiuncti sunt. sed ipsius communionis per gratiam dei
usque ad ultimum diem. uite sue fuere participes. legen-
dos decernit. Item Decretales epistolas quas beatissimi pape diuer-
sis temporibus ab urbe romana pro diuersorum patrum consolatione
dederunt. uenerabiliter suscipiende sunt. Item Gesta
sanctorum martirum. que multiplicibus tormentorum cruciatibus
et mirabilibus confessionum triumphis irradiant. quis ista esse
catholica dubitet. et maiora eos in agonibus fuisse per-
pessos nec suis uiribus sed dei gratia et adiutorio uniuersa
tolerasse? Sed ideo iam tam antiqua auctoritate uel consuetudine
singulari cautela in sancta romana ecclesia non leguntur. quia
et eorum qui conscripsere nomina penitus apta quam rei ordo fue-
rit scripta esse putantur sic cuiusdam cirici iulitte.
S icut georgii aliorumque huiusmodi passiones que ab
hereticis perhibentur conscripte. propter quod ut dictum est ne uel

ignorantur et ab infi-
delibus aut dictis su-
perflua aut minus

levis subsannandi oriretur occasio. in sancta romana ecclesia
non leguntur. Nos tamen cum predicta ecclesia omnes martires
et eorum gloriosos agones. qui deo magis quam hominibus noti
sunt: omni devotione veneremur. Item. Vitas patrum
pauli antonii hylarionis et omnium heremitarum. quas tamen
vir beatissimus ieronimus scripsit: cum omni honore suscepi-
mus. Item. Actus beati silvestri apostolice sedis presulis. licet
eius qui scripsit nomen ignoremus. a multis tamen in urbe ro-
ma catholicis legi cognovimus. et pro antiquo usu multe
hoc imitantur ecclesie. Item. Scriptura de inventione
crucis dominice. et alias scripturas de inventione capitis
iohannis baptiste novelle quidem revelationes sunt. et non-
nulli eas catholici legunt. Sed cum hec catholicorum ma-
nus advenerint beati pauli apostoli precedat sententia.
o Omnia probate quod bonum est tenete. Rufinus vir religiosus
plurimos ecclesiastici operis edidit libros. nonnullas etiam
scripturas interpretatus est. Sed quoniam beatissimus ieronimus
in aliquibus eum de arbitrii libertate notavit: illa
sentimus quod beatum predictum ieronimum sentire cog-
noscimus. Et non solum de ruphino sed etiam de universis
quos vir sepius memoratus zelo dei et fidei religione re-
prehendit. Item. Origenis nonnulla opuscula. que
vir beatissimus ieronimus non repudiat legenda sus-
cipimus. Reliqua autem omnia cum auctore suo dicimus
esse renuenda. Item. Chronica eusebii cesariensis.
atque eiusdem historie ecclesiastice libros. quamvis in primo
narrationis sue libro tepuerit. et post in laudibus

atq; exulatione origenis scismatici uniu̅ (con)plerit
libru̅. p(ro)pt(er) rerum tu̅ singulare̅ noticia̅ que ad instruc
tione̅ p(er)tinet. usquequaq; n(on) d(icim)us reiciendos. Item
O rosium uiru̅ eruditissimu̅ collaudamus. q(ui) ualde nob
necessaria adu(er)sus paganor(um) calu̅pnias ordinauit.
miraq; b(re)uitate contexuit. Item. Venerabil(is) uiri sedu
lii paschale op(us) q(uo)d heroicis descripsit u(er)sib; insigni lau
de p(re)ferimus. Item. iuuenci nichilominus laboriosum
op(us) n(on) sp(er)nimus. s(ed) miram(ur). Cet(er)a q(uae) ab hereticis (con)scripta l(ue)
p(re)dicta sunt: nullatenus recipit catholica (et) ap(osto)lica ro
mana ecc(les)ia. l(ibri) quib; pauca que ad memoria̅ uene
runt: (et) a catholicis uitanda sunt: credimus e(ss)e
subdenda. Cassiodorus in p(ro)logo tripertite historie: de eodem.

I storia eccl(es)iastica que a cunctis x(rist)ianis ualde neces
saria (com)p(ro)batur. a trib; grecis auctorib; mirabilit(er) constat
esse conscripta. Vno. s(cilicet). theodosio uenerabili ep(iscop)o. et
duob; disertissimis uiris sozomeno (et) socrate. Q(uo)s
nos p(er) epiphaniu̅ scolasticu̅ latino condentes elo
quio necessariu̅ duximus. eoru̅ dicta deflorata in
unius stili tractatu d(omi)no iuuante p(er)duce(re). (et) de trib;
auctorib; unam facere dictione̅. Item. Legat itaq(ue) stu
diosus qui d(omi)no adiuuante ad opuscula p(er)uenerit
multu̅ utilitatis (et) noticie lucratur(us). si que posita
sunt p(er) hos duodecim libros memorie sue sollicita
mente condiderit. Aug(ustinus) ad p(ro)sp(er)um (et) hylariu̅ de uita s(an)c(t)or(um).

H on debuit repudiari sententia libri sapi
entie. qui meruit i(n) eccl(es)ia x(rist)i de gradu lector(um)

ecclesie christi tam longa annositate recitari. et ab omnibus christianis
ab episcopis usque ad extremos laicos fideles. penitentes. cathe
cuminos. cum ueneratione diuine auctoritatis audi
ri. Item. Quisquis tencius tractatorum instrui uoluit
oportet ut istum librum sapientie ubi legitur raptus est
ne malitia mutaret intellectum illius omnibus tractatoribus
antiponant quoniam sic eum antiposuerunt in temporibus primis
apostolorum egregii tractatores qui eum testem adhibentes
nichil se adhibere nisi diuinum testimonium crediderunt.
Item liber iube (sapientie) qui tanta annositate annorum legi meruit
in ecclesia christi. nullam pati debet iniuriam. quoniam resistit
eis qui per uitia hominum falluntur. Aug. de doctrina christiana libro ii.

Quod eusebius fecit de temporum historia per diuinorum
librorum questiones quas usum eius flagitant suscipimus.

Ysidorus ethimologiarum lib. vi. cap. vii.

Ieronimi atque gennadii ecclesiasticos scriptores toto
orbe querentes ordine persecuti sunt. eorumque
studia in uno uoluminis indiculo comprehenderunt.

Beda super actus apostolorum

Dionisius ariopagita episcopus ordinatus corinthi
orum rexit ecclesiam gloriose multaque ad utilitatem ecclesie
pertinentia que hactenus manent. et ingenii sui uo
lumina reliquit cognomen accipiens a loco cui pre
erat ariopagus. Gregorius in dialogo libro ii.

Benedictus scripsit monachorum regulam discretione
precipuam. sermone luculentam. Ex libro pontificali

Gelasius fecit libros v. aduersus nestorium et eutichen
fecit tractatus in modum ambrosii. vii episcopus seruus di secundum ...
Item libros ii. aduersus arrium fecit autem in sacrarum

toriū ꝑfectiones locutiones causo sermone & eplas fidei deli

Item tractatus sermone multas.

Item sacra missarū sollēpnia ex his que diebꝰ certis in ecclesia hac legi ex more sci euangelii solent lectiones solitæ exposuit. xl. ex quarū̄dā quidē dictata expositio assistenti plebi ē recitata ꝑ notariū. quarū̄dā u̅ explanatione corā poplo ipse locutus sū. atqꝫ ut loquebatur excepte ē. Item easdē omelias eo ordine quo dicte sunt ordine in duobꝰ codicibꝰ ponē curauimus. priores quidē. xx. que dicte sunt et posteriores totidem. Agatho papa omnibꝰ epis. C

Sic omīs aplice sedis sanctiones accipiende sunt tanquā ipsi diuini ꝑcepti uoce firmate. Gesta v. synodi die. II. CI

Sequimur ꝑ omīa scōs patres & doctores ecclie athanasiū. hilariū. basiliū. gregoriū theologū. gregoriū nisenum. ambrosiū. augustinū. theophiliū. iohm̄ constantinopolitanū. cirilliū. leonē. proculum & suscipimꝰ omīa que de recta fide & cōdēpnatione hereticorū exposuerunt suscipimꝰ aut & alios scōs & orthodoxos patres qui in scā di ecclesia rectā fidē inreꝑhensibilit̄ usqꝫ in finem sue uite predicauerunt. Ex lib. diurno pfessione R. pontificis. CII

Sancta octo uniusalia concilia. i. Nicenū. constantinopolitanū. ephesinū primū. calcedonense. & v. & vi. Item. Constantinopolitanū & vii. Nicenū. viii. quoqꝫ constante usqꝫ ad unū apicē inmutilata seruare & pari honore & ueneratione digna habere & que ꝑindicauerunt & statuerunt omīnbꝰ modis sequi & ꝑdicare. que cūq; condēpnauerunt ore & corde cōdempnare ꝑfiteor. Quę concilia de iiii conciliis pincipalibꝰ in ꝑemio canonum.

Que concilia sint autentica.

C.iiii.

Canones generalium conciliorum a temporibus constantini imperatoris
ceperunt. Inter cetera autem concilia .IIII. constat esse
uenerabiles synodos que totam principaliter fidem complectun-
tur. quasi quattuor euangelia. uel totidem paradisi flu-
mina. Harum .I. nicena synodus .CCC.XVIII. episcoporum con-
stantino augusto imperante peracta est. in qua arriane perfi-
die condempnata est blasphemia. quam de inequalitate
sancte trinitatis idem arrius alexandrinus presbiter asserebat. Con-
substantialem deo patri dominum filium eadem sancta synodus diffiniuit.
Hec synodus acta est temporibus siluestri pape romani. macha-
rii ierosolimitani episcopi. alexandri alexandrini. De
nicena synodo leo papa in epistola ad anatholium con-
stantinopolitanum episcopum sic ait. Nulla sibi unquam de
multiplicatione congregationis synodalia concilia bla-
diantur. neque .CCC.X.VIII. episcopis quantumlibet copiosi-
or numerus sacerdotum uel comparare se audeat. uel pre-
ferre cum tanto diuinitus priuilegio nicena sit syno-
dus consecrata. ut siue per pauciores. siue per plures ecclesias-
tica iudicia celebrentur. omni penitus auctoritate sit
uacuum quicquid ab illorum fuerit constitutione diuersum.
B Eciam quoque ambrosius hoc nicenum concilium in libro de tri-
nitate his uerbis muniuit. essent de conciliis id potissimum
sequar quod .CCC.XVIII. sacerdotes tanquam abrahe electi
iudicio consona fide uirtute uictores uelut trophe-
um toto orbe subactis perfidis extulerunt. ut michi
uidetur hoc esse diuinum quod eodem numero in conciliis habeamus
oraculum quod in historia pietatis exemplum.

Sexaginta apostoli sententias prescripserunt cum aliis — *Zepherinus papa episcopis*
quamplurimis episcopis seruiendas censuerunt. Adriana- — *per siciliam. Sc. iiii.*
nus alexandri. marcho papa. lxx. niceni concilii capitu-
la que de prefata sinodo iubente domino meo alexandro.
decreto omnium episcoporum attulique sunt igne combusta ob-
tamen iura sancte sedis ecclesie uestre auctoritate percipe. per presen-
tes legatos mereamini. Item. Presentibus nobis octoginta in
memorata sinodo capitula tractata sunt. sed xl. a grecis
edita greca lingua et xl. a latinis similiter edita lingua la-
tina. Sed uisum est ccc. x et viii. episcopis in predicto sancto spiritu re-
pletis concilio congregatis unanimiter una cum dicto alexan-
dro et apostolice sedis apocrisiariis. ut x. capitula adu-
narentur aliis atque equalis locis insererentur et ad for-
mam. lxx. discipulorum uel totius orbis terre linguarum. lxx.
tanti et tam excellentis consilii fierent capitula.
quibus omnem christianorum informarent orbem.

Viginti in ecclesia tamen sancta romana habentur. Sed quia — *Stephanus eutholio magun-*
neglectu reliqua defecerunt ambiguum est arbi- — *ciano episcopo. cap. xx.*
trantes plurimi ea antiocheno inserta concilio. — *Sc. v.*

Secunda sinodus. c. l. patrum sub theodosio seniore cons- — *Sc. vi.*
tantino poli congregata est que macedonium spiritum
sanctum deum esse negantem condempnauit. consubstantialem patri et filio
spiritum sanctum demonstrauit. dans simboli formam quam
tota grecorum et latinorum confessio in ecclesiis predicat. Hec
sinodus acta est temporibus damasi pape romani. cirilli ieroso-
limitani episcopi. nectarii constantinopolitani.

Tercia sinodus ephesina. cc. episcoporum. sub iuniore the- — *Sc. vii.*

odosio augusto edita ē· que nestoriū duas psonas in xp̄o
asserentē iusto anathemate cōdēpnauit· ostendens ma-
nere in duab; natis unā dn̄i nr̄i ihu xp̄i psonā· h sinod
acta ē tēpib; celestini pp romani iuuenal constantino
politani ep̄i cirilli alexandrini .,

sc viii. Quarta sinod ē· calcedonensis· dc xxx· sacerdotum
sub marciano pncipe habita ē· in qua eutice cō
stantinopolitanū abbatē· ubi dn̄i carnis unā naturā p
nunciantē· ei(us)q defensorē dioscorū quondā alexandrinū ep̄m
ipsū rursū nestoriū cū reliquis hereticis· una patrū sen
tentia pcōdēpnauit·· pdicans eadē sinod xp̄m dn̄m sic na
tum de uirgine ut in eo substancie diuine et humane cōfitea
natūm· Hec sinod acta ē tēpib; leonis pp romani· iuuenal
ierosolimitani ep̄i· anatholii constantinopolitani· hę
sunt· iiii· sinodi pncipales· fidei naturā plenissime cō
tinentes· Sed et si qua sunt concilia que sc̄i patres sp̄u dī ple
ni sanxerunt· post istorū· iiii· auctoritatē omnia manent
stabilita uigore ., Beda de tēporib(us) c. d. cxxx.

sc ix. Quinta constantinopolim tēpib; iulii pp sub iustini
ano pncipe contra theodorū et omīs hereticos. Isid in eod.

sc x. Synod aquileie facta ob imperitiam fidei quintū uni
uersale concilium suscipe diffidit donec salutarib; b
ati pp sergii monitis instructa et ipsa huic cū ceteris xp̄i ecclesi
is annuere consensit ., Isidē in eodē· de xxx· viii·

sc xi. Sexta sinod uniuersalis constantinopoli celebrata ē·
et greco sermone cōscripta tēpib; pp agathonis· exponen
te residente piissimo pncipe constantino intra palatii

Listiũ simulq; legatis ap̃lice sedis ⁊ ep̃is .cl. residentib; Ex libro pontificii. sc. xiii.
Leo iunior suscepit sc̃am sextam sinodũ que p̃dicta p̃ui
dentiã nup̃ regia urbe celebrata ẽ. g̃co eloqͥo scripta. ex
equente ac residente piissimo ⁊ clem̃tissimo magno
principe constantino. ; Jn p̃logo historię anastasii bibliothecarii .R. eccl̃ę. sc. xvii.
Sufficie arbitror ad p̃conium theophanii chronographi
q̃d a sede ap̃latus ap̃lica. q̃n .l. uicarii ei͛ una cum
.cccl. patrib; in nicena urbe sc̃do conuenientes uniuersa
lẽ sinodũ celebrarunt. Si q̃dẽ ⁊ laus ei͛ in eodẽ .vii. sc̃o ẽ
cilio reperitur. ; Adrianus pp̃ ad karolũ. cap̃ .xxv. sc. xvii.
Ipsa or̃ septimã sententia sinodũ suscepim͛. nã si eam minime
recepissem͛ ad sui p̃stine uomitũ erroris fuissent reuersi
q̃ri qui p̃ter multis animar͛ ⁊ morũ interitu huius reddere
tione ẽ. ~~septima sinodus capitulum~~ . Confirmam͛ sc̃orũ patrũ
canones ⁊ sinodos .i. nicenã. anthic. neocesariensẽ. g̃n
grensẽ. anthioch. leodicẽsẽ. constantinopol. ephesinã.
calcedonensẽ. sardinensẽ ⁊ carthaginensẽ ⁊ opuscula
theodosii alexandrini ep̃i ⁊ dionisii alexandrini ep̃i
⁊ mar. ⁊ g̃gorii naumasturgi neocesariensis ep̃i. anastasii
alexandrini ep̃i. basilii. cesarie capadocie ep̃i. g̃gorii ni
seni ep̃i. g̃g theologi anphilogii hiconiensis ep̃i. thimo
thei alexandrini ep̃i. Cirilli alexandrini ep̃i. Germani
constantinopolitani ep̃i. Cipriani carthaginensis ep̃i. ⁊
sinodũ sua̅ siuam niceph photio. Quod dicitis neq; sar
dicense cõcilium. neq; decretalia uos h̃re pontificiũ sc̃orũ
uel recipe. n̄ facile nob facultas credendi t̃buitur.
maxime cũ sardicense cõcilium. q̃d penes nos inuenitur

Quod in ecclesiasticis iudiciis auctoritas canonum et decreta Romanorum pontificum preferenda sunt dictis Aug. et Ier. et aliorum.

regionibus actum est et omnis ecclesia recipit qua ratione convenit
ut haec sancta Constantinopolitana ecclesia abiceret et ut
dictum est non retineret. **Leo quartus episcopis Britanniae.**

De libellis et commentariis aliorum non convenit aliquos
iudicare et sanctorum conciliorum canones relinquere
vel decretalium regulas, id est quae habentur apud nos simul cum canonibus,
in illis in quibus omnibus ecclesiasticis utimur iudiciis, id est apostolorum,
Nicenorum, Anchiranorum, Neocesariensium, Gangrensium,
Antiocensium, Leodicensium, Calcedonensium, Sardicensium,
Cartaginensium, Affricanensium, et cum illis regule presulum
Romanorum, Silvestri, Siricii, Innocentii, Zosimi,
Celestini, Leonis, Gelasii, Hilarii, Simachi, Simplicii,
omnis denique Gregorii iunioris. Isti omnino sunt per quos
iudicant episcopi et per quos episcopi simul et clerici iudicantur.

Nam si tale emerserit vel contigerit inusitatum negotium
quod minime possit per istos finiri, tunc si illorum quorum
meministis dicta reperiuntur, Augustini, Ysidori vel ceterorum
similiter sanctorum doctorum similium, si reperta fuerint, magnanimiter
sunt retinenda ac promulganda, vel ad apostolicam sedem referantur de talibus. Quamobrem causam luculenter et
magna voce non timeo pronuntiare, quia qui illa quae diximus
sanctorum patrum statuta, quae apud nos canones pretitulantur,
sive sit episcopus, sive clericus, vel laicus, indifferenter recipere
ipse convincitur nec catholicam et apostolicam fidem nec sancta
Christi IIII evangelia utiliter et efficaciter ad effectum suum
retinere vel credere. **Aug. ad Ieronimum epistola VIII.**

Ego solis eis scripturarum libris qui iam canonici appellantur

larum didici hunc timorem honoremque deferre. ut nullum
eorum auctorem scribendo errasse aliquid firmissime credam.
λ ut si aliquid in eis offendero quod uideatur contrarium ueritati.
nichil aliud quam uel mendosum esse codicem. uel non esse assecu-
tum interpretem quod dictum est: uel me minime intellexisse non ambi-
gam. Alios autem ita lego ut quantalibet sanctitate doctri-
naque polleant. non ideo uerum putem. quia ipsi ita senserunt. sed
quia michi uel per illos auctores uel canonicas uel probabiles
rationes quod a uero non abhorreat persuadere potuerunt. Aug. in prologo libri iii de trinitate.

Noli meis litteris quasi scripturis canonicis inseruire. sed
in illis et quod non credebas cum inueneris inconcusse
crede. In istis autem quod certum non habebas. nisi certum intel-
lexeris. noli firmiter tenere. Epistola prima Aug. ad ieronimum.

Michi uidetur exitiosissime credi aliquod in sanctis libris
esse mendacium. id est eos homines per quos nobis illa scrip-
tura ministrata est atque conscripta. aliquid in suis libris
fuisse mentitos. Alia questio est. utrum scriptorem sanctarum
scripturarum mentiri oportuerit. immo non alia. sed nulla
questio est. Sergii pp. ex libro pontificum.

Sergius papa iustiniani temporibus imperatoris concilium — quod sint respuenda que scripta sunt apocripha.
in regia urbe fieri iussit. In quo et legati sedis apostoli-
ce conuenerint. et decepti subscripserint. Compellebatur
autem ipsum subscribere. sed nullatenus adqui[...]eruit. pro eo quod
quedam capitula extra ritum ecclesiasticum fuerant in
eis annexa. De noticia librorum apocrifororum qui a sanctis dampnati sunt et de eorum dampnatione.

Ariminensem sinodum a constantino cesare cons-
tantini filio congregatam mediante tauro prefecto. ex

tunc in eternum confitemur esse dampnata. Item itinerarium
nomine petri apostoli. quod appellatur sancti clementis libri .viii. apocri-
A ctus nomine andree apostoli. apoc. Actus nomine thome apostoli.
apoc. Actus nomine petri apostoli. apoc. Actus nomine philippi apostoli.
apoc. Euangelia thadei nomine. apoc. Euangelia nomine barnabe
apostoli. apoc. Euangelia nomine thome apostoli. quibus manichei utuntur. apoc.
E uangelia nomine bartolomei apostoli. apoc. Euangelia nomine andree
apostoli. apoc. Euangelia que falsauit lucianus. apoc. Euangelia
que falsauit ysicius. apoc. Liber de infantia saluatoris.
apoc. Liber de natiuitate saluatoris et de sancta maria uel de obste-
trice saluatoris. apoc. Liber qui appellatur pastoris. apoc. Libri omnes
quos fecit leutius discipulus diaboli. apoc. Liber qui appellatur fun-
damentum. apoc. Liber qui appellatur thesaurus. apoc. Liber qui
de filiabus ade uel genesis. apoc. Centimetrum de christo uirgilia-
nis conpaginatum uersibus. apoc. Liber qui appellatur actus tecle
et pauli. apoc. Liber qui appellatur nepotis. apoc. Liber prouerbiorum
ab hereticis conscriptus et sancti sixti nomine signatus. apoc.
R euelatio que appellatur pauli. apoc. Reuelatio que appel-
latur thome et stephani. apoc. Liber qui appellatur peniten-
tia adam. apoc. Liber qui appellatur transitus sancte marie.
apoc. Liber ogie nomine gigantis qui post diluuium cum dra-
cone ab hereticis pugnasse perhibetur. apoc. Liber qui appel-
latur testamentum iob. apoc. Liber qui appellatur penitentia
origenis. apoc. Liber qui appellatur penitentia cypriani. apoc.
L iber qui appellatur iamne et manbre. apoc. Liber qui appellatur
sortes apostolorum. apoc. Liber fisiologus ab hereticis conscriptus et
beati ambrosii pamphili. apoc. Opuscula tertulliani

(margin:) apoc. Reuelatio que appellatur

(margin:) nomine designatur. apoc. Historia eusebii

i. galli. apoc. Opuscula tertulliani siue affricani. apoc. Opuscula
muntani et priscille et maximille. apoc. Omnia opuscula fausti
manichei. apoc. Opuscula alterius clementis alexandrini. apoc.
Opuscula cassiani presbiteri galliarum. apoc. Opuscula uictorini pic
tauiensis. apoc. Opuscula fausti regiensis galliarum. apoc.
Opuscula frumentii. apoc. Epistola ihesu ad abagarum. apoc. Passio cirici
et iulitte. apoc. Passio georgii. apoc. Scripta que appellantur
salomonis contradictio. apoc. Philacteria omnia que non ab an
gelo ut illi confingunt. sed magis a demone conscripta sunt.
apoc. Hec et his similia que symon magus. nicholaus. cherin
tus. marcion. basilides. ebion. paulus etiam samosatanus. pho
tinus. et bonosus. qui simili errore defecerunt. Muntanus quoque
cum suis obscenissimis sequacibus. apollinaris. siue mani
cheus. faustus. sabellius. arrius. macedonius. eunomius. nouatus.
sabbatius. calistus. donatus. et eustachius. iouinianus. pelagius.
iulianus. et lasciensis. celestius. maximinus. priscillianus ab hispa
nia. lampecius. dioscorus. euticen. petrus. et alius petrus. e quibus
unus alexandriam. alius antiochiam maculauit. Acatius
constantino politanus. cum consortibus suis nec non et omnes
hereses. quas ipsi eorumque discipuli. siue scismatici docuerunt.
uel conscripserunt. quorum nomina minime retinemus.
non solum repudiata. sed ab omni et catholica romana ecclesia elimi
nata atque cum suis auctoribus auctorumque sequacibus sub ana
thematis indissolubili uinculo in eternum confitemur esse
dampnata.

Leo nonus ad epistolam niceti abbatis de monasterio studii.

Clementis librum. id est petri apostoli itinerarium. et canones
apostolorum numerauerunt sancti patres inter apocrifa

exceperis capitulis quinquaginta que decreverunt regulis
orthodoxie adiungenda. Sexta sinodus. capitulo ii. Placuit
huic sancte sinodo ut amodo confirmata et rata sint canonum
apostolorum lxxxv. capitula. Epistola ysidori in capite canonum.
Ysidorus mercator servus christi lectori conservo suo. Propter
eorum auctoritatem ceteris conciliis preposuimus canones qui di-
cuntur apostolorum licet a quibusdam apocrifi dicantur quoniam [populares] plu-
res eos recipiunt et sancti patres eorum sententias sinodali
auctoritate roboraverunt et inter canonicas posuerunt
constitutiones. Item. Primus ordo ut dictum est de celebrando
concilio insertus habetur et postmodum canonum ac primo
apostolorum et a sancto clemente usque ad sanctum silvestrum decretorum
atque diversorum conciliorum breviarium interpolatum sequentium
ordinem suum. Adrianus papa ad karolum. cap. x..

Vite patrum sine probabilibus auctoribus minime in ecclesia
leguntur. Nam ab orthodoxis titulate et suscipiuntur et
leguntur. Magis enim passiones sanctorum martirum sacri canones cen-
sent ut liceat etiam in ecclesia legi cum anniversarii dies
eorum celebrantur. Aug. contra faustum. libro ii. cap. ii.

Leguntur scripture apocrife manichei nescio a quibus
sutoribus fabularum sub apostolorum nomine scripte
ut que suorum scriptorum temporibus in auctoritate sancte ecclesie
recipi mererentur si sancti homines et docti qui tunc in
hac vita erant et examinare talia poterant eos vera locutos
esse cognoscerent. Ibi etiam legitur apostolum thomam cum esset in
quodam nuptiarum convivio peregrinus et prorsus incognitus
a quodam ministro palma percussum imprecatum fuisse homini conti-

niam seuamque uindictam. Nam cum egressus fuisset ad fontem ut in aquam conuiuantibus ministraret, eum leo rugiens interemit. Manumque eius qua caput apostoli leui ictu percusserat a corpore euulsam secundum uocem eiusdem apostoli id optantis atque imprecantis canis intulit mensis in quibus ipse discumbebat apostolus.. Item cap. iv.

Quod beata maria patrem habuit ex tribu leui sacerdotem quendam nomine ioachim, canonicum non est.. Ier. ad letam de institutione filie.

Caueat omnia apocrifa. Et si quando ea non ad dogmatum ueritatem sed ad signorum reuerentiam legere uoluerit, sciat non eorum esse quorum titulis prenotantur multaque his admixta uiciosa. Grandisque prudentie aurum in luto querere.. Ex concilio in carthagine sic c. iv.

Quod episcopi non debeant libros gentilium legere.

Episcopus gentilium libros non legat, hereticorum autem pro necessitate et tempore.. Ier. ad damasum de prodigo filio.

Sacerdotes dei omissis euangeliis et prophetis uidemus comedias legere, amatoria bucolicorum uersuum uerba cantare, tenere uirgilium, et id quod in pueris necessitatis est crimen in se facere uoluptatis.. Rabbanus de institutione ecclesiastica parte ii.

Legimus de beato ieronimo quod cum librum legeret ciceronis ab angelo est correptus eo quod uir christianus paganorum intenderet figmentis.. Beda in libro ii regum.

Quod legendi sint gentilium libri.

Turbat acumen legentium et deficere cogit qui eos a legendis secularibus litteris omnimodis estimat prohibendos quibus ubilibet inuenta sunt utilia quasi sua sumere licet. Alioquin moyses et daniel sapientia uel litteris egiptiorum et caldeorum non paterentur erudiri quorum tamen superstitiones simul et delicias horrebant, nec ipse magister gen-

tiū aliquot uersus poetar̄ suis ul̄ scriptis indidisse t
uel dictis. Ambr̄ super lucam libro primo.

Legim̄ aliqua ne neglig̃antur. legimus ne ignorem̄ n̄ ut teneamus. s; ut repudiem̄. Ier̄ sup̄ ep̄lam ad titū lib.

S. Q. ua rōne legendi s̄r.

Si quis gramaticā artem nouit ul̄ dialecticā. ut recte loquendi rōne h̄at. ut inter falsa & uera diiudicet. geometa q̄q; & arimetica & musica h̄nt in sua scientia sc̄ā ueritatē. S; n̄ ē scia illa pietatis. Scientia pietatis ē nosse legem intelligere p̄phas. euangelio credere. ap̄los n̄ ignorare. Ysidor̄ sent lib̄ iii. cap.

S. Q. ua rōne legendi n̄ s̄r.

Gramaticor̄ aūt doctrina pot̄ ē p̄fice adutā. dum fuerit in meliores usus assūpta. Ideo p̄hibet̄ xp̄ianus legere figmenta poetar̄ quia p̄ oblectam̄ta fabular̄ mentem excitant ad incendia libidinū. Non enī solum tura offerendo demonib; immolat̄. s; & eorum dicta libentius capiendo. Nicholaus pp̄ in scdo ap̄ aunt...

S. Q. d lex īp̄atorę recipi debeat in iudiciis ecclāsticis p̄ legē dī.

Legib; īp̄atorum in omnib; ecclīis ecclīasticis usus utendū ē p̄ter eas quas cum euangelice ac canonice sanctiōi aliquociens obuiare. Adiecti capitulares. cap. xviii.

S. Q. d lex īp̄atorę nulli aucto... sit c̄t legē dei.

Lex īp̄atorum n̄ ē supra legem dī. s; subtus. Nichola pp̄ ... ap. aunt...

Imp̄ali iudicio n̄ possunt ecclīastica iura dissolui.

Hon quod īp̄atorum leges quib; sepe ecclīa sepe contra hereticos utitur. sepe contra tirannos atq; contra prauos quosq; defendit. dicamus penitus respuendas. s; eas quas euanglicis & ap̄licis atq; canonicis decretis quib; p̄ponende sunt. nullū posse inferre iudicium asserimus. Sexta synod̄ simachi pp̄. lib̄ primo. c. x

Hon licet īp̄atori ul̄ cuiquā pietatem custodien

ri aliquid contra mandata diuina presumere. nec quicquam quod euangelicis, decretalibus, apostolicis regulis obuiat agere.

Isidorus ethimologiarum lib. v. cap. xx.

Qualis debeat esse lex.

Erit lex honesta iusta possibilis secundum naturam secundum consuetudinem patrie loco temporique conueniens necessaria utilis manifesta quoque ne aliquid per obscuritatem in captione contineat nullo priuato commodo. sed pro communi ciuium utilitate conscripta.

Aug. de uera religione.

Quod iudex non de legibus statutis iudicare debeat sed secundum ipsas.

In istis temporalibus quamquam de his homines iudicent cum eas instituunt. tamen cum fuerint institute ac firmate non licebit iudici de ipsis iudicare sed secundum ipsas.

Ysidori ethimologiarum lib. v. cap. i.

Que uocentur theodosiane leges.

Theodosius minor augustus ad similitudinem gregoriani et hermogeniani codicem factum constitutionum a constantini temporibus sub proprio cuiusque imperatoris titulo disposuit quem a suo nomine theodosianum uocauit.

Que uoc

Quod iustinianus diuersa legum uolumina diuersis nominibus appellauerit.

Hystoria longobardorum lib. i. c. xxv.

Que uocentur iustiniane leges.

Iustinianus augustus leges romanorum quarum prolixitas nimia erat et inutilis dissonantia mirabili breuitate correxit. Nam omnes constitutiones principum que utique multis uoluminibus habebantur intra xii. libros coartauit. Idemque uolumen codicem iustiniani appellari precepit. Rursus singulorum magistratuum siue iudicum leges que usque ad duo milia pene libros erant extense intra l. librorum numerum redegit eique codicem digestorum siue ~~quod iustinianus diuersa legum uolumina diuersis nominibus appellauerit~~ siue pandectarum uocabulo nuncupauit. Quattuor etiam institutionum libros in quibus breuiter uniuersarum legum textum comprehendit nouiter composuit. Nouas quoque leges quas ipse statuerat in unum uolumen redactas eundem codicem nouellarum appellari sanxit. Item tunc apud constantinopolim priscianus cesariensis gramatice artis profun

clarificatus est. **Historia anastasii bibliothecarii** ...

De code.

Remouit iustinianus aug. contrarias leges faciens
singlare codicem. uocans eum nouellas constitu-
tiones. in quibus non permittit principem in quibus preest tenere possessio-
aut edificare domum. aut hereditari excomuneam personam
nisi quis sibi cognatus existat. **Institutionum lib. primo. cap.**

Quot modis debeat lex constitui.

Quodcumque imperator per epistolam constituit uel cognoscens
decreuit. uel edicto precepit: legem esse constat. He sunt
constitutiones appellantur. Plane ex his sunt quedam persona-
les que non ad exemplum trahuntur. Quod enim hoc princeps uel
amquam alicui ob merita indulsit. uel si cui penam irrogauit.
uel si cui sine exemplo subuenit personam non egreditur. P...

Quod liber capitularium auctoritate zacharie pp. confirmatus sit.

Precedentes iiii libri in nulla glossorum karoli atque
ludouici imperatorum continet capitula. Item. Illa que
postmodum a fidelibus sancte dei ecclesie pipini et karoli atque lu-
douici didicimus. in prefatis libellis minime inserta
esse pro dei omnipotentis amore et sancte dei ecclesie ac seruorum eius
atque totius populi utilitate fideliter inuestigare curauimus
in tribus sequentibus libellis distincte cum suis codicibus (auctoritatibus) con-
iunare. ac ludouico. lothario. atque karolo nobilissimis
regibus filiis serenissimi ludouici imperatoris presentium tradere
omnibusque francorum fidelibus tenenda scribere non distulimus. hu-
bilitaque pactis est in fronte primi libelli posita. zacharie
pape epistola omnibus episcopis ac reliquis ecclesiastici ordinis gradibus
et cunctis ducibus atque comitibus omnibus deum timentibus per
galliam et francorum prouincias constitutis directa. Hec
ea continet. Quam sequuntur sinodales conuentus. quos sancte re-

et apostolice ecclesie legatus bonefatius maguntiensis ecclesie archiepiscopus vice supradicti zacharie pape una cum carolo magno francorum rege principe canonice tenuit. ut agnoscant omnes hec predictorum principum capitula maxime auctoritate apostolica fore firmata. Leo IIII. lothario augusto.

De capitulis vel preceptis imperialibus vestris vestrorumque pontificum predecessorum irrefragabiliter custodiendis et conservandis, quantum valuimus et valemus christo propitio et nunc et in evum conservaturos modis omnibus profitemur. Et si fortasse quilibet vobis aliter dixerit vel dicturus fuerit, sciatis eum pro certo mendacem. — *Quod libri capitulares confirmati sunt auctoritate leonis pape IIII.*

Gelasius rufillo apostoli episcopus.

Quis aut leges principum aut patrum regulas aut ammonitiones modernas dicat debere contempni, nisi qui impunitum sibi tamen estimet transire commissum. — *Quod nove leges et nove regule auctoritati non contrarie in auctoritate habentur.*

Item theoderico regi.

Certum est magnificentiam vestram leges romanorum principum quas in negotiis hominum custodiendas esse precepit, multo magis circa reverentiam beati petri apostoli pro sue felicitatis augmento velle servari. — *Quod leges romane sunt in auctoritate.*

Leo IIII. lothario augusto.

Vestram flagitamus clementiam ut sicut actenus romana lex viguit absque universis procellis et pro nullius persona hominis reminiscitur esse corrupta, ita nunc suum robur propriumque vigorem optineat. — *De eodem.*

Dialogus augustini contra petilianum.

Si in adiutorium vestrum etiam imperii leges assumendas putatis non reprehendimus. fecit hoc paulus cum adversus iniuriosos romanum civem se esse testatur.

Augustinus ad bonefacium.

Quicumque autem legibus imperatorum que pro dei veritate feruntur obtemperare non vult, adquirit grande supplicium. — *De triplici sententia quod leges veritati contrarie respuantur. Auctoritati consentanee vero recipiantur. venerantur.*

leo pp̄ nonus. patri arche constantino politano.

De consuetudinib; q̄ stare debeant q̄ non.

Q̄d consuetudines diuerse in diuersis ecclesiis constitute maneant. si i(n) fide consuetudine contra non consentiunt.

Excepta pii pp̄.

De eodem.

In q(ui)b; negociis debeant consuetudines ualere.

Quecumq; q̄ legib; imp(er)atorum que contra dī ueritatē ferunt
obtemp(er)are nimim querit grande p(er)iculum.

Sciť sc̄i romana eccl̄a quia nichil obsunt saluti cre
dentium diuerse p(ro) loco et t(em)p(or)e consuetudines. si illis cano
nica nō obsistit auctoritas. q̄n una fidei p(er) dilectionē op(er)ans.
uni deo commendat omnes. leo iiii lothario augusto

De consuetudinib; q̄s nob opponere uisi estis scribentes p(ro)
diuersas ecclesias diuersas ēē consuetudines. si illis canoni
ca nō obsistit auctoritas. p(ro) qua eis obuiare debemus. nil
iudicamus. uel eis resistimus. leo ... mato archiep(iscop)o. Ridi
culum ē 7 satis abhominabile dedecus. ut traditiones
quas antiquitus a p(at)rib; suscepimus infringi patiam(ur).

Consuetudinē laudam(us). que tn̄ contra fidem catholi
cam nil usurpare dinoscitur. Aug. ad casulanum

In his enī reb; de q(ui)b; nichil certi statuit diuina scriptura
mos populi dī 7 instituta maiorum p(ro) lege tenenda sunt. 7
sicut p(re)uaricatores legum diuinar(um). ita contemptores con
suetudinum ecclasticar(um) coherce(n)di sunt. Ex dictis basilii

Aecclasticarum institutionū quasdā scripturis. quasdam
uero ap(osto)lica traditione p(er) successiones in ministerio co(n)
firmatas accepimus. q(ua)dam u(ero) consuetudine roborata
app(ro)bauit usus. Quib; par ritus 7 idē uis ... debetur
effectus. Vn quis uel aliquantulum sacrar(um) expertus scriptu
rarum hesitauit? Si enī attempta nimis consuetudines ecclesie
non p(er) scripturas a patrib; traditas. nichil estimare quantum
religio detrimenti latura sit despicientib; liquido p(ate)ba
bit. Que enī ut in ordia(m) scriptura salutifere crucis

signaculo fideles docuit insigniri. Que uel tertiarum di
gesta sup(er) panem et calicem p(ro)lixe orationis uel consecratio
nis uerba co(m)mendauit. Nam non in quo in euangelio conti
net(ur). uel ab ap(osto)lo insertum secretis dicimus. sed et alia p(er)plura
adicimus. magnum quasi nimi(rum) commendantia in misteriis.
Q(uo)d ne orientem uersus nos orare litterarum forma p(re)scribit. Benedi
cimus fontem baptismatis oleo unctionis. Hinc accedit
quod ter ingimus. quod baptizamus. oleo ungimur. uel abre
nunciare sathane et angelis eius informamus. Uel in ceteris alia
in hunc modum non pauca. non tacita ac mistica tradictio
ne accep(im)us; ecclesiastico more reuerentiori diligentia sunt
in ministris obseruata silentio. quam publicata scripto. Constitutionum lib. i. titulo primo.
Etiam scripto ius uenit quod usus p(ro)bauit. Nam diu Q(uo)d usus q(ui) mores debeant teneri
turni mores consensu utentium comp(ro)bati legem
imitant(ur). Item. eaque ipsa sibi queque ciuitas constituit.
sepe mutari solent. uel tacito consensu p(ri)ncipis uel
alia postea lege lata. Ysidor(us) ethimologiarum lib. v. cap. iii.
Mos est uetustate p(ro)bata consuetudo. siue lex non Q(uo)d sit mos. q(ui)d consuetudo.
scripta. Item. Consuetudo autem est ius quoddam mo
ribus institutum quod p(ro) lege suscipit(ur). cum deficit lex. Nec
differt utrum scriptura an ratione consistat. Codicis lib. viii. e. lii. titulo i.
Consuetudo p(re)cedens et ratio que consuetudinem suadet Q(uo)d consuetudo et usus antiquus sit te
sit tenenda est. et quicquid contra longam consuetu nend(us) si nec legi nec rationi fue
dinem fiet. ad consuetudinem (sollicitudinem) suam reuocabit p(re)ses rit contrarius.
prouintie. Titulo secundo.
Consuetudinis ususque longeui non uel auctoritas De eodem.
est. uerum non usque adeo ualitura memento ut aut

tine uincat. aut legem. Nicholaus pp. hincmaro.

Mala consuetudo non minus quam perniciosa corruptela ui-
tanda est. que nisi cicius radicitus euellatur in priuilegiorum
ius ab improbis assumitur. et incipiunt preuaricationes et uarie
presumptiones celerrime non compresse pro legibus uenerari et pri-
uilegiorum more perpetuo celebrari. Ysidorus in sinonimis lib.

f De eadem re.

f De eadem.
Aug de unico baptismo lib. iii.

Usus auctoritati cedat. prauum usum lex et ratio uincat.
Ueritate manifesta cedat consuetudo ueritati. Pla-
ne quis dubitet ueritati manifeste consuetudinem
cedere. Item. Nemo consuetudinem rationi et ueritati preponat.
quia consuetudinem ratio et ueritas semper excludit. si ratio et si
ueritas optinetur. Gregorius vii. wimundo auersano episcopo.

f Item de eadem.

Si consuetudinem fortassis opponas aduertendum
est quod dominus dicit. Ego sum inquit ueritas
non autem ego sum consuetudo. Sed ueritas. et certe ut et beati
cypriani utamur sententia. quelibet consuetudo quantum-
uis uetusta. quantumuis uulgata. ueritati est omnino post-
ponenda. et usus qui ueritati est contrarius abolendus.

ut non cito iudicet et non res obscurata sunt.

f De eadem re.

Aug ad inquisitiones ianuarii.

f Omnia quae nec auctoritate ro-
borata. in aliis locis aut
nec aut ... tenentur omnino
respuatur. si quis est fi-
dei non obstituatur.

Reuelatione facta cedat error ueritati. quia et petrus
qui circumcidebat. cessit paulo ueritatem predicanti.
Omnia talia que neque sanctarum scripturarum auctoritatibus
continentur nec de conciliis episcoporum statuta inueniuntur
nec consuetudine uniuerse ecclesie roborata sunt. sed diuersorum
locorum diuersis moribus innumerabiliter uariantur. ita ut
uix aut numquam omnino inueniri possint cause quas
in eis constituendis homines secuti sunt ubi facultas
tribuitur. sine ulla dubitatione resecanda estimo. Quia

uis enim neque hoc metuere possit quomodo contra fide sit: ipsam tamen religionem quam paucissimis et manifestissimis celebrationem sacramentis misericordia dei voluit esse liberam. quam servilibus oneribus premunt. ut tolerabilior sit condicio iudeorum. qui etsi tempus libertatis non cognoverunt. legalibus tamen sacramentis non humanis presumptionibus subiciuntur. Gregorius papa civibus rome.

Pervenit ad me quosdam perversi spiritus homines prava inter vos aliqua et sancte fidei adversa seminasse. ita ut die sabbati aliquid operari prohiberent. Quos quid aliud nisi antichristi predicatores dixerimus. qui venientes [veniantes] diem sabbatum atque dominicum ab omni faciet opere custodiri. Quia enim mori se et resurgere simulat. haberi vult in veneratione dominicum diem. et quia populum iudaicum compellit. ut exteriorem ritum legis revocet. et sibi iudeorum perfidiam subdat. coli vult sabbatum.

Ex concilio apud opendium. cap. II.

Omnes dies dominicos a vespera in vesperam cum omni veneratione et observatione decrevimus. et ab illicito opere abstinere. ut mercatus in eis minime sit nec placitum ubi aliquis ad mortem vel ad penam iudicetur. nec sacramenta iurentur nisi pro pace facienda. De eodem concilio cap. VIII.

Ut mercatus in die dominico in nullo loco habeatur. Item de eodem.

Tria carraria opera licet fieri in dominica die. id est hostilicia. vel arma bellica. et victualia. vel angaria. et si forte necesse sit corpus cuiuslibet duci ad sepulchrum. Ex concilio aurelianensi cap. XIII.

In dominicis diebus et ceteris festis a vespera usque ad vesperam non flectant genua. sed stantes incurvati orent. Thelesphorus VII apostolicus in decretali suo.

Cognoscite a nobis et cunctis episcopis in hac sancta et apostolica sede congregatis statutum esse ut VII ebdomadas

De observantia sabbati.

De dignitate dominice diei.

De ieiunio clericorum.

plenas. an scm pascha oms clerici in sorte dni uocati a car
ne ieiunent. q sic discreta debet ee uita clericoru a laicoru
conuersatione. ita et in ieiunio debet fieri discretio. Has q
vii. ebdomadas oms clerici a carne et deliciis ieiunent.
et hymnis et uigiliis et orationib; dno inherere die noctu
q; studeant. De ieiunio iiii. tpm. benedicto epo.

[margin: Q ieiunia p iiii. tpra distinguuntur.]

Calixtus pp. et martir. xvi. a petro benedicto frat suo
et co epo. salute. Ieiuniu qd ter in anno apud nos
celebrari didicisti. conuenienti nc p. iiii. tpra fieri
decernim ut sic annus p. iiii. uoluitur tpra. sic et nos
quatnu sollepne ieiuniu agamus p anni. iiii. tpra;

[margin: Melchiades pp. xviii. a petr. i pmo decretali suo.]

[margin: Q n sit ieiunandu die dnica et v. feria.]

[margin: v. tractatu ad epos hispaniarum.]

Ieiunium dnici diei et v. ferie nemo celebrare debet.
ut inter ieiuniu xpianoru et gentiliu non uera cre
credentium et infideliu atq; hereticoru uera et n falsa
discretio habeatur. Innocentius decentio eusebino.

[margin: Q rone sit ieiunandu in sabbato.]

Sabbato u ieiunandu ee ro euidentissima monstrat.
Nam si diem dnicu ob uenerabile resurrectione
dni nri ihu xpi n solu in pascha celebram uer et p
singlos ebdomadar dies ipsius diei imagine frequen
tamus. ac sic sexta feria ppt passione dni ieiunamus.
sabbm ptmitte n debemus. quin tsticia et leticia tpris
illi uidet ee inclusus. Nam utiq; constat aplos biduo
isto et in merore fuisse et ppt metu iudeoru se occuluisse.
quos utiq; n dubiu e in tantu eos ieiunasse biduo me
morato ut tradicio eccle habeat isto biduo sacramta pe
nitus n celebrari. Que forma utiq; p singlas tenenda e
ebdomadas. eo quod comemoratio diei illi semp e

celebranda. Quod si putant semel atque uno sabbato ieiunandum, ergo et dominicum et sexta feria semel in pascha erit utique celebrandum.

Ex concilio elibertano c. xxiii.

Ieiunia super abstinentias per singulos menses placuit celebrari, exceptis diebus duorum mensium iulio et augusto ob eorundem infirmitatem.

Quod non sit celebranda ieiunia in iulio sive in augusto.

Ex dictis sancti apollinii.

Ieiunia sane legitima id est quarta et sexta feria non sunt solvenda nisi aliqua grandis necessitas fuerit, quia quarta feria iudas de traditione domini cogitavit, et sexta feria crucifixus est salvator. Videtur ergo qui in his diebus sine aliqua necessitate solvit statuta ieiunia, vel cum tradente tradere salvatorem, vel cum crucifigentibus crucifigere.

Quae sint legitima ieiunia.

Ex concilio maguntiensi c. ii.

Constituimus ut iiii tempora anni ab omnibus hominibus cum ieiunio observentur, id est in marcio ebdomada i, in iunio ii, in septembri iii, in decembri iiii, quae sunt plenaria ante vigiliam natalis domini, id est feria iiii et vi et sabbato. Veniant omnes ad ecclesiam hora nona cum letaniis ad missarum sollempnia.

Quibus mensibus et quibus mensium ebdomadibus ieiunia iiii temporum constituantur.

Ex concilio salecunstat habito de custodiendo ieiunio.

De eodem.

De certo autem ieiunio iiii temporum hanc certitudinem statuimus, ut si kalendas marcii in quarta feria sive antea evenerit, in subsequente eadem ebdomada celebretur. Si autem kalende marcii in v feria aut in sexta feria aut in sabbato distenduntur, in sequente ebdomada ieiunium differatur. Similiterque si kalendas iunii in iiii feria aut antea evenerit, in subsequente ebdomada celebretur ieiunium in iunio. Si vero in v aut in vi feria aut in sabbato contigit, ieiunium in iii ebdomadam reservetur. Praeterea sciendum est quod quando ieiunium mensis iunii in vigilia pen-

tecostes secundum predictam regulam euenerit. non ibi celebrandum
erit. sed in ipsa ebdomada sollempni pentecostes. quia uigi
liam simul et ieiunium celebrare se non conuenit. et iterum propter sollemp
nitatem ipse sancti diacones dalmaticis induantur. alleluia can
tetur. et flectamus genua non dicatur. Eodem modo de septembris ieiunio
constitutum est. ut si kalende septembris in .iiii. feria euenerit. aut
antea. ieiunium in .iii. ebdomada celebretur. id est .iiii. et .vi. aut
et .vi. aut sabbato. contigerit in .iiii. ebdomada ieiunandum
erit. In decembri uero illud obseruandum erit. ut in proximo
sabbato ante uigiliam natalis domini celebretur ieiunium. quia si
uigilia in sabbato euenerit. simul uigiliam et ieiunium cele
brare non conuenit. Ex epistola gregorii pape.

De supputatione in quadragesima uidentur anni decima.

Quadragesima summa obseruatione est obseruan
da. ut ieiunium in ea preter dies dominicos qui de absti
nentia subtracti sunt nisi quem infirmitas impedierit
nullatenus soluatur. quia ipsi dies decime sunt anni. A pri
ma quippe dominica quadragesime usque in pascha domini. sex eb
domade computantur. quarum uidelicet dies .xlii. fiunt. Ex quibus
dum sex dies dominici abstinentie subtrahuntur. non
plus in abstinentia quam .xxx. et sex dies remanent.
Dum uero per .ccc.lxv. dies annus ducitur et nos per .xxx. et
sex dies affligimur quasi anni decimas deo damus.
Ut autem sacer numerus .xl. dierum adimpleatur quem saluator noster
suo sacro ieiunio consecrauit. .iiii. dies prioris ebdoma
de ad supplementum quadraginta dierum ponuntur
id est quarta feria que caput ieiunii subnotatur. et .v. feria
sequens. et .vi. et sabbatum. Nisi quatuor istos dies superioribus .xxx.

rei aduenerimus. xl. dies in abstinentia transimus. iube-
mur et ab omnipotente deo omnium bonorum nostrorum decimas
dare. quatenus ut omnis decima a nobis deo rite persoluatur. tol-
lamus decimam anni. in ea peccata nostra confitendo
corrigendo nos ieiunando. uigilando. orando. elemo-
sinas dando. affligamus et carnem nostram decimemus. ut ad
sanctum pascha securi peruenire possimus.

Ex concilio aurelianensi cap. xiii.

Ut presbiteri plebibus annuntient. quod in quadragesima
in ieiunio. iiii. temporum tantum in ad missarum sollempnia
genua flectere debeant. Sin dominicis in ceteris diebus festi-
uis minime. Nec quisquam uno genu soloteno flexo
orare presumat sicut iudei irridentes dominum in passione
ei fecisse leguntur. sed utraque genua in terram ponant.
Dicit enim apostolus. flecto genua mea ad patrem domini nostri ihesu xristi.

Quod diebus temporibus debeant flecti genua

Ex concilio cabilonensi cap. v.

Solent plures qui se ieiunare putant in
quadragesima mox ut signum audierint ad horam
nonam manducare. Qui nullatenus ieiunare creden-
di sunt si ante manducauerint. quam uespertinum celebretur
officium. Concurrendum est enim ad missam et auditis mis-
sarum sollempniis et uespertinis officiis. largitis elemosinis.
ad cibum accedendum est. Sin aliquis necessitate constric-
tus fuerit. ut ad missam uenire non ualeat estimata
uespertina hora completa oratione sua ieiunium soluat.

Qua hora sit manducandum in quadragesima.

Sc lxxxi

Ex dictis pinicenii heremite.

Sint tibi cotidiana ieiunia et refectio saciatatem
fugiens. Nichil enim prodest biduo aut triduo
transmisso uacuum portare uentrem. si pariter obruatur
si conpensatur saturitate ieiunia. Ilico mens repleta tor-

Cuiusmodi refectio sit accipienda ieiunanti.

de eadē ix' iie idē.

pesē irrigata tīra corp̄is humil· spinas ꝛ carduos gignat;

Sint tibi ieiunia pura continua modāta q; idē· coti
die esurire· ꝛ cotidie prandēe.. Ieronimus·

Parē cib; ꝛ semp̄ esuriens uentrē· t̄ d̄uanis p̄fertur
ieiuniis. Sp̄ual̄ ieiuniū· qd̄ inuels p̄ū repletiōē
ciborū reficitur., ysidorus·

Perfectum ieiuniū est· qn̄ homo nr̄ exterior ie
iunat· ꝛ interior orat., de elemosina ex q̄ē ca[...]

De elemosina.

Dieb; ū ieiuniī· elemosina facienda ē· ꝛ cibum [...]
sine potū quo quisq; debet uti· si ieiunauit [...]
paup̄ib; eroget· Quia ieiunare ꝛ cibos prandii ad cenā
reseruare· non incectis·s; ciborū ē incrementum., Grego[rius]

Q̄ualis ee debeat elemosina.

Elemosina redēptoris nr̄i oct̄is illa placet que n̄
illi citis· iniq̄tate congerit· s; que de reb; con
cessis· ꝛ b̄n̄ ad- quisitis impenditur., Albin[us]

Q̄d tria s̄ḡna elemosinar̄.

Tria sunt gn̄a elemosinarū· una corp̄al̄· egenti
dare quicquid potis· alt̄a· sp̄ital̄ dimittere a quo
lesus fuis· tercia· delinquentē corrigere· ꝛ errantes in
uiam reducere ueritatis., Augustinus·

Due sunt elemosine. Una cordis· alia pecunie· Ele
mosina cordis ē· dimittēre quod lesus es· Nam
dare aliquid indigenti· aliqn̄ qris· īn habes. indulgē
peccanti· quantū uolius redundat t̄. Elemosina cor
dis multo maior ē· quam elemosina corp̄is. Recte tīs
elemosina· sine tīrena sitba suffic̄. illa uero q̄ corp̄alr̄
datur si non benigno corde tbuitur omnino non
sufficit., In decretis gg̃ pp̄· cap̄· ccxx· viii·

Nec eleemosina reputanda est si pauperibus dispensetur quod ex illicitis rebus accipitur. quia qui hac intentione male accipit ut quasi bene dispenset gravatur potius quam iuvatur.. Aug. in libro de doctrina xpiana.

Quisquis autem rebus preter[e]untibus restrictius utitur quam se habent xpiani mores eorum cum quibus vivit. aut temperans aut superstitiosus est. quisquis vero sic eis utitur ut metas consuetudinis bonorum inter quos versatur excedat. aut aliquid significat. aut flagitiosus est. In omnibus enim talibus non usus rerum sed libido in culpa est. Quid igitur locis et temporibus et personis conveniat. diligenter attendendum est. ne temere flagitia reprehendamus. Fieri enim potest ut sine aliquo vitio cupiditatis vel voracitatis pretiosissimo cibo sapiens utatur. insipiens autem foedissima gule flamma in vilissimum holus ardescat. et sanus quisque maluerit more domini pisce vesci. quam lenticula more esau nepotis abraham. aut ordeo more iumentorum. Non enim propterea continentiores nobis sunt plures bestie. quia vilioribus aluntur escis. Nam omnibus in huiuscemodi rebus non ex earum rerum natura quibus utimur. sed ex causa utendi et modo appetendi vel probandum vel improbandum quod facimus..

Sed nemo ieiunando vel prandendo discrepare a bonis inter quos versatur.

Incipit iii pars Nicholai decreti. cap. i.

pars iii

Sed quod in [illegible] a quibus personis facienda sit electio summi pontificis.

In nomine domini nostri dei salvatoris ihesu xpi. Anno ab incarnatione eius. m.l.i.x. mense aprili indictione xii. propositis sacrosanctis evangeliis presidente quoque reverentissimo ac beatissimo nicholao apostolico papa in basilica lateranensi patriarchali que cognominatur constantiniana. considentibus etiam reverentissimis archiepiscopis. episcopis. abbatibus. seu venerabilibus presbiteris atque diaconibus.

eisdem venerabilis pontifex auctoritate apostolica decernens de electione summi pontificis inquit. Novit beatitudo vestra dilectissimi fratres et coepiscopi, inferiora quoque membra non latuit, defuncto pie memorie domino Stephano decessore nostro, hec apostolica sedes cui auctore Deo deservio quot adversa pertulerit, quot denique per simoniace heresis trapezetas repetitis malleis crebrisque tunsionibus subiacuerit, adeo ut columpna Dei viventis iam iam pene videretur nutare, et sagena summi piscatoris procellis intumescentibus cogeretur in naufragii profunda submergi. Unde si placet fraternitati vestre debemus auxiliante Deo futuris casibus prudenter occurrere, et ecclesiastico statui ne rediviva quod absit mala prevaleant in posterum providere. Quapropter instructi predecessorum nostrorum aliorumque sanctorum patrum auctoritate decernimus atque statuimus, ut obeunte huius romane universalis ecclesie pontifice, in primis cardinales episcopi diligentissima simul consideratione tractantes, mox sibi clericos cardinales adhibeant, sicque reliquus clerus et populus ad consensum nove electionis accedant, ut nimirum ne venalitatis morbus qualibet occasione subrepat, religiosissimi viri preduces sint in promovendi pontificis electione, reliqui autem sequaces. Et certe rectus atque legitimus hic electionis ordo perpenditur, si perspectis diversorum patrum regulis sive gestis, etiam beati predecessoris Leonis sententia recolatur. Nulla inquit ratio sinit ut inter episcopos habeantur qui nec a clericis sunt electi, nec a plebibus expetiti, nec a comprovincialibus episcopis cum metropolitani iudicio consecra-

ti. Quia uero sedes apostolica cunctis in orbe terrarum prefertur eccle-
siis atque ideo super se metropolitanum non potest habere, cardinales
episcopi procul dubio metropolitani uice funguntur. qui uidelicet
electum antistitem ad apostolici culminis apicem proueant. Eli-
gant autem de ipsius ecclesie gremio si reperitur idoneus. uel si
de ipsa non inuenitur. ex alia assumetur. saluo debito ho-
nore et reuerentia dilecti filii nostri henrici. qui inpresenti-
arum rex habetur et futurus imperator deo concedente spe-
ratur sicut iam sibi concessimus et successoribus illius qui ab hac
apostolica sede personaliter hoc ius impetrauerint. Quod si pra-
uorum atque iniquorum hominum ita peruersitas inualuerit. ut
pura sincera atque gratuita electio fieri in urbe non possit.
cardinales episcopi cum religiosis clericis. catholicisque laicis
licet paucis ius potestatis obtineant eligere apostolice sedis
pontificem ubi congruentius iudicauerint. Plane postquam elec-
tio fuerit facta si bellica tempestas. uel qualiscumque homi-
num conatus malignitatis studio restiterit. ut his qui
electus est in apostolica sede iuxta consuetudinem intronizari non
ualeat. electus tamen sicut papa auctoritatem optineat regen-
di sanctam romanam ecclesiam et disponendi omnes facultates illius.
quod beatum gregorium ante suam consecrationem fecisse cogno-
uimus. Quod si quis contra hoc decretum nostrum sinodali sen-
tentia promulgatum. per seditionem aut quolibet ingenium   uel presumptionem
electus aut etiam ordinatus. seu intronizatus fuerit. auctorita-
te diuina et sanctorum apostolorum. petri et pauli perpetuo anathe-
mate cum suis auctoribus. fautoribus. sequacibus. a limi-
nibus sancte dei ecclesie separatus. subiciatur sicut antichristus et inuasor

atque destructor totius christianitatis. nec aliqua super hoc audientia aliquando ei reservetur. sed ab omni ecclesiastico gradu in quocumque prius fuerat sine retractatione deponatur. Cui quisquis adheserit. vel qualemcumque tamquam pontifici reverentiam exhibuerit. aut in aliquo illum defendere presumpserit. pari sententia sit mancipatus. Quisquis huius nostre decretalis sententie temerator extiterit et romanam ecclesiam sua presumptione confundere et perturbare contra hoc statutum temptaverit. perpetuo anathemate atque excommunicatione dampnetur et cum impiis qui non resurgent in iudicio reputetur. Omnipotentis scilicet dei patris et filii et spiritus sancti contra se iram sentiat. et sanctorum apostolorum petri et pauli quorum presumit confundere ecclesiam in hac vita et in futura furorem sentiat. Fiat habitatio eius deserta. et in tabernaculis eius non sit qui inhabitet. Fiant filii eius orphani et uxor eius vidua. Commotus amoveatur ipse atque eius filii et mendicent et eiciantur de habitationibus suis. Scrutetur fenerator omnem substantiam eius et diripiant alieni omnes labores eius. Orbis terrarum pugnet contra eum et cuncta elementa sint ei contraria. et omnium sanctorum quiescentium merita illum confundant. et in hac vita super eum apertam vindictam ostendant. Observatores autem huius nostri decreti omnipotentis dei gratia protegat. et auctoritate beatorum apostolorum petri et pauli ab omnium peccatorum vinculis absolvat.

Nicholaus episcopus sancte catholice et apostolice ecclesie romane huic decreto a nobis promulgato sicut superius legitur subscripsi.

Bonefatius dei gratia albanensis episcopus subscripsi.

Cunibertus sce ecclie silue candide subscripsi.
Petrus hostiensis epc ecclie subscripsi. & ceteri epi numero lxxvi. cum pbris & diaconib; subscripserunt.

Stephanus papa. Quia sca romana ecclia cui deo auctore psidem; a plurimis patitur uiolentias pontifice obeunte. que ob hoc inferuntur. quia absq; imperiali noticia & sine legatorum psentia pontificis fit consecratio. nec canonico ritu & consuetudine ab imperatore directi intersunt nuntii. qui scandala uetent fieri. uolumus ut cum instituendus est pontifex conuenientib; epis. & uniuerso clero eligatur. expsente senatu & populo qui ordinandus est. & sic electus ab omnib; psentib; legatis imperialib; consecretur. nullusq; sine suo periculo iuramenta uel pmissiones aliquas noua adinuentione audeat extorquere. nisi que antiqua exigit consuetudo. ne uel ecclia scandalizetur uel imperialis honorificentia minuatur.

In decretis simachi. cap. iii.

Quae nota debeant ... in electione romani pontificis.

Si quod absit transitus pape inopinatus euenerit. ut de sui electione successoris non possit ante decernere. si quidem in unum se totius inclinauerit ecclesiastici ordinis electio. consecretur electus epc. Si autem ut fieri solet studia ceperint esse diuisa. eorum de quib; certamen emerserit uincat senten... tia plurimorum sic tamen ut sacerdotio careat. qui captus pmissione non recto iudicio de electione decreuerit.

Ex libro romanorum pontificum qui dicitur diurnus.

Profiteor diligenti uiuaci omnia decreta canonica pdecessorum aplorum nrorum pontific. quecumque sinodaliter statuerunt & pbata sunt. confirmare & indiminuta conseruare. & sicut ab eis statuta sunt in sui uigoris stabilitate custodire. Quecumque et quos condemnauerunt. uel

abdi- cauerunt: simili sententia condempnare et abdicare;

Urbanus pp. c. l.

Nichil de traditione quam a probatissimis predecessoribus meis tradita et conseruata repperi diminuere. uel mutare. uel aliquam nouitatem admittere. sed feruenter ut eorum uere discipulus et sequipeda totis uiribus mee conatibus que tradita canonice comperio obseruare ac uenerari profiteor. Ex beneuentana sinodo urbani pp. capitulo

In quibus ordinibus debeant eligi qui debent esse episcopi.

Nullus in episcopum eligatur. nisi qui in sacris ordinibus religiose uiuens inuentus est. Sacros autem ordines dicimus diaconatus. presbiteratus. hos siquidem solos primitiua legitur ecclesia habuisse. Super his solum preceptum apostoli habemus. Subdiacones uero quia et ipsi altaribus administrant oportunitate exigente concedimus. sed rarissime. si tamen spectate sint religionis et scientie. Quod ipsum non sine romani pontificis uel metropolitani licentia. In decretis leonis

[illegible]

Si plures eligantur quis eorum debeat preponi.

Cum de summi pontificis electione tractabitur ille omnibus preponatur. quem cleri plebisque consensus concorditer postulauerit. ita ut si in alium forte partium se uota diuiserint. metropolitani iudicio is alteri preferatur. qui maioribus studiis iuuatur et meritis. tamen ut nullus inuitis et non petentibus ordinetur ne plebs inuita episcopum non optatum aut contempnat. aut oderit et fiat minus religiosa quam conuenit. cui non licet habere quem uoluerit.

In decretis celestini cap. vi.

Quod clerici episcopum si non de alteris; de sua eligant ecclesia. si non digni in sua non inueniantur.

Nullus inuitis detur episcopus. cleri et plebis et ordinis consensus et desiderium requiratur; tunc alter de altera eligatur ecclesia si de ciuitatis ipsius clero cui episcopus est ordinandus nullus dignus quod euenire non credimus

poterint reperiri. Primum enim illi respiciendi sunt, ut aliqui
de alienis ecclesiis nitito preferantur. Habeat unusquisque sue fru-
ctum militie in ecclesia in qua suam per omnia officia trans-
egit etatem. In aliena stipendia minime alter obrepat.
nec alii debitam alter sibi audeat vendicare mercedem. Sit
facultas clericis renitendi si se viderint pregravari. et
quem sibi ingeri ex transverso agnoverint, non timeant re-
futare. Qui si non debitum premium, vel liberum de eo qui eos rectu-
rus est debent habere iudicium. Ex canone apostolorum octava synodo c. xxi.

Promotiones et consecrationes episcoporum concordans prioribus
conciliis electione ac decreto et episcoporum col-
legio fieri. hec sancta et universalis synodus definit et statu-
it. atque iure promulgavit. neminem laicorum principum
vel potentium semet inserere electioni vel promotioni
patriarche vel metropolitani vel cuiuslibet episcopi. ne videlicet
inordinata et incongrua hinc fiat contentio vel confusio.
presertim cum nullam in talibus potestatem quemquam potestati-
vorum vel ceterorum laicorum habere conveniat. sed silere et attendere
sibi usquequo regulariter a collegio ecclesie suscipiat finem
electio futuri pontificis. Si vero quis laicorum ad concertandum
et cooperandum invitatur ab ecclesia: licet huiusmodi cum reveren-
tia si forte voluerit obtemperare se asciscentibus. Taliter
enim dignum sibi regulariter ad sue ecclesie salutem promovet.
Quisquis autem secularium principum vel potentatuum vel alterius digni-
tatis laicus adversus communem ac consonantem atque canonicam
electionem ecclesiastici ordinis agere temptaverit: anathema
sit. donec obediat et consentiat quod ecclesia de electione et

Ut laica persona nullam habeat vocem in electione episcopi.

Quod qui libet electus regiam ui potestate obtineat episcopi dignitatem.

[consecratione] ordinatione sui presulis siue uelle monstrauit.; **Canones parisiaci sub ludouuico imp.**

Si quis ordinationem regiam honoris istius culmen peruadere aliquis
nimia temeritate presumpserit. a conprouincialibus licet illius
episcopis recipi penitus nullatenus mereatur. quem indebite ordi-
natum agnoscunt. Si quis de conprouincialibus recipere contra
interdictum presumpserit. sit a fratribus omnibus et ab ipsorum omnium
caritate semotus.; **Ex decretis anicii. cap. v.**

Quod ordinem ut a quibus uel debet ipse ordinari archiepiscopus.

Anicius episcopus episcopis omnibus. Si archiepiscopus obierit. uel alter ordi-
natus archiepiscopus electus fuerit. omnes eiusdem prouinciae episcopi
ad sedem metropolim conueniant. ut ab omnibus ipse ordinetur [eligatur et].
O oportet autem ut ipse qui illis omnibus preesse debet. ab omnibus illis eli-
gatur et ordinetur. Reliqui uero conprouinciales episcopi si necesse fuerit
ceteris consentientibus [a tribus] fratribus iussu archiepiscopi consecrari possunt episcopi.
S sed melius est si ipse cum omnibus eum quem dignum esse elegerint. et eum pariter conse-
crauit pontificem. Sed licet istud necessitate cogente concessum sit
illud autem quod de archiepiscopi consecratione preceptum est atque predictum
est. id est ut omnes [sub]fraganei eum ordinent. nullatenus inmutari
licet. quia qui illis preest ab omnibus episcopis quibus preesse debet constitui.
S Si autem aliter presumptum fuerit. uiribus carere non dubium est. quia
irrita eis erit secus acta ordinatio.; **Ex decretis damasi pape.**

Quod archiepiscopus post suam consecrationem ab apostolica pallium debeat suscipere et fidem suam ibi exponere.

Quoniam quidam metropolitanorum fidem suam secundum
priscam consuetudinem sancte sedi apostolice exponere declina-
ntes. usum pallii neque expetunt neque percipiunt ac per hoc
episcoporum consecratio uiduatis ecclesiis non sine periculo protelatur. placu-
it ut quisquis metropolitanus ultra tres menses consecrationis
sue ad fidem suam exponendam palliumque suscipiendum ad aposto-
licam sedem non miserit. commissa sibi careat dignitate. sitque

licentia metropolitani aliis post secundam et tertiam commoni
tionem uiduatis ecclesiis cum consilio romani pontificis or
dinando episcopo subueniatur. Si uero consecrandi episcopi negligentia
peruenerit ut ultra tres menses ecclesia uidua consistat. excommuni
catione plectetur. quousque a loco cedat. aut se consecrandum presbyter
non differat. Quod si ultra .vi. menses per suam negligentiam
retinuerit uiduatam ecclesiam neque ibi neque alicubi consecra
tionis donum percipiat immo metropolitani sui iudicio cedat.

In decretis anacleti episcopi cap. primo

Ut die dominico et hora tertia fieri debeat consecratio archiepiscopi et episcopi.

Ordinationes episcoporum auctoritate apostolica ab omnibus qui
in eadem fuerint prouincia episcopis sunt celebrande. qui
simul conuenientes scrutinium diligenter agant. ieiuniumque cum
omnibus presbyteris celebrent. et manus cum sanctis euangeliis que predica
turi sunt imponentes. dominica die hora tertia orantes sa
craque unctione more prophetarum et regum capita eorum more
apostolorum et moysi ungentes. quia omnis sanctificatio constat in
spiritu sancto. cuius uirtus inuisibilis sancto est crismati permixta. et hoc
ritu sollempne celebrent ordinem.

Ex epistola leonis ad dioscorum ut in die resurrectionis leuitica et sacerdotalis fiat ordinatio.

Quod auctoritate pontificum die dominico fieri debeat.

Quod die dominico ordinationes sacerdotum celebrentur. non
tantum ex consuetudine. sed etiam ex apostolica nouimus uenire
doctrina. scriptura manifestante. quod cum apostoli paulum et
barnabam ex precepto spiritus sancti ad euangelium gentibus mitterent
predicandum. ieiunantes et orantes imposuerunt eis manus.
ut intelligamus quanta et dantium et accipientium deuotione
curandum sit. ne tante benedictionis sacramentum negli
genter uideatur impletum. et ideo pie et laudabiliter apostolicis morem
gesseris institutis. si hanc ordinandorum sacerdotum formam
per ecclesias quibus dominus preesse te uoluit et ipse seruaueris.

ut his qui consecrandi sunt . numquam benedictio nisi in die do
minice [resurrectionis] tribuatur . Cui a vespere sabbati initium constat ascribi . que
tantis divinarum dispensationum mysteriis est consecrata . ut
quicquid a domino est insigniter constitutum . in huius diei dignitate sit
gestum . In hoc mundus sumpsit exordium . In hoc per resur
rectionem christi et mors interitum . et vita accepit principium .

Ex concilio aurelianensi cap. v.

Quod pontifex quod diaconus quod notarius facere debeant in ordinatione episcopi.

Ordinando episcopo pontifex manum imponit . evangelica
lectionem minister legit . confirmationis vel epistolam nota
rius scribit .

Ex concilio aurelianensi .

Quod nullus episcopus metropolitanum consecret sine tribus episcopis ad minus aliisque episcopis assensum dantibus.

Nullus episcopus sine metropolitani permissu nec episcopus me
tropolitanus sine tribus episcopis conprovincialibus presumat episcopum
ordinare . ita ut alii conprovinciales episcopi ammoneantur ut se
suo responso consensisse significent . Quod si inter partes aliqua
fuerit dubitatio . maiori numero metropolitanus in electione
consentiat .

In decretis gregorii pape . c. vi.

Gregorius papa augustino anglorum episcopo . fraternitati
tue ita volumus episcopos ordinare . ut ipsi sibi episcopi
longo intervallo minime disiungantur . quatinus nulla sit
necessitas ut in ordinatione episcopi convenire non possint . Nam
episcoporum ordinatio sine aggregatis tribus aut quatuor episcopis fieri nulla
tenus debet .

In decretis anacleti episcopi . capitulo primo

Si omnes simul convenire non potuerint . assensum tamen
suis precibus prebeant . ut ab ipsa ordinatione animo non
desint . Porro iherosolimitarum primus episcopus beatus iacobus
qui iustus dicebatur . et secundum carnem domini nuncupatus est
frater a petro iacobo et iohanne apostolis est ordinatus . successoribus
videlicet dantes formam eorum ut non minus quam a tribus episcopis . reliquisque

omnib; assensum pbentib; nullatenus ordinet'. & comuni
uoto ordinatio celebretur. Ex concil' carthaginensi. iiii. c. ii.

Episcopus cum ordinat'. duo epi ponant & teneant euan- Quod faciant epi in ordinati
gelior codice sup cap. & sup ceruice ei'. & uno super one alterius epi.
eum fundente bndictione. reliqui oms epi qui adsunt manib;
suis caput ei' tangant. Ex dictis theodori epi.

In ordinatione epi. ipse qui ordinat missam celebrare Quid ordinatus & quid ordinator
debet. & qui ordinatur similit'. Ex concil' aurasico. cap. xx. debeat facere.

De abiectione ei' quem duo plures ue presumpserint ordinare epi
in inuitis prouinciis placuit de presumptorib; ut si ei
contigit duos epos tertium consecrare. ipse auctores dampnabuntur. quo cautei ei qui sunt antiq statuta seruent. Ex concilio namnetensi. c. iii.

Episcopi qui ordinationes facere disponit. oms qui ad sacrum Quod clerici ordinandi debeant
ecclesie ministerium accedere uolunt fer. iiii. ante ipsam conuenire in ciuitate iiii. fe
ordinatione euocandi sunt ad ciuitate una cu pbris qui ria ante consecratione ordina[illegible]
eos representare debent. & tunc epc a latere suo elige debet
sacerdotes & alios prudentes uiros gnaros legis diuine
& exercitatos in ecclesiasticis sanctionib; qui ordinandor
uitam. genus. patriam. etatem. institutione. locum ubi educa
ti sunt. si sint bn litterati. si in lege dni instructi. dilige
ter inuestigent. an oia fidei catholica firmiter teneant & uerbis
simplicib; asserere queant. Ipsi autem qb; committitur caue
debent ne aut fauoris gra aut cuiuscumq; muneris cupidi
tate illecti. aut deuient ut indignum uel minus idoneum
ad sacros grad' suscipiendos epi manib; applicent. Quod
si fecerint. & ille qui indigne accesserit ab altari remouebit'.
& illi qui donum sci sps uendere conati sunt coram dno iam

dāpnati ecclastice dignitate carebunt. Ⱶ ptres .xx. uel .xxx. dies diligent examinent. ⁊ sic saluo q(ui) pbati sunt inuenti epo representent. Ex concilio toletano. cap. xx. vii.

q(uo)d psbri ⁊ diaconi debeāt face pfessionē castitatis cū ordinant.

Qui pbri aut diaconi p parrochias constituunt. oportet eos pfessionē epo suo face. ut caste ⁊ pure uiuāt sub dei timore ⁊ dū eos tali pfessione obligauit. scām discipplinam retineāt. Ex concilio toletano. iiii. c. xx. vi.

q(uo)d l(ibe)r officialis dat psbri cū ordinat.

Qn pbri in parrochiis ordinant. libellū officiale a sacerdote suo accipiātur. ut ad eccłias sibi deputatas instructi succedant. ne p ignorantiā ipsis diuinis sacramentis offendāt. Ⱶ q̄n ad letanias uł ad cōcilium uenerint. rōnem epo suo reddant qualit susceptū officium celebrent uł baptizent. Ex dictis augustini.

q(uo)d debeant necessario scire psbri.

Que ipsis sacerdotib; necessaria sint ad discendū. i. Lib sacramentorū. lectionari. baptisterium. compot. canon. penitentiał. psalteriū. Omelia p circulū anni dñicis dieb; ⁊ singlis festiuitatib; apte. Ex qb; omib; si unū defuerit. sacerdotis nomē uix in eo constabit. quia ualde piculose sunt mine euangelice quib; dr. Si cecus ceco ducatum prestet. ambo in foueam cadunt. Ex concił gelasii pp. c. x. iii.

q(ui)b; tpib; ordinandi sunt psbri ⁊ diaconi.

Ordines ēt pbrorū ⁊ diaconorū n certis tēpib; ⁊ dieb; exerceri n debent. i. quarti mensis ieiunio. septimi ⁊ decimi. S; ⁊ quadragesimał initii. ac medietate quadragesime die sabbati. Ieiunia circa uespam nouerit celebranda. nec cuilibet utilitatis seu pbrū. seu diaconibus pferre qui ante ipsos fuerit ordinati. Ex concił meldensi c.

q(uo)d certis locis ordinandi sunt psbri.

Si qui ordinari petunt. nullatenū ordinentur nisi loco

certo in religioso uel etiā in ciuitate saltē uno anno immorent̄.
ut de uita ⁊ conuersatione atq; doctrina illorum certitudo
possit agnosci.. Ex concilio calcidonensi cap. x.u.

Nullum absolute ordinari debe p̄brm aut diacon̄. nec quēlibet in gradu ecclesiastico n̄ si sp̄ialit̄ ecclie ciuitatis. aut possessionis. aut martiri. aut monasterii eis ordinand' est p̄nuntiet. q̄ui absolute ordinant̄: decreuit sinod' irritū habi huiuscemodi manuum impositionē. insup̄ posse ministrare ad ordinantis iniuriam.. Ex c̄cilio laudicensi.

Ut p̄sbr ante .xxx. annos n̄ ordinet' p̄sbr.

Ep̄m uel p̄brm an̄ .xxx. annos. i. an̄q ad uiri etatem p̄fecti p̄ueniat: nullus metropolitanorum ordinare p̄sumat. ne p̄ etatē quod aliqn̄ euenit. aliq errore detineatur.. Ex decretis fabiani pp̄ orientalib' missis.

Ut auctoritate p̄sbri sit ordinandi in baptismo.

Si quis .xxx. etatis sue n̄ impleuit annos: nullo m̄ in p̄br ordinet̄. ⁊ si ualde sit dign̄. q̄ ⁊ ipse d̄ns .xxx. annorū baptizatus ē. ⁊ sic cepit doce. Non oportet ḡ eum q̄ ordinand' ē usq; ad hanc etatē legitimā c̄secrari.. Ex c̄cilio carthaginēsi cap. xvi.

Ut ante .xxv. annos n̄ ordinet' diacon̄.

Placuit ut an̄ .xxv. annos etatis nec diaconi ordinent̄. nec uirgines c̄secrent̄. ut lector populū non salutet.. Ex c̄cilio toletano v. cap. xx.

Ut auctoritate diaconi ordinandi sit in supradicta etate.

Hebrei lege ab anno .xxv. leuite in tabernaculo seruire p̄cipiunt̄. cui auctoritatē in canonib; sc̄i patres secuti s̄t. N̄ q̄ nos diuine legis ⁊ conciliorū p̄cepti inmemores. ⁊ pueros infantes leuitas facim an̄ legitimā etatē. ⁊ an̄ experientiā uite. Ī̄deoq; ne ulterius fiat a nob: ⁊ diuine legis. ⁊ canonū ammonemur sententiis. S; .xxv. annorū diaconi ordinent̄. ita ut secum apicium p̄ceptū p̄beant̄ p̄mii. ⁊ sic ministrent

Q° etate ordinandi sīt sub diaconi.

nullum crimen habentes. In decretis nicholai. c. v.

De ordinatis infra annos graue nobis periculum imminet. quia plerique se de iniectoria iactitant quod bellare uideantur aut sciant. i. plerisque officia sacre castitatis conscii. perpetuitatem arripiunt. quam iacula incertuua naturae experiri possunt. Idcirco sic canones sanxerunt. ut subdiaconi non ordinentur ante . xiiii . annos nec diaconi ante . xxv . nec presbiteri ante . xxx . deinde si digni fuerint in episcopatum eligi poterunt. quod etiam nos quoque pariter seruari iubemus. Ex concilio carthaginensi . iiii . ubi interfuit augustinus.

Q° presbiteri manus suas debeant ponere super caput alterius presbiteri cum ordinatur.

Presbiter cum ordinatur. episcopo eum benedicente et manum super caput eius tenente. etiam omnes presbiteri qui praesentes sunt manus suas iuxta manum episcopi super caput illius teneant. In decretis nicholai cap. v.

Q° solus episcopus manum suam ponat super caput diaconi cum ordinatur.

Diaconus cum ordinatur. solus episcopus qui eum benedicit manum super caput illius ponat. quia non ad sacerdotium sed ad ministerium consecratur. Ex eodem capitulo v.

Q° subdiaconi debeant accipere de manu episcopi. quod de manu archidiaconi cum ordinantur.

Subdiaconus cum ordinatur. quia manus impositionem non accipit. patenam de manu episcopi accipiat uacuam et calicem uacuum. de manu uero archidiaconi urceolum cum aqua (et aqua) manile ac manutergium. Ex eodem capitulo vi.

Q° acolitus accipiat de manu archidiaconi cum ordinatur.

Accolitus cum ordinatur ab episcopo quidem doceatur. qualiter in officio suo agere debeat. Sed ab archidiacono accipiat ceroferarium cum cereo. ut sciat se ad accendenda luminaria ecclesie mancipari. Accipiat et urceolum uacuum ad suggerendum uinum in eucharistiam sanguinis christi. Ex eod. c.

Q° exorcista de manu episcopi accipiat cum ordinatur.

Exorcista cum ordinatur accipiat de manu episcopi libellum in quo scripti sunt exorcismi dicente sibi episcopo. accipe et commenda memoriae et habeto potestatem imponendi manus

super energuminum siue baptizatum. siue catecuminum. Ex eodem c. viii.

Lector cum ordinatur faciat de illo uerbum episcopus ad plebem indicans eius fidem. ac uitam. atque ingenium. post haec spectante plebe tradat ei codicem de quo lecturus est. dicens. Accipe et esto relator uerbi dei. habiturus si fideliter et utiliter impleueris officium: partem cum eis qui uerbum dei ministrauerunt. Ex eodem cap. viiii.

Quod lector de manu episcopi accipiat cum ordinatur.

Hostiarius cum ordinatur postquam ab archidiacono instructus fuerit. qualiter in domo dei debeat conuersari: ad suggestionem archidiaconi tradat ei episcopus claues ecclesie de altario dicens ei. Sic age quasi redditurus deo rationem pro his rebus que istis clauibus includuntur. Ex eodem cap. x.

Quod hostiarius accipiat de manu episcopi cum ordinatur.

Psalmista .i. cantor potest absque scientia episcopi sola iussione presbiteri officium suscipere cantandi. dicente sibi presbitero. Vide ut quod ore cantas: corde credas. et quod corde credis operibus probes.

Incipit epistola ysidori episcopi hispalensis ad ludofredum cordubensem episcopum directa.

Quod sit officium hostiarij. psalmiste. exorciste. lectoris. acoliti. subdiaconi. diaconi. presbiteri.

Perlectis sanctitatis tue litteris gauisus sum quod optatam salutem tuam earum relatu cognoui. De his autem quem consequentibus insinuare eloquii sermo studuit: grates ago deo meo quod sollicitudinem officii pastoralis impendis. qualiterque ecclesiastica officia ordinentur perquiris. Et licet omnia prudentie uestre sint cognita. tamen quia affectu filio me consulis: ex parte qua ualeo expediam de omnibus ecclesie gradibus quid ad quem pertineat eloquar.

Ad hostiarium namque pertinent claues ecclesie. ut claudat et aperiat templum dei. et omnia que sunt intus extraque custodiat. fideles recipiat. excommunicatos et infideles eiciat.

Ad exorcistam pertinet exorcismos memoriter retinere, manusque
super energuminos et cathecuminos in exorcizando im-
ponere. Ad acolitum pertinet preparatio luminariorum in sacra-
rio. ipse cereum portat. ipse suggesta pro eucharistia calicis preparat.
Ad psalmistam pertinet officium canendi. dicere benedictiones.
laudes. sacrificium. responsoria. et quicquid pertinet ad cantandi
peritiam. Ad lectorem pertinet lectiones pronuntiare. et ea que
prophete vaticinaverunt populis predicare. Ad subdiaconum
pertinet calicem et patenam ad altare Christi deferre. et levitis tradere.
eisque ministrare. urceolumque et aquamanile et manitergium
tenere. episcopo et presbytero et levitis pro lavandis ante altare manibus
aquam prebere. Ad diaconum pertinet assistere sacerdotibus et mini-
strare in omnibus que aguntur in sacramentis Christi. in baptismo. scilicet in
crismate. in patena et calice. Oblationes quoque inferre et disponere
in altare. Componere quoque mensam domini atque vestire. crucem ferre
et predicare evangelium et apostolum. Nam sicut lectoribus veteris
testamentum. ita diaconibus novum predicare preceptum est. Ad
ipsum quoque pertinet officium precum et recitatio nominum. ipse
premonet aures ad dominum. ipse hortatur orare. ipse cla-
mat et pacem ipse adnuntiat. Ad presbyterum pertinet sacra-
mentum corporis et sanguinis domini in altari dei conficere. orationes
dicere. et benedicere dona dei. Ad episcopum pertinet basilicarum consecratio.
unctio altaris. et confectio crismatis. Ipse predicta officia et
ordines ecclesiasticos distribuit. ipse sacras virgines benedicit.
et dum preest unusquisque in singulis. iste tamen est ordinator
in cunctis. Hi sunt ordines et ministeria clericorum. que tamen
auctoritate pontificali in archidiaconi cura et primi

cerii ac thesauri sollicitudine deuinciuntur. Archidiacono
enim imperat subdiaconis et leuitis, ad quem ista pertinent
ministeria. Ordinatio uestiendi altaris a leuitis. cura
incensi et sacrificii necessaria sollicitudo. Quis leuitarum
apostolum et euangelium legat. quis preces dicat. seu responsorium
in dominicis diebus aut sollempnitatibus decantet. Sollici
tudo quoque parrochiarum et ordinatio et iurgia ad eius pertinent
curam. pro reparandis diocesanis basilicis ipse suggerit
sacerdoti. Ipse ambit parrochias cum iussione episcopi et orna
menta uel res basilicarum uel parrochianorum gesta libertatum
ecclesiasticarum episcopo idem refert. Collectam pecuniam de commu
nione ipse accipit et episcopo defert et clericis partes proprias
idem distribuit. Ab archidiacono episcopo nuntiantur excessus
diaconorum. ipse denuntiat sacerdoti in sacrario ieiu
niorum dies. atque sollempnitatum et ab ipso in ecclesia publi
ce predicantur. Quando uero archidiaconus absens est: uicem eius diaconus sequens
adimplet. Ad primicerium pertinent accoliti. exorciste.
psalmiste. atque lectores. Signum quoque dandum pro officio clericorum
pro uite honestate et officium cantandi et peragendi sollicitudo
lectiones psalmum. laudes offertorium etiam responsoria.
quis clericorum dicere debeat. Ordo quoque et modus psallendi in choro
pro sollempnitate et tempore. ordinatio quoque pro luminaribus depor
tandis. Si quid etiam necessarium est pro reparatione basilicarum que
sunt in urbe ipse denuntiet sacerdoti. Epistolas episcopi pro diebus
ieiuniorum parrochianis per hostiarios ipse dirigat. clericos
quos delinquere cognoscit: ipse distringat. quos uero emen
dare non ualet: eorum excessus ad agnitionem episcopi deferat.

basilicarios ipse constituat. matriculas ipse disponat. Sit
autem primiceri absens. ea que predicta sunt iste exequatur quei
aut legem expertus aut eruditione iuris exemplis certis.
a. ad thesaurarium pertinet hostiarii. basilicarum ordinatio.
incensi preparatio. cura crismatis conficiendi. cura baptisterii
ordinandi preparatio luminariorum in sacrificio in sacrificium.

Ex concilio hilerdensi cap. xv.

De clericis qui a medicorum incisione claudi efficiuntur et debeant promoveri.

Si quis in infirmitate positus clericus in medicorum
incisione claudus efficiatur. promotum eum ad sacros
ordines non denegamus. Innocentius felici episcopo nucerino.

Qui non sponte sed casu membrum sibi amputavit promotus ad ordines non denegatur.

Qui sui partem cuiuslibet digiti sibi ipse volens ab-
scidit. hunc ad clerum canones non admittunt. Cui
si casu aliquo contigit dum aut opus rustico curam impen-
dit. aut aliquid faciens se non sponte percussit: hos cano-
nes precipiunt et clericos fieri. et si in clero fuerint reperti non
abici. Illis enim voluntas est iudicata qui sibi causa fuit
ferrum inicere. quod scilicet et aliud id facere dubitare non possit. In
istis vero casus veniam meruit. De eodem stephanus rothomagensi.

De eodem.

Lator presentium flauini. sed clericus ad sanctam sedem
apostolicam veniens detulit a te nobis directam epistolam.
quam indagare tuo uisti. eum a normannis in primine
captum sinistre manus digitum fere abscisum. sciscitaturus si
hinc ad ecclesiastice ordinem valeat promoveri an non. Quod
nos recipientes qui sollertia magis super hoc sollicita
a sede apostolica doceri flagitat normam iustitie semper sequi
exoptantis studium tue sanctitatis merito collaudamus. reveren-
tiam tuam scire volentes quoniam si ita est quod a normannis digi-
tum ipsum habet abscisum. ad promovendum si alias digni

fuit, ne innocebit. eo quod quicquid debis qui ad ius suum eam e
dicis. ita paganis non sponte que patiuntur sic censent
canones dilectionem tuam latere non credimus. quod ei obviare
debes si ita est. minime repimus. monentes religionem tuam
ut circa illum ita pagat qualiter in me ecclesie pro magnam incur
rat. i. delictum isti canonica auctoritate et in malus non
obviante. deo adiuvante perficiat.

Laicum qui binas uxores baptizati sunt ac sic se
instituerint ut opinio eorum in nullo vacillet qui
aut clericus ut inlicti sit aut monasterius ex quo baptizati sit
deserit. sinon concubinam non pelicem novit. sinon omnibus operibus
vigilaverint non prohibent huiusmodi ad clericatus sortem
assumi. ita sane ut eis serviente tempora a maioribus constituta
nec ito quilibet lector nec ito accolitus. et ito diaconus
fiat. et ito sacerdos.

Ex concilio toletano. cap. lxxiiii.

Quicumque libertate a dominis suis ita percipiunt ut nullum
sibimet in eis obsequium patroni retentet. isti sine
crimine capitali sunt. ad clericatus ordinem libere suscipiantur.
Qui, recta manu missione absoluti esse noscuntur. Nam qui
retento obsequio manumissi sunt. pro eo quod adhuc patroni
servitute tenentur obnoxii. nullatenus ad ecclesiastice ordinem
sunt promovendi. ne qui voluerint eorum domini fiant ex clericis servi.

Illiteratos quoque parte corporis minutos nullus presumat ad
clerum promovere. quia nec litteris carens sacris potest esse aptus officiis. et vitiosum nichil deo prius offerri legalia precepta
sanxerunt. Similiter qui se ipsos absciderunt.

Ex concilio triburiensi c. x.

Vt nulli de servili conditione ad sacros ordines promo-

De eodem.
Quod laici debeant ordinari.
Quod liberti debeant ordinari.
Hic incipit de non ordinandis.
Ex epistola gelasii pape. cap. x. vi.
Quod nullatenus sint ordinandi.

nerint. ad cuius legitimis per eam libertatem consequantur. Cui
libertatis carta ante ordinationem in ambone publice
legatur. Si nullius contradixerit: tunc consecrabuntur. Fo
re servus si canonice consecratus. postquam de gradu deciderit:
eius conditionis sit cuius fuerat ante gradum.,

In decretis leo cap ii.

Leo urbis rome eps omnibus epis. Quicumque ad sacerdo
tium vel indiuarium marti vel inferiores numerosa au-
gia promoti fuerint: ab omnibus ecclesiasticis officiis et sacerdo
tali nomine. apostolice sedis auctoritate iubemus arceri.,

de eodem.
In decretis hilarii pp cap ii.

Hylarius romane ecclesie eps sinodo residens dixit.
Cavendum est imprimis ne ad sacros gradus quisquam uxore
virginem non ductam aspiret. Repellendi sunt quicumque in secularis
uxoris nuptias contra apostolica convenerint precepta.,

decretum gregorii vii et urbani ii. de filiis sacerdotum.

Presbyterorum filios a sacris altaris ministeriis removendos
decernimus. nisi aut in cenobiis aut in canonicis
regularibus religiose probati fuerint conversari.,

Ex libro pontificalis.

Felix tercius natione romanus ex patre felice presbytero fuit
a temporibus odoacri regis usque ad tempora theodorici regis.
Item. Gelasius natione afer. ex patre valerio epo. sedit
annos. iiii. menses. viii. dies. xxix. Item. Agapitus na
tione romanus ex patre gordiano presbytero sedit menses. xi.
dies. viii. Item. Silverius natione campanus epo roma
no ex patre ormisda sedit annum. i. menses. v. dies. ix.
Item. Deusdedit natione romanus ex patre stephano subdi
acono sedit annos tres i. dies. xviii. Item. Iohannes. iiii.
natione dalmatica ex patre venantio scolastico. sedit
annum. i. menses. ix. dies. xviii. Item. Theodorus natione

grece ex patre theodoro episcopo de ciuitate ierosolima. Sedit annos .vi. menses .v. dies .xxiiii. De eodem

Bartolomeo exoniensi archiepiscopo.

Cenomannensem electum pro eo quod filius sacerdotis dicitur
si electio in eum concorditer conuenit, pro tempore non reicimus sed
sufragantibus meritis patienter suscipimus. Non tamen ut pro regula
in posterum assumatur, si ad tempus ecclesie periculo consulatur.

Urbanus .ii. petro legionensi episcopo.

Quia supplex ad sedem apostolicam ueniens peccatum
humiliter confessus es quod pontificii tui uidebatur
officium impedire. uidelicet quod ex matre non legitima procreatus sis.
quam uiuente prima uxore pater tuus cognouisse cognoscitur. nos
apostolice mansuetudinis gratia inmunem te a ceteris que ad sacerdo-
tium impediunt criminibus etiam tua professione quam fratrum que tecum sunt
testimonium agnoscentes uitam tuam religiosam audientes.
ab huius te peccati uinculo solutum in suscepti sacerdotii officio confirmamus.

Gelasius palladio episcopo

Precepta canonum quibus ecclesiastica regitur disciplina. sic
ad sacerdotium debiles corpore non permittunt uenire. ita si
quis in eo adeptus fuit constitutus. aut fuit sauciatus amit-
tere non potest quod tempore sue sinceritatis accepit. Septimius siquidem
presbyter pretorio nobis desteuit ablato. quod habebat in subditis.
olim sibi ante annos plurimos collatum presbyterii dignitatem. quam
reuera inmaculati corporis suscepit iudicio. Sed nuper per prouin-
cie uastitatem quam tue possessionibus barbarorum rabies diuisa
sectantium ambiguitas inuexerit animorum cum imminen-
tes gladios eadem fuge presidio uiterret. acutis sudibus occur-
rentia sibi septa transiliens. inferiores partes corporis inse-
ruisse suggessit. quique adhibita curatione biennio potuisset
abstergi. ideo frater carissime supradicto locum suum dignitatemque

Quod non debeat ordinari qui natus est ex adulterio. si tamen ordinatus sit
bene uiuere mala debent in officio.

officio confirmamus.

De eo quod sic ad sacerdotium ecclesiastica disciplina debiles corpore non recipit. sic in sacerdotio constitutus aliqua parte corporis imminutos ab officio non reicit.

C. eunuchi ad clericatum possint accedere.

Ex concilio martini pp. cap. XXI.

restitue quatinus saeculari militia sicut consueuit exerceat. Nec enim conuenit ob hoc auferri ante susceptum ordinem. in quo post modum inualitudinem corporis casu prouenit faciente collapsus.

Siquis per egritudinem naturalia a medicis habuerit secta. similiter et qui a barbaris aut dominis suis fuerunt castrati. et in moribus digni fuerint inuenti. hos canon admittit ad clericatus officium promoueri. Siquis autem sanus non per disciplinam religionis et abstinentie. sed per abscisionem plasmati a deo corporis existimans posse a se carnales concupiscentias amputari castrauit. se eum admitti decernimus ad aliquod clericatus officium. quod si iam ante fuerit promotus ad clerum. prohibitus a suo ministerio deponatur.

C. De natura quorundam eunuchorum.

Ysidorus ethimologiarum. lib. x. c. v.

Eunucus grecum nomen est quod est spado. horum quidam coeunt. sed tamen uirtus in semine nulla est. Hi sunt enim habent et emittunt semen. sed ad gignendum inane atque inualidum.

C. Ab hereticis baptizati non sunt ordinandi.

Innocentius pp. ad felicem episcopum nucerinum.

Hec est lex ecclesie uenientibus ab hereticis qui tamen ibi baptizati sunt. per manus impositionem laicam tantum tribuere communionem. nec ex his aliquem in clericatus honorem uel exiguum subrogare.

C. Penitens per ignorantiam episcopi ordinatus sit deponendus.

Ex concilio carthaginensi.

Ex penitentibus quamuis bonus clericus non ordinetur. Si per ignorantiam episcopi factum fuerit. deponatur a clero quia se ordinationis tempore non prodidit fuisse in penitentia.

C. Penitentes nec repudiatarum mariti promouendi ad sacerdotium. nec energumini ad clericatum.

Ex concilio arelatensi c. xlv.

Vt digami uel penitentes. uel repudiatarum mariti ad sacerdotium non promoueantur. energumini uel demoniaci non solum assumendi non sunt ad clerum. sed iam uenienti ab officio remouendi.

Ex concilio toletano c. i.

Quod penitentes non debeant ordinari.

Placuit ut penitentes non admittantur ad clerum nisi tamen
si necessitas aut usus exigit. inter hostiarios depu
tentur. vel inter lectores. ita ut evangelia et apostolum non legant.
Si qui autem ante ordinati sunt inter subdiaconos habeantur
ita ut manum non imponant aut sacra contingant. [illegible] non
dicimus penitentem qui post baptismum aut pro homicidio.
aut pro diversis criminibus gravissimisque peccatis pu
blicam penitentiam gerens sub cilicio divino fuerit
reconciliatus altario. Ex concilio aurelianensi c. viii

Quod laicus non sit ordinandus.

Si quis de laicis post uxorem aliam cuiuscumque conditionis cog
noverit mulierem. in clerum nullatenus admittatur.

In decretis anastasii cap. viii.

Quod transmarini et incogniti homines non ordinentur nisi testimonio suorum episcoporum.

Anastasius romanus episcopus universis episcopis transmarinis
Aut incognitos homines inedictatis honorem nolite
suscipere. nisi quinque aut eo amplius episcoporum chirographis sint
designati. quia multa per subreptionem solent evenire. Ideo
in hoc summopere sunt cavenda. In decretis innocentii cap. vii.

Quod episcopus clericum de aliena ecclesia ordinare non debeat.

Innocentius urbis rome episcopus victorio rotomagensi episcopo.
De aliena ecclesia clericum ordinare aut iudicare nul
lus usurpet. nisi eius episcopi precibus exoratus concedere voluerit.
quod et in nicena synodus videtur retinere. Abiectus a sua ecclesia
clericus. ab alia non suscipiatur ecclesia. Ex canone apostolorum

Quod nec clericus nec laicus in aliam civitatem recipiatur preter commendaticias epistolas.

Ut si quis clericus vel laicus ad alteram pergit civitatem.
non suscipiatur preter commendaticias epistolas. et qui susce
perit et qui susceptus est. a communione privetur. Ex concilio aurelianensi c. viii.

De eodem.

In concilio antioceno. similiter et in calcedonensi perci
pitur ut fugitivi clerici et peregrini a nullo recipiantur
nec ordinentur. nisi cum commendaticiis litteris. et sui episcopi vel

abbatis licentia. Ex concilio carthaginensi. cap. xxvi.

Clericis uel monachis sine commendaticiis epistolis licentia non pateat euagandi. In decretis calixti pape c. ii.

Quod mutatio episcoporum debeat fieri utilitate aut necessitate, non ambitione.

Calixtus urbis rome episcopus episcopis omnibus. Si episcopus utilitatis causa fuit mutandus, non per se hoc agat, sed fratribus inuitantibus et auctoritate huius sancte sedis faciat, non ambitionis causa, sed utilitatis uel necessitatis. In decretis anteri c. i.

Quod mutatio episcoporum possit fieri.

Exemplum.

Anteros presul romanus episcopis omnibus. Mutationem episcoporum scitote communi utilitate uel necessitate fieri licere, sed non libitu cuiusquam aut dominatione. Petrus sanctus magister et princeps apostolorum de antiochia utilitatis causa translatus est romam, ut ibidem potius proficere posset. Eusebius quoque de quadam parua ciuitate apostolica auctoritate mutatus est in alexandriam. Similiter felix de ciuitate qua ordinatus erat electione ciuium propter doctrinam et bonam uitam quam habebat communi episcoporum et reliquorum sacerdotum ac populorum consilio translatus est ephesum. Non enim transit de ciuitate in ciuitatem qui non suo libitu aut ambitu hoc facit, sed utilitate quadam aut necessitate aliorum hortatu et consilio potiorum transfertur. Nec etiam transfertur de minori ciuitate ad maiorem, qui non ambitu nec propria uoluntate facit, sed aut ui aut propria sede depulsus aut necessitate coactus, aut utilitate loci aut populi non superbe sed humiliter ab aliis cum huius sancte sedis auctoritate translatus et intronizatus est. Alia est enim causa utilitatis et necessitatis, et alia auaritie et presumptionis et proprie uoluntatis. Ex concilio carthaginensi. iiii. c. xxvii.

Quod mutatio episcoporum non debeat fieri nisi in presentia synodi, mutatio uero clericorum aliorum consilio suorum episcoporum.

Ut episcopus de loco innobili ad nobilem per ambitionem

ĩ transeat. nec quisq̃ inferioris ordinis cl̃icus. Sane si p͛ro
utilitate ecc̃lie faciendũ poposcerit. Decreto p eo aliorum
cl̃icoꝝ uel laicoꝝ ep̃is porrecto in p̃sentia sinodi trans
feratur. nichilominꝰ alio ei loco ep̃o subrogato. Inferioris
u gradus sacerdotes uel alii cl̃ici ꝯcessione suoꝝ ep̃oꝝ poss̃t
ad alias ecc̃lias transmigrare. Ex dictis Aug.

Interdicendũ ẽ ut nullus ordinatus migret de sua parro
chia in aliam. nec ad limina ap̃loꝝ causa orationis sue
ecc̃lie cura derelicta. nec ad palatiũ causa interpellandi
q̃ si fecerit. nichil ualet huiuscemodi aut ordinatio aut de
migratio. Et hec omnib; denuntiandũ. ut qui causa orõis
ad limina beatoꝝ ap̃loꝝ pgere cupiunt. domi ꝯfiteant̃
peccata sua. et sic pficiscant̃. q̃ a p̃pro suo ep̃o. aut sac̃dote
ligandi aut soluendi sunt. nõ ab extraneo. Ex concilio arelatensi. c. ii.

De p̃sbris aũt diaconib; q̃ solent dimitte loca sua in
qb; ordinati sunt. et ad alia loca se transferunt. placu
it ut eisdẽ locis ministrent. Qđ si derelictis locis suis ad
aliũ se locũ transferre uoluerint. deponant̃. Ex concil̃ calcidonensi c. x.

Non licet cl̃icum in duarũ ciuitatũ scribi simul ecc̃liis.
S; in qua ab initio ordinatus ẽ ministret. nec ad
aliam ꝯfugiat. quasi ad potiorẽ ob inanis glĩe cupidi
tatẽ. hoc aũt faciens reuocari debet ad suam ecc̃liam
in qua p̃mitꝰ ordinatꝰ ẽ. et ibi tantũmodo ministrare. Ex concil̃ arelatensi c. iii.

Statutum ẽ ut p̃sbri siue diaconi factum ẽ indiscrete
p diuersa non mittant̃ loca nec ab ep̃is. nec a p̃latis.
ne forte p eoꝝ absentiã et animarũ pericula et ecc̃liarum
in qb; constituti sunt negligant̃ officia. Ex concil̃ cabilonensi c. xli.

[Marginal glosses:]

Quod nec cleric⁹ nec laic⁹ relicta cura pochie sue debeat pficisci ad orõnes inconsulto ep̃o suo.

Quid faciendũ sit de p̃sbris et diaconib; sua loca relinquentib;.

Quod cleric⁹ nõ debeat nõ debeat conscribi simul in ecclis duarũ ciuitatũ.

Ut p̃sbri nõ mittant̃ p diuersa loca nisi cũ magna discretione.

Quod alienus presbiter non debeat recipi nisi legitimam causam sue migrationis ostenderit. et litteras episcopi sui inde habuerit.

Presbiter pro loco dimisso. ad alium migrans. nequaquam recipiatur. nisi sue migrationis causam dixerit. et se innocenter uixisse in parrochia in qua ordinatus est. sub testibus comprobauerit. litteras non habebit in quibus sunt nomina episcopi et ciuitatis plumbo impressa. quibus cognitis et talibus inuentis quibus fides adhiberi possit. recipiatur.

Gregorius Iohanni episcopo rauennati

Quod reordinatio nec baptismi debeat fieri.

Illud quod dicitis ut ille qui ordinatus est. iterum ordinetur. ualde ridiculosum est. Sicut enim baptizatus semel. iterum baptizari non debet. ita qui consecratus est semel in eodem ordine iterum non ualet consecrari. Sed si quis cum leui forsitan culpa ad sacerdotium uenit. pro culpa indici penitentia debet. et tamen ordo seruari. Aug. lib. ii. contra epistolam parmeniani

De ordine

Utrumque sacramentum est. et quadam consecratione utrique homini datur. illud cum baptizatur. illud cum ordinatur. Ideoque in catholica utrumque non licet iterari. Nam si quando ex ipsa parte uenientes etiam prepositi pro bono pacis correcto errore scismatis suscepti sunt. et si uisum est opus esse ut eadem officia agerent que gerebant. non sunt rursus ordinati. sed sicut baptismus in eis. ita ordinatio mansit integra. quia in precisione fuerat uitium quod unitatis pace correptum est. non in sacramentis que ubicumque sunt. ipsa sunt. Et cum expedire ecclesie iudicatur. ut prepositi eorum uenientes in catholicam societatem honores suos ibi non administrent. non eis tamen ipsa ordinationis sacramenta detrahuntur. sed super eos manent. ideo non eis in populo manus imponitur. ne non homini sed ipsi sacramento fiat iniuria. De his que ab ecclesie catholice separati sunt unitate. nulla iam questio est. quin habeant et dare

possint. sed perniciose habent. perniciose que tractant. extra uinculum pacis brisunt. Neuter sacramento iniuria facienda est. Sicut non recte habet qui ab unitate discedit. sed tamen habet. nec iterato redeunti non redditur. sic non recte dat qui ab unitate discedit. sed tamen dat. nec quod ab eo accipit uenienti ad unitatem non iteratur.

Aug. lib. ii. de unico baptismo.

Aliud est non habere aliquid. aliud est non iure habere. uel illicite usurpare. Non itaque ideo non sunt sacramenta christi et ecclesie quia eis illicite utuntur. non heretici solum sed et omnes iniqui et impii. sed tamen illi corrigendi aut puniendi. illa uero agnoscenda et ueneranda sunt. — De eadem re.

Aug.

Isidorus — Augustinus in libro questionum ueteris testamenti. dicit — Item de eodem.

Atum est ad nomen ministerium ad motorem benedicam eos. ut gratia tradicio per ministerium ordinatis transfundatur hominibus. nec uoluntas sacerdotis obesse aut prodesse potest. sed meritum benedictionem poscentis. Quanta autem sit dignitas sacerdotalis ordinis. hinc aduertamus. dictum est autem de nequissimo caipha interfectore saluatoris inter cetera. hoc autem a semetipso non dixit. sed cum esset pontifex princeps sacerdotum anni illius prophetauit. per quod ostenditur spiritum gratiarum non personam sequi aut digni aut maligni. sed ordinem tradicionis. ut quamuis aliquis boni meriti sit. non tamen possit benedicere. nisi fuerit ordinatus ut officium ministerium exhibeat. dei est autem effectum tribuere benedictionis.

— Ponam nomen meum super israel. ego dominus.

Ex concilio toletano iiii. cap. xx. viii.

Episcopus. presbiter. aut diaconus si a gradu suo iniuste deiectus in secunda sinodo innocens reperiatur. non potest esse quod fuerat. nisi gradus amissos recipiat coram altario de manu episcoporum. Si episcopus est. orarium. anulum. et baculum.

Ut presbiter gradus iniuste amissos recipere de manu episcopi debeat.

casulam
planetam.

S ... Si diaconi: orarium in albam. Si subdiaconi: patenam et calicem. Si reliqui gradus eam ... sui recipiant quam cum ordinarentur perceperunt.

vii a pet. pistoriensi epo et rustico uatt uerbose.

Daibertum a nezolone licet simoniaco, non simoniace eidem confessione reppimus in diaconum ordinatum. et beati innocentii pape sententia constat declaratum quae zelon hereticus constat ab hereticis ordinatus. quia nil habuit dare nil potuit cui manum imposuit. Nos igitur tanti pontificis auctoritate firmati. damasi etiam pape testimonio roborati. qui ait reiterari oportere quod male actum est. dabertum ab hereticis corpore et spiritu digressum. atque utilitati ecclesie per omnibus insudantem. ex integro necessitate ecclesie ingruente diaconem constituimus quod non reiteratione estimari esse sed in integram diaconi dationem. quia quod ut predximus. qui nil habuit nil dare potuit. Anacletus in sedis decretali.

In nouo sacramento post christum dominum a petro sacerdotalis cepit ordo quia ipsi primo pontificatus in ecclesia christi datus est. dicente domino ad eum. tu es inquit petrus et super hanc p. e. e. m. et porte inferi non p. a. e. et t. d. c. r. c. Hic ergo ligandi soluendique potestatem primus accepit a domino. primusque ad fidem populum uirtute sue predicationis adduxit. Ceteri apostoli cum eo pari consortio honorem et potestatem acceperunt. ipsumque principem eorum esse uoluerunt. qui iubente domino in toto orbe dispersi euangelium predicauerunt. Ipsisque decedentibus in loco eorum surrexerunt episcopi. Quorum ordinatio predicto fieri debet ordine ... Quos qui recipit et uerba eorum: dominum recipit. Qui autem spernit eos: eum a quo missi sunt et

Sacerdotes in loco apostolorum sunt episcopi. Loco lxx. discipulorum presbiteri.

cuius fungimur legatione sperent, et ipse indubitanter sperent a domino. Videntes autem ipsi apostoli messem esse multam et operarios paucos, rogaverunt dominum messis ut mitteret operarios in messem suam. Unde electi ab eis sunt LXX discipuli, quorum typum gerunt presbiteri, atque eorum loco constituti sunt in ecclesia.

ex decretis clementis pape cap. XXX.

De eodem.

Episcopos in vice apostolorum gregem domini docuisse dicebat, et reliquos discipulorum vicem tenere presbiteros debere insinuabat, et si quis aliquem eorum scandalizaret, gravissimam penam inferre debere predicabat. Cunctos se invicem diligere et adiuvare debere, et in eminentem ab adulterio se abstrahere instruebat.

Decret. i synodi stephani pape cap. III.

Aliter se habet orientalium traditio ecclesiarum, aliter huius sancte Romane ecclesie. Nam eorum sacerdotes, presbiteri sive diaconi atque subdiaconi matrimonio copulantur. Istius autem ecclesie vel occidentalium nullus sacerdotum a subdiaconis usque ad episcopum licentiam habet coniugium sortiendi.

Sed in orientali ecclesia presbiteri, diaconi, subdiaconi matrimonio copulantur; in occidentali ecclesia omnino prohibetur.

Tripartita historia lib. II. c. XVIIII.

Nicena synodus volens corrigere hominum vitam in ecclesiis commorantium, posuit leges quas canones vocamus. In quarum tractatu videbatur aliquibus introducere legem, ut episcopi, presbiteri, diaconi, subdiaconi cum coniugibus quas ante consecrationem duxerunt non dormirent. Surgens autem Pasnucius confessor contradixit. Honorabiles confessus nuptias et castitatem dicens esse cum propria coniuge concubitum, suasitque concilio ne talem poneret legem, grave esse asserens causam, que aut ipsis aut eorum coniugalibus (uxoribus) occasio fornicationis existeret. Et hec quidem Pasnucius, licet nuptiarum esset inexpertus, exposuit. Synodusque laudavit sententiam eius et nichil ex hac par

Sed Pasnucius confessor episcopos, presbiteros, diac., subdiac. cum suis si velint coniugibus dormire concessibile exposuit. Synodus laudavit.

Ut ad presbiteri diac. subdiac. singu uxores habuerit professionem continentie non faciat in tempore sue ordinationis si non continentes sit in tempore sue ministrationis.

vii synodus cap. xiii.

te saceruit. sed hoc munus cuique voluntate non necessitate permittatur.

Quoniam in romani ordine canonis esse cognovimus traditum eos qui ordinati sunt diaconi vel presbiteri confiteri quoniam suis non copulentur uxoribus: nos antiquum sequentes canonem apostolice diligentie et constitutionis sacerdotum vel eorum legales nuptias amodo valere volumus. nullomodo cum uxoribus suis eorum connubia dissolventes aut privantes eos familiaritate ad invicem in tempore oportuno. Quicumque ergo dignus fuerit inventus subdiaconali ordinatione aut diaconali vel sacerdotali, hic nullo modo prohibeatur ad talem ascendere gradum pro uxoris sue cohabitatione nec in tempore ordinationis sue profiteri conatur quod abstinere debeant a legalis uxoris familiaritate.

Item. Oportet eos qui altari ministrent in tempore oblationis sanctorum continentes esse in omnibus: ita a deo possint consequi quod simpliciter postulant. Si quis ergo presumpserit contra apostolicos canones aliquos presbiterorum diaconorum privari a contactu et communione legalis uxoris sue deponatur. Similiter et presbiter aut diaconus qui religionis causa uxorem suam expellit excommunicetur. si vero in hoc permanserit: deponatur. Item. Anc[...]

Ut diacon. cum ordinantur si se non posse manere dixerit: uxorem libere ducat. si autem tacuerit et professionem continentie fuerit et postea ad coniugium copulatus a ministerio removeatur.

Diaconi quicumque ordinantur. sin ipsa ordinatione [...] protestati sunt et dixerunt se velle coniugio copulari quoniam sic manere non possunt: hi postmodum uxorem ducentes in ministerio maneant. propterea quod episcopus licentiam dederit. Quicumque sane tacuerint et susceperint manus impositionem professi sunt continentiam et si postea nuptiis obligati sunt a ministerio sane cessare debent. Toletano concilio c. ii.

Placuit diaconos sint integri vel casti sunt et si uxores

tiant: in ministerio constituti.. GG. Petro subdiacono Sicilie:

Ante triennium omnium ecclesiarum subdiaconi Sicilie prohibiti fuerant ut more romane ecclesie suis uxoribus nullatenus misceantur. quod michi durum atque incompetens videtur ut qui usum continentie non invenit. neque castitatem promisit: compellatur a sua uxore separari. atque per hoc quod absit deterius cadat. Unde videtur michi ut a presenti die episcopis omnibus dicatur. ut nullum facere subdiaconum presumant. nisi qui se victurum caste promiserit quatinus et que preterita quoque per propositum mentis appetita non sunt. violenter non exigantur et futura caute caveant. Illi vero post eandem prohibitionem que ante triennium facta est. continenter cum suis coniugibus vixerunt. laudandi atque remunerandi sunt atque ut in bono suo permaneant exortandi. Eos autem qui post prohibitionem factam se a suis uxoribus continere noluerunt ad sacrum ordinem nolumus promoveri quia nullus debet ad altaris ministerium accedere. nisi cuius castitas ante susceptum ministerium fuerit approbata.. Leo contra epistolam Niccete abbatis de monasterio studii.

Apud nos nec ad subdiaconatus gradum quisquam admittitur. nisi perpetuam continentiam et ipsa coniugis professione pollicetur nec post gradum cuiquam uxorem ducere conceditur.. Neocesariense concil. capitulo i.

Presbiter si uxorem acceperit ab ordine deponatur. Si vero fornicatus fuerit aut adulterium perpetraverit: amplius pelli debet et ad penitentiam redigi.. Beda super Lucam libro i. capitulo ii.

Sacerdotibus ut semper queant altari assistere: semper ab uxoribus continendum. castitas observanda precipitur.. Concil. secundum carthaginense c. ii.

Episcopos. diaconos. presbiteros. ita ut placuit ut decet sacro-

sc̄os antistites. uel dī sacerdotes ł leuitas uel qui sacramen
tis diuinis inseruiunt cum incestes ē e morib; decet.;

Innocentius uictorio rotomagensi ep̄o.
Qua dispensatione inuicta lege zacharię & aliis sacerdotib[us] usus uxoris relaxatus est.

Tenere debet ecclesia omnino ut sacerdotes & leuite cum uxorib; suis nō misceantur. qui ministerio cotidiano necessitatib; occupantur. Scriptum ē enim. sc̄i estote. qm̄ sc̄s dn̄s d̄s uester. Nam p̄scis temporib; de templo dī anno uicis suę nō discedebant. sic de zacharia legimus nec domum suam omnino tangebant. Quib; utiq; p̄p̄ sobolis successionem usus fuerat relaxatus. q̄ ex alia tribu nisi ex semine aaron ad sacerdotium nullus fuerat p̄ceptus accedere. Quanto magis hi sacerdotes uel leuite pudicitiam ex die ordinationis suę obseruare debent. quib; uel sacerdotium uel ministerium sine successione ē. nec p̄terit dies. qua uel a sacrificiis diuinis uel baptismatis officio uacent.; Innocentius exuperio tolletano.

Hos ad sacrificia fas sit admitti. qui nō exercent uel cum uxore carnale officium.; Ieronimus contra iouinianum.

Si laicus uel quicumq; fidelis orare nō potest. nisi careat officio coniugali. sacerdoti cui semper offerenda sunt sacrificia: semper orandum ē. Si semper orandum. ergo semper carendum matrimonio.

Anciranii concilii cap. xxii.

Diaconi qui eliguntur si contestati fuerint p̄ accipiendo matrimonio. idq; dixerint nō posse in castitate p̄manere hi nō ordinentur. Qui autem in ordinatione tacuerint. & ordinati fuerint. et postea matrimonium desiderauerint. alieni sint a ministerio et uacent a clero.; Anciranii concilii cap. xxii.

Si quis post acceptam benedictionem leuiticam cum uxore sua incontinens inuenitur: ab officio remoueatur.; Gregorius bonifacio ep̄o. [illegible]

Subdiaconib; tuis hoc quod de singulis statuimus decre...

uinis obseruari nec illam assumptionem nostram cuiquam contumatia sinas aut temeritate corrumpi.. Innocentius anastasio episcopo thessalonicensi.

Ad scribendam tam perfecte continentie puritatem. nec subdiaconibus quidem carnale conubium conceditur. ut et qui habent sint tamquam non habentes. et qui non habent permaneant singulares.. Urbanus sedis in synodo apud melphitam.

Eos qui post subdiaconatum uxoribus uacare noluerint ab omni sacro ordine remouemus. officioque atque beneficio ecclesie carere decernimus. Quod si ab episcopo commoniti non correxerint principibus licentiam indulgemus ut eorum feminas mancipent seruituti. Si uero episcopi consenserint eorum prauitatibus ipsi officii interdictione mulctentur.. Ut in synodo capitulo VII.

Si quis eorum qui ad clerum accedunt noluerit nuptiali lege mulieri copulari. hoc ante ordinem subdiaconatus faciat. Dominico gradensi patriarche.

Erubescant impii et aperte nos intelligant iudicio sancti spiritus eos qui in tribus sacris gradibus presbiteratus. diaconatus. subdiaconatus. positi mulierculas non abiecerint. et caste non uixerint excludere ab eorundem graduum dignitate de manifestis quidem loquimur secretorum autem cognitor et iudex deus est.. Urbanus II. in meldensi synodo presidens ait

Nemo ad sacrum ordinem permittatur accedere nisi aut uirgo aut probate castitatis. et qui usque ad subdiaconatum unicam et uirginem uxorem habuerit.. carthaginensi concilio. capitulo III.

Quod episcopi. presbiteri. diaconi. subdiaconi a suis debeant uxoribus abstinere. aut ab officio abstinere.

Placuit episcopos. presbiteros. diaconos. subdiaconos. secundum priora statuta etiam abstinere ab uxoribus. quod nisi fecerint ab ecclesiastico remoueantur officio. Ceteros uero clericos ad hoc non cogi. sed secundum uniuscuiusque ecclesie consuetudinem obseruari debet.. Leo rustico narbonensi capitulo VI.

Quod clerici licenter possint uxores accipere et filios procreare.

Lex continentie eadem est altaris ministris. que episcopis atque presbiteris qui cum essent laici siue lectores. licite et uxores

ducere et filios pereire potuerint. Sed cum ad predictos peruenerint gradus. ceperunt eos non licere quod licuit. Vnde et de carnali fiat spiritale coniugium. oportet eos dimittere uxores. et quasi non sint sibi. quo ut salua sit qualitas conubiorum cessent opera nuptiarum.

Leo nonus contra epistola ...

Q(uo)d clerici nec uiduatas nec repudiatas accipiant uxores. quia post tale matrimonium non possunt accedere ad subdiaconatum.

Seriatim a parte prosequamur quid sancta romana ecclesia in gradibus clericorum atque clericos enim hostiarios. lectores. exorcistas. acolitos. si extra notitiam et habitum monachi inuenti aut et continentiam profiteri nolunt. uxorem ducere uirginem cum benedictione sacerdotali permittit. Non autem uiduam aut repudiatam. quia per hoc deinceps nec ad subdiaconatum prouehi poterunt. nec laicus non uirginem sortitus uxorem. aut bigamus aut clericatum. Vt si quis ex prefatis ordinibus desiderat ad subdiaconatum ascendere non potest sine consensu uxoris sue ut fiat de carnali deinceps coniugium spiritale nemine eos cogente. Neque permittitur postea uxor iungi eidem marito suo carnaliter. nec cuiquam permittitur nubere iuncta. aut post mortem illius.

Beda in historia anglorum. cap. XXVIII. Q(uo)d clerici uxorati stipendia exterius accipiunt.

Si qui sunt clerici extra sacros ordines constituti qui se continere non possunt. sortiri uxores debent. stipendia sua exterius accipiant.

Canones apostolorum. cap. XXVIII.

Innuptis qui ad clerum prouecti sunt. precipimus. ut si uoluerint. uxores accipiant. Sed lectores cantoresque tantum.

Calcidonense concilio cap. XIIII. Q(uo)d clerici uxores sorte alteri non accipiant.

Quoniam in quibusdam prouinciis concessum est lectoribus et psalmistis uxores ducere. constituit sancta sinodus. non licere cuiquam ex his. accipere secte alteri uxorem.

Carthaginense ... III. c. XIX.

Lectores cum ad annos pubertatis uenerint. cogantur aut uxores ducere. aut continentiam profiteri.

... c. III.

Interdicit

Interdixit per omnia sancta sinodus non episcopo non presbitero non diacono non subdiacono non alicui omnino qui in clero est licere subintroductam habere mulierem nisi forte matrem aut sororem aut amitam aut eas non idoneas personas que fugiunt suspitiones.

Episcopi presbiteri diaconi subdiaconi propria[s] non relinquant uxores. sustentando non cohabitando.

Episcopus aut presbiter propriam uxorem nequaquam sub obtentu religionis abiciat. Si uero reiecerit excommunicetur. Canones apostolorum c. vi.

Gregorius in dialogo lib. iiii.

Presbiter quidam commissam sibi regebat ecclesiam cum magno timore domini. qui ex tempore accepti ordinis presbiteram suam ut sororem diligens. sed quasi hostem cauens. ad se propius numquam accedere sinebat. eamque sibimet propinquare nulla occasione permittens. ab ea sibi communionem funditus familiaritatis absciderat. Hoc quippe sancti uiri habere proprium solent ut semper ab illicitis longe sint. a se plerumque etiam licita abscidunt. Vir idem ne quam per eam incurreret culpam sibi per eam ministrari refutabat necessaria.

Ambrosius super epistolam ad chorinthios.

Omnes apostoli iohanne excepto et paulo fuerunt uxorati.

Omnino confitemur non licere episcopo presbitero diacono subdiacono propriam uxorem causa religionis abicere a cura sua: sed ut ei uictum et uestitum largiatur. sed non ut cum illa ex more carnaliter iaceat. Sic et sanctos apostolos legimus egisse beato paulo dicente. numquid non habemus potestatem sororem mulierem circumducendi sicut fratres domini et cephas. unde insipiens qui non dixit. numquid non habemus potestatem sororem mulierem amplectendi. sed circumducendi. scilicet ut mercede predicationis sustentarentur ab eis. nec tamen deinceps foret inter eos ulterius carnale coniugium.

Ex canone apostolorum capitulo xxx.

Si quis pro ordinibus aliquid dederit uel acceperit uel interuenerit. ordinator et ordinatus ab officio deponantur.

Siquis episcopus aut presbiter aut abbas per pecuniam hanc optinu

erit dignitate: deiciatur ipse et ordinator eius a communione
sancta modis omnibus abscidatur ut sit anathema. sicut simon
magus a petro. Bracarense concilium IIII. capitulum IIII.

Qvicumque pro conferendo cuique sacerdotii gradu
Quit munus quodcumque aut promissiones muneris antequam
ordinetur accepit: illud et postquam ordinatus fuerit: in aliquo
se pro hoc ipso presumpserit muniari: siue ille qui dederit.
siue qui accepit. iuxta sententiam calcedonensis con
cilii: gradus sui periculum sustinebit. Ex concilio calcedonense capitulum II.

Siquis episcoporum accepta pecunia ordinatione fecerit.
et sub pretio deduxerit inpretiabilem gratiam. atque or
dinauit pro pecunias episcopum. siue presbiterum. siue diaconum
aut quemcumque alium qui connumeratur inter clericos. aut
accepta pecunia ordinauit euconomum. i. defen
sorem. siue proamonarium (custos agri). Reus cuique gradu hic mediator fuerit
si conuictus fuerit ipse quidem subeat gradus sui
periculum. Et qui sic ordinatus fuit: nullum habeat fructum
ex huiuscemodi mercimonio et creatione probrosa. sed sit
alienus et dignitatis et sollicitudinis eius: in qua per pecu
niam intrauit. sed ille qui tam temporibus illicitis interces
sor apparuit: si quidem clericus fuit: de proprio decidat gra
du. Si uero laicus siue monachus fuit: anathema sit.

Omelia gregorii XXVII.

Vendentes et ementes ex templo eliminat Christus
ut eos qui pro munere impositionem manuum tribuunt
ut eos qui donum dei emere intuntur: dampnat. Item.
In templo uendentes sunt qui hoc quod alii quibusdam iure compe
tit ad premium largiuntur. Iustitiam enim uendere est hanc pro

p̃mii ... acceptione servare. l' mentes ũ in templo sunt q̃ ... ħ q. iustum ẽ p̃ximo psolu̾e nolunt. dumq. rem iure debitam face̾ contempnu̾t. dato patronis p̃ciŏ emu̾t peccatum. Gḡm in libro omeliar' xl. omel' iiii.

Columbas vende̾ ẽ impositionẽ manus qua sp̃c s̃cs datur. ñ ad iuste mĩtum. s; ad p̃miũ dare. S; s̃t ñ nulli qui quidẽ nũmoz p̃mia ex ordinatione ñ accipiunt. & tam̃ sacros ordines p̃ humana gr̃a largiunt̾. atq; largitate eadem laudis solũmodo retributionẽ querunt. hi nimirum qđ g̃tis acceptum ẽ. g̃tis ñ tribuunt. quia de impenso officio sanctitatis nũmum fauoris expetunt. Vñ bñ cũ iustũ iustũ describ&. ppħa ait. Beatus qui excutit manus suas ab omĩ munere. Neq; enĩ dicit qui excutit a mune̾ man' s; ab omĩ q̃a aliud ẽ munus ab obsequio. aliud mun' a manu. aliud mun' a lingua. Munus quippe ab obsequio est. subiectio indebite impñsa. Munus a manu; pecunia. munus a lingua; fauor. Q' ĝ sacros ordines t̾buit. tunc ab omĩ mune̾ manus excutit q̃n in diuinis reb; ñ solum pecuniã; s; ñ humanã g̃ram ñ requirit. Vrbanus hermanno metensi epo.

Vendentes & ementes honores ecclĩasticos & sacerdotes. diaconos. ac subdc̃i. coniugatos

Q̃d s̃it columbas vendere.

Quid sint vendentes & ementes.

quam diu in suo errore permanserint nulla sue ordinationis potestatem in ecclesiam habere permittas. Excerpta ex Pascasii pp. cap. xxviii.

Si quis autem obiecerit non consecrationes emi. sed res ipsas que ex consecratione proveniunt: penitus desipere probatur. Nam cum corporalis ecclesia aut episcopus. aut abbas aut aliquid tale sine rebus corporalibus et exterioribus in nullo proficiat. sicut nec anima sine corpore corporaliter uiuit. quisquis horum alterum uendit. sine quo nec alterum haberi prouenit: neutrum uendere derelinquit. Quam tamen obiectionem sacer penitus canon exterminat. et proueniatorem. uel defensorem ecclesie. uel regule subiectum ad hoc per pecunias ordinari prohibeat. ut mediatores quoque huius anathematis mucrone incidat.

Non solum uenditores Beda in libro omeliarum xx. sunt columbarum et domum dei faciunt domum negotiationis qui sacros ordines largiendo pretium pecunie uel laudis uel honoris inquirunt: uerum hi etiam qui gradum uel gratiam in ecclesia spiritalem quam domino largiente percipiunt. non simplici intentione. sed cuiuslibet humane causa retributionis exercent contra illud petri apostoli quod loquitur quasi sermones dei qui ministrat tamquam ex uirtute quam administrat deus ut in omnibus honorificetur deus per ihesum christum. Qui cumque tales sunt si nolunt ueniente domino de ecclesia

auferri auferant ista de actibus suis. ne faciant
domum dei domum negotiationis; Nicholaus iunior …

Quod simoniaci sine misericordia deponantur.

Erga simoniacos de presidens in ecclesia constantina …
nullam misericordiam in dignitate seruanda esse
decreuimus. sed iuxta canonum sanctionem, et sanctorum
patrum decreta eos omnino dampnamus. ac depo
nendos eos apostolica auctoritate sancimus. Ita de
cetero si quis in posterum ab eo quem simoniacum esse
non dubitat se consecrari permiserit. et consecrator
et consecratus non dispari damnationis sententiam
subeant. sed uterque depositus penitentiam agat. et
priuatus propria dignitate persistat; In decretis nicholai

Determinatio sententie de simoniacis. qui sunt deponendi. qui in sedibus reconciliandi.

Nicholaus episcopus episcopis omnibus; cap. ii.
Statuimus decretum de simoniaca triplici
heresi .i. de simoniacis symoniace ordinatoribus
uel ordinatis. et de simoniacis symoniace a non
symoniacis et symoniacis. non symoniace a sy
moniacis. Symoniaci symoniace ordinati
uel ordinatores secundum ecclesiasticos canones a pro
prio gradu decidant. Symoniaci quoque symoniace
a non symoniacis ordinati. similiter ab officio ma
le accepto remoueantur. Symoniacos autem non
symoniace a symoniacis misericorditer permanere in
positione, propter temporis necessitatem concedimus permanere
in officio; In decretis siluestri pape cap. vii.

Quod ordinati ab hereticis ordo non sunt ordinati.

Siluester papa in generali residens sinodo dixit.
Constituimus ut presbyterum arrianum resi

pscente nemo suscipiat. n eps eidē loci eū re
cōciliauit. et sacro scō estimat p̄ regalis manū im
positionē sci sp̄c grā que ab hereticis dari nō pot̄.

In decretis Innocentii pp̄ c. ii.

INnocenti⁹ pp romanꝰ Alexandro antiocheno epo. Arrianos p̄bros ce
terosq; huiusmodi pestis cū eorꝫ laicos conuersos
ad dn̄m sub imagine penitentię. ac sp̄s sci
sctificatione p man̄ impositionē suscepim̄. nō uide
tur clericos eorꝫ cū sacerdotii ac ministerii cuiꝰpiā suscipe
debere dignitate. Quin qb; solū baptisma ratum ē.
l'ee p̄mittim̄. q itaq; innomine patris et filii et
s. s. pficitur nec sp̄m scm̄ eos habere ex eo baptis
mate illisq; ministeriis arbitram̄ qm̄ a catoli
ca fide eorꝫ auctores discesserint. pfectionē
sp̄s quā acceperant amiserunt. nec dare ei pleni
tudinē possunt q̄ maxime in ordinationibus opat̄.
quā p impietatis suę pfidiā potꝰ quā p fide
dixerim̄ pdiderunt. qm̄ fieri pot̄ ut eorꝫ pphanos
sacerdotes dignos dī honorib; arbitremur. quorꝫ
laicos impfectos ut dixi ad sci sp̄s pcipiendā
grām cū penitentię imagine recipiam̄. Gra
uitas itaq; tua ad noticiā coepoꝝ ul' psinodū
si pot̄. ul' p mārū recitatione litterarū faciat
puenire. ut hoc quod ips̄ tā necessario petitū
est. et nos tam estimate responsionē comm
uni omniū consensu studio q; seruet.

Item de eadē re. cap. iii.

INnocenti⁹. rupho. et eusebio epis. Ordinati

Quod ordinati ab hereticis debeant deponi quia heretici gr̄am quam amiserūt dare nō potuerunt.

nota

ab hereticis uulneratum per illorum manus impositionem
capit habet. Ubi autem uulnus infixum est, medicina
est adhibenda qua possit recipere sanitatem. Que
sanitas post uulnus secuta sine cicatrice esse non po
test. atque ubi penitentie remedium necessarium est.
illic ordinationis honorem locum habere non pos
se. Nam sicut legitur quod tetigerit inmundus in
mundum erit quomodo ei tribuetur quod munditia
aut puritas consueuit accipere? Sed econtra
asseritur eum qui eum honorem amisit hono
rem dare non posse. neque illum aliquid accepisse. quia
nichil in dante erat quod ille posset accipere. Ad
quiescimus. et uerum est. certe. quia quod non habuit quod dare
non potuit. Dampnationem utique quam habuit per pra
uam manus impositionem dedit. et qui particeps
factus est. dampnationis quomodo debeat honorem ac
cipere non possum inuenire. Unde dicitur. Uera ac
iusta legitimi sacerdotis benedictio auferre
omne uitium. quod a uicioso fuerat inflictum. Ergo
si ita est. applicentur exempla rei. quia per benedic
tionem ordinationis exempla uel uicia putant
auferri. nullus sit penitentie locus. quia non potest
prestare ordinatio quod longa satisfactio prestare
consueuit. Sed nostre lex est ecclesie uenientibus ab
hereticis qui tamen illic baptizati sunt per manus impo
sitionem laicam tantum tribuere communionem
nec ex his aliquem in clericatus honorem uel ex

÷ ad ordinationem sacr
legi adulteri atque
omnium —

guum subrogare ; In decretis leonis cap. vii.

LEo urbis rome episcopus ianuario episcopo. Omnis cuiuslibet ordinis clericus qui catholicam deserens communionem. heretice sepultati se miscuerit. si ad ecclesiam et communionem catholicam reverti voluerit. primo errores suos et ipsos auctores dampnatos a se sine ambiguitate fateatur et propria manu scriptis protestationibus plene et aperte loquatur. et sic in eo gradu quo erat sine aliqua promotione recipiatur. Quod tamen pro magno habeat beneficio. si adempta sibi omni spe promotionis in eo quo invenitur ordine stabilitate perpetua permaneat. si tamen iterata tinctione non fuerit maculatus. Non leve apud deum noxam incurrit qui de talibus ad sacros ordines promovendos iudicavit. Quod si cum inquisitione examinatione promotio conceditur inculpatis. multo magis non debet licere suspectis. Igitur apostolica auctoritate precipimus ut circa suspectos ab omnibus ea impleantur que ad totius ecclesie incolumitatem et laudabiliter suggesta sunt et salubriter ordinata.

Qualiter professionem debeant facere heretici si ad ecclesiam reconciliandi venerint.

Ex epistola cirilli ad iohannem

EGo ille nomine hac scriptura antiochenum quam manu mea scripsi profiteor sequens sanctum iudicium patrum nicene synodi. ccc. xviii. vel calcedonensis synodi universale concilium. cuius diffinitionem sedes apostolica confirmavit quod beatissimi pape leonis epistola ad sancte memorie fla

De illo qui de aliqua heresi infamatur quomodo in sacro conventu formula istius libelli recitari debeant.

uianū ↄstantino politane urb epm data pdi
catione lucidissime ueritatis exposuit. Confi
teor unū eundēq; dnm nrm ihm xpm unige
nitū dei patris. pfectū eūde indiuitate. eūde pfectū
in humanitate. dm ueru & hominē uer. ip
sū eundēq; exaīa racionali & carne. subistan
cialē patri diuinitatē sedm diuinitatē ↄsub
alē nob eundem sedm humanā. rōnē. omni
b similem absq; pccō. an scła q de patre
genitū sedm ditatē. in nouissimus ū dieb
eundē ppt nos & pp nrām salutē de uirgi
ne maria. natu. que eundē dm peperit. sedm hu
manitatē unum eundē xpm filium dei
unigenitū in duab; naturis. in cōfuse. in cō
uertibilr. indiuiduę. inseparabilr. cognitū.
nequaq naturarū differriā sublata pp unionē.
s; posci salua manente pprietate utriusq; nare.
in unā. nō in duas. cursu rite esse psonas. s; unum
eundēq; filium unigenitū dm uerū. dnm
ihm xpm. sic olim pphę. deo. ut ipse nos ipse
psemet ipsū dns erudiuit. Quin autē ita ū sentit
cum nestorio & eutice ul eorū sectatorib;
eterno anathemate dignos eē pnuntio; cōīs ingenua

Qz consecrati ab ex comunicatis depo nant.

Audiatur in auditū nefas q̄d psuptori sed
Apꝰ inter dictionē q; nrām q̄ sub exco
municatione q; nrā ordinationiq; te factię
cesis pbris diaconib; manu militari ad me

chium dicerit de dictus. Qua[illegible] nos consec[ra]tione
d[omi]nic[a]e nullo m[od]o possum[us] quia ab excommunicatis
est. hominib[us] consecrata; Gr[egorius] ianuario ep[iscop]o caratitano. sex[illegible]

P

ERuenit e[ti]a[m] ad nos q[uod] q[ui]da[m] de sacris ordi
nib[us] lapsos. uel p[ost] penitentia[m] uel an[te]
penitentiam ad ministerii sui officiu[m] reuoca
ri. quod omnino p[ro]hibem[us] et in hac re sacratissi
mi canones c[on]c[or]d[iter] dicunt. Q[ui] igitur p[ost] acceptu[m] sacru[m]
ordine[m] lapsus in peccatis carnis fuerit sic ordi
ne ita careat ut ad altaris ministerium ulteri[us]

S

i q[ui] sunt p[res]b[ite]ri. [illegible] non accedat;
uel diaconi. uel subdiaconi. q[ui] in crimine
fornicationis iace[a]nt. [interdicimus] eis ex parte d[e]i
omnipotentis. et s[an]c[t]i petri auctoritate eccl[esi]e in
troitu[m]. usq[ue]; du[m] peniteant et emendent.
Si u[er]o in peccato suo p[er]seuerare maluerint: nul
lus u[est]r[u]m. eor[um] p[re]sumat audire officium. q[ui]a
benedictio eor[um] conu[er]titur in maledictione[m]. et oratio
in peccatu[m]: d[omi]no testante p[er] p[ro]p[heta]m. Maledicam
in q[uo]d benedictionib[us] u[est]ris. Qui u[er]o huic salu
berrimo p[re]cepto. obedire noluerint idolatri[a]e
pecc[a]tum incurrerunt. Samuele testante et beato Gr[egori]o
instruente. Peccatu[m] ariolandi e[st]. no[n]
obedire et scel[us] idolatri[a]e: non adquiescere. Pecc[atu]m
ergo paganitatis incurrit. q[ui]s q[ui]s dum [christi]anu[m]
se asserit. sedi ap[osto]lic[a]e obedire contempnat;

N

Ullus missam audiat Decretu[m] nicholai
uniuersis.

Margin notes:
Quod clerici in sacris ordinib[us] constituti. si in peccato carnis fuerit de ponatur.
Gr[egorius] p[er] regnu[m] italicu[m] et theutonicoru[m] om[n]ib[us].
De eodem
Ut nullus audiat missam p[res]b[ite]ri qua[m] scit concubina[m] h[abe]re;

pbri quis se scit concubinā in dubitāt hre. aut
subint° ductā mulierē. Vn̄ ipsa scā sinod'
hoc capłm sub excōmunicatiōe posuit
dicens. Quicumq; sacerdotū. diaconoȝ. aut (subdiacono)
subdiac p° constitutū beate memorie pde
cessoris nr̄i scīssimi leonis pp̄ de castitate cle
ricoȝ concubinā palā duxerit. uł ductā nō
dereliqrit. ex parte omnipotentis dī auctori
tate beatoȝ aplōȝ petri et pauli pcipim̄. et
omnino contdīcs. ut missam non cantet
neq; euangeliū uł eplam legat ad miss
neq; in pbrio (impleat) ad diuina officia q'd p fate con
stitutionis fuit inobediens. maneat nec
partē ab ecclā suscipiat. quisq; a nob senten
tia sup huiusmodi dō concedente pcedat; Nicholaus

De eodem

Sacerdotes si in fornicationis — karolo archiepo et suffraganeis
ceciderint laqueū. et crimnis manifest
siue ostensus fuerit actus sacerdotii nō pos
sunt hre honorem scdm canonice insti
tutionis auctoritatem; Innocentius exuperio tolosano

PRo posuistis quid de his obseruari debeat
qs in diaconii ministerio aut in of
ficio pbrii positos incontinentes eē aut
fuisse generati filii pdiderunt. De his et di
uinarū legū ē. disciplina et beate recorda
tionis siricii epī monita euidentia commea
runt. 4 cōmemorant ut incontinentes in

et honore ecclastico privaretur. nec admittatur
officiis talibus positus ad tale ministerium quod so
la continentia oportet impleri; Alexander sedis epis. et regi dalmaticorum.
Si quis autem eps pbr. diacon. feminam ac
cepit: ul acceptam retinuerit pro gradu
decidat. quousque ad satis factionem veniat nec
in choro psallentium maneat. nec aliquam por
tionem de rebus ecclasticis habeat; Idem clero mediolano.
Si quis sacerdotum. ul diac. ul subd. offici
um contaminatus deseruit. feminam sibi
potius elegit. sic sponte ob fornicationem dimit
tit officium: ita ob prevaricationem dimitte co
gatur et munus beneficium; Idem poplo mediolani.
Hos qui fornicari liceat divinum offici
um: derelinquunt. et a deo recedentes: di
abolo et eius opibus serviunt. sic se iustissime
officio alienos faciunt: ita beneficio ecclesiae
privatos esse abiudicamus; Martinus pp amando.
Qui semel post suam ordinationem in lapsum
deciderit. de inceps ita depositus erit. nullatenus
quorum gradum sacerdocii potuerit adipisci;
Statuimus diaconem et abbatem. Gregorius venantio epo lunensi.
quem de portu veniris in dicatur cecidisse:
ad sacrum ordinem non debere ul posse aliquando re
pari. Quem quidem sic ordine privatum: impeni
tentiam te deputare convenit. Cuius si postea actus
et conversatio meruit. priorem inter monachos
tuis decreuis standi locum obtineat. Sub dia

cones q̄ q̄s simil' culpa constringit: ab officio
suo inre uocabilr̄ depositi int̄ laicos commu
nion̄e accipiant. Inportu aut̄ uenis loco lap
si: diaconum aliū q̄ hoc officiū implere de
beat ordinabis; VII. sinodus aurel tpr̄e childebti regis ...

Si q̄s cl'ic' adulterasse aut confessus aut c̄
uictus fuerit deposit' ab officio suo c̄
munione c̄cessa inmonasterio toto uite
sue tp̄r tradat'; Pelagius constantino defensori

Roman' eccl'ie catanensis cl'ic'. p̄ crimine ad
ultēri q amisisse p̄hibet'. elicat' ordine
deposito: inmonasterio. hic in urbe romana
ē. ad agendam penitentiā ex nr̄a iussione re
misus; GG constantino mediolanensiū ep̄o

Si lapsis ad suum ordinem reuertendi
licentia c̄cedit'. uigor canonice penitus
bio frangit' disciplinæ. dū p̄reuisionis spe.
p̄ue actionis desideria q̄sq; concipe nō for
midat. & post pauca. Illud p̄ omnib; studere
ut lapsos in sacrum ordinem. nulli
uobis supplicatio aliq̄n reuocare suadeat
ne breuis nr̄a nō statuta. s; tp̄ali dilata credat
ē uindicta; In decretis greg pp. cap. xxviii.

GRegoriꝰ sabiniano iadertino ep̄o. p̄ primum le
ctae nos fr̄ātas tua latoris p̄sentium le
gatione consuluit. nulla r̄one in sacro ordini
p' lapsum aut p̄manē aut reuocari posse cognosc

Circa quem tamen in nostri agendum est, pro commissum facinus qui facili dicitur professione confessus. Beatus gregorius ad secundinum inclusum.

Sanctitas tua hoc a nobis requisiuit. ut tibi rescriberem de sacerdotali officio. post lapsum resurgendi. dum dicis de hoc canones diuersos te legisse. diuersasque sententias. alias resurgendi. alias nequaquam. Nam nos generaliter in cena sinodo incipientes hanc et reliquas usque. uenimus quod ipsam sequentes in cunctis sententiis unam in eis concordant. Nos ergo precedentes patres sequimur. quia auctore deo a sacre doctrina illorum non discordamus. A capite itaque incipientes. usque in quartum altaris ministerium. hanc formam seruandam cognoscimus ut quia minorem minor peccando fecit maiorem honorem. ita sit in crimine. Et que maior se quaerit culpa maior ei implicetur in mortem. et sic post ea penitentia credatur esse fructuosa. Quid enim prodest triticum seminare et fructum eius non colligere. aut domum construere et non illic habitare. Post dignam enim satisfactionem credimus lapsum redire posse ad honorem. apostolo dicente. Numquid qui cadit non adiciet ut resurgat. et qui auersus est. non reuertetur. Quid est ergo grauius. carnale delictum admittere. sicut quo pauci inueniuntur. aut dei filium negare. Numquam peccato ipsum beatum principem apostolorum petrum. ad cuius corpus nunc indigni sedemus. lapsum esse cognoscimus.

Sed post negationem: penitentia secuta est. et post
penitentiam: indulgentia data est. quia illum ab apostolatu
non deiecit: qui ante se ipsum negaturum predixit.
Tibi fili mi karissime dicta sufficiant ut illum
quem conspicis delicta fletu delere non dubitantes
in conspectu divinitatis misericordiam consequi. quia
nullum peccantem reversum despicit, qui peccatores
suo sanguine redimere venit. In decretis calixti pape cap. ii

Quod post lapsum sacerdotes iterum possunt ministrare si condignam egerint penitentiam;

Calixtus papa romanus dilectis episcopis
per galliam constitutis. Erant quidam putantes
minime sacerdotes post lapsum si condignam egerint
penitentiam domino ministrare non posse
et suis honoribus frui si bonam deinceps vitam
duxerint, et suum sacerdotium condigne custodierint: et ipsi quidem qui hec putant. non solum
errant. sed et in totius ecclesie claves despicere videntur de quibus dictum est. Quecumque solveritis
super terram erunt soluta et in celo. alioquin hec
sententia aut dei non est. aut vera. Nos vero
indubitanter tam domini sacerdotes quam reliquos fideles post dignam satisfactionem posse redire ad honores credimus testante domino per prophetam: Et
numquid qui cadit non adiciet ut resurgat. et
qui aversus est. non revertetur? et alibi. Nolo mortem
dicit dominus mortem peccatoris. sed ut magis convertatur et vivat. Et propheta david. penitentiam
agens dixit. Redde michi leticiam salutaris

tui ⁊ sp̄u principali confirma me. Ipse namq; penitentiam ⁊ alios docuit. ⁊ sacrificium dō obtulit. dans exemplum doctorib; scē ecclię si lapsi fuerint. ⁊ eō dignā dō p̄ntentiam gesserint utrūq; facē posse. Docuit enim qn dix̄. Sacrificium dō sp̄c contribulat᷑. Videns enī pp̄ha scelā sua mundata p penitentiā nō dubitauit p̄dicando ⁊ dn̄o liba do curare aliena. Lacrimar᷑ effusio motę animi passionē. Satis factione aut̄ imple ta. abicitur anim̄ abira. sup habundant peccata. sup habundę ⁊ mīā. qm̄ apud dominū mīā ⁊ copiosa ap̄ eū redemptio. Mādatur ꝗ homo a peccō. ⁊ resurgit gr̄ā dī a lapsu. ⁊ in pristino maneę officio iuxta p̄ dictas auctoritates. Videat ne ampli᷑ peccę ut sententia euāglii. maneat in eo que ait. Vade ⁊ ampli᷑ noli peccare. Sententiā itaq; fr̄s que mīam uetat. nō solū tenē. s; ⁊ audire refugite qa portior ē mīa omnib; holochaustib; ⁊ sacrificiis. Exceptā ysidori ad masson\[e\] epm̄. c̄. i.

Domino scō mitisq; bō fr̄i massano epō. isidor᷑ epc̄. Quod in epl̄is uenerabilis fr̄nitas tua innotuit uidl̄ ꝗd in canone ancquiritano caplō. xviii. legitur. p᷑ lapsū corpalē restaurandum honoris gradū p᷑ penitentiā. ⁊ alibi ū legitur. p᷑ huiusmōi de-

De eo deo

lictum nequaquam reparandum antiqui ordinis ministerium.
Hec diuersitas hoc modo soluitur. Illos enim ad pristinos
gradus redire precepit. quos penitentie per-
fecta satisfactio uel condigna peccatorum confes-
sio. At uero hi qui neque a uicio corruptionis e-
mendantur atque idipsum carnale delictum. quod ad-
mittunt et uindicare quadam superstitiosa temi-
tate nituntur nec gradum utique honoris. nec
gratiam recipiunt communionis. Ergo ita est distin-
guenda sententia. ut necesse sit illos restaura-
ri in loco honoris qui per penitentiam reconcili-
ationem meruerunt diuine pietatis. hi non immeri-
to consequantur acceptę dignitatis statum.
qui per emendationem penitentię recepisse noscun-
tur remedium uite. Id autem ne forte magis sit
ambiguum diuine auctoritatis sententia confir-
metur. Ezechiel quidem propheta sub typo preuarica-
tricis Iherusalem ostendit post penitentię satisfactionem
pristinum restaurari honorem. Confunde inquit
Iuda et porta ignominiam tuam. Et post pauca
inquit et tu et filię tuę reuertimini ad antiquita-
tem uestram. Quod dixit confunde ostendit post
confessionem idem peccati opus debere. quemquam eru-
bescere. et confunde ostendit. et pro admissis sceleribus uerecundi fron-
tem humoque prostratam demergere. pro eo quod in-
dignum confusionis perpetrauerit opus. Dein
precepit ut post ignominiam .i. deiectionem sui

96

nomis siue dignitatis restituatur ad antiquitatem.
Cum quisque pro opere confusionis sue confunditur
atque ignominiam portans. depositionem suam con
humilitate lugere. reuocari secundum propheticum ad
priorem potuit statum. Item. Sel. ij.

Iohannes euangelista angelo ephesi ecclesie inter
cetera quedam simulia scribit. Memor esto
unde excideris. age penitentiam et prima opera
fac. Alioquin uenium tibi. et mouebo cande
labrum tuum de loco eius. Ecce in quantum ualui con
cilii auctoritatem antiquam plene impletam auc
toritatem sententiam sacris testimoniis explanaui.
ostendens eum posse restaurari in proprio ordine
qui per penitentie satis factionem nouit propria de
licta deflere. Quam uero non lugere que gessit.
et lugenda sine ullo pudore religionis. uel
timore diuini iudicii committit eum nul
lo modo posse ad pristinum gradum restaurare. In
fine autem epistole huius hoc adiciendum putaui. ut
quotiens cumque in gestis conciliorum discordans sen
tentia inuenitur illius concilii maior tene
atur sententia. cuius antiquior aut potior extat
(dignitate)
auctoritas; Ex concilio cabilonensi xv. c. lxxx. Sel. vi.

Si quis presbiter ante ordinationem peccauit et
post ordinationem peccatum confessus fuerit.
quod ante errauerit non offerat. sed tamen pro reli
gione nomen presbiteri portet. Si autem non ipse con

fessus s; ab alio publice conuictus, nec hoc
ipsum habeat ut nomen presbiteri portet. Similiter de
diaconibus observandum est. ut si ipse confessus
fuerit ordinem diaconi retineat; Sed iam

Ex concilio neocesariensi c. viii.

PBR si preoccupatus corporali peccato promoueatur et confessus de se quod ante ordinem
deliquerit. oblata non consecret. manens
in reliquis officiis propter studium bonum. Quod si de
se ipso confessus non fuerit. et argui manifeste nequierit potestatis sue iudicio relinquatur

Ex epistola rabani archiepiscopi ad eribaldum ex concilio ilerdensi c. x.

DE his uisum est nobis
scribendum qui sacros ordines habent. et utrum
post ordinationem contaminatos in capitalibus
criminibus se esse profitentur. in quibus ut mihi uidetur distantia esse debet. ut qui deprehensi uel capti fuerint publice in periurio furto atque
fornicatione ceteris huiusmodi criminibus secundum
sacrorum canonum instituta a gradu proprio deponantur. quia scandalum est. populo dei tales personas
super positas habere quas ultra modum uitiosas esse
constat. Nempe in derident homines sacrificio
dei. sicut quondam filiis heli peccantibus fecisse
leguntur. et rebelles huic atque contrarii presentes. eorum prauis exemplis cotidie peiores
fiunt. Qui autem de predictis peccatis absconditte
a se admissis per occultam confessionem coram
deo ... presente summo sacerdote qui eis indictum

est penitentiam confitentium. et semet ipsos grauiter deliquisse querunt sise pietatum et elemosinas uigiliasque. et sacras orationes et lacrimis purgare certauerint. his et in gradu seruato spes ueniae clementie dei primitanda est; Iohannes VIII. cenomenco uenetiensi epo.

sclv. Quod sacerdos post perpetratum homicidium in sacerdocio ministrare non debeat;

Miror nimis doctam scientiam tuam. sacerdotem putare post perpetratum homicidium in sacerdocio posse ministrare. immo quod est ineptius nobis suadere uelle ut ipse tali presumptioni preberemus assensum. Quasi enim tam dementes. tamque presensi sensus tale quid existimare uel post quantamcumque penitentiam concedendum et omnis sit canonice discipline contrarium. et lacrimarum fonte tam inmane flagitium diluere. Debet igitur sacerdotio priuari. ut talibus saltem remediis curatus salutis possit inuenire suffragium; Rabanus Urbanus Iui Garnerio merburiensi epo.

Clericum quo iaciente lapidem puer dicitur emptus. nos pro amore tuo in eodem ordine permanere permittimus. ut tamen semper in penitentia et timore permaneant; Stephanus Cristo conserto consice epo.

Quia te quasi obnoxium iudicas eo quod a sarracenis capti homines interfice uidis. bene facis. sed quoniam non tua sponte interfecisse cognosceris. in canonice nullo modo iudicaris;

Si quis clericorum detectus fuerit usuras accipere placuit degradari et abstinere; Ex libro IIIo decret. cap. XX.

Quod clerici usuras accipere non debeant;

Canones apl͡oꝝ cap̄ xlvIIII.

Epc̄ aut pbr̄. aut diacon̄ usuras a debitorib; exigens aut certe dampnetur aut desinat. ł cōmunione priuetur; Acił in cart.

Nullus clicoꝝ amplius recipiat q̄ ... accōmodauerit. Si pecuniā. pecuniā. si spem. spem eandē quantā dederit accipiat ł qdqd aliud tm̄ q̄ntū dedit; ...

Si q̄s cliĉ in necessitate solidū pstitit siue uino ul' frumento accipiat qd mercandi ... sa tpr̄ statuto decretū fuerit uenundari. cetm̄ si spēm n̄ fuerit necessariā ipsum qd dedit sine ullo augmento recipiat;

Jer' sup ezechiele libro vI.

Putant qdam usuram; tm̄ ēē in pecunia. quod pudens diuina scriptura omnis rei. aufert sup abundantiā ut plus n̄o recipias quem dedisti; Item.

Alii p pecunia fenerata solent. munuscula accipe diūsi gn̄is. ⁊ n̄o intelligunt usuras appellari. ⁊ sup habundantiā qcq͞d ē illud. si abeo quod dederit plus accepit; Ex acił agathens.

Usura est ubi amplius reqritur quā datur; Verbi grā. Si dederis solidos decē. ⁊ amplius quesieris ul' dedis frumenti modiū unū ⁊ sup aliquod exigeris;

De lucro.

ex decrtis Iulii pp̄ usurarus missis ē. cxxxvI.

Quicq; tpr̄ messis ul' uindemie n̄ necessitate. s; pp cupiditatē cōparat annonā

ul' ut num. Verbi gra de duob; denariis compat modiu unum, servat usq; dum uenundetur denariis. iiii. aut sex. aut am pli'. hoc turpe lucrum dicimus; Capitular. libri. i. cap. lxxxii.

Si quis liber. servus dnm fugiens aut latitans aut ad hibitis testib' precio eum ductis ul' corruptis. aut qualib; calliditate ul' fraude ad gradus ecclasticos pervenit decretum est: ut deponatur. et dns ei' eum recipiat. Siu avus ul' pat ab alia pvincia in aliam migrans in eade pvincia filium genuerit. et ipse filius ibide educatus. et ad gradus ecclasticos promot' fuerit. utrum servus sit ignorans. et post ea veniens dns ei' legib; eum adquisierit. sancitum e. ut si dominus ei' in libertate cu dare voluerit in gradu suo permaneat. Si u con catena servitutis a castris dominicis abstrahere voluerit gradu amittat; Gelasius martino et iusto epis.

Actores siqidem illustris viri filii nri amandiani grauit conqueruntur. homines iuri suo deditos. alios ad huc clericos. alios iam diaconos ordinatos. cu non solum post modernorum quod tantorum collectione pontificum sub omnium salubrime pvisionis asensu constat esse pfectum huiusmodi psonas suscipe non debere. verum et siq forte in divinis

¶ Si servus pignorantia ordinatus. fuit in pbrm in gradu pmaneat et peculiu amittat si ordinatus fuerit in diaconum. aut uicarium pstet. aut reddatur. in ceteris ordinib; uicarium n pstet. sed deponatur et dno reddatur;

Gelasius Eleu-
lentio. Stephano
et Iusto.

cultum milicie, an fuerit ignorantia faciente
suscepti eliminatos pristinis exutos religio-
so privilegio ad dominorum possessiones iusta am-
monitione debuerint compelli. Vestro igitur fratres
karissimi eos quos supradicti viri auctores indicaverint
officio monstraverint attineri. discussos et
obnoxios approbatos custoditos legum tramite
sine intermissione restituere ita ut siquis eorum
presbiter reperitur in eodem gradu peculii sola
amissione permaneat. Diaconus vero aut vi-
carium prestet. aut si non fuerit ipse red-
datur. Residua officia scient neminem
posse ab obnoxietate [illegible] vindica-
ri quantum hoc ordine custodito. nec clericorum
[illegible]. nec privilegia ulla ratione turbentur.

Auctores illustris femine placidie
Apetitorum oblatione conquesti sunt sibi [illegible]
marcellianensem. sive [illegible] urban-
tisitem [illegible] servum iuris patroni
sue absentis domine occasione captata ad
presbiterii honorem usque perductum eiusque fratrem
leonentium clericalis officii privilegio deco-
rasse. Vestra fratres karissimi inter supradictos auctores
et eos qui conditionis extreme repetuntur. ob-
iecta cognitione vobis nostra auctoritate de-
putamus. Ut omni veritate discussa sit [illegible]

Ut clerici qui consulti
sacri legum magis arma
portant deponantur.
Ex cod. [illegible] c. xviii.

Quicumque ex clero esse videntur. militaria arma non sumant nec ar[illegible]
gioso habitu prebeant. Quod si contempserint tamquam sacrorum canonum
multentur. qui non possunt deo simul et seculo militare.

obiecta sibi maculam iniustę refragationis non potuerit ratione diluere leontiu clericu que gradus diffinitur legib; diferendit (ĩi defendit). ad sequendi cognitionis sue necessitatem modis omnib; exibere. Anthiocum uero qui presbiteratum non potest (patientia) retolli sinsuam ecclesiam in his in quo est. honore desiderat collocare non uelut reditum sibi. sed hac pro ministeriorum celebratione susceptum;

Novellar constant. cap. XIII.

Si seruus sciente uel non contradicente domino in clero sortitus sit ex hoc ipso liber uel ingenuus fiat. Si enim ignorante domino consecratio facta fuerit liceat domino intra annum tantum condicionem probare. et suum seruum recipere. Si autem seruus sciente domino uel ignorante secundum ea que diximus ordinatus fuerit. ex ipso honore clericatus libertatem meretur. et si postea ministerium ecclesiasticum reliquerit. et ad laicorum uitam transierit. in seruitio tradatur;

Si seruus sciente uel non contradicente domino ordinatus fuerit liber maneat. Si ignorante domino intra annum liceat probare et seruum suum recipere post annum minime liceat et si seruus laicorum uitam assumpserit deponatur. in seruitio redigatur;

Concil. Meldensi. c. VIII.

Episcopum. presbiterum. aut diaconem canes ad uenandum. aut accipitres. aut huiusmodi res habere non licet. Quod si quis talium personarum in hac uoluntate sepius detectus fuerit. si episcopus est. tribus mensibus a communione priuetur. presbiter duobus mensibus; diaconus uno ab omni officio. et a communione suspendatur;

Quę penitentia sit danda episcopis. presbiteris. diaconis. uenationi studentibus;

Ex eodem concil. c. XVIII.

Si quis episcopus. aut presbiter. aut diaconus. uel quilibet clericus (?) [illegible] professionis sue uocabulum religiosis moribus. et relictis ecclesiasticę seruitutis prophanatores; proprii gradus amissione

Quod clerici qui consulunt sacrilegos magos. aruspices. deponantur;

ex ordine clericorum aruspices . ariolos . aut certe augures . et sortilegos . uel qui profitentur artem magicam . aut aliquos eorum similia exercentes consuluisse fuerit deprehensus ab honore dignitatis sue depulsus monasterii curam excipiat . ibique perpetue deditus . sceleris admissi sacrilegii soluat ; Canones apostolorum . xlii .

Quod clericus aleator aut ebriosus deponatur.

Episcopus . presbiter . aut diaconus . aleę . aut ebrietati deseruiens aut desinat . aut certe deponatur ;

Subdiaconus . aut lector aut cantor si . c. xliii similia faciens . aut desinat . aut communione priuetur similiter et laicus ; Sermo augustini ...

Lucxuriosum et saluti animę contrarium et ... bule ludum uelut seminarium peccatorum non solum his duobus diebus sed etiam omni tempore fuge ;

Ex concilio carthaginensi capitulo . lx .

Quod clerici scurriles et ioculatores deponantur ;

Clericos scurriles et uerbis turpibus ioculatores ab officio detrahendos ; Ex eodem concilio .

Clericus qui adulationibus et proditionibus uacare deprehenditur degradetur ab officio ;

Incipit de monachis quod subiecti debeant esse episcopo . Ex concilio calcedonensi . c . iii .

Qui uere et pure solitariam eligunt Quietam digni sunt conuenienti honore . Quia tamen sunt quidam monachi habitantes in differentes ciuitates nec non et in monasteria se ipsos presumptione propria commendantes . placuit neminem autem edificare aut construere monasteria aut oratorii domum sine ...

ipsius ciuitatis epi. Eos uero quoque qui per singulas ciuitates seu possessiones monasteria sunt. sub iectos debere esse epo. quieti operam dare. atque obseruare ieiunia. orationes in locis in quibus semel deo se deuouerint permanentes. Et neque communicare ecclesiasticis neque secularibus aliquibus attractare actiones. relinquentes propria monasteria. nisi forte iubentur propter urgentes necessitates ab ipsius ciuitatis epo. et neminem seruorum suscipi in monasterium ut sit eorum eis monachus. non cum domini proprii conscientia. Preter eumtem uero hoc decretum extraneum communionem esse ne nomen domini blasphemetur. Conuenit uero ciuitatis epo curam sollicitudinem que necessariam monasteriis exibere;

Ieron. in epla ad paulinum prbm.

Quod epi prbri locum tenent aplorum monachi uero locum uenerantium;

Si cupis esse quod diceris monachus. i. solus. quid facis in urbibus. que utique non solorum sunt habitacula sed multorum. Habet unumquodque propositum principes suos. Et ut ad nostra ueniam epi prbri habeant ad exemplum aplos. et aplicos. quorum honorem possidentes habere nitantur et meritum. Nos autem habeamus propositi nostri principes paulos. et antonios. iulianos. hylarios. macharios. habeto simplicitatem columbe ne cuiquam machineris dolos. et serpentis astutiam. ne aliorum supplanteris insidiis. Non multum distat in uitio uel decipere posse

ul' decipi. Xpianum quē senseris t' aut sep
aut exhib demimmis loquentē. Excepta ele-
mosina. que indifferenter omnib' patet: instruct
poci' habeto q monachum. pt uictū et uest
titum. immanifestas necessitates nichil cui
quam tribuas. ne filiorum panes canes comedant.

Isidorus in epistola ad Karpanum et desiderium episcopos. unde supra

Monachus non doctoris h̄t. sed
plangentis officium. Qui se et mundum
lugeat. et dni pauidus prestoletur aduentum.
Qui sciens imbecillitatē suam. et uas fragile
quod portat: timeat offendere ne impingat
et corruat atque frangatur. Sunt et mulierum
maximeque adolescentularum uitet aspectum
ut interim castigator sui sit. ut et quē tuta sunt
pertimescat. Cur inquit pergis in heremum? ut
te non uideam. non audiam. ut tuo furore
non mouear. ut tua bella non patiar. Ne me
capiat oculus meretricis. ne forma pulcerrima
ad illicitos ducat amplexus. Respondebit.
hoc non est. pugnare sed fuge. Sta in acie. aduer
sariis armatus obsiste. ut post q uiceris: coro
neris. Fateor imbecillitatē meam. Nolo
spe pugnare uictorie ne perdam aliquando
uictoriam. Item in epistola ad rusticum monachum.

Michi oppidum carcer. et solitudo paradisus
est. Quid desideramus urbium frequentiam.

quidem hac singularitate censentur. Moyses ut preesset populo iudeorum .xl. annis eruditur in heremo. pastor ovium hominum factus est pastor. apostoli deprecatione lacus genesareth ad piscationem hominum transierunt. Tunc habebant patrem rete. naviculam. secuti dominum protinus omnia reliquerunt. portantes cotidie crucem suam. et nec virgam quidem in manu habentes; Item in eadem epistola.

Facito aliquid operis. ut semper te diabolus inveniat occupatum. Si apostoli habentes potestatem de evangelio vivere tamen laborabant manibus suis ne quem gravarent. et aliis tribuebant refrigeria. quorum pro spiritualibus debebant metere carnalia. cur tu in usus tuos successura non preparas? In desideriis est omnis ociosus. Egyptiorum monasteria hunc morem tenent. ut nullum absque operis labore suscipiant. Non tam propter victus necessaria. quam propter anime salutem ne vagetur perniciosis cogitationibus suis. et instar fornicantis iherusalem omni transeunti divaricet pedes suos; Augustinus in epistola ad eudoxium.

Quod monachi debeant vivere de labore manuum;

Vos autem fratres exhortamur in domino ut propositum vestrum custodiatis. et usque ad finem perseveretis. ac si qua opera vestra mater ecclesia desideravit. nec elatione avida suscipiatis.

nec blandiente desidia respuatis. sed mites corde obtemperetis domino mansuetudine portantes eum qui uos regit. quia diriget mites in iudicio, docebit mansuetos uias suas. nec tamen ocium uestrum necessitatibus preponatis ecclesie cui parturienti si nulli boni ministrare uellent quomodo nasceremini non inueniretis; Aug. in epla ad aurelium.

Quod monachi debeant ad dignitatem eligi probati.

Ex his qui in monasterio permanent. non tamen nisi probatiores atque meliores in clerum assumere solemus. nisi forte sicut uulgares dicunt. malus choraula bonus simphoniacus est. ita idem ipsi uulgares de nobis iocabuntur dicentes. malus monachus bonus clericus est. Nimis dolendum est si ad tam ruinosam superbiam monachos subrigimus. et tam graui contumelia clericos dignos putamus. in quorum numero sumus, cum uix aliquando bonus monachus bonum clericum faciat. si assit ei sufficiens continentia. et tamen desit instructio necessaria aut persone regularis integritas; decretum gregorii pp.

Quomodo debeat fieri abbatis electio.

Defuncto uero abbate cuiuscumque congregationis non extraneus nisi de eadem congregatione quem sibi propria uoluntate concors fratrum societas elegerit. et qui electus fuerit sine dolo uel uenalitate aliqua ordinetur. Quod si aptam inter se personam inuenire nequiuerint sollerter sibi de aliis monasteriis similiter eligant ordinandum

Neq; constituto abbate . que ex quacumq; psona q'libet occasione pponatur. n forte existentib; qd absit criminib; q sacri canones punire existentib; qd absit criminib; que sacri canones punire monstrant. Pariter aut custodiendum e. ut minime abbate ad ordinanda alia monasteria . aut ad ordines sacros ul' clericatus officium tolli ex eis monachi nō debeant;

Leo rustico narbonensi epō c. xv.

Propositū monachi pprio arbitrio aut uoluntate susceptum deserere non pot absq; peccato. Quod enim quis uouit do. debet & reddere. Vn̄ qui relicta singularitatis pfessione ad militiā. & ad nuptias deuolutus e. publice penitentie satisfactione purgandus e. Quia & si innocens militia & honestum pot ee coniugium: electione melioris deseruisse de se cuius se transgressio e;

Quod monacus uotū ul' ppositū suū nō debet frangere.

Alexand' ii. hudoni tullensi . & theoderico uirdunensi epō.

Beati benedicti canonica . q & pceptū patris & p decessoris … nri sci gregorii pape constitutio int dic monac an unius anni pbatione effici;

Quod nō debet effici monac nisi pri pbetur p annum ad minus;

Ex concilio toletano cap. v.

Si aliqs incognit[us] monasteriū ingdi uoluerit an trienniū monachi habitē ei nō psletur. & si int tres annos aut seruus aut libertus. ul' colon qratur a domino suo. reddat ei cū omnib; que attulit. fide tñ accepta

de inpunitate. Si aut̄ infra triennium nō fu-
erit requisit̄. postea queri nō potest. nisi fu-
erit tam longe quod inueniri nō possit. sꝫ tm̄ ea
que in monasterium ad duxit eclis̄ serui recipi-
at. Ex gestis maguntiēsi ciuitatis sub karolo imperatore.

Si q̄s ante annos legitimos tonsurat̄ ē. sine
consensu parentū suorum. nisi ipsi parentes
infra annum nō se reclamauerint ad principem
aut ad p̄prium epm̄. aut ad missum dn̄i. in
ipso clericatu permaneant. Si uero post legitimos
annos prim̄ cleric̄ factus ē. infra annum ad
sup̄ memoratas psonas minime se reclama-
uit. in clericatu maneat. sic his decrēt supi⁹ dic-
tum ē. Si uero psone p̄fatę infra annum recla-
mationē fecerint. ipsi siue parentes eorum.
hoc plegem exsoluāt qd̄ contra eos commi-
serint. Ille uero q̄ ante legitimos annos
tonsurat̄ ē. utrum in eodem tonsura perma-
nere debeat nec ne. in potestate parentum
sit. Si uero is q̄ tonsurat̄ ē alic̄ serui fuit. dom-
ino plegem em̄detur. de eo qd̄ de ei⁹ seruo con-
tra eum ... tū ē. Ille uero q̄ tonsuratus
ē. utrum in eadē tonsura permaneat in po-
testate sit dn̄i sui. Si uero hi q̄ sibi vel sunt an-
legitimos annos aut post sicut sic supi⁹ dic-
tatū ē. tonsurati sīt. nec ad gradus ecclesiasticos p̄

Quid sit faciendū de his q̄ ante legitimos annos sine consensu parentū tonsurati sunt;

venit: inde de gradibus perseverare coguntur. Si vero servus qui superius fiat clerico taxato modo tonsuratus est, et ad gradus ecclesiasticos pervenerit: domino suo per legem emendetur, vel reddatur in suo gradu permanere. At hoc et de velandis puellis observandum est.

Toletano concilio. de minoribus etatibus.

Pueri usque ad decimum annum filii vel filia tonsurari vel velari non possunt inconsultis parentibus; postea vero possunt vel volentibus.

Si in qualibet minori etate vel religionis tonsuram vel religionis debitam vestem in utroque sexu filiis aut unus aut ambo parentes dederit, aut certe volentibus vel nescientibus suscepta, non mox visam in filiis abdicaverint, sed vel coram ecclesia palamque inconvenienter eosdem filios talia habere permiserint, ad secularem reverti habitum ipsis filiis quandoque penitus non licebit, sed convicti quod tonsuram aut religiosam vestem aliquando habuerint, mox ad religionis cultum habitumque revocentur, et sub severitate districtione huiusmodi observantie inservire cogantur. Parentibus sane filiorum suorum religioni contradicere non amplius quam usque ad decimum etatis annum licentia poterit esse. Postea vero an cum voluntate parentum, an sue devotionis sit solitarium votum, erit filiis licitum religionis assumere cultum. Quisquis autem vel ex abolitione obligatione tonsure vel secularis usus assumptione deceptus fuerit, attigisse transgressionem

excommunicationis censuram accipiat. et religionis semper inhereat; Ex conc. Tiburiensi c. ...

[...]dibus [...]li vulgare — amplificatio sententie.

Virgines que ante .xii. annos inscientibus mundialibus aliis sacrum velamen capiti suo imposuerint. illi mundi hic vi annum et diem hoc tacendo consenserint in sancto proposito permaneant. Si inpedierit eo anno et die, pro illis se clamaverint, petitioni eorum assensus prebeatur. nisi forte dei timore tacti, et illorum licentia in religionis habitu perseverarent aptas;

Ex conc. Cartag. c. xv. [...] de consecratione sancti monialium.

Sancta monialis virgo cum ad consecrationem suo episcopo offertur in talibus vestibus applicetur qualibus semper usura est professioni et sanctimonie;

Ex decretis Gelasii pape cap. xii.

Quo tempore debeat fieri virginum consecratio;

Devotis quoque virginibus [...] sapientis; non nisi aut in epiphania, aut in albis paschalibus aut in apostolorum natalitiis sacrum minime velamen imponatur. et non ante .xxv. annos. nisi forte sicut de baptismate dictum est. gravi languore correptis ne sine hoc munere exeant de seculo, imploran[...]tibus non negetur;

Ex decretis [...] pape

Qua etate sunt consecrande virgines.

Ut virgines non velentur ante .xxv. annos. nisi forte necessitate periclitantis virginalis pudicitie et non sunt consecrande alio tempore nisi in epiphania et in albis paschalibus et apostolorum natalitiis nisi causa mortis urgente. Ex conc. Meldensi c. ...

Ut omnino quicumque velent virgines sine necessitate sit.

Item placuit ut quicumque episcoporum necessitate ...

piclitantis pudicitię uirginal. cū uł petitor potens. uł raptor aliq̄s formidatur. uł etiā aliqñ mortis pic̄loso scrupulo conpunc ta fuerit. ne ñ uelata moriatur. aut exi gentib; parentib; aut his ad quos eius cura ptinent uelauit uirginē. seu uelauit int̄ xxv. annos etatis. nō ei obsit concilium: qđ de isto nuo annoꝝ constitutū ē.

Ex decretis eutician pp̄ c. xiii.

Si nupserit uirgo nō peccauit nō illā uirgo q̄ se semel dī cultui dedicauit. hanū enim siq̄ nupserit. habebit. dāp natione. qđ pmā fide irritā fec̄. Si aut̄ hoc de uiduis dictū obiecerint. quanto ma g̃ de uirginib; p̄ualebit. cū & his nō liceat q̃b; aliqñ licuerit. Virgines enī q̃ p̃ cōfessionē nupserit. nō tam adulte sunt q̃ inces te;

Quos uirgo cōsecta semp maneat in nupta;

Ex decretis eutician pp̄ c. xiii.

Nichilominꝰ & in q̃b;dā locis inditū inuenimꝰ usū stultitię plenū. & eccli astice auctoritati cōtrariū. eo q̃ uidelicet nō nulle abbatissę aliquę ex scīmonialib; uidu is et pullis uirginib; cōtr̄ fas uelū imponē p̄sumant. & ideo nō nulle inulte uelate putant se sibi sius carnalib; desideriis posse inseruire. & suas uoluntates explere. Qua ppt̄ statuimꝰ. ut si abbatissa aut q̄ libet scī monalis p̃ hanc diffinitionē. in tantam

Quos abbatissa nec uirginem nec ui duā debeat uelare.

audaciam prorupit. ut aut uiduam aut pu-
ellam uirginem uelare presumpserit. iudicio
canonico usque ad satisfactionem subdatur;

Bonefacii martyris Ætibaldo regi anglorum.

Quantum peccatum sit concumbere cum sancti monali;

Apud grecos et romanos quasi
blasphemiam deo irrogasset; qui in hoc reus
sit. ut presbiter de hoc peccato ante ordinationem
interrogatus si reus inuentus fuerit. ut cum uela-
ta et consecrata sanctimoniali nonna concubuisset;
ab omni gradu sacerdotii prohiberetur. Ergo
filii karissime sollicite considerandum est. quanti
ponderis hoc peccatum uidetur esse. ante oculos eterni
iudicis. quod facientem inter idolatras seruos consti-
tuit. et a diuino ministerio altaris abicit. licet
ante peracta penitentia reconciliatus sit deo; Ex conc...

Quod nos puelle ab episcopis tantum sint uelande;

Statutum est. uiduas non debere uelari. ...
Similiter in hoc statutum est. ut siquispiam presbiterorum
deinceps huius constitutionis normę contra-
ire et transgressor extiterit. scilicet ut aliquam
uiduas uelare presumat. quia hoc et episcopis non
licet. gradus sui periculum incurrat. Simi-
liter et de puellis uirginibus a presbiteris non uelan-
dis statutum est. ut siquis hoc facere temptauerit;
tamquam transgressor canonum dampnetur;

Ex concilio maguntiensi c. iii.

Quod uidue non sint uelande ab episcopis et si uelum sumpserint sponte nec tamen uitam non consecratam teneant caste;

Viduas autem uelare pontificum nullus
attemptet. sicut statutum est. in decretis gelasii
capitulo. xiii. quod nec auctoritas diuina nec

canonum forma prescribit. Quod si sua fuerit voluntate contaminatam, professa, ut in decretis Gelasii cap. XXI. legitur, ei intentio professionis reddat rationem deo. quia sic secundum apostolum si se continere non poterat, nullatenus nubere vetabatur; sic secum habita deliberatione, promissam fidem pudicitie deo debere custodire. Nos autem auctoritate patrum suffulti, in hoc sancto conventu sancimus, et liberter iudicamus. si sponte velamen quamvis non consecratum sibi imposuerit, et in ecclesia inter velatas oblationem deo obtulerit; velit nolit sanctimonie habitum ulterius habere debere. licet sacramento confirmare velit eo tenore et ratione velamen sibi imposuisse ut iterum possit deponere; Ex concilio aurelianensi cap. III.

Vidue que spontanea voluntate ab altari sacre conversationis velamen, sumpserint, deciderit secundum sacerdos dei in eodem proposito, eas permanere. Non enim fas esse decrevimus. ut postquam se semel deo sub velo consecraverint. inter velatas quoque oblationes fecerint: iterum eis concedi spiritui sancto mentiri; Ex epistola Karolo archiepiscopo et suffraganeis

Vidua quidem que capiti posuerit sacrum velamen. sive inter ceteras velatas feminas in ecclesia oravit et oblationem cum illis obtulerit. si professa est. in eodem habitu permanere. spondens numquam religionis velamen deponere a religiosis

obseruantiam discedere non presumant; Aug. de bono uiduitatis.

Viduae quae se non continent nubant ante quam professae continentiam deo uoueant, quod nisi reddant iure dampnantur; Ex concilio arausico cap. VI.

Quod uiduae debent facere professionem.

Viduitatis seruandae professionem coram episcopo in secretario habitam imposita ab episcopo ueste uiduali non esse uiolandam. Ipsam talis professionis desertricem merito esse dampnandam decernimus; Ex concilio toletano cap. V.

Quomodo uiduae feminae debeant facere professionem.

Omnes feminae uenientes ad sacram religionem, in pallio capita contegant. et scriptam roboratamque professionem faciant, per quam ulterius non sinantur relabi ad praeuaricationis audaciam. Quae uero ex his omnibus fuerint reperte. animum aut uestem in transgressione dedisse, excommunicationis sententiam ferant. et rursus mutato habitu in monasteriis donec diem ultimum claudant, sub aerumpnis arduae penitentiae permaneant relegate; Ex decretis gelasii papae. ad sicilienses episcopos cap. XXI.

Neque uiduas ad nuptias transire patimur. quae religioso proposito diuturna obseruatione permanserunt. Similiter uirgines nubere prohibemus. quas annis plurimis in monasteriis aetatem egisse contigerit. Ex epistola gregorii papae ad bonefatium militem.

Quod uiduae a proposito continentiae discedentes excommunicandae sunt donec ad propositum redeant;

C.

Viduas a proposito discedentes uiduitatis

sup qb nos consule uoluit dilectio tua fr
kme. credo te nosse a sco paulo aplo in mul
tis sctis ptib n conscitant oli ee dapnatas.
Quas & nos aplica auctoritate dampna
das. & a communione fidelium atq; a liminib
b eccle arcendas fore censem. usq; q obe
diant suis epis: ad bonum q ceperunt i
uite aut uoluntarie reuocantur. De uir
ginib; aut no uelatis si deuiauint a sce
memorie pdecessore nro papa innocentio
talit decretu huius. Hae uero q nec dum sa
cro uelamine tecte. tm i pposito uirginali
semp se simulauer pmane. licet uelate
no fuint. si nupserint: aliq.to tpr his age
da penitentia: q sponsio earu a dno tene
batur. Si enim int homines solet bone fi
dei 9tctus nulla rone dissolui qnto mag
ista pollicitacio q cum do pepig solui si
ne uindicta no potit: & ceta. Nam si uir
gines ndu uelate talit penitentia pub
lica puniuntur. i acetu fidelium usq;
ad satis factionem uenia: excluduntur:
quanto poci uidue q pfectioris etatis &
maturioris sapientie atq; 9siliii existunt.
uiroz q; consortio multotiens tse sunt.
i habitum religionis assumpser. i deum

Ex decretis innocentii pape

Que ex po spali nubt si postea publice nupserint. ut se clanculo corrupint. non eas admittendas ee ad penitentia. n his cui se iunxerat de mundo recessit. Si enim de hominib; custodit ut q̄cq; uiuente uiro altri nupserit. adultera habeatur. nec ei agende penitentie licentia concedatur: n unus ex his fuerit defunctus. quanto magis de illa tenendu e. que ante immortali sponso se iunxerat. & postea ad humanas nuptias tsmigrauit.

apostata. tr. atq; ad fore(m) uomitu(m) sunt red(ituri)
se. ano(bis) (et) ab o(mn)ib(us) fidelib(us) alu(m)nis (a)eccl(esi)ę.
ia cetu fideliu(m) usq; ad satis factione(m) sunt
eliminandę. (et) carcerib(us) tradendę. q(ua)l(ite)r iuxta
beatum ap(osto)l(u)m paulum trad(er)e h(uius)modi ho
mine(m) satanę ut sp(iritu)s saluus sit in die d(omi)ni.
De talib(us) e(nim) (et) d(omi)n(u)s p(er) moysen loq(ui)t(ur). Aufere(tis)
malu(m) de medio u(est)ri. de q(ui)b(us) (et) p(er) p(ro)ph(et)am (d)i(citur)
letabitur iustus cu(m) uiderit uindictam in a(ni)
mas suas. l(ege) e(t) s(upr)a p. De talib(us) n(a)m q(ue) (et) eor(um) si
milib(us) atq; eisde(m) (con)sentientib(us) d(icitu)r. q(ui)a non
solum q(ui) faciunt. s(ed) (et) q(ui) (con)sentiunt facien
tib(us). rei sunt;

Ex ep(isto)la nicholai p(a)p(e) cap(itulum) .v.

Si mulier post obitum uiri sui sci(licet) monial(em) uelum sup(er)
ferit. ad id (quo)d co(n)tur (quod) spoponderit licet
figmentum fuerit

NICHOLAUS seruus seruor(um) d(e)i reuerentis
simo (et) s(an)c(t)issimo (con)fr(at)ri n(ost)ro ad aluino s(an)c(t)ę
iuuicensis ęccl(esi)ę arch(i)ep(iscop)o. Quod intu(li)s(ti)
de femina q(uę) p(ost) obitu(m) mariti sui uelam(en)
sacru(m) sup(er) cap(ut) suum imposuit. (et) fingens
sub eode(m) uelamine s(an)c(t)i monialé e(ss)e. postea
uero ad nuptias rediit. bonum (est) in uideri
quia p(er) ipocrisim. ecclastica(m) regula(m) contur
bare uoluit. (et) in do legitime iu uoto suo p(er)
mansit. ut penitentiam agat de illusione
nefanda. (et) reuertatur ad id q(uo)d spopondit.
(et) in facto inimistio inchoauit. Nam si
(con)senserim(us) q(uo)d om(n)ia sacr(amen)ta ęcclastica

quisq; p ut uult fingat .· ł nouitē faciat .· omnis
ordo ecclasticē turbabitur .· nec catholice fidei
uira ɔsistunt . nec canones sacri obseruā
tur. Quia enī sunt symoni mago baptis
mum sacrum ficte suscipe . in x̄pianitate
sep̄ [permansurum se] manserint finxisse cū aplm fraude
eius detecta .· qđ sibi futurū eēt . pnunti
atū sunt. Ait enī . Pecunia tua tecum sit
in pdicione. Cor enim tuum nō ē . rectū
coram dō . Penitentiā itaq; age de hac ne
quitia tua . roga dnm̄ ut te [sibi] remittatur tibi
cogitatio cordis tui . In felle . enim amaritu
dinis . ł obligatione iniquitatis uideo te eē . Ideo
tales si resipiscant .· spūali gladio pcutere
censem̄ . Non enī fas ē . spūi scō mentiri
sicut ananias & saphira mentiti sunt . ł ista
am pierunt ., Ex concilio arelatensi . cap. vii.

Sciendum est . omnib; quod dō sacratar̄
feminar̄ corpa . p uotū ppe sponsio
nis ł uba sacerdotis . dō consecrata templa
eē . scripturar̄ testimoniis copbant̄ . ł ideo
uiolatores earū sacrilegi . ac iuxta aplm filii
pdicionis eē noscuntur ; Apls dicit

Precipe inquit ut uidue inrephensibi
les sint . Vidua eligatur nō minus . lx.
annor̄ in opib; bonū testimoniū hns.

si filios educauit. si adolescentiores uiduas deuita. Cum enim luxuriate fuerint. in xpo nubere uolunt habentes dampnationem. quia primam fidem irritam fecerunt. simul et ociose ... loquentes que non oportet. Volo ergo iuniores nubere. filios procreare. matres familias esse. nullam occasionem dare aduersario maledicti gratia. Iam enim quedam conuerse sunt retro sathanam; Ex concilio maguntiensi. c. xiiii. ...

Quomodo abbatisse debeant uiuere. et sanctimonialium curam gerere;

Abbatissas autem cum sanctimonialibus omnimodis recte iuste uiuere censemus. Que uero professionem secundum regulam sancti benedicti fecerunt. regulariter uiuant. Sin autem canonice uitam pleniter et sub diligenti cura custodiam habeant. et in claustris suis permaneant. nec foras exire ... habeant. Sed et ipse abbatisse in monasteriis sedeant. nec foras uadant sine licentia et consilio episcopi sui; nequaquam abbatissa de monasterio egrediatur Ex concilio ... non per licentiam sui episcopi. Et si quando foras pergit. de sanctimonialibus quas secum ducit. curam habeat maximam ... nulla eis detur occasio peccandi; Ex concilio maguntiensi ...

Abbatissa diligentem habeat curam de congregatione sibi commissa. et prouideat ut in lectione. et in officio. et in modulatione psalmorum ipse sanctimoniales strenue sint. et in omnibus operibus bonis illa eis ducatum prebeat. ut pote

expannab; earum uitę reddituri in conspectu
dñi. Et stipendia sci monialib; pbeat necessa-
ria. ne forte p indulgentiā cibi aut pot. pec-
care compleantur; (pellan[tur]) Ex conc. maguntino. c. xxvi.

Sci moniales ni forte abbatissa sua pro aliqua
necessitate incubente miserit: nequaquam
de monasterio egrediantur; Ex conc. gangensi c. xiii.

Siqua mulier propter continentiā que putatur
l habitū mutat. & pro solito muliebri amic-
tum uirilem sumit anathema sit; Ex eodem capite. xvii.

Siqua mulier propter diuinum cultū ut
estimat crines attondere quos ei deus ad
subiectionis memoriā tribuit. tanquam pceptū
dissoluens obedientię: anathema sit; Ex conc. rotomagensi cap. iii.

Ut epis monasteria monachorum. & sci moni-
alium (diligenter & frequenter intrat & cu gnatis & religiosis psonis) l earum in eorum conuentum resi-
dens. uel earum corpus uitam et conuersatione
diligenter discutiat. & siquid repshensibile in-
uenerit: corrigere satagat. Sci monialium
quoque pudicitiā subtiliter inuestiget. & si aliqua
inuenitur que neglecto pposito castitatis.
clerico. aut laico inpudenter misceatur. acrius
uerbib; coerceatur. & in priuata custodia retru-
datur. ubi quod male comisit digne peni-
teat. Interdicatur quoque ex auctoritate sacrorum cano-
num ut nullus laicus. aut clericus in earum

claustris et secretis habitationib; accessum
hât: neq; pbri: iutim admissam. Expleta mis
sa ad eccłas suas redeant. Omnib; p̄tea publi
ce et p̄uatim denuntiet. quantū piculum sit
q sponsam x̄pi uiciare p̄sumit. Sicuti illeus
tenetur. q sponsam hominis uiolat quto
mag' reus magestatis efficitur. q sponsam
om̄ipotentis dī corrumpit.

Incip. iiii pars. Exemplar constantini imperatoris. de primatu romane eccle. et de iure primatus metropolitanorum atq; epor. et de ordinatione eor. et de sublimitate epali.

iiii. pars.

Ex testam̄to constituti nr̄i concedim
ipsis scīs aplīs dn̄is meis beatissimis p[atribus] [illegible]
t. ip. p eos ibeato siluestro me papę et om
b; ei successoribus pontificib; qui usq; in
fine mundi in sede beati petri ei' sessuri sunt atq;
de p̄senti conf. d[illegible] in palatium impii nr̄i
Lateranense. q omnib; in toto orbe t̄ras p̄fert
atq; pcellit. palaciis de inde diadema uid
corona capitis nr̄i similit; frigiū. nec n̄o
et sup humerale. uid' loru quo impiale cir
cundari assolet collum. uer' et clamidem
purpuream. atq; tunicā coccineā. et omīa
impialia iduīta. seu dignitatē impialiū p
sidentium equitum conferentes et impialia
sceptra. simulq; et cuncta atq; signa banda.
et diūsi ornamta impialia. et omne pcessi
one impial' culminis et gl'am potestatis nr̄e.
Uiris enī reuerentissimis clericis in diuersis or

Sdogmate papali dat' ac simul imperiali.
Qd sim cunctarū mat'. caput ecclesiarū.
Hic Saluatoris celestia regna datoris
Noie censerunt. cū cuncta pacta fuerint.

Eccla Lateran. De se dicit.

dinibus eisdem sacrosancte romane ecclesie seru
entibus illud culmen singulare . potentiam et pre-
cellentiam habere sanctimus . cuius amplissimus noster se-
natus uidetur gloriam adornari . id est patricios atque
consules effici . nec non et ceteris dignitatibus im
perialibus eos promulgamus decorari . Et sicut
imperialis militia . ita et clerum sancte romane
ecclesie ornari decernimus . Item ibi . Ipse beatis
simus papa super coronam clericatus quam gerit . ad
gloriam beati petri omnino ipsa ex auro . non est
passus uti corona . frigium uero candido nito
re splendidum . resurrectionem dominicam de
signans . eius sacratissimo uertici manibus nostris
imposuimus . et tenentes frenum equi ipsius
pro reuerentia beati petri . stratoris officium
illi exhibuimus . statuentes eodem frigio omnes
eius successores singulariter in processionibus uti .
ad imitationem imperii nostri . Unde ut non pon
tificalis apex uilescat . sed magis amplius quam terreni
imperii dignitas et glorie potentia decoretur .
ecce tam palatium nostrum ut prelatum est . quam
romane urbis et omnes italie seu occidenta
lium regionum prouincias . loca et ciuitates
sepe prefato beatissimo pontifici patri nostro
siluestro uniuersali pape contradentes . atque
relinquentes ei . uel successoribus ipsius . po-

Hic surgit ex toto conuulsi supplice uoto.
Ista quos hic edes est xpiste sit inclita sedes.

Constantinus imperator de se dicit.

tificum potestat. & dicioni firma imp[er]ialis censura. p[er] hanc n[ost]ram diuale[m] sacram & p[ra]gmaticum constitutu[m] decreuim[us] disponendum at[que] q[ue] uniuerso[rum]. romane ecclesie concedim[us] p[er]manendum. Vn[de] co[n]gruum p[er]spexim[us]. n[ost]r[u]m imperium & regni potestate[m] orientalib[us] transferri ac transmutari regionib[us] & in bizantie p[ro]uintia in optimo loco n[omin]i n[ost]ro ciuitate[m] edificari & n[ost]r[u]m illic constitui imperium. Quoniam ubi p[ri]ncipat[us] sacerdotu[m]. & x[ri]stiane religionis cap[ut] ab imperatore celesti constitutu[m] e[st]. iustum n[on] e[st]. ut illic imperator terren[us] h[ab]eat potestate[m];

Q.uod romana ecclesia non ab ap[osto]lis. s[ed] a x[rist]o ih[es]u p[ri]matum obtinuit;

Anacletus seruus seruorum d[e]i omnib[us] [*Item decreta*] ep[iscop]is. & reliq[ui]s x[rist]i sac[er]dotib[us] salute[m]. [*anacleti p[a]p[e]*] Sac[ro]sancta romana & ap[osto]lica ecc[lesi]a. n[on] ab ap[osto]lis. s[ed] ab ipso d[omi]no saluatore n[ost]ro p[ri]matu[m] obtinuit. sic[ut] ipse beato pet[ro] ap[osto]lo dix[it]. tu es petrus. & reliq[ua]. Que h[e]c ap[osto]lica sedes cardo & capud omniu[m] ecclesiar[um] a d[omi]no & n[on] ab illo alio e[st] constituta. & sic[ut] cardine ostiu[m] regitur. sic huius s[an]c[t]e sedis auctoritate o[mn]es ecclesie d[omi]no disponente reguntur. Que si que cause difficiliores inter uos orte fuerint. ad huius s[an]c[t]e sedis apicem eas quasi ad cap[ut] referte. ut ap[osto]lico terminentur iudicio; [*In decretis gelasii p[a]p[e] cap[itulum] ii.*]

Gelasius urb[is] rome ep[iscopu]s omnib[us]

orthodoxis. Quam uis uniuerse per orbem
catholice ecclesie unus thalamus christi sit: sancta tamen
romana ecclesia catholica et apostolica nullis
sinodicis constitutis ceteris ecclesiis prelata est: sed
euangelica uoce domini et saluatoris nostri prima
tum optinuit. Tu es inquiens dominus petrus et
super hanc petram e. e. m. Cui data est et
societas beatissimi pauli apostoli uasis electionis.
qui non diuerso sicut heretici garriunt. sed uno tempore
eodemque die gloriosa morte cum petro in ur-
be roma sub cesare nerone agonizans coro
natus est. et pariter supradictam romanam ecclesiam
christo domino consecrauerunt eandemque omnibus urbi
bus in uniuerso mundo sui presentia atque
triumpho pretulerunt. Est ergo prima petri
apostoli sedes romana ecclesia non habens maculam
nec rugam. nec aliquid huiusmodi; In decretis ana

Prima ergo sedes est celesti beneficio cleti c. iii.
romana ecclesia. quam ut memora
tum est. beatissimi petrus et paulus suo mar
tirio consecrarunt. In decretis siluestri cap. vi.

Siluester papa in generali residens sino
do: dixit. Nemo iudicabit primam sedem.
i. regali iusticia
iusticiam temperare desiderantem. Neque enim ab
augusto neque ab omni clero. neque a regibus neque
a populo iudex iudicabitur; In decretis nicholai c. i.

Quod romanus pontifex a nemine iudicabitur. non adeo;

Nicholaus seruus seruorum dei.
piissimo et dilectissimo filio michaeli
ac domino dilecto semper. Nunc autem diui-
na inspiratione non nos pepigit (prebuit). nec nob(is)
inpossibile erit ostendere uobis. si tamen audire ue-
litis. non posse quemquam iudicari ab his qui inferioris
dignitatis. uel ordinis sunt: iudiciariis sub-
mitti diffinitionibus. Siquidem tempore diocle-
ciani et maximiani augustorum: marcel-
linus episcopus urbis rome qui postea insignis mar-
tir effectus est. adeo compulsus est a paganis. ut
templum eorum ingressus. grana thuris super
prunas imponeret. Cuius rei gratia collecto
numero so[illegible]rum concilio episcoporum inquisitione
facta: [illegible] hoc idem pontifex se egisse con-
fessus est. nullus tamen eorum proferre sententiam
ausus est. dum ei sepissime omnes perhiberent.
tuo ore iudica causam tuam. non nostro iudicio.
Et item. Noli audiri in nostro iudicio. sed col-
lige in sinu tuo causam tuam. et rursus. quoniam
ex te inquiunt iustificaberis. aut ex ore tuo
condempnaberis. Et tamen dicunt. Prima sedes non
iudicabitur a quoquam. Item in eadem. Sed et etiam
quidem tempore quo dicitur constitutum papam tem-
ptasset quedam maliuoli rumoris obiect-
et in consilio cum ualentiniano augustus

inter erat. dictum fuisset; nolite ad usus
pontifice sententiam dare: surrexit idem
princeps imperator cum in arbitrio prefata pon-
tificis: tribuit iudicare iudicium suum.
Et nullius pontificum minoris vel inferioris
urbium sub actus iudiciis inveniuntur: Item
in eadem. Intantum autem hanc presumptionem
sancti patres apud calcedoniam detestati sunt: ut
dioscorum alexandrinum antistitem. inter cetera ideo
potissimum sine ulla restitutione dampnavit:
quia ponens in celum os suum: lingua eius
transeunte super terram: excommunicati-
one ipsum papam leonem dictavit ita ut
in sententiam contra ipsum prolatam: hi videan-
tur memoriae perpetue dicentes. Quia in sedis
excellentis potestatem iniquitatem valde transce-
dit. presumpsit enim excommunicationem
dictare ad versus sanctissimum ac beatissimum ar-
chiepiscopum magne rome leonem. Num quid
in quisitionem fuisse factam utrum iuste dios-
corus aut iniuste ipsam excommunicationem
dictasset? Non plane. sed absque omni contumelia
hoc in eo tumultuati sunt. quia cum esset
inferior portionem quibus liber conatus est laces-
sere in iuriis. teste anatholio constantino
politano presule: quod dicitur. Propter fidem non enim

dampnat dioscorus. s; quia excommunicatio-
ne fecit dn̄o archiep̄o leoni; In gesta synodo sim

Aliorū forte hominum causas ds̄ uoluit
p homines t̄minare. sedis isti' p̄sulem
suo sine questione reseruauit arbitrio. Vo-
luit beati petri apl̄i successores celo tm̄ debe-
re innocentiā. ı subtilissime discussionis
indagini inuiolatā exhibere conscientiam;

Qđ romana ecclia de omni ecclia iudicare hat.

Gelasius ep̄s. ep̄s omib'. In decretis gelasii pp

Cuncta p mundū nouit ecclia cap. I.
quod sacrosca romana ecclia: de om̄i ecclia fas
habeat iudicandi. neq; cuiquā de ei' liceat iu-
dicare iudicio. Siquidē ad illam de qualib'
mundi parte appellandū ē. ab illa autē
nemo ē. appellare p̄missus; In decretis nicholai

Nicholaus papa. omib' ep̄is. Nemini ē
sedis apl̄ice iudicia iudicare aut illi'
sententiā retractare p̄missum. uidelicet ꝓpt
romane ecclie p̄matū. q' munere beato pet
apl̄o diuinit' collatū; Nicholaus michaeli imp

Patet pfecto sedis apl̄ice cui' auctoritate
maius nō ē. iudiciū a nemine fore retractā-
dum. neq; cuiquam de ei' liceat iudicare
iudicio. iuxta q bone faci' papa. rufo. ı ce-
tis ep̄is p tessaliam constitutis scribens. nemo
ait unq̄ apl̄ico culmini de cuius iudicio nō licet

retractari: man̄ obuias audacter intulit.
nemo in hoc rebellis extitit n̄ q̄d e se uoluit
iudicare. Et beat̄ papa gelasius. nec de ei
.i. romane ecclie canones numquā pcep-
unt iudicari iudicio. nec sententiā cons
tituer̄ oportere dissolui. cuius potius sequn
da. decreta mandarunt; In decretis iulii cap̄ ii.
Iulius. aplice sedis epc̄. epis omnib' ut
sac̄ scā romana ecclia potestatē singulari
priuilegio sibi concessam. apire & claudere
ianuas celestis regni quib; uoluerit; Leo epc̄ urbis romę. anastasio epō tessalonicensi cap̄ vii.
De conciliis autē episcopalib; n̄ aliud
indicem̄ q̄ sci patres salubrit̄ ordinaue
rūt ut scił bini conuent' p̄ annos singłos h-
abeantur in q̄b; de omnib; querel' quę int̄ diu
sos ecclię ordines nasci assolent: iudicetur.
ac si forte inter ipsos q̄ p̄sunt de maiorib;
peccatis quod absit causa nascitur. q̄ prouin
ciali nequiat examine diffiniri: fr̄nitatē
tuam de toci' negocii qualitate metropolita
nus curabit instruere. ut si coram positis
patrib' nec tuo fuerit ressopita iudicio: ad
nr̄am cognitionē quicquid illud ē. trans
feratur; Cap̄ sardicen. viii.
Sinodorum uero congregandarum auc-
toritas aplicę sedis p̄uita commissa ē. potes

Quod bini conuen-
tus epales singlis an-
nis fieri debeant;

Quod auctoritas
congregande sinodis
aplice sedi commissa sit
p̄uata potestate;

tate. nec ullam sy-nodum gnālem ratam
eē legim᷑. que ei nō fuit auctoritate cōgregata
ul' fulta. hec auctoritas testatur canonica.
hꝫ hystoria ecclastica roborat. hꝫ sci patres cō
firmant;

Ex conc' anthioceno capit' x.

Quod tpr̄ sint fiende sy-nodi;

PRopt̄ utilitates ecclasticas. et absolutiones earum rerū
que dubitatione contensiaq; recipiunt. op-
time placuit. ut p singulas quasq; puinci-
as bis in anno epōrum cōcilia celebrantur. Se-
mel quidem p̄ tertiā septimanā festi pasce.
ita. ut in .IIII. septimana que sequitur id est in
medio pentecoste conueniat sy-nod'. metro-
politano cōprouinciales epōs ammonente.
Secūda uero sy-nod'. fiat idus octobris. i. x.
die mensis octobris. que p herechon greci no-
minant. In ipsis autē conciliis adsint p̄bri.
et diacones. et omnes qui se lesos estimant. et sy-
nodi expectant. examen; Ex conc' anthioceno cap. ...

Quod sit integrum et pfectū cōcilium cum int'
ē metpolitanus

Integrum autē concilium dicitur illud:
cui metropolitanus eps̄ int' fuerit; Ex conc' ... capit. ...

Ut omnes epi ad ordinationem confirmationem siue ad sy-nodum in-
uitati conueniant;

SI metropolitanus eps̄ ad cōprouinciales
epōs epl̄as direxerit. in quib; eos aut
ordinationem alicuius fr̄is. aut ad sy-nodū
inuitet. p̄positis omnib' excepta grauī infirmi-
tate corporis. aut pceptione regia. ad consti-
tutam diem adesse nō differant. Quod si

defuerit. sic prisca canonū p̄cepit auctoritas. usq; ad proximā synodū. caritate fratrum & ecclesie communione priuentur. Ex concil. arau nensi. cap. xv.

De epis qui synodo adesse neglexerint.

Si quis autē epōrum excepta ineuitabili causa uel necessitate. de peragendo se concilio absentauerit. per unius anni spaciū erit communione plectendus. Ex decretis felicis pp. c. xv.

Ut epi si inuitati uenire non possint per se legatos mittant.

Quod si egrotans fuit epc. aut aliquis eū grauis necessitas detinuit. pro se legatū ad synodū mittat. suscepturus salua fidei ueritate quicquid synodus statuerit. Ex concil. cabilonensi c. vi.

Item placuit ut conseruato metropolitani epi primatu. ceteri epōrum secundum suę ordinationis tempus. alius alii sedem non deferat locum. Ex concil. auernensi. c. i.

Ut epi ad synodū conuenientes que ad emendationē uitę pertinent primū tractent.

In primis placuit. ut quotiens secundum statuta patrum sancta synodus congregatur. nullus epōrum. alicuius prius causā, ingerere audeat. sed ea que ad emendationē uitę. ad seueritatē regulę. ad animę remedia pertinent. firmantur. Ex epl̄a bonefatii pp. ad epōs

De rebus dubiis in conciliis epōrum ingentibus

Sunt epōs. eiusdē concilii dubiū emiserit. de gallię ecclesiasticis iure. ut de aliis negotiis. primū metropolitanus eorum cū aliis quibuscūque in concilio considerans rē iudicet & si non adquiescat utraq; pars iudicantibus. tunc primas regionis inter ipsos audiat. & que ecclesiasticis canonibus & legibus iuris consentaneū sit. ibi diffiniat. & nulla pars ualeat calculo eius contradicere. Anaclet. in sc̄do decretali.

Quare ante xp̄i aduentum & post diuise sint prouincie

Prouinciae autē multo ante xp̄i aduentū tempore diuise sunt maxima ex parte. & postea ab apostolis. & beato clemente predecessore n̄ro. ipsa diuisio ē renouata. & in capite prouintiarum ubi dudū primates legis erant seculi. ac prima iudiciaria potestas. ad quos qui per reliquas commorabantur. qui eis

necesse erat qui ad aulā imperatoru ul' regū confugere n̄ potant ul' quib; pmissū non erat confugiebant. p oppssionib; 7 iniuriis. ipsis q q. in ciuitatib; ul' locis ñris. patriarchas. ul' pmates q unā formā tenent. licet diu'sa sint nomina. leges diuine 7 ecclesiastice. poni 7 ee iusserunt. ad q's. epi si necesse fuerit confugerent. eosq; appellarent. 7 ipsi nomine pmatu fruerentur. 7 n̄ alii. Reliq' u' metropolitang ciuitates. q minores iudices habebant. licet maiores comitib; essent. habere tn̄ metropolitanos suos. q' p̄dictis iuste obedirent pmatib;. sic 7 in legib; scli ordinatum erat. q' n̄ pmatū s; aut metropolitanoꝝ. aut archiepoꝝ noie fruerentur. Et licet singl'e metropoles ciuitates. suas puintias hnat. 7 suos metropolitanos hr̄e debeant epos sic prius. metropolitanos habebant iudices sclares. pmates tn̄ u' p̄ xpm ē. 7 nunc 7 nc. hr̄e iusse sunt. ad q's post sedē aplicam summa negotia conueniat. 7 ibidē q'b; necesse fuit. reuelentur. 7 iuste restituerentur. 7 hii q' iniuste opprimunt. iuste restementur atq; fulciantur. epoꝝq; cause. 7 summoꝝ negotioꝝ iudicia. salua aplice sedis auctoritate. iustissime terminentur.

Que sit certa puintia.

Pelagius pp romanꝰ. epis omib;. In dectis pelagii c. v.

Scitote certam puintiā ee que ht x 7 xi ciuitates 7 unū regē. 7 totidē minores ciuitates potestates sub se. 7 unū metropolitanū aliosq; suffraganeos x t xi epos iudices. ad quoꝝ iudiciū oēs cause referantur. u' ab his oib; iuste consona uoce decernantur. n̄ ad maiore auctoritate fuit ab his q' iudicandi s appellatū. Vn̄ n̄ oportet ut degradetur ul' dehonoretur unaquaq; prouincia. s ap̄ semet ipsa hat iudices sacerdotes. 7 epos singlos uidelicet iuxta ordines

suos. et quecumque causa huiusmodi a suis iudicibus iudicentur. et non ab ali
enis. id est a suis iustis iudicibus puniantur: et non ab exteris nisi ut iam prelibatum est a iudicandis fuerit appellatum. **Anicius papa episcopis gallie.**

Qui iure vocentur primates.

Nulli archiepiscopi primates vocentur. nisi illi qui primas tenent civitates. quarum episcopos apostoli et successores apostolorum regulariter patriarchas et primates esse constituerunt. nisi aliqua gens deinceps ad fidem convertatur. cui necesse sit propter multitudinem episcoporum primatem constitui. Reliqui vero qui alias metropolitanas sedes adepti sunt. non primates. sed metropolitani nominentur. Si autem aliquis metropolitanorum inflatus fuerit. et sine omnium comprovincialium presentia. vel concilio episcoporum. aut eorum. aut alias causas. nisi eas que ad propriam suam pertinent parrochiam agere aut eos gravare voluerit. ab omnibus districte corrigatur. ne talia deinceps presumere audeat. Si vero incorrigibilis eisque inobediens apparuerit. ad hanc apostolicam sedem cui omnia episcoporum iudicia terminare precepta sunt. eius contumacia referatur. ut vindicta de eo fiat. et ceteri timorem habeant. Si autem propter nimiam longinquitatem. aut temporis incommoditatem. vel itineris asperitatem. grave ad hanc sedem eius causam deferre fuerit. tunc ad eius primatem causa deferatur. et penes ipsum huius sancte sedis auctoritate iudicetur. **Calixtus papa xv a petro benedicto fratri et episcopis. c. x. vi.**

Ut nullus primas in diocesianam ecclesiam absque eius assensu aliquid agere presumat.

Nullus primas vel metropolitanus diocesianam ecclesiam vel parrochiam. aut aliquem de eius parrochia presumat excommunicare: vel iudicare. aliquid vel agere absque eius consilio. vel iudicio. sed hoc observent quod apostolis ac patribus et predecessoribus nostris statutum et a nobis confirmatum. Idem. Si quis metropolitanus episcopus nisi quod ad suam solummodo propriam pertinet parrochiam. sine consilio et voluntate omnium comprovincialium episcoporum extra aliquid agere temptaverit. gradus sui periculo subiacebit. et quod egit

irritum habeatur et uacuum. Item. Nullus primas. nullus metropolitanus nullusque reliquorum. alterius adeat ciuitatem. aut ad possessionem accedat. que ad eum non pertinet. et alterius episcopi parrochiam super eius dispositionem. nisi uocatus ab eo cuius iuris esse dinoscitur. non quemquam ibi disponat. uel ordinet. aut iudicet. si sui gradus honore potiri uoluerit. Sin aliter presumpserit. dampnabitur. et non solum ille sed et cooperantes et consentientes ei. quia sic ordinatio. ita et iudicatio. et aliarum rerum dispositio prohibetur.

De iure primatum.

Nicholaus rodulfo bituricensi archiepiscopo.

Conquestus est apostolatui nostro frater noster siggebodus archiepiscopus narbonensis. quod clericos suos eo inuito ad iudicium tuum uenire compellas. et de rebus ad ecclesiam suam pertinentibus eo inconsulto. quasi iure patriarchatus tui disponas. cum nec antiquitas tibi patres sanxere reuerentiam habeat. et auctoritas sacrorum canonum penitus indicat. nisi forte pro causis quas ipse se terminare non possit. ad te quasi ad patriarcham suum prouocauit. uel si episcopus suus discesserit. res ecclesie sue iudicio tuo dispensare uoluit. Primates enim uel patriarchas nichil priuilegii habere pre ceteris episcopis. nisi quantum sacri canones concedunt. et prisca consuetudo illis antiquitus contulit diffinimus. ita ut secundum nicenas regulas sua priuilegia seruentur ecclesiis. preter si apostolica sedes aliquam ecclesiam uel rectorem ipsius quolibet speciali priuilegio decreuit honorare.

LXXVII. Ut nullus clericus causam suam in curia dicere presumat.

In decretis siluestri pape c. iiii.

Nemo clericus uel diaconus. uel presbiter propter quamlibet causam intret in curiam. nec ante iudicem cinctum causam dicere presumat quoniam omnis curia a cruore dicitur. Et si quis clericus accusans clericum in curiam introierit anathema suscipiat.

LXXVIII. Ut clericus clericum ad seculare iudicium non trahat. nec laicus clericum accuset.

In decretis marcellini cap. ii.

Marcellinus presul romanus. omnibus episcopis. Clericus cuiuslibet

ordinis absque pontificis sui permissu nullum presumat ad secularia
iudicium attrahere. nec laico quilibet clericum liceat accusare.
Cornelius episcopus Rufo coepiscopo. Nullus In decretis cornelii c. ii.
sacerdotum causam suam alieno committat iudicio. nisi ad sedem
apostolicam fuerit appellatum. Sed unusquisque conprovinciales iudices
et notos habeat. nisi aliquorum temeraria multitudinis tumultu
aut infestos vel suspectos sibi iudices habuerit pro quibus causis ad
maioris auctoritatis iudices et alias provincias appellare
et venire concessum est. In decretis stephani cap. ii.

Ut nullus sacerdotum causam suam alieno iudicio tradat.

Stephanus episcopus omnibus episcopis. Ut extra provincie terminos accu-
sandi licentia non progrediatur. sed omnis accusatio intra provinciam
terminatur. audiatur. et a conprovincialibus terminetur. nisi ad sedem apostoli-
cam fuerit tantum appellatum. In decretis anacleti cap. ii.

Ut omnis accusatio intra provinciam audiatur. nisi ad sedem apostolicam fuerit appellatum.

Anacletus urbis rome episcopus omnibus episcopis. Si quis adversus pastores
aut ecclesias eorum commotus fuerit. aut causas habuerit. prius ad
eos recurrat caritatis studio. ut familiari colloquio commo-
niti ea sanent que sananda sunt. et caritative emendent que iure
emendanda noverint. Si autem aliqui eos prius quam hoc egerint accusare
aut lacerare vel infestare presumpserint. excommunicentur
et minime absolvantur. antequam per satisfactionem condignam
egerint penitentiam. quoniam iniuria eorum ad Christum pertinet
cuius legatione funguntur. In decretis alexandri c. ii.

Ut si quis adversus pastores ecclesie causam habuerit. prius eos familiariter conveniat antequam iudices adeat.

Alexander apostolice ecclesie episcopus omnibus orthodoxis. Si quis erga
episcopum vel auctores ecclesie se quibuslibet querelam habere iustam cre-
diderit. non prius primates aut alios adeat iudices. quam ipsos
a quibus se lesum estimat conveniat familiariter non semel sed
sepissime ut ab eis aut sua iusticia accipiat aut iusticia excusatione.

Q oues pastore suu non rephendant n a recta fide exorbitauerit

Si aute sce egit ab ipsis a communione piuet tanq aplor pa
truq; alior grepton. Pius pp nonus a pet omib ecclis
Oues pastore suu n rephendat. plesb epm n accuset. nec uulgs
eu arguat. qz n e discipls sup magistru. Epi a dno st iudi
candi: q eos sibi oclos eleg. Ita a subditis aut pue uite ho
minib n st arguendi. aut accusandi aut lacerandi. Euarastus
n Non e itaq; aut a uulgarib hoib arguendus epis affrice
epe ul accusandus. lic sit inordinat. qz p meritis subiec
tor disponit uita rector. Ex epla calixti pp. cap. i.
d Doctores g q patres uocant. mag portandi q rephen
dendi st. n in recta fide errauint. Ex epla anacleti pp
Ex decretis gelasii pp Oues n que pastori suo comisse fuerint sepa oib sacerd
Oeu nec rephende. n a recta fide exorbitauit. debet. eu
nec nullaten accusare possut. qz facta pastor oris gladio
ferienda n st; q quam recte rephendenda uideat.
d Doctor aut ul pastor eccle si a fide exorbitauit.
debent. nec nullaten accusare possunt erit a fideli
bus corrigend. s p repbis morib magis e tolerandus q dis
tingndus. qz rectores eccle a dno st iudicandi. sic ait psla
ds stetit in synagoga d. in m. a. d. d. Ex decretis fabiani ch
Fabian psul omib; epis. Statuentes aplica aucto
ritate iubem. ne pastore suu oues q ei comisse fue
rant. n in fide errauit rephende audeant. Si au a fide
deuiauit erit corrigend pius secrete a subditis. Qd si in
corrigibil q absit apparuit. tc erit accusandus. ad pma
tes suos. aut ad sede aplicam. Paliis u actib suis mag
tolerandus e ab oib; a subditis suis. q m accusandus. aut

publice derogando. quia cum in eum a subditis delinquitur. eius ordinationi obviatur qui eos prętulit eis dicente apostolo. qui ordinationi resistit qui potestati resistit. Zepherinus fratribus per egyptum in decretali. ii.

Quod non sit cogendus ad respondendum qui a propriis sedibus pulsus

Humiliatum est sedi apostolice per apocrisiarios vestros quosdam fratrum nostrorum episcoporum vestrorum abiectos et sedibus propriis pelli. eisque sua auferri suppellectilia et sic nudos et expoliatos ad iudicia vocari. quod omni ratione caret cum constituta apostolicorum eorumque successorum et precepta imperatorum ac constitutionis legum idipsum fieri vetent. Item. Preceptum quoque est in antiquis statutis episcopos eiectos. atque suis rebus expoliatos. ecclesias proprias recipere. et primo sua omnia eis reddi. Item. Nec prius eos respondere debere. quam omnia sua eis. et ecclesiis eorum legibus integerrime restituantur. Sextus episcopis gallie in secundo decretali.

Si suis fuit episcopus. aut ecclesie rebus seu commisse expoliatus. aut quod absit quod alienum ab omnibus esse debet fidelibus a sede propria eiectus. aut in detentione aliqua a suis ovibus fuit sequestratus. tunc canonice ante in pristino statu restituatur. cum omni privilegio sui honoris et sua omnia que insidiis inimicorum suorum ei ablata fuerint. legibus redintegrentur. nec vocari nec iudicari potest nisi ipse per sua necessitate minime tamen iudicandus advenire sponte elegit. Nullatenus ergo ad quicquam cogatur. antequam integerrime omnia que per suggestiones inimicorum suorum amiserat potestati eius ab honorabili

Concilio legali ordine redintegrentur. Eusebius papa episcopis per alexandriam et egyptum in decretali.

In scriptis vestris repperimus quosdam episcopos vestris in partibus a propriis ovibus accusatos aliquos videlicet ex suspitione et aliquos exceptione. Et ideo quosdam suis esse rebus expoliatos. quosdam vero a propria sede expulsos. quos sciatis nec ad synodum

conprouinciale nec ad generale posse conuocari. nec aliquo modo iudicari. antequam cuncta que eis ablata sunt. legibus potestati eorum redin tegrentur. Item. Non se conuocari ad causam. nec iudicari potest ex poliatus. uel expulsus. qui non est priuilegium. quo expoliari possit iam nudatus. Unde et antiquitus decretum est. Omnes possessiones. et omnia sibi sublata. atque fructus cunctos. ante litem contestatam precepto ut primas possessori restituatur. Unde et in euangelio scriptum est. Quod si aliquid defraudaui. reddo quadruplum. Et in legibus secularibus cautum habetur. Qui rem subripit alienam illi cuius res direpta est: in undecuplum que sublata sit restituat. Felix episcopus gallie [...]

Presul uero cum omni honore statui pristino reddatur. Et ipse dispositis ordinatisque libere ac secure diu suis. rebus regulariter infra. IIII. uel. V. aut VI. menses. iuxta quod possibilitas ei fuerit. et non ante uocatus. ad tempus concilio in legittimo et canonico ueniat ad causam. et si ita iuste uidetur. accusantium propositioni respondeat. Ex decretis felicis. episcopi [...]

Nullus enim episcopus qui suis est rebus expoliatus. Egyptii missis capitulis [...] aut sede propria aut ui ore depulsus. antequam omnia sibi ablata legibus restituantur. et ipse pacifice aliquanto tempore plus suis fruatur honoribus. sedique propre sit regulariter restitutus iuxta canonum institutionem. accusari. uocari. iudicari. aut dampnari non potest. Eusebius fratribus per alexandriam egyptum [...]

Prius ergo oportet omnia illis legibus redintegrari. et ecclesias que prius sibi sublate sunt cum omni priuilegio suo restitui et postmodum non sub angusti temporis spacio. sed tanti temporis spatium eis indulgeatur. quanti expoliati uel expulsi esse uidentur. antequam ad synodum conuocentur. et ab omnibus

Item. Et in antiquis ecclesie statutis decretum est. ut qui aliena inuadit non exeat inpunitus. sed cum multiplicatione omnia restituat. Unde et in euangelio scriptum est.

In quibus sue provincie episcopis audiatur. In decretis felicis. cap. i.

Ille uero qui aut timore a sede pulsus. aut suis rebus expoliatus fuit. non prius uocetur ad synodum. quam et omnia legibus redintegrentur. et tamdiu in sede propria pacifice et potestatiue cuncta disponens resideat. quamdiu expulsus uel expoliatus suis caruerit rebus. In decretis stephani cap. ii.

Quod per scripta nullus audiatur.

Stephanus sancte apostolice et uniuersalis romane ecclesie episcopus. omnibus episcopis. Per scripta nullius accusatio suscipiatur. sed propria uoce si legitima et condigna accusatoris persona fuerit. presente eo quem accusare desiderat. quia nullus absens aut accusari potest. aut accusare. Ex decretis felicis. c. a.

Quod non sit audiendus accusator qui absente accusat.

Felix episcopus uniuersis episcopis. Absente uero aduersario. non audiatur accusator. nec sententia absente parte alia a iudice dicta ullam optinebit firmitatem. neque absens per alium accusare. aut accusari potest. Ex epistola calixti pape. ii.

Nullus quoque per scripta accuset. Ex decretis iulii pape. cap. xviii.

Decernimus non credi accusatori. qui absente aduersario causam suggerit. ante utriusque partis discussionem.

In criminalibus causis. nec accusare. Adrianus papa. c. i. nisi per se aliquem accusare potest. nec accusari per aliam personam se defendere permittitur. Felix episcopus gallie uniuersis decretali.

Ut nullus in criminalibus aliquem accuset aut se ipsum defendat nisi per propriam personam.

Sibi utraque parte ad causam dicendam ueniunt. quia unus absque altero audiri non debet. quoniam in iudicio eius sint conuersationis et fidei atque suspitionis accusatores. aut qua intentione hi faciant. Quia ad hoc admitti non debent non bone conuersationis et recte fidei. uiri. in quibus omnis suspi

tione careant. & bone uite clareant. neque infames existant.

Accusatio super quos considere. Felix episcopus galliae in a decretali sua.

Accusatio sup quos osidere felix epis. inai dectali sua. A uoluistis. non ab idoneis & probatissimis uiris qui & suspitionibus & celeribus careant. fieri debet. quia dominus sacerdotes suos corripi & increpatores. a uiuis & rebus atque idoneis personis infamari.

Noluit nec calumpniari. Evaristus epis affricae.

Huius quest intupertatores ac accusatores episcoporum uel reliquorum sacerdotum. non oportet eos a iudicibus ecclesie audiri. antequam eorum discutiatur estimationis suspitio. uel opinio qua intentione. & qua fide. qua temeritate. qua uita. qua conscientia. que meritis. sive pro deo. aut pro uana gloria [illegible] inimicitia. uel odio. uel cupiditate ista presumpserint.

Anacletus urbis rome eps episcopis omnibus. In decretis anacleti cap.

Accusandi uel testificandi licentia denegetur his qui christiane religionis & nominis dignitatem & sue legis uel sui propositi normam. aut regularium prohibita neglexerint. Transgressores enim sponte legis sue uiolatores. apostate nominantur. Omnis apostata refutandus est non in accusatione recte agentium ad testimonium suscipiendus. In decretis fabiani cap. ii.

Quod nec clericus laicum. nec laicus clericum accusare debeat.

Fabianus urbis rome epc. omnibus epis. sic sacerdotes uel reliqui clerici a secularium laicorum excludunt accusatione. ita illi ab istorum sunt excludendi & alienandi criminatione. & sicut isti ab illis. ita & illi ab istis non recipiantur. quia sicut domini sacerdotum conuersatio segregata debet esse ab eorum conuersatione. ita & litigatione quia seruum domini non oportet litigare. In decretis stephani

Repellantur collibutantes inimicis. & omnes laici. cap. ii

cum manifestationem blasphemię affectio amicitię mentare solet.
Preter illi uidelicet laici in numero sunt recipiendi accusatione:
quos in sua nolunt recipere infamatione: In decretis gaii pape. c. v.

Gaius papa felici coepiscopo. Pagani heretici siue iudei non possunt
christianos accusare: aut uoce infamationis inferre: Ex concilio

Placuit ut quicumque ab accusatoribus carthaginensi viii. c. iii.
multa crimina obiecerint. ⁊ unum ex his de quo prius egerint
probare non ualuerint ad cetera non admittantur. In decretis fabiani. c. ii.

Fabianus papa omnibus fidelibus. Statuimus eos ad accusatio
nem non recipi qui sunt suspecti. aut qui heri ⁊ nudius tercius.
uel dudum fuerint inimici. qui suspecti facti sunt. ⁊ qui non sunt bonę
conuersationis. uel quorum uita est accusabilis. aut dubii in recta fide.
Similiter quorum fides uita ⁊ libertas nescitur. uel qui infamię maculis
sunt aspersi: aut sceleribus irretiti. Nec eos sacerdotes debere aut
posse accusare qui rite sacerdotes fieri non possunt. nec sui ordinis
sunt. Tales fratres karissimi accedentes ⁊ iniustas aut nociuas emulationes
complures prohibete. que contentio summopere est uitanda. In decretis

Stephanus sancte romane ecclesie episcopus. stephani cap. i. Qui sunt infames.

dilectissimo fratri. atque familiari amico hylario. infa
mes esse illas personas dicimus que pro aliqua culpa notantur infamia.
id est omnes qui christiane legis normam abiciunt. ⁊ statuta ecclesiastica
contempnunt. Similiter fures. sacrilegos. ⁊ omnes capitalibus criminibus
irretitos. Sepulcrorum quoque uiolatores ⁊ apostolorum atque successorum
eorum reliquorumque sanctorum patrum statuta libenter uiolantes. ⁊ omnes
qui aduersus patres armantur. qui omnes in omni mundo infamia
notantur. Similiter ⁊ incestuosos. homicidas. periuros. raptores.
maleficos. adulteros. ueneficos. de bellis publicis fugientes.

Quod pagani siue iudeus uel hereticus christianos accusare non debeat.

Ut si clericis multa obiecerit unumque ex his probare non potest accusator de ceteris non audiatur.

Quod non debeant ad accusationem recipi qui sunt suspecti. aut qui heri ⁊ nudius tercius uel dudum fuerint inimici. ⁊ qui non sunt bonę conuersationis. uel quorum uita ⁊ libertas nescitur.

et qui indigna sibi pertinent loca tenere. aut facultates ecclesie auferre nituntur. et qui fratres calumpniantur. aut accusant. et non probant. uel qui contra innocentes principum animos concitatos provocant ad iracundiam. et omnes anathematizatos uel pro suis sceleribus ab ecclesia pulsos. et omnes quos ecclesiastice uel seculi leges infames pronuntiant. hii minimum omnes. ne servi ante legitimam libertatem. nec penitentes. nec digami. nec illi qui curie deseruiunt. uel qui non sunt integri corpore. aut sanam non habent mentem. uel intellectum. aut inobedientes sententiis decretis existunt. aut furiosi manifestantur. hominis inquam. nec ad sacros gradus debent provehi. nec ad accusationem seu ad testimonium ullatenus possunt uel recipi.

Quod neganda est accusatis licentia criminandi priusquam se exuerint quibus premuntur criminibus.

Quod neganda est accusatis licentia. Decretis Stephani pape omnibus episcopis.

Quod criminandi priusquam se exuerint quibus premuntur criminibus. Quia non est credendum contra alios eorum confessioni qui criminibus implicati sunt. nisi se prius probaverint innocentes. Quoniam periculosa est et admitti non debet rei adversus quemque confessio. familiares uero et sponte confessi atque servis uenientes non debent admitti. nec hii qui hesterna die aut perendie aut ante fuerunt inimici. De libro capitulorum legis pro.

Quod de se confessis non sit credendum super crimen alienum.

Sane hii qui crimina sua in questione confessi sunt si de aliis sic dicere uoluerint a iudice non credantur quoniam et legum constitutum est ut spontanea professione reus reum non faciat. neque illi de altero credatur qui se criminosum esse confessus est. Dionisius Severo episcopo.

Nemini de se confesso credi potest super crimen alienum. quoniam eius omnisque rei professio periculosa est. et admitti non debet. Si nullus alienum erroris socium uel asui uoluntarie propositi tunc recordatur. aut sacris patrum regulis et constitutionibus inobedientem suscipere non possumus nec debemus.

Nullꝰ anathema suscipiatur. Steph̄ pp̄ in .ii. decreto ubi epis.
nec a quoquā dānent. quos ab eis uł dicunt uł scribunt eos dico
anathematizatos ēē. quos epī suis scriptis anathematizauerint
aut eorū statuta anathematizant. Carthaginense concil. .vii. c. i.

Ut nullus anathema ad accusationē uel ad testimoniū excipiatur.

Omnimodis eū tūc ad accusationē ñ admitti. q̄ post ea
q̄ excommunicat' fuit. in ipsa adhuc excommunicatione
constitut'. siue sit cleric'. siue laic' accusare uoluit. Nicholaus iii

Si ecclāsticū fuit crīm coepō illatū. tunc pbari. Michaeli ĩpatori.
Oportet accusantiū psonas. ut primo qui heretic' ñ liceat
accusatio ēē contra orthodoxos epōs p ecclāsticis negotiis facē.
Sine hos hereticos ēē denegetis. audite sequentia. hereticos
inquiunt ēē dicim'. tā eos qui olī ab ecclā piecti sñt. q̄ qui p' hec
a nob' anathematizati sñt. Porro si adhuc nec sic cedatis.
quod sub dr audite. pt hos aut aiunt. et eos qui fidē quidē sanā si
mulant confiteri. Scismaticos dīr. et eos qui seorsū a cōmunicanti
bus nob' epis. collectas faciunt. Deinde uero. et siqui ab
ecclā sup causis quibusdā sunt repbensi et piecti. aut excō
municati. siue ex clero siue ex laicali ordine. ne his licē
accusare xpīanū. antequā ppo crimine pmit' exuant. Simili
autē et eos qui sub accusatiōe priores exstitīt. ñ autē ēē acceptabi
les in epī accusationem aut alioꝝ clericorū qui inngrios se
inc ipsos illatorū se ostendit criminū. Fabianꝰ pp̄ in decretis .iii.

Ut nullꝰ hereticus aut quilib; excōmunicatus ad accusationē epī recipiat'.

Si quis irat' crimen aliquod cuilib; temere obiecerit. conuicium
ñ ē. p accusatione habendum. Sed pmisso tractandi spatio. id quod
iratus dixit. p scriptam se pbaturum ēē fateat'. Ut si fortasse
resipiscens quae p iracundia dixerit. iterare aut scribere noluerit.
ñ ut reus criminis habeatur. Qui ergo crimen obicit. scribat se

Quod non sit p accusatione habendū si quis irat' crimen aliquod alicui obiecerit.

Ex decretis euticiani pp. de iudicis iis pr̄ nois.

Qualis accusationis ordo seruari debeat.

probatum. Reus uero ibi semper causa agatur ubi crimen admittitur. Et qui non proba-
uit quod obicit. penam quam intulit ipse patiatur. Stephani pp. epis. galliae in ii.
Eutycianus episcopus per siciliam. Accusationis ordinem talem et didicimus decre-
mus. et seruari debemus. ut si quis clericorum in crimine impe-
titur. non statim reus estimetur. qui accusari potuit. ne subiec-
tam innocentiam faciamus. Sed quisquis ille est qui crimen intendit in
iudicium ueniat. nomen rei indicet. uinculum inscriptionis arri-
piat. custodiae similitudinem. habita tamen dignitatis esti-
matione patiatur. Nec fore se nouerit licentiam mentiendi. cum ca-
lumpniantes ad uindictam poscat similitudo supplicii. Ex epis.
Inscriptio primo semper fiat ut talionem calumpniator decreto ii.
recipiat. quia ante inscriptionem nemo debet iudicari uel dampn-
nari. cum et seculi leges hoc retineant. Stephani epis. galliae. in ii. decreto.
Infamis enim persona nec procurator potest esse nec cognitor. Stephani in ii.

Ut nullus alienigena accusator aut iudex fiat

Ut accusatores et iudices non idem sint.

Nullus alienigena aut accusator eorum fiat aut iudex. omnibus episcopis
Damasus pp. romanus. Stephano. In decretis damasi pp. c.
archiepiscopo. Accusatores et iudices non idem sint. sed per se accusatores uel
per se iudices. per se testes. per se accusati. unusquisque ordinabiliter
in suo loco. In decretis fabiani c. iii.
Nullus umquam presumat accusator simul esse et iudex uel testis.
quoniam in omni iudicio iiii personas necesse est semper adesse.
id est iudices electos. accusatores idoneos. defensores congruos.
atque testes legitimos. Iudices autem debent uti equitate.
testes ueritate. Accusatores intentione ad amplificandam cau-
sam. defensores extenuatione ad minuendam causam.

Quod nulla innitant iniusta iudicia et incerta.

Quod quidam fratres de falsis se Gg. iohi defensori. c. xl.
capitulis accusant. neque aliquid ordinabiliter factum

sed iniuste se asserit contemptum. diligenter querendum est. primo si iudicium ordinabiliter primum habitum. si alii accusatores. alii testes fuerint. deinde causarum qualitas si digna excilio uel depositione fuit. si eo presente sub iureiurando contra eum testimonium dictum est. si scriptis actum est. si ipse licentiam respondendi aut defendendi se habuit. Sed et de personis accusantium ac testificantium subtiliter querendum est cuius conuersationis. cuiusue opinionis. et ne inopes sint. ne forte aliquis contra prefatum pastorem inimicitias habuisset. utrum testimonium ex auditu dixerint. aut certe specialiter si se scire testati sint. si scriptis indicatum est. et partibus presentibus sententia recitata est. Quod si forte hec sollempniter acta non sint. neque causa probata est que excilio uel depositione digna sit. in ecclesiam suam in omnibus eum reuocet. **In decretis anacleti**

Quod non possint esse testes aut accusatores qui ante hesternum diem fuerint inimici.

Testes aut accusatores esse non possunt qui ante hesternum **cap. IIII.** diem aut nudius tertius inimici fuerint. ne irati nocere cupiant. ne lesi se ulcisci uelint. inoffensus ergo accusatoris et testium affectus querendus est et non suspectus. **Ex concilio carthaginensi VII. c. IIII**

Quod non sint recipiendi ad testimonium qui sint infra XIIII annos aut quos accusator de sua domo produxit.

Testes autem ad testimonium non admittendos qui nec ad accusationem admitti precepti sunt. uel et quos ipse accusator de sua domo produxerit ad testimonium. autem infra annos XIIII etatis sue non admittantur. **In decretis calixti c. II.**

Ut consanguinei aduersus extraneos testimonium non dicant

Consanguinei aduersus extraneos testimonium non dicant. nec familiares de eadem domo procedentes. sed si uoluerint et inuicem consenserint. inter se parentes tantummodo testificentur. et non in alios. Neque testes suspecti recipiantur. quia propinquitatis ac familiaritatis ac dominationis affectio ueritatem impedire solet. amor carnalis et timor atque auaritia plerumque sensus hebetant humanos et peruertunt opiniones

Ut testes sint absq; infamia ⁊ in fide plene instructi.

n̄ q̄stu͂ pietate͂ putet ⁊ pecunia͂ quasi in eccle͂ prudu͂tie.
Testes absq; ulla infamia **In decretis damasi. cap. iiii**
aut suspitioe͂ ul' manifesta macla͂. ⁊ ue͂ fidi plenit͂
instructi e͂e͂ debet. ⁊ tales q̄l' ad sacerdotiu͂ elige͂ diuina in
bet auctoritas. q̄in n̄ antiquo͂ꝝ tēlit auctoritas. sacerdotes
e͂nim arı n̄ poss͂. nec in eos testificari. q̄ ad eunde͂ n̄ debet͂
nec poss͂ puehi honore͂. **In decretis eleutherii cap. ii**
Homicide malefici. fures. sacrilegi. raptores. uenefici.
adulti. ⁊ q̄ raptu͂ fecerı͂t. ul' falsu͂ testimoniu͂ dix͂
rı͂t. seu q̄ ad sortilegos magos ꝯcurrerı͂t. nullatenu͂ ad accu
satione͂. ul' ad testimoniu͂ erı͂t admittendi. **In decretis damasi**
Proditoris u͂ nec calu͂pnia͂ toris u͂q͂ nec rex audiat͂. **Sic ut**
ꝯsilemini de se ꝯfesso e͂cli pot͂ sup e͂m alienu͂. q̄m
ei᷒ ꝯfessio periculosa e͂. ⁊ admitti n̄ deb; Simılr͂ alienu͂
errorıs sociu͂. ul' a sua uoluntate ꝑposita tīnere re
cedente͂. aut sac͂s patru͂ reglis ⁊ ꝯstitutionıb᷒ inobedi
entem suscipe͂ n̄ possum᷒. nec debem᷒ **In decretis**

Ut null᷒ laic᷒ clerico c͂m inferre audeat. nec cleric᷒ adu͂sus laicu͂ testimoniu͂ dicat.

Siluester pp̄ in ꝯ͂nali residens synodo dixit. **siluestri pp̄**
Ut null᷒ laic᷒ audeat c͂m inferre audeat clico. tes
timoniu͂ au͂ clici adu͂sus laicu͂ nemo suscipiat. clicu͂
u͂ q̄libet nemo in publico examinare ꝑsumat n̄
in eccl͂a. **Ex decretis siluestri pp̄. capitl̄ ii.**

Ut null᷒ c͂m inferat in maiori ordine constituto. ⁊ quot testib᷒ ep͂c. q̄t p̄br͂. q̄ ceti da͂pnari debeant.

In ꝯsensu subscriptioe͂ oı͂um ꝯstitutu͂ ē: ut null᷒ laicus
ep͂o ul' alicui in ordinib᷒ posito. c͂men aliq͂ possit in
ferre. Et n̄ p̄br͂ adu͂sus ep͂m. diacon᷒ adu͂sus presbiteru͂.
subdiacon᷒ adu͂sus diaconu͂. acolit᷒ adu͂sus subdiacon͂.
exorcista adu͂s᷒ acolit͂. lector adu͂sus exorcista͂. hostiari᷒

adu(er)sus lectore(m) nullo(m) aliq(ui)s p(re)sumat dare (a)c(cu)sat(i)one(m) [altered from: oc(casi)o(n)em]. p(re)sul aut(em)
n(on) da(m)pnabit(ur) n(is)i in lxx. ii. testib(us). p(res)b(ite)r aut(em) cardinal(is) n(is)i in xl.iiii.
testib(us) n(on) da(m)pnabit(ur). diacon(us) cardinal(is) urbis rome n(is)i in xx. vi.
testib(us) n(on) (con)de(m)pnabit(ur). Subdiacon(us). acolit(us). exorcista. lector.
hostiarius. n(is)i in vii testib(us) non (con)de(m)pnabit(ur). Testes aut(em) (et) accu-
satores sin(e) aliq(u)a sint infamia. In decretis eutitiani. cap. iii.

Nulli unq(uam) infami aut sac(ri)lego de q(uo)cu(m)q(ue) negotio liceat
adu(er)sus religiosu(m) x(christ)ianu(m). q(uam)uis humil(is) s(er)uil(is)q(ue) p(er)so-
na sit testimoniu(m) dic(er)e. nec de q(ui)b(us)d(am) (et) re actio(n)e u(e)l inscriptio(n)e
x(christ)ianum impetere. In decretis calixti pp. cap. ii.

Vt null(us) infamis aut sac(ri)leg(us) adu(er)sus religiosum x(christ)ianu(m) testimonium dicat.

Testes p(ro) q(uo)cu(m)q(ue) sc(ri)ptam testimoniu(m) n(on) p(ro)ferat. s(ed) p(rese)ntes
ex his q(uae) uider(unt) u(er)aciter testimoniu(m) dicant. Nec
de aliis causis u(e)l negotiis testimoniu(m) dicat. n(is)i de his q(uae)
sub p(rese)ntia eo(rum) facta e(ss)e noscunt(ur). Ex iohi(s) defensori cap. xl.

Vt testes n(on) p(er) scriptur(am) s(ed) p(rese)ntes ex his que uiderint aut nouerint testificent(ur).

Querendu(m) e(st) utru(m) testimoniu(m) ex auditu dixerint.
Aut (con)tra specialit(er) se scire testati s(un)t. si sc(ri)ptis iudicatu(m)
s(it) (et) partib(us) p(rese)ntib(us) recitata e(st). Q(uo)d si forte h(ec) sollemnit(er) acta
non sunt. neq(ue) causa p(ro)bata e(st) q(uae) exilio u(e)l depositione
digna sit. in ecc(lesi)am sua(m) mox o(mn)ib(us) reuocent(ur).

Ap(osto)l(u)s inq(ui)t adu(er)sus p(res)b(ite)ru(m) P(ri)mus pp. ix a petro scrib(ens) p(er) hispania.
acc(usati)o(n)em. n(on) recipienda(m). absq(ue) duob(us) u(e)l trib(us) testib(us)
idoneis. Si h(oc) de p(res)b(iter)is l(a)icis fidelib(us) s(un)t p(er)uenienda

Q(uo)d adu(er)sus p(res)b(ite)r(um) n(on) sit insc(ri)ptio recipienda absq(ue) duabus u(e)l trib(us) testib(us) idoneis.

Q(ua)nto magis de ep(iscop)is. Ex euangel(io) Stephani quint(us) astulfo.
In ore duo(rum) u(e)l t(rium) t(esti)u(m) sta(t) o(mne) u(er)bum.
Nec euangeliu(m) nec ulla diuina humanaq(ue) lex uni(us)
testimonio (et) idoneo que(m)pia(m) (con)de(m)pnat u(e)l iustificat.

Q(uo)d null(us) da(m)pnet(ur) u(e)l iustificet(ur) uni(us) testimonio licet idonei.

Placuit n(on) si q(ui)s aliq(u)e(m) Ex (con)cil(io) cabilonensi ii. c. viii.
cl(er)icor(um) in accusat(i)o(n)e fornicationis impetit. sec(un)d(u)m p(re)cep-

Vt si q(ui)s cl(er)icu(m) de fornicatio(n)e impetit s(e)c(un)d(u)m p(re)ceptu(m) duo u(e)l tria requirat ad hec testimonia.

tum pauli apli duo ul' tria testimonia requirant ab illo. Quod si non potuit datis testimoniis approbare quod dixit accusationem accusati accusator accipiat. Felix anastasio et egyptiis. cap. xiiii. .xl.

Quod dande sunt induciae.

Felix pp in primo decretali suo. Cum ad iudicium uenit quis si uoluit et necesse fuit. induciae ei petenti a patribus constitute absque impedimento concedantur. et iudices a se electi tribuantur. Qui timet. .xl.

et quisque locum sibi congruum eligat sicut aliquis timuit.

Ut in loco ubi est ille qui accusatur. aut si aliquem temerarie locum si cum multitudinis ui metuerit. locum sibi congruum eligat. quo absque ... more suo. si necessitas exposcit testes habere. et absque impedimento sententiam canonice sententiam finire ualeat. quia multa per subreptionem euenire solent. Felix pp in primo decretali suo. cap. ... .xl.

Quod non ita agendum sit in ecclesiasticis negotiis sicut in secularibus.

Non ita in ecclesiasticis agendum negotiis est sicut in secularibus. Illa in secularibus per quod legibus uocatur uenit. et in foro decertare ceperit aliquis. non licet ante pactam causam recedere. In ecclesiasticis uero dicta causa recedere licet si necesse fuit. aut si se pregrauari uiderit. In decretis damasi i. cap. iii. .xl.v.

Induciae aut accusatis in criminibus aliis episcopis. sex mensium uel eo amplius concedende sunt. In decretis felicis cap. i. .xl.vi.

Quod non sub angusto sed sub longo spatio dande sunt induciae

Felix pp romanus athanasio epo. Induciae non sub angusto quippe sed sub longo spacio concedende sunt. ut accusati se preparare et suffraganeos communicatores. in prouinciis positos conuenire. et testes preparare. atque contra insidiatores se pleniter armare ualeant. Quidam autem ad repellenda impetitorum machinamenta et suas preparandas responsiones. et testes confirmandos. et consilia episcoporum atque amicorum querenda annum et vi. menses mandauerunt concedi. Quidam uero annum in quo plurimi concordant. Minus autem quam sex menses non repperi. In decretis eleutheri. cap. i. .xl.vii

Eleutherus romane ecclesie omnibus episcopis. Induciae non modice

ad inquirendum dande est, ne aliquid properere agi a quacumque parte uideatur. quia per subreptionem multa proueniunt. litigantibus autem non prius uelit iudex sua sententia obuiare, nisi quando ipse iam pactis omnibus iudicium habent in questione quod proponatur, et tamdiu actio uentiletur quousque ad rei ueritatem perueniatur. frequenter interrogari oportet, ne aliquid pretermissum forte maneat, quod annecti conueniat.

Quod non antequam partes ad iudicium ueniant decernenda sit sententia.

Ex epistola bonefacii pape ad episcopos gallie.

Bonefacius episcopus patroclo, Remigio, maximo, hylario, seuero, ualerio, iuliano, castorio leontio, constantino, iohanni, montano, maximo, et ceteris episcopis per gallias et per vii prouincias constitutis. Valentine nostre ciuitatis aduenerunt proponentes libellum et crimina quem maximum teste tota prouincia asserunt commisisse. delegata totiens cognitione illum constituta semper et subterfugisse iudicia. nec consilium conscientia festinasse, ut si esset innocens, criminatis omnibus purgaret. quotiens decreta ex numero quoque caterarum institutione cognouimus. Qui econtrario probauit de se illa que dicta sunt quia ad ea confutanda cum essent innumera a decessoribus meis prouincialibus est delegata cognitio. Conuentus et deteruitasse, et adesse minime uoluisse. et nullus dubitat. quia ita iudicium nocens subterfugit. quemadmodum non absoluatur qui innocens queritur. Sed astuta cauillatio eorum, quantum sui sibi agendum esse credunt, consilius numquam innocentie nomen accipiet. Confitetur enim de omnibus quisquis subterfugere iudicium dilationibus putat. Veniet tamen aliquando ille qui talis probabitur in medium. Nec proderit illi totiens latuisse, totiens subterfugisse, quem sui actus et commissa quecumque fugit ea que obiciunt illi si uera sunt crimina persequuntur. deliueram quod iam dignam pro ei accusatis in nostro iudicio actibus quoque cognitionem et decretum iudicium sepe declinando credit illudendum dare sententiam. Aliquis forte posset quod forsitan iudicaret et si absens est. licet et sit consultius a nobis reseruatum esse iudicium differetur. malumus

inter capedine temporis data differri. Cui licet et eius accusatores assererent
De cuius institutionibus et moribus sit dictum. maximum tanto magis
dampnanda committere quanto tardius se constituto iudicio presenta
ret. Quem manicheorum involutum caligine arguunt. turpique
secta olim ita eum non posse abluere: animam in sordida inprobatione
obiectaque ei gesta synodalia proferentes. et commissis involutum
undique flagitiis. nullum eum sanitatis habuisse respectum. quem
furore et insania. temeritate. ad sectarum quoque iudicium tribu
nalia subsidium questionum. quem multi persona turpissimum esse obice
rent. Pervenisse eum ad homicidium dampna asserentes. gestis
prolatis in medium. et hec talem post tanta taliaque commissa. episcopatus
adhuc sibi nomen in suis latibulis vendicare. in propria civitatis
infamia nimis doloribus congruunt. et semper nomen vendicando
sibi velle polluere. Ideoque fratres karissimi quia audiendus tunc presentare
se noluit. ne quicquam forsitan ab accusantibus secretius. de
fendere possit. digna tandem aliquando presentatus episcopali iudicio
pronuntiationis congruere ferri sententia iudicamus quoque
illi cum hec dicta fuerint. sciamus huius nominis iacturam esse. qui pudo
re numquam habuisse sacerdotii prohibetur. et locum suum. nec modicum
quidem tempore custodisse. dilationem dedimus et decrevimus interim debe
re pronuntiandum esse iudicium et congregare synodum ante diem
kalendarum novembrium. ubi si adesse voluerit presens. si confidit.
ad obiecta respondeat. si adesse neglexerit. dilationem
sententie de absentia non lucretur. Nam manifestum est
conscientie eum de crimine. qui indulto et totiens delegato iudicio
purgandi se occasione non utitur. Nichil enim interest utrum presens crimine
omnia que dicta sunt comprobentur. cum ipsa quoque confessione procurata
totiens contemptus absentia. Nos autem pro omnis pronuntiat litteras di

rimus. ne excusationem sibi ignorationis obtendat. sed ad prouinciam uenire cogatur. et illic se constituto presentare iudicio. Quicquid autem uestra caritas de hac causa dixerit decernendum. cum ad nos reuelatum fuerit. nostra non concedat nec esse decet auctoritate firmetur.

Ex concilio carthaginensi. capitulo xix.

Vt episcopus accusatus a communione pellatur si die statuto uenire neglexerit.

Aurelius episcopus dixit. Quisquis episcoporum accusatur ad primatem prouinciae ipsius causam deferat. nec a communione suspendatur accusatus. cui crimen intenditur. nisi ad causam suam dicendam electorum iudicio die statuta litteris euocatus minime occurrerit. hoc est infra spatium mensis ex ea die qua eum litteras accepisse constiterit. Quod si aliquas uere necessitatis causas probauerit quibus eum occurrere non potuisse manifestum sit. cause sue dicende intra alterum mensem integram habeat facultatem. Verum post mensem secundum non communicet. donec examinetur. Si autem ad concilium uniuersale infra anni spatium occurrere noluerit. ut ibi causa terminetur. ipse in se damnationis sententiam dixisse iudicetur. tempore sane quo non communicat. nec in sua causa ecclesia uel parrochia communicet. accusator autem eius si numquam diebus cause dicende defuit. a communione non remoueatur. Si uero aliquando defuit subtrahens se. restituto in communione episcopo. ipse remoueatur a communione accusator. ita tamen ne ipsi adimatur facultas cause peragende. si se ad diem constitutum occurrere non noluisse sed non potuisse probauerit. Illud uero placuit. ut cum agere ceperit in episcoporum iudicio. si fuerit accusatoris persona culpabilis. ad arguendum non admittatur. nisi proprias causas non tamen ecclesiasticas asserere uoluerit.

In decretis iulii capitulo ii.

Iulius papa romane ecclesie presul. episcopis omnibus. Nullus dubitat quod ita nocens iudicium subterfugit. quemadmodum illud innocens ut absoluatur requirit. nec suspicione caret. qui alium calumpniis derogat. falsa dixisse. cum ipse ad iudicium non probaturus quod intulit

euocatus uenire distulerit. In decretis felicis. cap. v.

De qualitate iudicum.

Felix almę urbis romanę ęcclesię episcopus. anathasio & ceteris episcopis. Iudices tales esse debent qui omni careant suspitione. & ex radice caritatis suam desiderant proferre sententiam. In decretis iulii

Ut alii non sint iudices nisi quos impetitus elegit.

Iulius episcopus omnibus episcopis. Iudices alii esse non debent nisi quos ipse qui impetitur elegit. aut quos suo consilio. cum consensu huius sanctę sedis. aut eius primates auctoritate huius sanctę sedis delegauerint

Quod iudex probare debet quo animo accusator accuset.

Iudices prius probare debent suspitionem. & causam. Aut quo animo accusator hoc faciat. & primo modum suscipere. quae ueritatis professioni. propinquitatis. inimicitię. timoris. amoris. odii. & cupiditatis intuitio impedire. & aduersa fieri solet.

Ut iudex non ante proferat sententiam quam aut reus confiteatur aut per testes conuincatur.

Iudex criminosum discutiens. cap. xxx vii. Si interrogatus non ante sententiam proferat. capitalem quam aut reus ipse confiteatur. aut per innocentes testes conuincatur. In decretis melchiadis

Ut nullus iudicetur ex sola suspicione.

Primo semper omnia diligenter inquirite: ut cum iustitia & caritate diffiniatis. Nemine condempnantes ante uerum & iustum iudicium. Nullum iudicetis arbitrio suspicionis. sed primum probate. & postea caritatiuam proferte sententiam. In decretis uictoris

Ut non iudicetur de incertis.

Victor papa theophilo episcopo. Audiuimus apud uos uiros quosdam aduersa iudicia fieri. & incerta iudicare. Incerta karissimi nullatenus iudicemus. quousque ueniat dominus. qui latentia producet in lucem. & illuminabit abscondita tenebrarum & manifestabit consilia cordium. Quamuis enim uera sint. non tamen credenda sunt nisi que manifestis iudiciis comprobantur. nisi que manifesto iudicio conuincuntur. nisi que iudiciario ordine publicantur. In decretis sixti

s

Sixtus papa romanus episcopis per hispaniam constitutis. cap. ii. Incerta nemo pontificum iudicare presumat. Et quamuis uera sint. non tamen credenda sunt nisi que certis iudiciis comprobantur. nisi q

manifesto iudicio conuincuntur. non quod iudiciario ordine publicantur. In decretis

Dominus noster ihesus christus iudam furem esse sciebat. sed quia non est accusatus. eleutheri c. i.
ideo non est eiectus. sed quicquid inter apostolos egit pro dignitate ministerii ratum
permansit. In decretis euaristi. cap. ii.

Euaristus papa omnibus episcopis. Deus omnipotens ut nos a precipitante sententie prolatione compesceret. cum omnia nuda et aperta sint oculis eius. mala tamen sodome et gomorre noluit audita iudicare. priusquam manifeste cognosceret que dicebantur. Unde ipse ait. descendam et uidebo utrum clamorem qui uenit ad me opere compleuerint an non est ita ut sciam. Deus omnipotens cui nichil absconditum est. sed omnia manifesta sunt ei. et antequam fiant. non ob aliud hoc per se inquirere dignatus est. nisi ut nobis exemplum daret. non precipites in discutiendis et iudicandis fratrum negotiis esse mus. et ne mala de quoquam persona prius quisquam presumat credere quam probare. Cuius exemplo monemur ne ad proferendam sententiam unquam precipites simus. aut temere indiligenterque indiscussa quoque quoquo modo iudicemus. dicente ueritatis uoce. Nolite iudicare. et non iudicabimini. Mala audita nullum moueant. nec passim dicta absque certa probatione quisquam unquam credat. sed ante audita diligenter inquirat. nec precipitando quicquam aliquis agat. Si enim dominus omnium. sodomorum mala quorum clamor ad celos usque peruenit. omnia sciens prius. nec credere nec iudicare uoluit. quam ipse ea que cum fidelibus testibus diligenter inuestigans audierat. ex opere ueraciter agnosceret. multo magis nos humani et peccatores homines. quibus incognita sunt occulta iudicia dei hoc precaue re. et nullum ante ueram iustamque probationem iudicare aut dampnare debemus. teste apostolo qui ait. Tu quis es qui iudicas alienum seruum. Suo domino stat aut cadit. Stephanus papa v. q. non sint querendi testes in manifestis.

De manifesta et nota plurimis causa non sunt querendi testes. ut sanctus ambrosius in epistola ad chorinthios leoni zanensi episcopo.

dic̄ de fornicatione sententiā exponens ap̄li. Iudicis magis n̄ est
sine accusatore dāpnare. quia dn̄s iudā cū fur eēt; fur. q̄a n̄ ē accusa
tus minime abiecit. Cognito aūt ope isto. pellendū illū de
cetu fuisse frīutatis censuit. Omnes enī eum eē sciebant. 7 n̄ ar
guebant. Publice enī nouercā suā loco uxoris habebat. In
q̄re neq; testib⁹ op⁹ erat. neq; tergiuersatione aliq̄ potat tegi
enī. Et paulo p⁹. Absens facie p̄sens aūt auctoritate sp̄c q
nū. q̄ ab eē. Iā iudicaui ut p̄sens eū q̄ h̄ admisit. tradi sa
thane in interitū carnis. Anacletus ep̄is omīb⁹. [ser]

Q͛d p̄latis eccl̄e n̄ sit ad p̄iudiciū si coacti ali q͛d scp̄serit ul' fecerint.

Alexander ep̄c. v. a p̄etro īsuor p̄mo decretaliū. Si sac
cerdotib⁹ ul' auctorib⁹ eccl̄e q̄dā scripte q̄q m̄ p metū
aut p fraude. aut p uim. extorte fuint ul' n̄ se liberare pos
sent. q̄ecq; ab eis 9scripte ul' laborate fuint ingenio. ad
nullū eis p̄iudiciū. ul' nocumentū uale censem⁹. neq; ullā
eis infamiā. ul' calūpniā. aut aliq̄ sequestrationē bonis.
inq̄ auctore dō 7 scīs ap̄lis. eorq; successorib⁹. sustinere [ser]
pmittimus. Eleutherius pp̄. xii. loco succedens pet̄ ap̄lo in [decretali]

Q͛d iudex p̄ius rimari cuncta p̄ulēter debeat q̄ iudicet.

Iudicantē tn̄ oportet cuncta rimari. 7 ordinē rerū
plena inq̄sitione discutere. interrogandi ac p̄ponendi adici
endiq; p̄bita patientia ab eo. ut ibi actio ambar partiū [ser]
terminata sit plenit̄. N̄ eē iudicandū donec utriq; sit p̄...

Ut ep̄c libere se certa appellet ap̄li cam. si iudicē sus pectum h̄uit.

Hec litigantib⁹ iudex p̄ius suā uelit sententiā obuiare.
n̄ qui iā pactis omīb⁹ inchoant inq̄stione que p̄po
nant. Et tā diu actio uentilet. q̄usq; ad rei ueritatē p̄ue
niant. frequent interrogari oportet ne aliq̄d p̄termissū [ser]
forte remaneat. q̄ annecti 9uemat. Ex decretis fabiani pp̄.

5 Si q̄s ut ep̄c iudicē suspectū h̄uit. hilario ep̄o. [...]
7 uiderit se grauari. libere sede ap̄lica appellet.

appellatu aut n debz et afflictio ulla aut detentionis iniuriare custo
dia. s; liceat appellatori iniciata causa appellationis remedio sub
leuare. licet et in causis criminalibus appellare; nec uox appellandi
denegetur ei. quem in supplicio sententia destinarit. Pulsatus autem suum
(pulsatus) iudicem causam dicat. et non ante suum iudicem pulsatus; quotiens appellauit. (qui uoluerit taceat. et ut pulsatus)
induciae dentur. nec quemquam sententia non a suo iudice dicta constringat.

Uestros episcopi qui in quibusdam Ex decretis iulii pape orientalibus episcopis missis c. xviii.
grauioribus pulsantur. uel criminantur causis. quotiens necesse fuerit
libere apostolicam appellent sedem. atque ad eam quasi ad matrem confugiant. ut
ab ea sicut semper fuit. pie fulciantur. defendantur et liberentur. Item placuit
ut accusatus uel iudicatus a comprouincialibus in aliqua causa episcopus licenter
appellet. et adeat apostolice sedis pontificem. qui aut per se. aut per ui
carios suos. eius retractari negotium procuret. Item Si quis putauerit se
a proprio metropolitano grauari. apud primatem diocesis aut penes apostolice
uniuersalis ecclesie papam iudicetur. Excepta de legibus theodosianis quae

Propter superfluam appellatorum licentiam interpretatur paulus cap. xxxv.
ne in retractandis uel in reuocandis sententiis liberum habere
arbitrium uideantur. et tempora appellationis. et pene constitute sunt. ut quicumque
a proprio iudice qui causam eius audiuit appellare. et ad alium iudicem pro
uocare uoluerit. infra v. dies appellet. et in his ipsis. v. diebus
ad iudicem ad quem prouocauit. sine aliqua dissimulatione peruenire. et ipse
dies in quo accepit litteras. in v. diebus specialiter computet. Quod si longius
iter sit. exceptis his v. diebus spatium dierum. quo iter uti possit, computet. (agi)

Ab eo a quo appellatum est. ad eum qui de xxxvi. capitulo.
appellatione cognitur est. littere dimissorie dirigantur.
que uulgo epistola appellantur. quarum postulatio et acceptio. intra
v. diem ex officio facienda est. Ista iam supra sub titulo de
cautionibus et penis appellationum interpretata est. quia inter tempora

p̄stituta dimissorias non postulauint. ul' acceperint. l' recidint uel
sceptione. ab agendo submoueant. & penā appellationis ferre cogant.

Quicq; ñ ofidentia iuste cause. sed causa XXVI. cap.
Q asserende more ne qt' eu sententia pferat appellauit. l' si de fac
to suo ofessus. ne addicat appellare uoluit. hmodi appellationes
non recipiunt.

Q uotiens p' auditā causā iudicē possessor appellat. fructus pos
Q sessionis de q̄ agr. dū sequīde audientie euent dubius ē: mito
seqstrētur. Nā si petitor appellauit. ħ ab eo poē ñ postulari. q ñ po
test seqstrari q ñ ħt. si p pdia urbana. ul' mancipia appellat.
possessiones eor. ul' in eccles' mat (uectura) & si de naui maritu agat. depo
ni solent. XXVIII.

Q. d' puniendi sunt qui inite appellat & sumpt' q̄s aduersariu expenōt reddere debeant.

Omni in puniend' ē q̄tiens iniusta appellatio p̄nuntiat. Supi
o ōsa ñ seqret aduersari impedit. redde cogat. ñ si plo s. q̄dru
I udices aū epos q̄s cōmuni Ex ocil' spalensi c. IX. plos.
ōsensu elegint ñ liceat quēq puocare. & q̄sq̄s pbat fuit p con
tumatia nolle obtēperare iudicib'. cū hi p̄me sedis epō fuit p
batū. det litterās ū null' ei cōmunicet epor. donec obtēperet.

P lacuit ū aq̄beq; Ex ocilio carthaginensi III cap. X.
P iudicib' ecclasticis ad alios iudices ū ē maior auctoritas
fuit puocatū. ñ eis obsit quor fuit soluta sententia. si ū inei
ñ potuit. ul' inimico aio iudicasse. ul' aliq cupiditate aut gra
depuati. Sane si ōsensu partiū iudices electi fuint. & a pauciori
numō q̄ constitutū ē: ñ liceat puocari. In decretis victoris c. I.

Q uos qq a ōprouincialib' epis accusati causā pontificis
Q scrutari liceat. ñ tñ diffinire inconsulto romano ponti
fice permissū. In decretis zepherini. cap. I.

Z epherinus romane urbis archiepc. omib' epis. Pat

archie͂ ul' p̄mates accusatū discutientes ep̄m. n̄ añ sententiā p̄ferant finitiuā. q̄ aplica fuint fulti auctoritate. aut reū se ipse ꝯfiteat̄. aut p̄ innocentes ꝛ regl'arit̄ examinatas ꝯuincant̄ testes. Quorum testes minori n̄ sint numō. q̄ illi discipli fuert. q̄s dn̄s ad adiumentū aplóꝝ elegit. Eleutherius pp̄ xii. loco succedens petro aplō i p̄mo decretali.

De accusationib̄ q̄ clicoꝝ de q̄b' consulti sum'. q̄m oīs eoꝝ acc̄oes difficile ē ad sedē aplicā deferre. finitiua epōꝝ tm̄ iudicia deferant̄. ꝛ huius sc̄e sedis auctoritate firmant̄. sic ab aplis. eoꝝq; successorib' multoꝝ consensu epōꝝ. iā diffinitū ē. Nec meoꝝ ecclis alii aut p̄ponant̄ aut ordinent̄ anteq̄ hec eoꝝ iuste t̄minant̄ negotia. Cum q̄uis liceat ap̄ p̄uintiales ꝛ metpolitanos ꝛ p̄mates eoꝝ uentilare acc̄oes. ul' c̄iminationes. n̄ tn̄ licet diffinire sic q̄ p̄dictū ē. Reliquoꝝ u' clericoꝝ ap̄ p̄uintiales ꝛ metpolitanos ꝛ p̄imates ꝯuentilare ꝛ iuste finire licet. Incip̄ iiii pars. Ex ꝯcil' agathensi. c̄. iiii.

Q̄d p̄br̄ de sola infamia vii. testib' sui ordinis se purgare debeat.

Si q̄s p̄br̄ a plebe s' c̄omissa mala opinione infamat' fuit. ꝛ ep̄c uite sue negligens p̄uus exēplis mala de se suspicari p̄misserit. ꝛ ppl's ab epō iuramto seu banno x̄anitatis ꝯstrict' infamiā ei' patefecit. ꝛ c̄ti accusatores c̄iminis ei' defuint. amoueant̄ p̄mo secrsū ab epō. deī sub duob' ul' trib' testib'. Si n̄ emendauit. i ꝯuentu p̄broꝝ ep̄c eū publica increpatione ammoneat. Si u' neq; sic se correxerit. ab officio suspendat̄. usq; ad dignā satisfactionē. ne ppl's fideliū in eū scandalū patiatur. Si aū accusatores legitimi n̄ fuint q̄ ei' c̄imina manifestis iudiciis p̄bare ꝯtendāt. ꝛ ipse negauit. tc̄ ipse cū vii. sociis suis ei'dē ordinis. si ualet a c̄imine semetipsū expurget. Diaconus u' si eodē c̄imine accusat' fuit. semetipsū cū trib' excuset.

Si q̄s p̄br̄ a plebe s' c̄omissa mala Ex ꝯcilio hilerdensi. c̄. x. opinione infamat' fuit. ꝛ ep̄s legitimis testib' app̄bare n̄ potuit. suspendat̄ p̄br̄ usq; ad dignā satisfactionē ne ppl's

fidelium in eo scandalum patiatur. Digna enim satisfactio si eis aliquid
reus creditur. per iocta [facta] securitatem de imposito crimine innocens esse
manifestet. Sicut ita a nobis et a maioribus constitutum esse docetur.
Sed sive per canones. sive ad arbitrium episcopi scolligas. vii. iungatur et iuret
in sacro coram posito euangelio. quod eum sancta trinitas. et ipse filius dei qui se
cit et docuit quod euangelium continet. et sancti iiii euangeliste qui illud
scripserunt sic adiuuent quod ille pronominatam actionem ita non perpetrauit.
sicut ei de illo oblatum est. et in hac satisfactione purgatus. securus de
inceps suum exerceat ministerium. Qua satisfactione innumeri pre
dentium patrum sanctum leonem papam in basilica sancti petri apostoli coram
reuerentissimo cesare karolo. cum clero. et plebe ita fecisse quod me
morant. atque ita mox uenerandum principem. et eidem sancti pape
aduersarios digne ultionis uindictam exercuisse. Decretum et responsio leo
nis pape ad karo lum

Quod leo papa xii episcopos in sua purgatione habuit.

Quibus nobis uisu aut auditu notum esse non dubitamus quod se
pissime suadente antiquo hoste sacerdotibus crimina diuersa obici
untur. Sed quoniam qualiter ex eis ab his rationabilis examinatio et satisfactio fi
at. licet tempore bone memorie domini genitoris nostri pippini. siue
priscis temporibus a sanctis patribus et a reliquis bone deuotionis hominibus
sepissime uentilatum fuit. nos tamen plenum et ad liquidum diffinitum
repperire minime quiuimus. Illis quippe temporibus idipsum a sanctis episcopis
et reliquis sacerdotibus ceteris ecclesiastice dignitatis ministris. in nostris
in regnis seu in aliis degentibus nobis quoque una cum eis agentibus se
pissime propter multas et nimias reclamationes. que ex hiis ad nos
ex diuersis partibus uenerunt uentilatum est. Sed qualiter consultu domini
et patris nostri leonis apostolici. ceterorumque romane ecclesie episcoporum et re
liquorum sacerdotum. siue orientalium et grecorum. et patriarcharum.
et multorum sanctorum episcoporum et sacerdotum. nec non et nostrorum episcoporum. et
cunque sacerdotum. ac leuitarum auctoritate. et consensu. atque

reliquorum fideliu͂ lectoru͂ consiliariorum nr̄orum consiliu͂ diffinitu͂ ē. uos omnis
utrusq; ordinis ministros scire uolumus. Statutu͂ ē naq; ratione ꝛ necessi
tate. atq; p̄dicto consiliu omniu͂. ut quicumq; cuiq; sacerdoti crimen impo
nit. si ipse accusator tal' fuit. ut recipi debeat. qui quales ad accusationem
sacerdotu͂ admitti debeant. in canonib' plenius expressu͂ ē. si au͂ dic
tu͂ ē ille accusator qui canonice ē recipiendus. cu͂ cu͂ legitimo numero
numero. ꝛ bonorum testiu͂ approbare in conspectu ep̄orum potuit. tunc ca
nonice diiudicet͂. ꝛ si culpabil' inuent' fuit canonice dapnet͂.
Si uero cu͂ supscripto numero approbare ipse accusator minime potuit
ꝛ sic canonice diiudicet͂. Ipse uero sacerdos si suspitiosus ꝛ incredulus
suo ep̄o. aut reliquis suis consacerdotib' siue bonis ꝛ iustis de suo pp̄lo
ul' de sua plebe hoib' fuit. ne in crimine: aut p̄dicta suspitione
remaneat. cu͂ tribus aut. v. l' vii. bonis ac uicinis sacerdotib' exemplo
leonis pp̄. qui xii. ep̄os in sua purgatione habuit ul' eo amplius si suo ep̄o
uisu͂ fuit aut necesse propter tumultu͂ pp̄li perspexerit. ꝛ cu͂ aliis bonis
ꝛ iustis hoib' se sacramento cora͂ pp̄lo sup iiii. euuangelia dato pur
gamento eccl̄e reddat. Si quis au͂ scire se desiderat quales testes ad accusationem sa
cerdotu͂ recipi debeant. ꝛ quod de accusatione faciendu͂ sit plenius in
canonib' repperiri potuit. De purgatione leonis pp̄.

Auditu͂ ē fr̄s karmi ꝛ diuulgatu͂ ē p multa loca qualiter homines
mali aduersu͂ me insurrexer͂. ꝛ debilitare uoluer͂. ꝛ mi
serunt sup me grauia crimina. Propter quam causa͂ iste clementissimus
ac serenissimus dn̄s karol' una cu͂ sacerdotib' ꝛ obtimatib' suis ista͂
puenit ad urbe͂. Quamobre͂ ego leo pontifex scē romane eccl̄e
a nemine iudicatus. neq; coactus. s; spontanea mea uoluntate pu
rifico me in conspectu ur̄o. cora͂ dō ꝛ angelis eius. qui conscientia͂
mea͂ nou͂. ꝛ beato petro principe apl̄orum in cuius conspectu consistim'
quia istas criminosas. ꝛ sceleratas res quas illi mihi obiciunt. nec perpetrau

nec perpetrare nisi. Testis michi deus est in cuius conventi sumus iudicium, et in eius conspectu consistimus, et propter suspitiones malas resecandas mea spontanea voluntate facio, non quasi ego hanc consuetudinem aut decretum in sancta ecclesia successoribus meis nec non et fratribus et coepiscopis nostris imponam, sicut meus a vobis abscidamus rebelles cogitationes. Ex registro Gregorii ad Iustinianum imperatorem.

Habet hoc proprium antiqui hostis malitia, ut quos in pravorum actuum perpetratione resistentes decipere non valet, opinionem eorum falsa adspersione simulando dilaceret. Quoniam igitur contra sacerdotale propositum de Leone fratre nostro et coepiscopo nostro sinister rumor aspersit, utrum vera essent, districta diligentius fecimus inquisitione perquiri, et nullam in eo de his quae fuerant dicta culpam invenimus. Sed ne quid videretur omissum, quod nostro potuisset corde dubium remanere, ad beati Petri sacratissimum corpus districta eum ex habundanti fecimus sacramenta praebere. Quibus praestitis magna sumus exultatione gavisi quod huiusmodi innocentia eius evidenter emicuit. Proinde gloria vestra praedictum virum cum omni caritate suscipiat, et reverentiam ei qualem sacerdotem decet exhibeat, nec ulla remaneat de his quae iam sunt purgata dubietas. Et ita superscripto vos episcopo devotissime oportet in omnibus adhaerere, ut congrue decenterque dominum in eius persona videamini, cui ministerium est, honorare.

Quod presbiter postquam se purgaverit non debet ulterius quasi reus affligi.

Mennam vero Ex registro Gregorii papae ad Brunechildem reginam Francorum. reverentissimum fratrem coepiscopum nostrum postquam ea quae de eo dicta fuerant requirentes in nullo invenimus esse culpabilem, quippe qui insuper ad sacratissimum corpus beati apostoli Petri subiurando satisfaciens se monstravit alienum, reverti illum purgatum absolutum permisimus. Quia sicut dignum erat, ut si in aliquo reus existeret, culpam in eo canonice puniremus, ita dignum non fuit, ut eum adiuvante innocentia diutius retinere vel affligere in aliquo deberemus. Alexander II Rainaldo Cumano episcopo.

Quod presbiter solo sacramento non vulgari lege de obiectis se purgare debeat.

Super causas Gillandi presbiteri tui de monte episcopi tui praedecessoris tui infamati in medium consulimur. Itaque testimonium

astantium fratrum unanimi assensu tue dilectioni rescribimus. prefatum gillandum presbiterum ante te presentandum. Qui si certi accusatores defuerint. te dictante iusticia sui omni contentia presbiter quecumque oblivioni mitte amisit ac sacerdotium accipiat. et integra beneficia. purgatione tum ante duobus tribus vel sacerdotibus convictis vel accusator cessavit. eundem ex se probere: tuo committimus arbitrio. Vulgarem denique a nulla canonica sanctione fultam legem fervent‑is scilicet. sive frigide aque ignitique ferri contactu. aut ceteris preplatis inventionis. que fabricante hoc sit omnino facta invidia. nec ipsum exhibere. nec aliquo modo te volumus postulare: immo apostolica auctoritate prohibemus firmissime. Ex epistola gg. quod presbiter sola manu se purgare possit. si certi accusatores defuerint.

De presbitero vel quolibet sacerdote a populo accusato. si certi non fuerint testes qui crimini illato veritatem dicant. iusiurandum erit in medio. et illum testem proferat de innocentie sue puritate. cui nuda et aperta sunt omnia. sicque maneat in proprio gradu. Ex concilio tiburiensi. capitulo xxi.

Si quis presbiter cum laico. vel laicus cum presbitero aliquam habet querimonie contentiam. episcopo precipiente sine personarum acceptione finiatur. laicus vero per iuramentum si necesse sit se expurget. presbiter vero vice iuramenti per sanctam consecrationem interrogetur. quia sacerdotes ex levi causa iurare non debent. Nam per quam corpus et sanguis christi conficitur. iuramento polluetur. absit. Cum dominus in evangelio discipulis suis quorum vice nos indigni in sancta genimus ecclesia dicat. Nolite omnino iurare. Sit autem sermo vester. est est. non non. Quod autem his habundantius est. ex malo est. Ex concilio remensi c. xxi.

Vt nullus ex ecclesiastico ordine cum quolibet laico quicquam super sacra vel super sancta evangelia iuret. sed simpliciter cum puritate et veritate dicat. est est. non non. Sed si aliquid quod ex his a laicis obiciatur. ad episcopum in cuius territorio est deferatur. et iuxta id quod illi qui gesti sunt ordinis diiudicaverint. aut corrigatur aut expurgetur. Nicholaus ad consulta bulgarorum c. lxx.

Qualiter sit finienda contentio inter presbiterum et laicum.

Q' pbr̄m uxoratū aut p'ue querſan omſ donec epōꝝ ſuoꝝ repbent' iudicio n̄ ſit a plebe repbandi.

Consulendū decreuiſtis utrū pbr̄m habentē uxorē debeatiſ ſuſtentare & honorare, an a uobiſ proicere. Ad q̄d respondem' q̄m licet ipſi ualde ſint reprehenſibileſ, uoſ tn̄ conuenit dn̄m imitari q̄ ſolē ſuū oriri fac̄ ut euangliū teſtat' ſup bonoſ & maloſ & pluit ſup iuſtoſ & iniuſtoſ. Deiecē eni a uobiſ id n̄ debetiſ. q̄m iudā dn̄ſ cū eēt iniq' diſcipliſ. nec de numō aplōꝝ deiecit. Verū de pbr̄iſ nobiſ q' laici eſtiſ nec iudicandū ē. nec de uita eoꝝ q̄cq̄ inueſtigandū. ſ; epōꝝ iudicio q̄cq̄d illud ē reſeruandū. Item cap̄. l xx.

Sciſcitantib' uob' ſi a ſacerdote q' ſiue ꝯphenſuſ in adulterio. ſiue de hac ſola fama reſpſuſ ē debeatiſ cōmunioēm ſuſcipe nec ne. reſpondem'. Non pot' aliq'ſ q̄ntūcq; polluſ' ſit ſacm̄ta diuina polluere q̄ purgatoria cunctar' contagionū exiſtunt. Nec pot' ſol radi' p cloacaſ & latrinaſ tranſiens aliq̄d ex his contaminatioiſ attrahe. Proinde q̄liſcq; ſit ſacerdoſ q̄ ſca ſūt coinq̄nari n̄ poſſt. Ideo ab eo uſq; q̄ epōꝝ iudicio repbet' cōmunio pcipienda ē. q̄m mali bona miniſtrando ſe tantū' ledt'. Et cereū flāe accenſa ſ; q' detrimtū pſtat. aliiſ u' lumē in tenebriſ amminiſtrat. & unū aliiſ cōmodū exhibet. in ſe diſpendiū pb;. Sumite q' ab oī ſacerdote intrepide xp̄i miſtia. q̄m oīa in fide purgant'. fideſ ē eni q' uincit hūc mundum.

Quicq; aliū de homicidiu. In libro viiii.

Crimine piculoſa ul' capitali obiectione pulſauit. n' p'uſ audiencib' audiat'. q̄m ſe ſimile pena q̄ua reo intendit ꝯſcrip ſerit ſubiturū. & ſi ſeruoſ alienoſ accuſandoſ eē c̄ſiderit. ſe ſimili inſcriptione ꝯſtringat futurū. ut ſupplicia innocentium ſeruoꝝ aut pena capitiſ ſui aut facultatū amiſſione ꝯpenſet. Quicq; inſcriptione pmiſſa ex eū criminiſ reū accuſare uoluerit ab eo die q' inſcripſit int' annū pagat; ppoſita actione q' diſtulit ifamiſ effect' bonoꝝ ſuoꝝ q̄rta parte mulctabit'.

Contumaci nemo p̄ in iudicio sine testib; aut scripta. Capl. cc. iiii.
Sententia absente parte alia a iudice data. nullam obtinet firmitatem.
Causa int̄ p̄sentes iudicata. p̄ decenniū reuolui n̄ p̄. Decennī absentes p̄
ingenuū. In causa capitali nemo absens dāpnet̄. neq; absens p alī
que accusatore accusari pot̄. Qui debeant iurare.
Lex p̄cip̄ ut p̄batio n̄ a possessore s; appetitore partib; req̄rat̄. q
omēm p̄bationē ab eo q̄ri debē dic̄. q̄ petita rē desideat obtinē. n̄
ab illo q̄ se iuste tenē intendit. p̄ter illā in causa. interrogare necē
ē possionē utr̄ ex sua p̄soā. aut ex successioē cepit possidē.
Ei incūbit p̄batio q̄ dic̄. non qui negat. libro xx. u.
Testimonia aū sic exhiberi oportet. Constant lxiiii. c̄ i.
Iudicat̄ testes q̄ sub p̄sentia sua l' susceptū est depositum
ul' q̄ depositari susceṗisse conscripsit. lit̄. ii. c̄ vii.
Testiū p̄ductio n̄ alit̄ h̄at̄. ū p̄sente q̄ aduersaria parte ul' contumacit̄ n̄ uenientē .s. ut salua ei p̄sep-tio c̄petat. quā opponēdā estim-auerit.
contumatit̄ autē iudi abeē q̄ ex necessitate absunt. forte
enī int̄ loca sc̄oꝝ fugat̄. De lege theodosiana.
Testes p̄usq̄ de causa int̄rogent̄. sac̄nito debent c̄stringi.
ut iurent se mel' falsi ēē dictos. honestioribꝰ aū mag' q̄
uilioribꝰ fides adhibeat̄. Vnius aū testimoniū q̄uis splendida
idonea uideat̄ ēē p̄sona nullatenꝰ audiendū. ccc xiiii.
Ut testimoniū uniꝰ hois non accipiat̄. Illā si ex utraq; parte
p̄les sint uetatiores. atq; religiosiores & honestiores eligant̄.
q̄ sac̄nito suū c̄firment testimoniū mel' se falsi ēē dictos.
Omīs itaq; causę. q̄ ul' p̄torio iure l' ciuili tractant̄. ccc. lxvi.
epoꝝ sententiis terminatę p̄petuo stabilitatis iure firmant̄: Nec liceat ulterius retractari negotiū. qd' epoꝝ sententiis decidit.
Testimoniū & ab uno lic& epo p̄hibitū. Omīs iudices indubitanter accipiant. nec aliꝰ audiat̄. cū testimonium epi a q̄uber

parte fuit repmissu. Illud e enim uitatis auctoritate firmatu illud
incorruptu. qd a sac sco hoie conscientia mtis illi baro. pauli. hoc
nos edicto salubri aliqn censuim. h ppetua lege firmam. maliciosa
litium semina gpmentes. Constant. lxxx. cp. i.

Summopere ammonendi sunt comites 7 iudices ne uiles 7 indig
nas psonas cora se pmittant ad testimoniu accede. qm multi
sunt q piurare p mellulo ducit. ut in tantu ut p uni diei satietate.
aut p qlib 7 paruo ptio adiuuariam gduci possit. 7 animas suas p
dere minime formidat. Qua obre tales nequaq admittim. q n solu
illi q piurant. s; 7 illi q piuris consentiunt simili plectendi st dap
natione. Constant. lxxx. cp. i.

Nullius recipiat testimoniu. n ei q sit bona opinione. t que dig
nitas comdat. t militia. t uite honestas t artis titul laudabil ul
7 alior testiu uox de bona uita ei gsentiens. Ali au testis uilissi
m. si pductus in medio iudicio fuit. liceat iudici si h gestimauit tormtis
eu subige. It. N admittim au testimonia eor q dice solent tan
tumodo se audisse aliquie dicente pecunia sibi soluta ee. s; nec ta
bulariorum sola psentia suffic. n testes q; rogati subscpserint.

Si testes pductus seru ee dicat. ille au dicat cap. iiii.
se liberu ee. si qde ingenuu se ebat testimoniu ei. p ea si pbat
fuit seru nulli momti sit. Sin au libertinu se ee dixerit. si qd stru
mentum manu missionis sue ostendit. dicat testimoniu. Sin
au in alio loco dicat strumta sua stat hre. sebatur q testimonia
ei. p ea au si n pduxerit strumta nulli momti sit. de lege dio

Seruo penit n cdat si sup aliquie dosti. ccc. xl. iiii.
crimen obiecit. aut si 7 dnm suu crimine impetierit. Nasi
in tormtis positus exponat qd obic cditu illi nullo modo
oportebit. constant. xl ii. capl ii.

Si hereticus contra hereticum litiget, liceat eius contra ... hereticum testem adducere. Sin autem orthodoxus contra hereticum ... litiget, pro orthodoxo quod heretici testimonium ualeat. capitulo .v.

Orthodoxis autem litigantibus ad testimonium nullus hereticus pateat aditus. Si quis dixerit testem productum inimicum suum esse si quidem ex criminali causa, omnino non dicat testimonium. Sin autem ex alia occasione dicat testimonium, et prescriptio eius ei opponatur. ccc.xi.

Placuit ut testes non admittantur qui fuerint socii criminis, nec infames nec calumpniatores, uel ceteri quos canones et lex prohibet. ccc.xiii.

Placuit ut qui de se confessus est super alium non credatur. titulus iiii.

Ne inuito denuntietur ut testimonium litis dicat aduersus socerum, generum, uitricum, priuignum, sobrinum, sobrinam, sobrino natum, eosue qui priore gradu sint. Item.

De libro ipsius liberorum eius parentum uiri ... uxoris.

Item et ut ne patronus patrone aduersus ... libertos, neque liberti aduersus libertos neque liberti aduersus eos cogantur patronum testimonium dicere. Item. Idonei non uidentur esse testes, quibus imperari potest ut testes sint. testis idoneus pater filio aut filius patri non est. Item. Qui falso uel uarie testimonia dixerit uel utrique parti prodiderit, a iudicibus puniuntur. Item. Pater et filius qui in potestate eius est. Item.

Duo fratres qui in eiusdem patris potestate sunt testes utrique in eodem testamento uel eodem negotio fieri possunt, quoniam nichil nocet ex una domo plures testes alieno negotio adhiberi. Item.

Ex eo quod prohibet lex iulia de adulteriis testimonium dicere condempnatam mulierem colligitur etiam mulieres testimonium in iudicio dicendi ius habere. xvi.

Homines liberi qui uxores fiscalinas regias et femine libere que homines fiscalinos regios accipiunt, nec de hereditate parentum nec de causa querenda nec de testimonio perhibere abiciantur.

Omnium anathematum ... in accusatione cc.xv.
Si ul testimonio aut humano iudicio plenius non audiatur. clxxvi
Si seruus fratre dominum fuit delator. & si obiecta probauit puniatur.
Iudices qui inscriptione promissa criminalia negotia audire ceperint.
ac die inscriptionis si inducias aut accusator aut reus petierit intra an-
num prestare debet. aut hec actio intra anni circulum finiatur. Quod si accusator
intra annum quod proposuit probare distulit. absoluto reo penam suscepit
legibus superioribus comprehensam. vii libro. cap. clxxvi.
In ciuilibus causis ul leuioribus criminibus legibus dilatio prestanda est. homi-
cide adulteri. malefici. uenefici. conuicti. si appellare uoluerint non au-
Quicumque ex his auctoritatibus. Ex libro quinto. / diantur.
Quicumque iudicis quentur ul ex ecclesiis ad iudicem fuit euocatus. & presen-
tiam suam apud eundem iudicem aut uno pro omnibus peremptorio. id est qui causam con-
tingit. fuit euocatus. & presentiam suam apud eundem iudicem atque
ei denuntiatum est exhibere noluit. aduersus eum quasi in contumacem
iudicari potest. qui minime nec retractari appellatione negotia
possunt. quia quens in contumacem fuit iudicatum. probat illa uera esse que
aduersus se dicta sunt. quia ad ea confutanda minime uult adesse. Unde
in scriptis legibus inuenitur scriptum. Iniuste inclusus ut si a ... ne si infra
reparet causam. quod si facere neglexerit. sententia que aduersus eum collata
fuit perseueret. Et ne sit uobis contrarium. ul & ne miremini quod de scriptis
legibus locuti sumus in nostro iudicio. quia & ecclesiastice leges & diuine eas
Si quis ex familiaribus ul ex seruis ccc.xl. / recipiunt.
Secularibus & domino eius eque criminis delator atque accusator extiterit.
et estimationem capitis atque fortunas petitur cui familiaritate ul
domino inheserit. ante exhibitionem testium. ante examinatum iudicium
in ipsa expositione criminum atque accusationis exordio ultore gladio
feriatur. Vocem enim funestam potius intercidi quam audiri oportet.

Eorum accusandi sacerdotes uel testificandi in eos os obstruimus. quos non humanis sed diuinis uocibus mortuos esse scimus.

De his criminibus de quibus quis absolutus est ad eum qui accusauit restituatur accusatio non potest flagitari iudicium non debet de causa que definita uel iudicata est.

Si quis autem iudicem recusauerit et alium pro eo petierit, eumque iterum recusare uoluerit, ut aliquem sibi iudicem petat non audiatur.

Iudices autem sententiam scriptis dicant et prouocationes condempnato non denegentur. nisi forte non appellare aliquis maluerit uel contumax in absentia fuit. nam et tertia prouocatio preiudicata est. et contumaces condempnati appellare non possunt.

Si seruus quem possidebam fugit. et si pro libero gerat.

uidebitur a domino possideri. sed hoc tamen intelligendum est si nec apprehensus fuit, nec sit pro libertate sua paratus litigare. nam si paratus est litigare non uidebitur a domino possideri cui se aduersarium preparauit.

Negotium non facit periculorum nisi persona que iure potuit obligare: per seruum autem colonum procuratorem uel auctorem conductorem ue preiudicium possessioni inuito uel inscio domino imponi non posse. et iure et legum auctoritatibus declaratur.

Qui metu uel impressione alicuius tironis apud acta presidis seruum se esse confessus est. preterea statum suum defendendi non preiudicetur.

Si quis ex seruo alieno aliquid comparauit nesciente domino. si dominus firmam noluit esse emptionem: reddet pretium emptori. ut emptio nec habeat firmitatis.

Si inuito uel ignorante te partus ancille tue expositus est repetere eum non prohiberis. sed restitutio eius si non a fure uindicauerit. ita fiat ut si qua in alendo eo uel forte ad discendum artificium iuste consumpta fuerint restituantur.

Unusquisque sobolem suam nutriat. quod si exponendam putauerit. ani

adu'sioni q constituta e subiacebit. s; nec dnis ul' patrus repetendi
aditu religionis. si ab ipsis expositos quodam ad mortem. uoluntas quę
minę e amica n colligit. nec eni suu dre potit. quē peremte conpsit.

Sancimus neminj licere siue ab ingenuis genitoribus
puer paruus procreatus siue a libertina pgenie. siue seruili conditione
mactatus expositus sit. eu puerum suum dnm uindicare siue nomine
siue asceptione siue colonarię conditionis. s; neq; his qui eos nutriendos
sustulerint licentiam concedi penitus cu quadam distinctione eos tollere. &
educationem eorum pcurant. siue masculi sint. siue feminę. ut eos ul loco
liberorum ul loco seruorum aut colonorum hnant. s; nullo discrimine habito
hi qui ab huiusmodi hoibus educati s libi & ingenui appareant.

Si his ad quē ancillę ptinet usus fructus partum suum ee credens
uendiderit aut donauerit. furtum n committit. furtum eni sine
affectu furandi non committitur.

Capitali crimine dampnatorum bona n ad lucrum psidis pferri
s; cognatis punitorum reddi oportet.

Hęc constitutio iubet & neminem lenonem ee neq; in urbe imperiali
neq; in puinciis. & id phibere debent pretores & psides. Ultimo
eni supplitio subiciuntur. qui contra constitutionem s normam lenones ee
ausi sunt. Omnia autem instrumenta & fideiussiones a lenones inter
positas. ul a lenonibus contra bonos mores factas infirmas atq; inuali
das esse constitutio iubet.

Si quis nefarium & incestum atq; dampnatum matrimonium contraxerit.
& liberos autem ex priore legitimo matrimonio n habuit. statim suis fa
cultatibus careat. & dos quę data e ei fisci iuribus uendicetur. pter publica
tionem autem & cinguli sui patiatur amissionem. & exilio puniatur.
Quod si mulier sit. & corporali quęstione subsistat. & uxor esse contra leges
nupta easdem penas patiatur. sed si nulla ętas excuset ignorantia.

Si quis nepotes ex filio reliquerit. et ex filia nepotes uel neptes, pariter ad hereditatem ab intestato aui defuncti uocentur. et non minus tertiam partem sicut ante accipiant. sed integram portionem sequantur. nepotes ex filia tales si accipiant nati. quales accipiant nepotes ex filio procreati. Item. Si auia decesserit. nepotibus ex filio et nepotibus ex filia derelictis omnes pariter ad hereditatem auie sue uocentur. et non nulla sit differentia utrum omnes nepotes sint aut neptes. utrum ex filio an filia procreati sunt. Iustinianus lib. v. titulo i.

i differentia

Hon scripto ius uenit. quod usus probauit. Nam diuturni mores consensu utentium comprobati legem imitantur. Item. Ea que ipsa sibi quaeque ciuitas constituit. sepe mutari solent. uel tacito consensu principis pape (t populi) uel alia postea lege data. In titulo iiii.

Ingenuus his est qui statim ut natus est liber est. siue ex duobus ingenuis matrimonio editus. siue ex libertinis. siue ex altero libertino. et alio ingenuo. sed et si quis de matre libera nascitur patre seruo. ingenuus nichilominus nascitur. quemadmodum qui ex matre libera et incerto patre natus est. quem uulgo conceptus est. Sufficit autem liberam fuisse matrem eo tempore quo nascitur. licet ancilla conceperit. et econtrario si libera conceperit. deinde ancilla facta conceperit (pariat) placuit eum qui nascitur liberum nasci. quia non debet calamitas matris ei nocere qui in utero est. Ex his et illud quesitum est si ancilla pregnans manumissa sit. deinde ancilla postea facta pepererit. liberum an seruum pariat. marcellus probat liberum nasci. Sufficit enim ei qui in uentre est liberam matrem uel medio tempore fuisse quod uerum est. titulo xii.

Non omnibus licet facere testamentum. Statim enim hi qui alieno iuri subiecti sunt. testamenti faciendi ius non habent. Item. testamentum facere non possunt inpubes quia nullum eorum animi iudicium est. Item. furiosi qui mente carent non ad rem pertinet si inpubes postea pubes factus. aut furiosus postea pie compos mentis factus fuerit. et decesserit. furiosi autem si per id tempus fecerint testamentum quo furor eorum

mt missus ē utre testari ēē uidentur. It. Mutus & surdus n̄ semp testa
mentū face possūt. Vtiq; aū de eo surdo loqt. q̄ oio n̄ exaudit. n̄ q̄
tarde exaudiat. Ł Iā & mut⁹ is intelligit. q̄ eloq̄ nich pot. n̄ q̄ tarde loqt.
Cū lex ꝑtitum q̄ndo inoliger insitum uetat. titulo iii.
§ titul. S Septimo mse nasci ꝑfectū partū iā recepti ē ꝑp aucto
ritatem doctissimi uiri hypocratis. & iō c̄dendū ē eū q̄ ex iustis
nuptiis septimo mense natus ē. iustū filiū ēē. It. Cū legitime nup
ne facte sint. patrē libi sequunt. It. uulgo q̄siti matrē sequuntur.
It. Vulgo q̄cepti dnr̄ q̄ patrē monstrare n̄ poss̄t. uł q̄ poss̄t. q̄ s.
eū hn̄t q̄ hr̄e n̄ licet. Itē. lex nature h̄ ē q̄ nascit̄ sine legitimo
matrimonio. matrē seqr. It. Qui in utō s̄t in toto pene iure ciuili
intelligunt̄. in rerū natā ēē. Nā & legitime h̄ hereditates his resti
tuunt̄. ita ut si p̄gnans mulier ab hostib⁹ capta sit id qđ natū
erit. q̄uis ap̄ bone fidi eptorē pepit. tanq̄ furtiuū usu n̄ capit.
§ Si aliq̄s unā rē p̄ legitimas s̄ptās duob⁹ donauit. uni
prius. & alti p̄ea. n̄ q̄rendū ē in his donationib⁹ q̄ prius q̄ postius
accepit. S; q̄ rē tēdente donatore possedit. is eā cui ē tēdita
Possidebit. Hoc iut̄ ē utr̄ i parentes an i extraneos facta sit. tal dona
i Licet pos petitor offerat sacmentū. tio
tū eū nulla ꝑbatione debiti. is q̄ accusat pot̄ fide
suā iusiurandi religione seruare firmare. si qn̄ pulsat repe
tenti pecuniā obtulit. sacmentū. & ille ei iusiurandi necessi
tatem ultro concesserit. n̄ p̄ p̄ea ab eo debitū postulare.
Ex capitul. lib. vii. cc. x. c viii. Heres ei cui pecunia c̄dita dr̄. ad sacmtū reuocari non
potest. q̄ q̄ egit. auctor suus ad integrū scire n̄ potuit. Si q̄d reliquendū
in rē c̄modatā ob morbū ł aliā rōem. inpensū ē; Si facto
incendio. ruina. naufragio. aut q̄lib; simili casu res
c̄modata amissa sit. n̄ tenebitur eo nomine. is cui c̄mo

clata est. nisi forte cu possit rem comodata salua face. sua ptulit. Si seruu
ul equu ul q̄eq; alia aliq's ab alio ad usu tm̄ seruiendu comodata suscepit.
7 eos ad pugna ul' ui ulte periclm incurrat aut duxerit. ad reddicione
comodate rei mito a dn̄o tenet. Si facto ptio re uendenda aliq's cuiq
tradidit. 7 du ab eo uendenda pfert quacu; occone pierit. ei petit
q ea dedat distrahenda. Cet'm si re accepta n rogante dn̄o s; pmit
tente eo q accepit du uelit uenundare pdidit. sibi rei pdite ingen
rit detrimentu. Creditor si sn̄ gdicione pign' l depositu tenens. t
debitore suu quenerit. ut soluto debito pignora sua recipiat.
Qd si debitor noluit. p' m. ammonitioes soluto debito pignora
sua suscipe. creditor detrhendi pignoris libam habebit potestate.
Si alienu aiual cuiq; dapnu intulerit. aut
alic' fructus leserit. dn̄s ei' aut estimatoem dapni reddat aut
ipsu aial tdat. Qd 7 de cane similit' e gstitutu. Si q's irritatu
suo. fera bestia ul q̄eq; alia quatupede in se irritauit. ea que
dapnu dedit. neq; in ei' dnm neq; i custode actio dat. Cu multi
fidei iussores instituut. 7 si ad soluendu q pmiser pbant idonei.
7 possint om's insolidu teneri. tn restitutio debiti 7 int eos
diuidenda e ut unq'sq' id q e p portione gtigit sua exsoluat.
Quicumq; falsa moneta pcussisse cpbat' fuit.
manus ei' amputent. 7 q h gsensit si lib e. lx solid cponat.
Si seru' . lx ictus accipiat. 7 pt que scelus agnoscit. 7 pars rapi
ne fuit inuenta. statim socios suos nominare cogat. Qd si nomi
nare noluit. teneat ad uindicta.
Filio l heredi cont pr̄or iusta aut legitima diffinitione
tenente n liceat. q iuste depellit psuptio illi' q facta se
mp iniuste conat irrupere. Il solu ille q fin tu fecit. s;
7 q'cq; gscius fuit. ul fur to ablata sciens suscepit. in

numero furantium habetur. et simili uindicte subiaceat.

Ut nullus comparet caballum bouem aut iumentum. aut aliud animal nisi illum hominem cognoscat. qui eum uendidit. et de quo est. et ubi manet. uel quis est eius senior.

Si bos alienus bouem alterius uulnerauerit. et ille mortuus fuerit uendant bouem uiuum et diuidant pretium et cadauer. Si autem sciebat dominus eius quod bos cornu-nosus erat. et noluit custodire. reddat bouem pro boue. et cadauer integrum accipiat.

Qui furatus fuerit bouem aut ouem. v. boues pro boue uno restituat. et iiii oues pro una.

Si effregit fur domum. siue suffodiens fuerit inuentus. et accepto uulnere mortuus fuerit. percussor non erit reus sanguinis. Quod si orto sole hoc fecerit. homicidium perpetrauit.

Si leserit quispiam agrum uel uineam. et si dimiserit iumentum suum ut depascatur aliena. quicquid optimum habuerit in agro uel in uinea pro dampni estimatione restituat.

Si egressus ignis inuenerit spicas. et comprehenderit aceruos frugum siue stantes segetes in agris reddat dampnum qui ignem succendit. libro institutionum ii. titulus i.

Fere bestie. uolucres. et pisces. id est omnia animalia que in terra mari celoque nascuntur. simul atque ab aliquo capta fuerint iure gentium statim illius esse incipiunt. Quod enim ante nullius est id naturali ratione occupanti conceditur. nec interest feras bestias et uolucres utrum in suo fundo quisque accipiat an in alieno. Plane qui alienum fundum ingreditur uenandi aut aucupandi gratia potest a domino si is preuiderit prohiberi ne ingrediatur. Quicquid autem eorum ceperis eousque tuum esse intelligitur donec custodia tua coercetur. Cum uero euaserit custodiam tuam et in naturalem libertatem se receperit. tuum esse desinit et rursus occupantis fit. Naturalem autem libertatem recipere intelligitur cum uel oculos tuos effugerit. Vel ita sit in conspectu tuo ut difficilis

sit eius persecutio. Illud quesitum est an si fera bestia ita vulnerata sit ut capi possit, statim tua esse intelligatur. Quibusdam placuit tuam esse et eousque tuam videri donec eam persequaris. Quod si desieris persequi, desinit tua esse et rursus fieri occupantis. Alii autem non aliter putaverunt tuam esse quam si ceperis. Sed posteriorem sententiam nos confirmamus, quia multa accidere solent ut eam non capias. Apium quoque natura fera est. Itaque que in arbore tua consederint, antequam a te alveo includantur, non magis tue esse intelliguntur quam volucres que in tua arbore nidum fecerint. Ideoque si alius eas incluserit, is earum dominus erit. Favos quoque si quos effecerint quilibet eximere potest. Plane integra re si provideris ingredientem in fundum tuum, potes eum iure prohibere ne ingrediatur. Examen quoque quod ex alveo tuo evolaverit eousque tuum esse intelligitur donec in conspectu tuo est nec difficilis eius persecutio est. Alioquin occupantis fit. Pavonum et columbarum fera natura est, nec ad rem pertinet quod ex consuetudine avolare et revolare solent; nam et apes idem faciunt, quarum constat esse feram naturam. Cervos quoque ita quidam mansuetos habent ut in silvas ire et redire soleant, quorum et ipsorum feram esse naturam nemo negat. In his autem animalibus que ex consuetudine abire et redire solent, talis regula comprobata est ut eousque tua esse intelligantur donec animum revertendi habeant. Nam si revertendi animum desierint, et tua esse desinunt et fiunt occupantium. Revertendi autem videntur animum desinere habere cum revertendi consuetudinem deseruerint. Gallinarum et anserum non est fera natura, idque ex eo possumus intelligere quod sunt alie galline quas feras vocamus; item alii anseres quos feros appellamus. Ideoque si anseres tui aut galline tue aliquo casu turbati turbateque avolaverint, licet conspectum tuum effugerint, quocumque loco sint tui tueve esse intelliguntur. Et qui lucrandi animo ea animalia retinet, furtum intelligitur committere.

Epistola prima Clementis ad Iacobum.

Clementi trado ait beatus Petrus a domino mihi traditam potestatem ligandi atque solvendi, ut de omnibus quecumque decreverit in terris.

Incipit de excommunicatis.

si decretum sit in celis. Ligabit enim quod oportet ligari, et solvet quod ex
pedit solvi, tamquam qui ad liquidum ecclesie regulam novit. Sic et clerici
vestri cum tanta reverentia verba tua suscipiant, ut sciant legem et predi
cationem esse veritatis. Et quodcumque ligaveris super terram erit ligatum et in
celo, et quodcumque solveris super terram et ubi esse solvendi quoniam sciunt quia qui
oportet ligabuntur, et que expedit solventur. Gregorius in omelia xxvi de indignis prelatis.

Plerumque contingit ut iudicis locum teneat, cuius ad locum minime
vita concordat, ac sepe agitur ut damnet immeritos, vel alios
ipse ligatus solvat. Sepe in solvendis ac ligandis subditis sue volun
tatis motus, non autem causarum merita sequitur pastor. Unde fit ut ipsa ligan
di ac solvendi potestate se privet, qui hanc pro suis voluntatibus
et non pro subiectorum moribus exercet. Sepe fit ut erga quemlibet proximum
odio vel gratia moveatur pastor. Iudicare autem digne de subditis nequ
eunt, qui in subditorum causis sua vel odia vel gratiam sequuntur. Unde recte
per prophetam dicitur: Mortificabant animas que non moriebantur, et vi
vificabant animas que non vivunt. Non morientem quippe mortificat,
qui iustum damnat, et non victurum vivificare
nititur, qui reum a supplicio absolvere nititur. Cause ergo sunt pen
sande, et tunc ligandi atque solvendi potestas exercenda.
Videndum que culpa, aut que sit penitentia secuta post culpam,
ut quos omnipotens Deus per compunctionis gratiam visitat, illos sententia
pastoris absolvat. Tunc enim vera est absolutio presidentis, cum interni
arbitrium sequitur iudicis. Quod bene quatriduani Lazari illa resusci
tatio designat, que videlicet demonstrat quia mortuum Dominus vocavit
et vivificavit dicens: Lazare, veni foras. Et postmodum his qui vivens
fuerat egressus a discipulis est solutus, sicut scriptum est: Cumque egressus esset qui fuerat
ligatus institis, tunc dixit discipulis: Solvite eum et sinite abire.
Ecce illum discipuli mortuum iam viventem solvunt, quem magister

resuscitauit mortuum. Mortuum discipuli soluerunt. fetorem magis ostenderent
quam uiuentem.

De prelatis iniuste ligantibus.

Ex qua consideratione nobis inueniendum est quod illos nos debemus per pasto-
ralem auctoritatem soluere. quos auctorem nostrum per suscitantem gratiam
scimus uiuificare. Que nimirum uiuificatio ante rectitudinem operis in ipsa
iam cognoscitur confessione peccati. Unde et huic ipsi mortuo nequaquam dicitur.
reuiuisce. sed ueni foras. Omnis quippe peccator dum culpam suam intra conscientiam
abscondit. introrsus latet. in suis penetralibus occultatur. Sed mortuus uenit fo-
ras. cum peccator nequitias suas sponte confitetur. Lazaro igitur dicitur ueni foras.
ac si aperte cunctis mortuo in culpa diceretur. Cur reatum tuum intra conscientiam tuam
abscondis. foras iam per confessionem egredere. qui apud te per confessionem interius
lates. Veniat itaque foras mortuus. id est culpam confiteatur peccator. Venien-
tem uero soluant discipuli. ut pastores ecclesie ei penam debeant
admouere quam meruit. qui non erubuit confiteri quod fecit. Sed de solutionis
ordine dixisse breuiter. ut sub magno moderamine pastores ecclesie uel
soluere studeant uel ligare.

Gregorius in moralibus libro ii.

Dum sancti uiri maledictionis sententiam proferunt. non ad hanc ex uoto
ultionis. sed ex iusticie examine erumpunt. Intra subtile diuini iudi-
cium aspiciunt. et mala foris exurgentia quam maledictione feri-
re debeant cognoscunt. et eo maledicto non peccant. quo ab intimo
iudice non discordant. Item. Scriptura sacra duobus modis maledictum proferri
memorat. aliud uidelicet quod approbat. aliud quod dampnat. Aliter enim ma-
ledictum profertur iudicio iusticie. non ipso primo homine peccante pla-
tum est cum audiuit. Maledicta terra in opere tuo. et cum abrahe dicitur.
maledicentibus tibi maledicam. Rursumque maledictum non in iudicio
iusticie profertur. sed liuore uindicte promitur. uoce pauli predican-
tis ammonemur qui ait. Benedicite et nolite maledicere.

[Margin: aliter liuore uindicte. Maledictum quippe iudicio iusticie.]

Cepisti hominem fratrem tuum. **Aug. de uerbis domini. cap. xvi.**

tamq̄ publicanū. ligas illū in terra. s; ut iuste alliges uide. Illa in iusta uincla disrupit iusticia. Cū aūt correxeris & concordaueris cū fr̄e tuo solisti illū in t̄ra. cū solueris in t̄ra. solutus erit & in celo. Ier̄. sup ep̄lam pauli ad philomonem.

Si q̄s dixit iustū iniustū. & rursū iniustū iustū. abhominabil' utq; ap̄ dn̄m. Similit̄ qui scm̄ dic̄ ēē n̄ scm̄. & rursū non scm̄ asserit scm̄. abho-minabil' ap̄ dn̄m est. Ier̄. sup math̄ i libro. III.

Tibi dabo claues regni celo℞. & q̄dcūq; ligaueris sup t̄ram. erit ligatū & in celis. Istū locū epi. & p̄bri n̄ intelligentes. aliq̄d sibi de phariseo℞ assumūt supercilio, ut ūl dāpnent innocentes ūl soluē se noxios arbitrent̄. cū ap̄ dn̄m scientia sac̄dotū. n̄ eo℞ uita queratur. Legim' in leuitico de lep̄sis. ubi iubent̄ ut ostendant se sac̄dotib'. & si lep̄am habuerint. t̄c a sac̄dote mundi fiant. n̄ q̄ sac̄dotes mundos faciant. s; q̄ hāat noticiā de lep̄sis. & possit discernere q̄ mund' q̄ue sit inmundus. Quomō g̊ lep̄sū sac̄dos inmundum n̄ facit. sic & hic alligat ūl soluit ep̄c ūl p̄br̄ n̄ eos q̄ insontes ūl innoxii s̄t. s; p̄ officio suo. cū pecca℞ audierit uarietates. scit q̄ ligandus sit qui soluendus. Aug̊ sup iohēm pars. V. tr̄. XL. IIII.

Cum excōmunicat ecclā. in celo ligat̄ excōmunicat̄. cū reconciliat ecclā in celo soluit̄ reconciliatus. Crisostom' sup ep̄lam ad hebreos sermo. IIII.

Nemo cont̄pnat uincla ecclastica. non enī homo ē q̄ ligat. s; xp̄c q̄ hanc potestatē dedit. & dn̄s fec̄ hoīes tanti honoris.

Certū ē q̄ q̄ impi' demonstrat̄. Quinte synodi actio. V.

Communio sep̄atus ē a dn̄o. sic & ille q̄ anathematizatus manifestatur. quā impi' sep̄atus ē. Nichil enī aliud significat anathema. nisi a dō separationē. Ex concilio meldensi. capl'o. III.

Q̄d ep̄c p' t̄cia ammonitionē reum debeat excōmunicare.

Ep̄c in cui' parrochia aliq̄s consistens aliq̄d iniuste fecit. & semel & bis atq; t̄cio si necesse fuit uocabit illū sua ammonitione. p̄ suū nuntiū canonice ad emdationē suę

opositionē. & ad penitentiā. ut dō & ecclē satis faciat q̄ lesit. Si aūt desperit
atq; contempserit eius ammonitionē. & salubrimā mutationē. feriat illū
pastorali uirga. hoc ē sententia excommunicationis. ut a communione scē
ecclē omniumq; xpianorum sit separat⁹ usq; ad congruā satisfactionē & dignā
emendationē. quā excommunicationē deb& epē semotī illi⁹ notā face & oib;
suis coepis. & omib⁹ suis parrochianis. ne eū recipiant usq; ad satisfactionē.

Nouit caritas uřa frs mei qđ quidā Ex concilio rotomagensi. caplo .ui.
uir nomine ill. diabolo suadente postponens xpianā pmissionē
quā in baptismo pfessus ē. p apostasiā conuersus post sathanā cui abrenunti
auit & oib⁹ opib⁹ ei⁹. uineā id ē .i. ecclām ei⁹ deuastauit & pclarū pmiscit.
paupes xpi quos ptioso sanguine suo redemit uiolent opprimit & inter
ficiens & bona eorū diripiens. Misim⁹ ad eū pbrm nřm & litteris co
monitoriis semel & itum atq; tercio inuitantes eū canonice ad emen
dationē & ad satisfactionē & penitentiā corripientes eū paterno affectu.
Dicit enī dns in euangelio. Si peccauit in te fr tuus. corripe eū. Frm
unūquēq; peccat. qui in scām ecclām peccat. Sicut scā ecclā unū
corp⁹ ē cui⁹ caput ē xpē. Singli aūt sum⁹ alt alti⁹ membra. & si patit
unū mbrū compatiuntur omnia mbra. pculdubio in nos
peccat. qui mbra nřa ledit. Iub& ergo dns ut fr. i. xpian⁹ in nos pec
cans. pmo secrete corripiatur. deiñ cū testib⁹ redarguatur. nouissime
in conuentu ecclē publice conueniatur. Qđ si has tres commonitiones &
illas correptiones contempnit. & satisfactionē despic. Tunc hoc sit tibi inqt
sicut ethnic⁹ & publican⁹ .i. gentil atq; paganus. ut iam non p xpiano
sed p pagano habeatur. & in alio loco mbrū qđ a sua compage resoluitur
& a iunctura caritatis dissonatur & omē corp⁹ scandalizat. dns
abscidi & pici iub& dicens. Si ocul⁹ man⁹ ul pes tuus scandalizat
te. erue eū & pice abs te. & Apls. auferte inqt malū a nobis
Et item. Si quis fr nominatur & ē fornicator aut adult. aut homi-

cida. aut rapax. cū h̄modi nec cibū sumē licet. Cū iohēs electus ṗcuis
xp̄i discipulus talē nefariū hoīem salutare phibebat dicens. Nec ei
aue dixis. nec eū in domū tuā receṗis. Qui enī ei aue dixit. cōmuni
cat opib' ei' malignis. Dn̄ica itaq; ⁊ ap̄lica ṗcepta adimplentes
mbrū putidū ⁊ insanabile q̄ medicinā n̄ recip' ferro excōmunicati
onis a corpore ecclē abscidam'. ne tā pestifero morbo reliq̄ mbra cor
poris ueluti ⁊ nemo inficiātur. Ex concilio aurelianensi.

Omnes q̄ ⁊ ap̄licis informati ṗceptis iudicio patris ⁊ filii dn̄i
n̄ri ih̄u xp̄i ⁊ sp̄c sci ⁊ auctoritate ⁊ potestate ap̄lis ⁊
ap̄lor successorib' a dō concessa una uobiscū ṗdictū pessim
uirū a liminib' scē matris ecclē excludim' ⁊ a bona societate
⁊ cōmunione xp̄iana separam'. ⁊ separatū ēē in eternū decernim'
in ṗsenti sclō ⁊ in futuro. Null' ei xp̄ian' aue dicat. aut eū oscu
lari ṗsumat. Null' pbr missā cū eo audeat, uł sac sem corp'
⁊ sanguinē tradere. Nemo ei iungat' in consortio: nemo neq; in
aliq̄ negotio. Et si q̄s ei sociauit ⁊ cōmunicauit ei opib' ma
lignis. nouit se nisi ṗmissū anathe- mate. Nisi ṗcepti
q̄ ob hāc causā ei iungunt'. ut eū reuo- cent ab errore
⁊ puocent eū ad satisfactionē. si forte resipuerit. ⁊ di grā
inspirante ad penitentie remediū conuersus fuit. ⁊ dignā emen
dationē ecclē cui q̄s lesit humilit' satisfecit. Ex ē concilio cap

Ut null' epor aliquē a cōmunione puet sine manifesta causa.

Ut nemo epor quelib3 ⁊ sn̄ cerra ⁊ manifesta pecti causa
cōmunione ṗuet ecclāstica. sub anathemate aū sin̄ consci
entia archiepi aut coepor.

Epc nullū pōnat. n̄ ub̄ canonica docet auctoritas. q̄
anathema ēētna ē mortis dāpnatio. ⁊ n̄ n̄ p mortali
dēb3 inponi crimine. ⁊ illi q̄ alit' n̄ potuit corrigi. Calixt'

de excōmunicatis.

Excōmunicatos q̄q; a sacerdotib' nullus recipiat. galli

aut cuiusque partis excommunicatione iusta, nec cum eis orare aut cibo, vel potu vel osculo communicet, nec ave eis dicat. Quia quicumque ministrus vel alius spiritus sciens excommunicatis communicavit, iuxta apostolorum institutionem et ipse simili excommunicationi subiaceat. Fabianus papa ecclesie omnium ...

Ut nullus cum excommunicatis communicet

Cum excommunicatis non communicandum. Et si quis cum excommunicato audiendo regulas sciens saltem in domo locutus fuit, vel oravit, ille communione privetur. Canones martyrum ad laicos.

Non liceat communicare excommunicatis, neque in domos eorum intreuntes orare cum eis. Si manu aliquis episcopus vel presbiter aut diaconus aut quilibet ecclesiasticus excommunicato communicavit, quasi perturbans omnem disciplinam ecclesiasticam excommunicetur. Antiocheno concilio cap. ii.

Si quis clericus episcopus aut presbiter vel diaconus, seu quilibet ex clero deprehensus fuit cum excommunicatis communicare, et iste privetur communione, tamquam qui regulam confundit ecclesie. Concilio cartaginensi ii cap. viii.

Qui merito facinorum suorum ab ecclesia expulsi sunt, si ab aliquo episcopo aut presbitero vel clerico fuerint in communione suscepti, et ipsi pariter cum eis eidem teneantur obnoxii. Concilium iii cartaginense ii capitulo lxxi.

Qui communicavit vel oravit cum excommunicato sive clericus sive laicus, excommunicetur. Sardicense concilio capitulo xv.

Sive diaconus sive presbiter, sive quis clericorum ab episcopo suo communione fuerit privatus, et ad alterum perrexerit fuit episcopum, et scierit ad quem confugit ab episcopo suo fuisse deiectum, non oportet ut ei communionem indulgeat. Quod si fecerit, sciat se convocatis episcopis causam esse dicturum.

Si quis a proprio episcopo communione privatus est, non ante Capitulo vi. recipiatur ab aliis quam suo reconcilietur episcopo, aut certe ad synodum que congregatur occurrens pro se satisfaciat. Nicholaus Epiphanio

Sanctimus ut si quis presbiter per aliquam neglectum aut crimine archiepiscopo. a proprio excommunicatus episcopo fuit, ab alio episcopo non communicetur.

Siu° an audientiā ei cōmunicare p̄sūpserit. dāpnationis in se illatā cognoscat sententiā. Canones aplo͞r. cap̄. xi.

Si q̄s cū excōmunicato saltē in domo locutus fuit. l' orauit. iste a cōmunione puet̄. Johes̄ v.iii. clero 7 ordini salernitano.

De ill' p̄b̄ris q̄ tp̄r̄ scissim decessoris mī dn̄i pape nicholai excōmunicati sacrū misteriū ꝯtingere p̄sūpser̄. ipsi ... in se dāpnationis sic sc̄i canones statuunt sententiā intuler̄. tn̄ q' miseratio ap̄lica ueniā solet p̄stare correptis. ob multitudinē nr̄ē ... l' indulgentiā exhibeam⁹. ut scā ꝯmunione saginati. studeant tn̄ ꝯtinuis annis p' ebdomadā oīs sedā 7 vi feria aqua aut aceto carne penit' ieiunare. 7 ult' lugenda nequāq' cōmittē. Johes̄ viii. michaeli regi bulgaro͞r.

Si ab his q̄s excōmunicatos hēnt sacmta queq' suscipitis ꝯstat q' idolatrici non ut catholici eē̄tis. s; ut scismatici effici ceremini reliq̄sse uidemini. Nicholaus baiuario regi op̄ archiep̄o.

Excellentissim⁹ rex karol' ap̄latū nr̄m consuluit. q̄d agendū sit de eis q̄ cōmunicant cū his. q̄ cū ingeltrude sepe dāpnata cōmunicant femina. qm̄ eā cū ꝯmunicatorib⁹ 7 fautorib⁹ suis pari uinclō anathematis retineri ꝯstat astrictā. Quap̄pt' nunc beatitudini tue iniungim⁹. ut sup' hac nr̄a auctoritate firetā curā de his sumē studeat. q' 7 docta diuinit' scitas tua ualde nō aliud eē ex necessitate. aliud ex ignorantia. atq; aliud q̄d ex studio delinquit.

Istud postius duob' p'orib' strictius eē puniendū. ideirco sollert' inuigilet. 7 cauta discretione singlo͞r modos diiudicet. q̄tinus hi q̄ ex necessitate ul' ignorantia delinq̄t. auctoritate nr̄a p̄te absoluant. si tn̄ ipsa eo͞r ignorantia. ul' necessitas uā 7 nō simulata ul' ex non ex uoluntate pcesserit. q' ut bn̄ nosti plenq; sunt q̄ possit quidē. s; nolit recta nosse. Vn̄ psalmista de

huiusmodi· noluit intellige· ut bn ageret· illos aut qui studio suo obligant·
contemptui intdicta nra pponunt· n ut digni satisfactione puenientē
uolumus a te prsus absolui· Vrbanus genedaldo constantiensi epo·

Scis quippe canonib cautu constat· ut qui excommunicatis communicauit
excommunicet· ipsi tn penitentie atq; absolutionis, modos eo moderamine de-
creuimus· ut quicumq; seu ignorantia· seu timore· seu necessitate negotii
cuiuslibet maximi & maxime necessarii eoru seu conuictu· salutatione· oratione·
osculoue contaminauit· eum minoris penitentie medicina societatis nre
participium sortiatur. Eos uero qui aut spontanee aut negligenter inciderint·
sub ea uolumus disciplinę cohertione suscipi· ut ceteris metus incutiatur.

Quis dubitet sacerdotes Exepla gregorii ad hermannu metensem epm·
xpi regum & principum· omniumq; fidelium patres & magistros censeri.
Nonne miserabilis insanie ee cognoscitur· si filius patrem· discipulus magistrum
sibi conetur subiugare· & iniquis obligationibus illum sue potestati subicere.
a quo credit n solum in terra s & in celis ligari posse & solui. Hec sic beatus gg
in epla ad mauricium imperatorem directa commemorat. Constantinus
magnus imperator omnium regum & principum fere totius orbis dns euidenter
intelligeris in sca nicena synodo post omis epos ultimus residens nullam
iudicii sententiam sup eos dare psumpsit. s; illos & dnos uocans n suo
deb& subiectos s; ee iudicio· ueru se ad illoru pendere arbitrium iudica
uit. Supradicto quoq; anastasio plibat pp gelasius psuadens
ne ille intimatam suis sensibus ueritatem arbitretur iniuriam sub
intulit dicens. Duo sunt quippe imperator auguste quibus principa
liter mundus hic regitur. auctoritas sacra pontificum· & regalis po
testas. in quibus tanto grauius pondus est sacerdotum quanto & pro ipsis regibus
hominum in diuino reddituri sunt examine rōnem. Et paucis interpo
sitis inquit. Nosti itaq; int haec ex illorum te pen
dere iudicio· n illos ad tuam uelle redigi uoluntatem. Talibus ergo insti

Qd omnium regu & principu sacerdotes xpi ministri sint patres.

Plerīq;

tutis· talib; q; fulti auctoritatib; pplīq; pontificū· alii reges· alii
imperatores excōmunicauer̄. Nā si spāle aliqđ de psonis p̄ncipū exqui
ratur exēplū. beat̄ innocentꝰ pp̄ archadiū imperatorē. q̄ consensit
ut scs̄ iohēs crisostomꝰ a sede sua pelleret̄ excōmunicauit. Aliꝰ itē
romanꝰ pontifex regē francoꝝ n̄ tā p suis iniq̄tatib; q̄ p eo q̄ tante
potestati n̄ erat utilis a regno deposuit. ⁊ pippinū karoli imperato
ris patrē in eiꝰ loco substituit· omīsq; francigenas a iuramento fide
litatis absoluit. Qđ ⁊ ex freq̄nti auctoritate ag̃ scā eccłā. cū milites
absoluit a uinclo iuramti q̄ factū ē· his epis qui ap̄lica auctorita
te a pontificali gđu deponunt̄. Et beat̄ ambrosiꝰ lic̄ ⁊ scs̄. n̄ tn̄
uniu̇sal̄ eccłe ep̄c p culpa q̄ ab aliis sacerdotib; n̄ adō g̃uis uide
batur· theodosiū magnū imperatorē excōmunicans ab eccłā
exclusit. Qui ⁊ in suis sc̄ptis ostendit· q̄ aurū non tā p̄tiosius sit
plūbo quā regia potestate sit altior sacerdotal̄. h̄ m̄o circa p̄ncipi
um sui pastoral̄ sc̄bens. honor fr̄s ⁊ sublimitas ep̄alis nullis poterit
cōparationib; adequari. Si regū fulgori cōpares. q̄ppe cū uideas
⁊ p̄ncipū diademati· longe erit inferiꝰ. q̄ si plūbi metallū ad au
ri fulgorē cōpares. q̄ppe cū uideas regū colla ⁊ p̄ncipū submitti
genib; sacerdotū. ⁊ ex osculata eoꝝ dextera. orationib; eoꝝ credant
se cōmuniri. Et p̄ pauca. Hec cuncta fr̄s iō p̄misisse debe
tis cognoscē. ut ostenderēꝰ nich̄ eē in h̄ sc̄lō excellentius
sacerdotib;· nichil sublimiꝰ ep̄is repperiri. Nonne sic bāt̄ gg̃. re
cordande memorie. iuliꝰ cont̄ theodorā te augtā dapnatio
nis p̄mulgauit sententiā. Sic ētiā; charibtus pari sioꝝ rex
cū ingobgā legitimā uxorē suā reliq̄sset. ⁊ duas sorores mero
fledem ⁊ marcouenā in uxores duxiss; a bō germano
parisioꝝ ep̄o excōmunicat̄ ē. Et cū
resipiscē nollet. n̄ multo p̄ diuino iudicio defunctꝰ est.

Predecessorum nostrorum statuta **Gregorius vii. in v° libro registri sui.** sequentes. eos qui excommunicatis fidelitate aut sacramento astricti sunt. apostolica auctoritate a sacramento absoluimus. quousque ipsi ad satisfactionem ueniant. et ne eis ari fidelitatem obseruent prohibemus.

Quod apostolica auctoritate a iuramento possit absolui qui excommunicatis iuramento sunt astricti

Vrbanus secundus eduadu nesi uapincensi diensi episcopis.

Iuratos Vgoni milites comiti ne ipsi quamdiu excommunicatus est seruiant prohibete. quod si sacramenta pretendunt. moneantur oportere deo magis seruire quam hominibus. fidelitatem enim quam christiano principi iurauerunt deo eiusque sanctis aduersanti et eorum precepta calcanti nulla cohibentur auctoritate persoluere.

Ex concilio tiburiensi c. xxx cu[illegible]

Ex decretis bonefatii pape epistola v.

Quesitum est in eadem synodo pro quibus causis quilibet homines episcopali auctoritate uinculo anathematis ligari oporteat. atque unanimi ceterorum sententia decretum est pro his tantum criminibus fieri debere. cum ad synodum canonice iussus uenire contempsit. aut postquam illuc uenit sacerdotalibus respuit obedire preceptis. aut ante finitam cause sue examinationem a synodo profugus abire presumit.

Quibus de causis homines debeant anathematizari

In decretis nicholai epistola xvi.

Nulli liceat ignorare. omne quod domino consecratur. siue fuerit homo. siue animal. siue ager. uel quicquid semel fuerit consecratum. sanctum sanctorum erit domino. et ad ius pertinet sacerdotum. Propter quod inexcusabilis erit omnis qui a domino et ecclesia cui competunt aufert. uastat. inuadit. uel eripit. usque ad emendationem ecclesieque satisfactionem. ut sacrilegus iudicetur. Et si emendare noluerit. excommunicetur.

In decretis nicholai capitulo xvi.

Nicholaus papa romanus episcopus omnibus. Illi qui peregrinos uel oratores cuiuslibet sancti siue clericos. monachos uel feminas. aut inermes pauperes depredati fuerint. uel bona eorum rapuerint. uel in malum eis obuiauerint. anathematis uinculo feriantur nisi digne emendauerint. Pax uero illa quam treuuam dei dicimus sic

ab archiepiscopis unicuique provincie constitutum est. Quod autem ea infregit, excommunicationi subiciatur. Hec ergo et cetera huiusmodi que quidem in sacris canonibus habentur autentica, sancta prefata synodus fore censuit observandum. Actio

Quod heretici in infidelitate mortui post mortem possunt excommunicari.

Quia ne preferent aliquid quod dicit oportere post mortem hereticos anathematizari, et sequimur hic doctrinam sanctorum patrum, qui non solum viventes hereticos condempnaverunt, sed et eos qui iniuste condempnati sunt revocaverunt post mortem, et in sacris dyptichis sepeliverunt, quod factum est in Iohanne et in Flaviano religiose memorie episcopis Constantinopolitanis. prima .v. synodi. Actio .v.

Sed post mortem ut in sua impietate mortuos anathematizavit.

S

Si forte isti libri ita designant traditorem suum, sic designavit dominus Iudam, legant in eis nominatum et expressum vel Cecilianum vel eius ordinatores eorundem librorum fuisse traditores, et non eos anathematizavisse ipse cum diceret tradidisse. Quod vero recitata sunt Augustini sancte memorie quemadmodum statuit teneri ab initio in ecclesia, impium enim dogma iam inculpatum et condempnatum, et eos qui tali dogmati obnoxii sunt anathematizari vult ecclesie traditio, licet mortui erint. Ideo et sancte memorie Augustinus dicit: Si mihi convinceretur Cecilianus de his que inferuntur ei, et post mortem illum anathematizo. Item concilia episcopi congregati, et quidam de diversis causis ad ecclesiasticum statum pertinentibus disponentes de episcopis statuerunt defunctis qui suas facultates hereticis relinquerent, ita ut et post mortem anathemati subiciantur. Sed autem et Augustini sancte memorie epistole dicentes: quod si qui in vita sua non recte sapuerunt, licet et non condempnati fuissent adhuc viventes, demonstrato peccato isti et post mortem anathemati subiciantur. Item. Quod si vera sunt que Ceciliano obiecta sunt et nobis aliquando posset monstrari, ipsum mortuum anathematizarem. Item. Dicis licere mihi de mortuis iudicare, quia iudicium non tantum de vivis sed et de mortuis fieri potest. Item Rambulas sancte memorie episcopus factus Edissene civitatis, qui in sacerdotibus resplenduit, Theodorum Mopsuestenum et post mortem Aug. ait.

†

in ecclesia anathematizauit. Item et romanorum ecclesia ante paucos annos dioscorum qui fuit papa eiusdem ecclesie et post mortem anathematizauit, cum nec in fide peccasset. et hi sciunt omnes qui hic degunt et in gente romana et maxime qui in dignitatibus existunt. qui et eidem dioscoro communicatores permanserunt usque ad eius mortem. Item et origenem si ad tempora theophili sancte memorie uel superius aliquis recurrerit post mortem inuenie anathematizatum. quod et nunc in isto fecit et uestra sanctitas et uigilius religiosissimus papa antiquioris romę. Item Sancta synodus dixit. Sufficiunt quidem que dicta et prolata sunt ecclesiastica traditione demonstrare. quod oportet hereticos et post mortem anathematizari. Actio quarta.

Sancta synodus dixit. Augustini religiosissime memorie qui inter episcopos affricanos splenduit diuerse epistole recitate sunt. significantes quod oportet hereticos et post mortem anatematizari. Talem autem ecclesiasticam traditionem et alii affricani reuerentissimi episcopi seruauerunt. Sed et romana ecclesia quosdam episcopos et post mortem anathematizauit. licet pro fide iniuta sua non essent accusati. et utrumque apud nos habita gesta significant. Leo rustico narbonensi episcopo.

De communione priuatis et ita defunctis. horum causa dei iudicio obseruanda est. in cuius manu fuit ut talium obitus non usque ad communionis remedium differetur. Nos autem quibus uiuentibus non communicamus. mortuis communicare non possumus. Gregorius papa fausto magistro militię.

Mortuos suscitasse legimus christum. in errore mortuos absoluisse non legimus. Et qui hoc faciendi tamen solus habuit potestatem. beato petro principaliter mandat. Quecumque ligaueris s. t. e. l. in c. et q. s. s. t. s. e. s. i. c. Super terram inquit. Illam in alligationem defunctum numquam dixit ad soluendum.

Si aliquis excommunicatus Ex concilio epaonensi. capitulum xi. fuit mortuus qui iam sit confessus. et testimonium habet bonum. et non potest uenire ad sacerdotem sed preoccupauit eum mors. in domo aut in uia. faciant pro eo parentes eius oblationem ad altare et dent redemptionem pro captiuis.

De communione priuatis et ita defunctis. quorum causa dei iudicio reseruanda est.

Quod successor possit absoluere quos predecessor episcopus excommunicauit.

Si episcopus ante dampnati absolutionem obitu rapiatur. Ex eodem concilio. episcopus x. correctum aut penitentem successorem licet absoluere. Ex concilio magontinensi capitulo

Utrum cadauera eorum qui suspenduntur ad ecclesiam deferri debeant et si sit pro eis offerendum.

Quesitum est ab aliquibus fratribus de his qui in patibulis suspenduntur pro suis sceleribus post confessionem deo pactam. utrum cadauera eorum ad ecclesias deferenda sint. et oblationes pro eis offerende. et misse celebrande an non. Quibus respondemus. Si omnibus de peccatis suis pura confessione agentibus et digne penitentibus communio in fine secundum canonicum iussum danda est. cur non eis qui pro peccatis suis penam extremam persoluunt. et confitentur. uel confiteri desiderant? Scriptum est enim. Non iudicat deus bis in idipsum. Urbanus guilmuldo episcopo.

Ut quibus uiuis communicauimus communicemus et mortuis. et e contra.

Sane quod super richardo burelli filio uestra fraternitas egisse innotuit. pro zelo dei et animarum caritate laudamus. Sed non a deo timendum est non a deo uobis est ab eius elemosinis abstinendum. Inter ceteros quippe nostros patres. beatus leo doctor egregius quibus inquit uiuis non communicauimus nec mortuis communicare debemus. Constat ergo quod quibus uiuis ut ex opposito loquimur communicauimus mortuis quoque communicare possimus. Nos plane inter duo oppugnantia positi impiis quidem et scismaticis communicare nullo modo possumus. istis autem licet peccantibus et pro deo dispensatiue pro tempore communicamus. quia et hactenus ecclesiam sustentauerunt. et se fideliores in posterum pollicentur. Alioquin oporteret de his mundi partibus exire. Sub qua et sponsione nos eis nuper in beati petri natalitiis absolutionem indulsimus. Quia ergo predictus uir neque nominatiue excommunicatur. neque communicans excommunicatis ex nomine exiit. si in domini sui fide atque seruitio licet uobis eis dispensatiue. uel quod diu eos nos patimur elemosinis communicare. et defuncti animam christiane religionis moribus adiuuare. Ex concilio parisiensi tempore ludouuici imperatoris

Quod iniuste excommunicatus maioris sacerdotis auctoritate possit absolui.

De illicita excommunicatione lex cadat iustiniani catholici imperatoris quam probat et seruat ecclesia

catholica constitutione centesima xxviii. ep. ccc. li. decuit. ut nemo epc
nemo pbr excommunicet aliq. antq causa pbet. quia ecclastici canones
h fieri iubent. Si qs aut adu'sus ea aliqm excommunicauit, ille qui ex
communicat e maioris sacerdotis auctoritate ad gram see comunionis
reuocat. is aut qui legitime excommunicauit. in tm abstineat a
sac communione tps. quanti maiori sacerdoti uisu fuit. ut q iniuste fe
cit. ipse iuste patiat. Vñ hinc scs gg ad iohem epm iniuste excomu
nicante int cetera scpsit dicens. Cassatis prius atq; ad nichilu redac
tis pdicte sententie tue decretis. ex ui pet aplor principis auctori
tate decernim. xxx dieru spatio sacre comunione puatu. ab omi
potenti do tanti excessus ueniam cu summa penitentia ac lacmis
exorare. Qd si hanc sententia nram te cognouim implesse re
missius n ia tm iniusticia. s; contumacia firmitatis tue cognoscas
iuuante dno seueri puniendu. qz nemo ppropt. l poste scl n
simonie neq; conuictus e iudicandus. de questione huiusmodi
pastoris manifestor eminu lex dic. Quicq; tbs auctoritatib
iudicis conuenit. ul tbs dictis fuit puocat. aut uno p oib pep
torio. r qi causa extingunt fuit puocat. psentia sua an eu
iudice a q ei denuntiatu e exibi noluit. adu'sus eu qsi incotuma
cem iudicari p. qm immo nec retetari p appellatione negotia
possit. quotiens in contumace fuit iudicatu. hanc sententia de
tbs auctoritatib conuenientis. ex euanglica ueritate celestinus
ad nestoriu scbens. ephesina synodus de eode disserens. tbs
gg ad iohem scbens apbat. de pemptorio aut scpto affricanu
conciliu monstrat de cresconio. ubi quent resipisce detrectauit. suo
decreto. contumacia facientis auctoritate iudiciaria primus
excludat. Vñ et bs gg de sententia in contumace scribens ad
maximu psuptore salonitanu epm dic. Hortam ut ad

nos ueniatis omni postposita excusatione festines, quatinus seruata iusticia
hiis de quibus accusaris, et cognoscere et finire secundum canonica instituta, Christo
reuelante possimus. Ita autem fac ut aduenienti tempori iam moras non
ingeras, ne ipsa te magis absentia obnoxium hiis que dicuntur assignet,
et nos in te hiis rebus non solum propter predicta crimina que purgare subterfugis,
sed et propter inobedientie culpam durius sed ut in contumacem cogat ex celo ferre

Quod innocentes pro crimine alieno non debeant excommunicari.

Quoniam multos peccatis nostris exigentibus Decretum Gregorii VII iudicium
pro causa excommunicationis perire cotidie cernimus, partim ignoran-
tia, partim nimia simplicitate, partim timore, partim etiam necessitate
deuicti misericordia anathematis sententiam ad tempus prout possumus temperamus.
Apostolica itaque auctoritate ab anathematis uinculo hos subtrahimus,
uidelicet uxores, liberos, filios, seruos, ancillas, seu mancipia, necnon
rusticos et seruientes et omnes alios qui non adeo curiales sunt ut eorum
consilio scelera perpetrentur, et eos qui ignoranter excommunicatis commu-
nicant, siue illos qui communicant cum eis qui communicant excommunicatis commu-
nicant. Quicumque autem aut orator aut peregrinus siue uiator in terram
excommunicatorum deuenerit, ubi non possit emere, uel non habeat unde
emat, ab excommunicatis accipiendi licentiam damus. Et si quis
excommunicatis non pro sustentatione superbie, sed humanitatis cau-
sa dare uoluerit, non prohibemus. Ex epistola Augustini ad Auxilium episcopum.

Si habes de hac re sententiam certis rationibus uel scripturarum testi-
moniis exploratam, nos docere digneris quomodo recte anathema-
tizetur pro patris peccato filius, aut pro mariti uxor, aut pro domini seruus, aut
quisque in domo etiam nondum natus si eo tempore quo uniuersa domus est anathe-
mate obligata nascatur, ne ei possit per lauacrum regenerationis
periculo subueniri. Hec enim corporalis est pena qua legimus quosdam con-
temptores dei cum suis omnibus qui eiusdem impietatis participes fuerunt
pariter interfectos. Tunc quippe ad terrorem uiuentium mortalia corpora

pimebant. q̃uq; ꝯmonitia. Spũal' aũ pena quasit q sepⁱtũ ē q̃ ligauis
sup trã. eri ligata ꝛ ꝯ. Animas obligat. de q̃bꝫ dictũ est. anima patris
mea ꝛ anima filii. Anima que peccauit. ipsa moriet. Audiuis fore
tassis aliq̃s magni nominis sacdotes. ē domo sua quẽpiã anathe
matizasse peccantiũ. Ego autẽ si q̃s ex me quesierit utrũ recte
fiat. q̃ ei respondeã n̄ inuenio. Nũq̃ hi facẽ ausus sũ de quoꝝdã
facinorib' unanimit' ad nisus eccłam ꝑpetratis n̄ ꝯgruissime ꝯmoue
ret. sz. Quomõ possum' ut dõ ul' hoiꝰ iustã reddẽ rationẽ. si aĩas
innocentes ꝑ scelẽ alieno q̃ n̄ trahunt sic ex adã in q̃o om̃s peccaue
runt originale peccm̃ spũali supplitio puniam'. Q' eni clasitiani
filiꝰ ꝛ sitiqerit ex patre ~~neru~~ (noxã) ꝑmi hominis sac fonte baptismatis
expiandꝰ. tũ q̃cq̃d ꝑ ea q̃ eũ genuit pecci pat ei admisit. ũ parti
cipsiste n̄ fuit. ad eũ n̄ ꝑtinere q̃s ambigat. Q̃d dicã de ꝯiuge.
q̃d dicã de tot animab' in uniũsa familia. Sardicense ꝯcilio. cap. xvi. Si epc̃ indiscrete excõmunicauerit a finitimis epis redarguatur.

Si q̃s epc̃ forte iracundus q̃d ẽẽ n̄ deb ꝛ. cito ꝛ aspe ꝯmouet.
aduẽsus pbrm. siue diaconũ. ꝛ exterminare eũ de eccłã uoluit.
uidendũ ē ne innocens dãpnet'. aut ꝑdat ꝯmunionẽ. Q' iõ hãt
potestatẽ is q abiectus ē. ut epõs finitimos interpellet. ꝛ causa ei'
audiat'. ac diligentius tractet'. q̃r n̄ oportet ei negari audientiã
roganti. Q' ille epc̃ q iuste aut iniuste eũ abiẽ. patient' accipi
at. ut negotiũ discutiat'. ut pbet' sententia ei' a plurimis ul'
emendetur. Tamẽ ꝑusq̃ om̃a diligent' ꝛ fidelit' examinent'. eũ
q̃ fuit a cõmunione separat'. null' deb ꝛ ꝑsumẽ ũ cõmunioni socia.

Si pũ sacerdotali moderamine ꝑposito Agathense concilium c. ii.
innocentes. ac minimis causis culpabiles excõmunicare
ꝑsumpserint. aut ad gratiã festinantes recipe fortasse noluerint.
a uicinis epĩs cuiuscũq; ꝓuintie litteris moneant'. ꝛ si parẽ noluerint
cõmunio illis usq; ad t̃ps synodi a reliq̃s epis deneget'.

C lericum glauuenti quendam fratris. GG. Magno episcopo Mediolani
et coepiscopi nostri nullis de culpis extantibus communione privaverit,
sedque huius precepti nostri auctoritate munitus officium tuum securus peragere
et communionem sine aliqua sumere formidine. GG. Maximiano Siracu-

F requenter me vos ammonuisse vos recolo ut in proferenda sano episcopo
sententia esse precipites nullatenus debeatis. et nunc ecce agnovi
quod reverentissimum virum abbatem Eusebium commota furore vestra frater-
nitas excommunicavit. quod ego valde miratus sum. Epistola Aug. ad Au-

P recor ut ignoscas peccanti veniam excommunicato. lini episcopum
si agnovit culpam. Si autem nichil eum peccasse prudenter
advertis. fac quod sanctum virum facere oportet. ut si te attigit tangit ho-
minum quod utique homo dicit in psalmo. Turbatus est pre ira oculus meus. Ex-
clames ad dominum. Miserere mei domine quoniam infirmus sum. ut porrigat
tibi dexteram suam et comprimat iracundiam tuam et tranquillet mentem tuam
ad evidendam faciendamque iustitiam. aufer gesta ecclesiastica quae per-
turbatior quam consideratior forsitan fecisti. Rabanus de presbiteris

N on in perpetuum dampnamus cum iuste iudicamus. teste libro
dicente psalmista. nec dampnabit illum cum iudicabitur illi.
Consulti denique sacerdotum culpam zelo dei se persequi qui profitentur. sed dum
incidisse hii agunt sacrilegii facinus incurrunt. et dum precipites quasi ad
emendandum ruunt. ipsi quoque multomagis deterius cadunt.

A udivimus quod Henricus Alexander secundus Wilelmo marchioni.
Ravennas dictus archiepiscopus nisus te sit excommunicare
qui quia excommunicatus te excommunicare non potuit. apostolica aucto-
ritate te tuosque absolventes. mandamus ei ut non curare.

E t Celestini pape orientalibus episcopis scribens. Michi papa Michaeli
si quis ab episcopo Nestorio. aut ab aliis qui eum sequuntur. ex quo Augu-
talia predicare ceperunt. vel excommunicatus vel exutus est. seu antistitis

Rdol. henricus excommunicanis non ... communione privan... dus

seu clerici dignitate. hec in nostra communione curasse & curare manifestum est. nec iudicamus eum esse remotum. quia non poterat quisquam ei remouere sententia qui se iam prebuerat ipse esse remouendum. Item ad clerum constantinopolitanum.

Apostolice igitur sedis nostre sanxerit auctoritas. nullum sive episcopum seu clericum seu professione aliqua christianum. qui nestorio uel eius similibus ex quo talia predicare cepere. uel loco suo uel communione deiecti sunt. uel eiectum uel excommunicatum uideri. sed hi omnes in nostra communione & fuere & nunc usque perdurant. quia neminem deicere uel remouere poterat qui talia predicans titubabat. Intellexisti imperator ex supramemoratis non potuisse uel non dicamus prelatum suum salue quelibet remouere qui fuerant olim remoti. nec deicere quemquam iam ante

Quicumque fere intra anni spatium. ciuiliter siue Ex decretis gelasii pape c. ii. publice causam suam coram suis excommunicatoribus non peregerint. ipsi sibi audientie clausisse auditum cadiuum uideantur. Quod si aut obstinato animo sine communione defuncti fuerint. nos illius causam iuxta beati leonis predecessoris nostri sententiam. diuino iudicio reseruantes. quibus uiuis non communicamus. mortuis communicare non possumus. Incipit vi pars

Quod qui infra annum coram suis excommunicatoribus causam suam peregere neglexerit ulterius in ea causa non audiatur.

VI pars.

Nuptie siue matrimonium est uiri mulierisque coniunctio Ex libro institutionum. in titulo. iiii. indiuiduam consuetudinem uite continens.

Incipit de nuptiis.

Quod non oporteat a septuagesima usque in octabas Ex concilio hilerdensi. cap. iii. pasche. & tribus ebdomadibus ante festiuitatem sancti iohannis. & ab aduentu domini usque post epyphaniam nuptias celebrare. Quod si factum fuerit. separentur. Responsa nicholai. ad consulta bulgarorum. c. xl. viii.

Quod tempore nuptie fieri debeant.

Nec uxorem ducere. nec conuiuia facere in quadragesimali tempore conuenire posse ullatenus arbitramur. Aug. de conflictu uitiorum.

Nubendi licentia quibusdam tribuitur. his est qui uirginitatem atque uirtutem uel castimoniam uidualem necdum professi sunt. quibusdam autem non tribuitur. XXII. qui uirgines uel continentes esse decreuerunt. fornicatio autem nulli impune conceditur. Ex decreto ormisde pape. cap. vi.

Qui debeant nubere.

Ut nuptie non fiant occulte.

Ut nullum sine dote fiat coniugium.

Vt nullus fidelis cuiuscumque conditionis sit occulte nuptias faciat. sed benedictione a sacerdote accepta publice nubat in domino. Ex concilio aralatensi. Nullum sine dote fiat coniugium. iuxta possibilitatem fiat dos. nec sine publicis nuptiis quisquam nubere uel uxorem ducere presumat. Nouellarum constitutio. Si quis diuinis tactis scripturis iurauit mulieri se eam legitimam uxorem habiturum. uel si in oratorio tale sacramentum dedit. sit illa legitima uxor quamuis nulla dos nulla scriptura interposita sit. Ysidorus de officiis libro ii. cap. xx.

Quod significet uelum in desponsatione quid uitta quid anulus.

Quod femine dum maritantur uelantur. scilicet ut nouerint semper se uiris suis esse subiectas et humiles. Item. Quod nubentes post benedictionem uitta uno inuicem uinculo copulantur. uidelicet ne compagem coniugalis unitatis disrumpant. At uero quod eadem uitta candido purpureoque colore commiscetur. Candor quippe est munditia uite. purpurea ad sanguinis posteritatem adhibetur. ut his signo et continentia et lex tenenda ab utrisque ad tempus admoneantur. et post hoc reddendum debitum non negetur. Item. Quod in primis anulus a sponso sponse datur. fit hoc nimirum uel propter mutue dilectionis signum. uel propter id magis ut eodem pignore eorum corda iungantur. Vnde et quarto digito anulus inseritur. idem quod in eo uena quedam ut fertur sanguinis ad cor usque perueniat.

Nostrates tam mares quam femine Responsa Nicholai ad consulta Bulgarorum. non ligaturam auream uel argenteam aut ex quolibet metallo compositam quando nuptialia federa contrahunt. in capitalibus deferunt. Sed post sponsalia que futurarum sunt nuptiarum promissa federa quoque consensu eorum qui hec contrahunt. et eorum in quorum potestate sunt celebrantur. et postquam arris sponsam sibi sponsus per digitum fidei a se anulo insignitam desponderit. doteque utrique placitam. sponsus et cum scripto pactum hoc continente. coram inuitatis ab utraque parte tradiderit. aut mox aut apto tempore. ne uidelicet ante tempus

lege diffinitā tale q̄ fieri p̄sumat. ambo ad nuptialia p̄ducunt̄
festā. ⁊ p̄mū q̄de in ecctā dn̄i cū oblationib; q̄s offerre debent d̄o p̄
sacerdotis manū statuunt̄. sicq; demū benedictioēm ⁊ uelamen
celeste suscipiunt. Aug̃ libro viii. confessionum.

Ut pacta sponsa n̄ cito tradantur.

Institutū ē ut iā pacte sponse n̄ tradant̄ stati. ne uilē hat maritus
datā quā n̄ suspirauāt spons' dilatā. libro xxiii. tit. ii. pandectarū.

Q'd ɡsensus exigendus ē in spon salib; ⁊ etas ɡtrahentiū diffinita non est.

In sponsalib; ɡsensus eoꝝ exigendꝰ ē quoꝝ in nuptiis desideratur. In
telligit̄ tn̄ sēp filia pat̄ consentire. n̄ euidenter dissentiat. It. Spon
salia sic̄ nuptię ɡsensu fiunt ɡtrahentiū. ⁊ iō sic̄ nuptiis ita sponsa
lib; familias filiā ɡsentire oportet. Que si patris uoluntati n̄ oppug
nat. ɡsentire intelligit̄. Tc aū dissentiendi a patre licentia con
cedit̄. si indignū morib; ul' turpis sponsus ei a patre eligit̄. filio
familias dissentiente. sponsalia ei' noīe fieri n̄ possūt. It. in spon
salib; ɡtrahendis etas ɡtrahentiū diffinita n̄ ē. ut in matrimoniis.
Quapropter a p̄mordio etatis sponsalia effici possūt. si m̄ id fieri ab
utraq; p̄sona intelligat̄. id ē si n̄ sint minores q̄ vii annis. Ambr̄ ad uir
ginitatis exhortatione lib. ii.

Desponsata uiro. ɡiugis nom̄ accepit.
Cū enī initiat̄ ɡiugiū. tc̄ coniugii nom̄ assumit̄. n̄ enī
defloratio uirginitatis fac̄ ɡiugiū. s; pactio coniugal'. Denq;
coniungit̄ puella coniugiū ē. n̄ cū uiri admixtione ɡnoscit̄.

Coniuges ueri'. Ysidorus ethimologiarū libro viiii cap. vii.
appellātur a p̄ma desponsationis fide. q̄uis adhuc int̄ eos
ignoret̄ ɡiugal' concubitus. Aug̃ de bono coniugali.

Coniunx uocat̄ ex p̄ma desponsationis fide quā concu
bitu nec cognouāt. nec fuerat cognitur'. nec perierat
nec mendax manserat ɡiugis appellatio. ubi nec fuerat. nec
futura erat carnis ulla cōmixtio. P̄p̄t q̄ fidele ɡiugiū parentes
erat ambo uocari meruer̄. ⁊ n̄ solū illa mat̄. uerū ⁊ ille pat' sic̄

coniunx maritus eius utique mente non carne. Ambr. ad paternum.

XVI. Quod desponsatam alii alter ducere non potest.

Si quis desponsatam sibi et tradita sibi uxorem coniugium uocat. Ex epla [illegible] pp. c. iiii. XVI
Se coniugali autem violatione requisiti si desponsatam alii
puellam alter in matrimonium possit accipere. Hoc ne fiat modis omnibus
inhibemus. quia illa benedictio quam nupture sacerdos imponit,
apud fideles cuiusdam sacrilegii instar est, si ulla transgressione violetur.

XVII. Desponsatas puellas et post ab aliis Ex concilio anciriano c. x.
raptas placuit erui (al. reuerti) et eis reddi quibus ante fuerint despon
sate, etsi eis a raptoribus uis illata constiterit. Ex conc. [illegible]nensi c. [illegible]

Ut benedicti prima nocte pro benedictione maneant in uirginitate.

Sponsus et sponsa cum benedicendi sunt a sacerdote, a parentibus
suis uel a paranimphis offerantur. Qui cum benedictionem ac
ceperint, eadem nocte pro reuerentia benedictionis in
uirginitate permaneant. Ambr. super epistolam ad chorinteos. [illegible]

Si causa procreandorum filiorum ducitur uxor, non multum tempus con
cessum uidetur ad usum ipsum, quoniam et dies festi, et dies processionum
et ipsa ratio concepti et partus iuxta legem cessari tunc debere
monstrant. lib. ii. de adulterinis coniugiis. XX.

Quod et fede nuptie in nouo testamento concesse sint.

Omnes qui masculum et feminam propagandi generis causa nuptia
li castitate coniungit, et secundas nuptias que in nouo
testamento permittuntur licitas esse monstrauit. Ex decretis leonis [illegible]

Quod non sit matrimonium in quo non est nuptiale misterium.

Cum societas nuptiarum ita ab initio constituta pp. c. xviii [illegible]
sit, ut preter sexuum coniunctionem haberet in se Christi et ecclesie
sacramentum esse non posse dubium non est eam mulierem non pertinere ad
matrimonium in qua docetur nuptiale non fuisse misterium.

Pudor est feminis nuptiarum. Ambr. super lucam libro i. XXIII.
primam non tenere, quibus hec sola causa est nubendi. libro ii. [illegible]
Cum coniugii primum et gratia nuptiarum pars sit feminarum,
non mediocris causa est ut uirginitas marie falleret principem
huius mundi.

Debent q̃ ꝯiugati n̄ solū ꝗpsi' sexus sui cōmiscendi fidē liberoꝝ p̄creandoꝝ causa· q̃ p̃ma ē humani generis in ista mortalitate societas· Verū ⁊ infirmitatis inuicē excipiendę & illicitos moꝝ ꝯcubitus euitandos mutuã q̃dã̃ seruitutē· ut si alteri eoꝝ ꝯtinentia ppetua placeat· n̄ alterius ꝯsensu n̄ possit· Itē· Reddere n̄ debitū ꝯiugale nulli' ē criminis· exigere aut̄ ult̃ generandi necessitatē culpę uenialis. Aug̃ de bono ꝯiugali.

Q̄d alt̃ coniugatoꝝ n̄ pot̃ abstinere absq; alterius consensu·

Solet q̃ri cū mascl's ⁊ femina nec ille maritus nec illa uxor alterius sibimet n̄ filioꝝ p̄creandoꝝ· s; p incontinentia soli' ꝯcubitus causa copulant̄· ea fide media· ut nec ille cū altera· nec illa cū altero id faciat· utr̄ nuptię sint uocandę· ⁊ pot̄ q̃ fortasse n̄ absurde h̄ appellari ꝯiugiū· si usq; ad mortem alic' eoꝝ id int̄ eos placuit· ⁊ p̃l generationē q̃uis n̄ ea causa ꝯiuncti s̄t· n̄ tn̄ uitauint ul' noluerint s̄ nasci filios· ul' ope aliq̃ malo agr̄· ut n̄ nascant̄· Cet̄m si l' utrq; ul' unum hoꝝ desit· n̄ inuenio q̄admodū has nuptias appellare possimus. Etenī si aliq̃ sibi ad tp̃s adhibuit· donec illã dignã honorib' ul' suis facultatib' inueniat q̄ cōparē ducat· ipso aīo adult̄ ē· nec cū illa q̄ cupit inuenire· s; cū ista cū q̄ sic cubat· n̄ ē ea n̄ hãt maritale ꝯsortium· Aug̃ de bono ꝯiugali·

Q̄d causa soluci sterilitatis n̄ soluat̄ ꝯiugiū·

Tantū ualet sociale uinculū· ut cū causa p̄creandi colligat̄· nec ipsa causa p̄creandi soluat̄. XXVII. Aug̃ ꝯ͞c iulianū

Non in sola n̄ delitias ꝯmixtione maris ⁊ feminę lib· I· XXVIII· nuptiarū uitas ē q̃uis sine illa nuptię filios ppagare n̄ possīt· S; alia s̄t ad nuptias p̄pe ptinentia· q̄b' ab adulteriis nuptię decernunt̄. Sicuti ē thori ꝯiugal' fides· ⁊ cura ordinate filios p̄creandi· ⁊ q̄ maxima diffiã ē boni usus mali· h̄ ē bonus usus· ꝯcupiscentię carnis· q̃ bono adulteri utunt̄ male.

Qđ omē bonū nuptiarū impletū sit in parentibus xpī.

Omne itaq; nuptiarū bonū **Aug. de trinitate bono nuptiarū.** impletū ē in illis parentib; xpī. proles. fides. sacramentū. plem xpīm
cognoscim' dnm. fidē q nullū adulterium. sacmtū q nullū di
uortiū. Solus ibi nuptial' concubitus. n fuit. q2 i carne pecci fieri
n poterat. sine pudnda concupiscentia carnis q accidit ex pecco
sine q concipi uoluit q2 futurs erat sine pecco. **Euarist' epis affricę**

qualr fiant legitima coniugia.

Aliter legitimū n fit coniugiū. n ab his qui sup ipsā feminā
dnatione hre uidntur. 7 a qb' custodit. uxor petat. 7 a
parentib' ppinquiorib' sponset. 7 legib' dotet. 7 suo tpr
sacerdotalit ut mos ē cū pcib' 7 oblōib' a sacerdote bndicatur.
7 a paranimphis ut consuetudo docet. custodita 7 sociata.
a pximis congruo tpr petita. legib' dotet. ac sollepnit accipi
atur. 7 biduo ul triduo orōnib' uacent. 7 castitatē custodi
ant. It. Ita pacta. legittima scitote ēē conubia. alit u
psūpta. n coniugia s3 adultia. l contubnia. ul stupra aut
fornicatioēs. poti' q legittima coniugia ēē n dubitate.
n uoluntas ppa suffragauit. 7 uota succurrerint legittima.

Hęc sūt pter alia. **Responsa nicholai ad consulta bulgarorum.**
q ad memoriā non occurrūt. pacta coniugatorū sollepnia. Peccm aūt ēē si hęc cūcta nuptiali fide n interueniant
n dicim'. **De legittimis coniugiis.**

Ieronim' ait. Tria legittima coniugia in scripturis legunt.
Primū legittimū ē. uirgo casta in uirginitate uiro data legittime. 7 reliq q sequitur in pdictis. Scdm. uirgo in ciuitate dephensa a uiro. 7 illi p uim copulata. si uoluerit pat ei' dotabit eā. 7 iste uir qntū iudicauit pat dabit ptiū pudicitię ei'. Terciū. filia pdicta dephensa. si n fuit uoluntas patris. tollet eā a uiro pdicto. 7 tradet eā alio. 7 dotabit eā 7 le

Legitima erit ei. S; p̄mũ his duob' p̄fert. De iiii. ꝯiugio noto.
Ieronimi' ait. Addit itaq; aliud eẽ tñ legitimũ ꝯiugiũ. Dũ mor
tua fuit uxor ei'. licet illi accipe aliã. s; ñ repudiatã. ñ desponsa
tam uiro. s; filiã. Similit̃ deb; & mulier. Vñ & paul' ait. Mulier
que sub uiro ẽ ligata sub lege uiri ẽ. q̃ diu uiuit. uir ei'. Ergo uiuen
te uiro ei'. uocabit̃ adultã. si iuncta fuit alii uiro. Si aũ mortuus
fuit uir ei'. libã ẽ a lege uiri. tam ũ ñ sit adultã si fuit cũ alio uiro.

Non omñs mulier uiro iuncta Ex decretis leonis pp̄. c. xviii. Q̄d uir hñs concubinã legitime possit uxorẽ du cere.
ẽ uxor uiri. q2 nec omñs filii ẽ patris heres. nuptiarũ autẽ
fedã int̃ ingenuos sunt legitima. & int̃ eq̃les. multo p' h' ipm
dño constituente. q̃ initiũ romani iuris existeret. Itaq; aliud
est uxor. aliud concubina. sic aliud ẽ ancilla. aliud libã. P̄p̃t
q̃d & apl's ad manifestandã harũ p̄sonarũ discretionẽ. testimo
nium posuit ex genesi. Ubi dr̃ abrahe. Eice ancillã & filiũ ei'. ñ
enĩ heres erit fili' ancille cũ filio meo ysaac. Unde cũ soci laicus
si filiã suã uiro hñti ꝯcubinã in matrimoniũ dedit. ñ ita acci
piendũ ẽ q̃si eã coniugato dedit. ñ forte illa mulier & ingenua
facta & dotata legitime. & publicis nuptiis honestata uide
atur. q2 paterno arbitrio uiris iuncte. carent culpa. si mulie
res q̃ a uiris habebant̃. in matrimonio ñ fuerint. q2 aliud ẽ
nupta. aliud concubina. Ex ep'la leonis pape.

Qual' uxor eẽ debeat q̃ habenda ẽ s lege. Virgo casta & Qual' legitima uxor eẽ debeat.
desponsata in uirginitate. & dotata legitime. & a pa
rentib; tradita. & a sponsa. & a paranimphis accipienda. & ita
sedm̃ legẽ & euangliũ publicis nuptiis honeste in ꝯiugiũ
liquide sumñda. & omĩb; dieb; uite ñ ex consensu & causa ua
candi dõ. nũq̃ p homine separanda. & si fornicata fuit dimit
tenda. s; illa uiuente. altã ñ deducenda. q2 adulti regnũ

dī ñ possidebunt. 7 penitentia illi p septanas recipienda. ·xxxvi·

de ancillā si p̄ p̄o dn̄o legitime nubere possit

Si qs ancillā suā libtate donauit Ex decretis iulii p̄p̄. cap ...
7 ī matrimonio sibi sociauit. dubitabatr ap qsdā utru hui
modi nuptie legitime ēē uideant an non. Nos itaq; uetusta
ambiguitate decidentes. talia conubia legitima ēē censim.
Si enī ex affectu fiunt oms nuptie. 7 nichl impiū 7 legib contrari
um in tali copulatione fieri potest. qr p̄dictas nuptias inhi
bendas existimauim. Omnib; nob un ē pat in celis. 7 unusqsq;
diues 7 paup. lib 7 seru. eqlr p se 7 p aiabus eoꝝ roēm redditur
ē. Qua app oms cuicq; cditionis sint. unā legē qtū ad dnm
hr̄e non dubitamus. Ex c̄ matiscensi p̄mo. c̄. x. ·xxxvii·

de seruoꝝ coniugio q contractū ñ deb dissolui. licet alt illoꝝ libet.

Si seruū 7 ancillā dns amboꝝ in matrimonīū coniunxerit
7 pea libato seruo. ul ancilla ñ pot redimi. qi in seruitio
ē. iō matrimonia non soluunt. Ex c̄. cabillonensi. c̄. xxx. ·xxxviii·

Dictū ē nob q qdā legitima seruoꝝ matrimonia potestatiua
qdā p̄sūptione dirimant. ñ adtendentes illud euangelium
qd dr qs d̄s iuxit hō non separet. un nob uisū ē ut coniugia seruoꝝ
ñ dirimantr. 7 si diusos dnos hant. s; in uno coniugio pma
nentes dnis seruiant suis. Et h in illis obseruandū est. ubi ·xxxix·
legal coniunctio fuit. 7 p uoluntatē dnoꝝ. Ex c̄. ap uermeriam cui ītfuit pippin re c̄ vi

De ingenuo qui ignorant ancillā alteri ducit uxoris.

Si qs ingenuus hō ancillā altius
p uxore accepit. 7 existimat q ingenua sit. si ipsa femina
p̄ea fuit in seruitute deiecta. si eā a seruitute redime potest.
faciat. si ñ pot. si uoluit. aliā accipiat. Si aut seruā eā sciebat.
7 collaudauāt. p ut legitimā hāt. Similr 7 mulier ingenua
de seruo altius facere deb. Ex eodē c̄cilio. c̄. viii. ·xl·

Et si ingenua sciente seruū accipit hāt eū 7 e conusa.

Si femina ingenua accepit seruū sciens q seruus eēt. 7
hāt eū. qr oms unū patrē hmus in celis. Vna lex erit. 7

uiro et femine. Ex dictis Augustini.

Audite karissimi membra christi et matris catholice ecclesie filii. Quod dico competentibus audiant fideles. Quod dico fidelibus audiant competentes. Quod dico fidelibus et competentibus et penitentibus audiant et cathecumini audiant omnes. timeant. et nemo contempnat. Sit mihi in consolatione uir au ditus. nec uobis in testimonium dolor meus. Competentibus dico. fornicari uobis non licet. sufficiant uobis uxores. concubinas uobis non licet habere. Audiat deus si uos surdi estis. audiant angeli eius si uos contempnitis. Concubinas uobis non licet habere. Et si non habetis uxores. tamen non licet uobis habere concubinas. quas postea dimittatis. et ducatis uxores. Tanto maior dampnatio uobis erit si uolueritis habere concubinas et uxores. Aug.

Quale est illud. quod multi uirorum ante nuptias concubinas sibi adhere re non erubescit. quas post aliquot annos dimittunt. et sic postea legitimas uxores accipiunt. Hoc non coram deo et coram angelis eius confessor atque clerico. dico. et ista semper prohibuisse. et numquam ei placuisse. et precipue temporibus christianis. concubinas habere numquam licet. et numquam licebit. Aug. de bono coniugali.

Si quis aliquam sibi ad tempus adhibuerit donec dignam honoribus uel suis facultatibus inueniat. quam comparem ducat. ipso animo adulter est. nec cum illa quam cupit inuenire. sed cum ista cum qua sic cubat. si cum ea non habeat maritale consortium. Isidorus ibidem.

Hec concubine ad tempus adhibentur. si filiorum causa concubant. Iustiniani faciunt concubinatum suum. posse sane fieri nuptias et male coniunctis. honesto postea placito consequitur manifestum est. Nouellarum constitutionum xviii c. iii. Quod nullus potest habere duas concubinas insimul.

Nemo intelligat concubinam habere. que est multis mulieribus concubere solet. Nam quemadmodum qui legitimam uxorem habet. aliam habere durante eodem matrimonio non potest. ita et qui unam concubinam habet. non potest alias eodem tempore habere. Isidorus de unico baptismo libro ii.

Hismahel ut separaret apostolo dicente non obsunt matris ancillaris;

obsint firma discordia et non possint potestas uxoris cuius magis filius erat. quam ipsius una coniugalia. et in ancilla seminatus erat. et ex ancilla susceptus. Pandectarum lib. xxiii titul. ii. Item

In libere mulieris consuetudine non concubinatus sed nuptie intelligende sunt si non corpore questum fecit. Toletano concil. c. vii.

Si quis habet uxorem et concubinam non communicet.

Si quis habens uxorem fidelem et concubinam habeat non communicet. Ceterum is qui non habet uxorem. et pro uxore concubinam habet a communione non repellatur. tantum ut unius mulieris aut uxoris aut concubine ut ei placuerit sit coniunctione contentus. alias vero abiciat donec desinat et ad penitentiam revertatur. Ysidorus de concordantia ueteris et noui testamenti.

Xpiano non dicam plurimas sed nec duas simul habere licitum est nisi unam tantum. aut uxorem. aut certe loco uxoris si coniugium deest concubinam. Aug. de bona coniugali.

Ut si quis ex ancilla sua prolem generauit post mortem suam ancilla uel liberi seruituti hereditarie non subiaceant.

Si quis sine uxore constitutus ancillam suam sub nomine habeat concubine. et in eadem usque ad mortem suam consuetudine permanserit. et forsitan ex ea liberos susceperit. sancimus omnino non concedi heredibus defuncti eandem uel liberos eius sed et liberos huius in seruitutem deducere. sed post mortem domini eripiatur in libertatem una cum sobole sua. Constantini lib. xiiii. c. xiiii.

Quod liberis consuetudinem cum libera possit ei dotem componere.

Si quis cum muliere libera consuetudinem habeat non affectione maritali. et ex ea filios procreauerit eosque uelit filios legitimos in potestate sua habere. liceat ei cum matre eorum instrumenta dotalia componere. Nam filii qui antea naturales erant post compositionem instrumentorum dotalium sui et in potestate patris efficiuntur. siue post ea nati filii uiuunt. siue mortui sunt. siue omnino nulli alii procreati sunt. Item

Raptus quippe illicitus coitus a corrumpendo dictus. unde et qui rapto potitur stupro fruitur. Item de eodem

Rapt' quid sit raptus. Ysidorus ethimologiarum lib. v. c. xxiiii.

Quod faciendum sit a raptoribus puellarum aut uiduarum et de raptoribus earum.

Si quis uiduam rapuerit uel furatus fuerit uxorem anathema

sit. Si uirginē n desponsauit in uxorē. anathema sit. Ex concil. cabilonensi c. xxvii. 148.

De puellis raptis necdū desponsatis in calcidonensi concilio scriptū ē. Eos qui rapiunt puellas sub nomine simul habitandi cooperantes et coniuentes raptoribus decreuit scā synodus ut si quidē clerici sunt. decidant de gradu pprio. Si u laici. anathematizentur. Quibus uerbis clarē intelligi. qualiter huius mali auctores dampnandi sint. quando participes illi consilii conniuentes tanto anathemate feriuntur. et iuxta canonicā auctoritatē ad coniugia legitima raptas sibi iure uendicare nullatenus possint. Si autē necdū eas quas rapuerant. Ex conc. meldensi c. lxvi.

Si aūt necdū eas quas rapuerant cū uoluntate parentū sub pretexto desponsationis uel dotalitius nomine in coniugiū sumptas hnt. quando in omnium aures hi fuit constitutio promulgata. ab earū coniunctione separentur. et publice penitentie subigantur. Raptę aūt a parentibus legaliter restituantur. Post acta uero publicā penitentiā si etas incontinentiā exegit. legitimo et ex utriusque partibus placito coniugio socientur. Nā in his regulam constituimus. s; ut uerbis magni leonis utamur. quod sit tolerabilius estimamus. quod si unus ex coniugatis obierit. is qui publicā penitentiā exegit. et superstes extiterit. iterate coniugiū non presumat. nisi forte epc pouiderit aliquā concedere indulgentiā. ut grauiorem possit amouere offensā. Jeronimus sup osee lib. i.

Non ē culpandus osee ppheta si meretricē quā duxit conuertit ad pudicitiā. s; potius laudandus. quod ex mala bonā fecit. Non enim qui bonus pmanet. ipso polluitur. si societur malo. s; quod malus ē in bonū uertitur. si exempla boni sectetur. ex quo intelligimus non pphetam perdidisse pudicitiā fornicarie copulatū. s; fornicariā assumpsisse pudicitiā quā antea non habebat. Constat. nouell. ar.

Quod coniugium potest fieri cū fornicaria.

Constitutio nouellarum.

Princeps constituit ut liceat meretricibus honestiorem uitam eligere. Si autem aliquis timore quis uitatoriam cautionem exposuerit. Si autem quis tale iusiurandum exegerit, ut post castitatem deducat, pene nomine x. lib. auri persoluant. hisdem meretricibus que sacramenta dederint. pena autem x. lib. officio presidis flagitetur. Quod si preses neglexerit, de suo patrimonio penam prestare cogatur, et magistratu sibi commisso cadat, et non solum mulieribus, sed et heredibus et aliis successoribus earum penam soluat. hoc si priuatum sit, qui sacramentum a meretrice

Si autem ipse sacramentum exegit

exegit, et a meretrice. quod teneatur ea pena.

Quod non sit dampnande secunde aut tertie nuptie.

Aug. de bono uiduitatis.

De tertiis et de quartis, et de ultra pluribus nuptiis, solent homines mouere questionem. Unde et breuiter respondeam, nec ullas nuptias audeo damnare, nec eis uerecundiam numerositatis auferre.

Item. Hec contra humane uerecundie sensum audeo dicere, ut quotiens uoluerit uiris mortuis nubat femina, nec ex meo corde preter scripture sancte auctoritatem quotaslibet nuptias audeo condempnare.

Aug. in. Iuste abrahe et usque ad decrepitam senectutem fornicationis obicitur, profecto qui post mortem sare alteram duxit. Unde si nullum intelligeret rei aliud sacramentum, propter id solum hic facere debuit. Abrahe ne putarent heretici aduersus apostolum, quibus et tertullianus astipulatur, astruere post uxoris mortem eum esse ducere uxorem. Item.

Deus qui masculum et feminam propagandi generis causa nuptiali castitate coniunxit, et secundas nuptias, quas in nouo quoque testamento permittunt, licitas esse monstrauit. Ieronimus.

Aperiant queso aures obtrectatores mei, et uideant me secundas et tertias nuptias in domino concessisse. Qui secundas et tertias nuptias non damnaui, nec primum potui damnare matrimonium. Item. Non damno digamos, immo nec trigamos, et si dici potest octogamos.

Ergo nec libera voce proclamo non damnari in ecclesia digamiam, immo nec trigamiam, et ita licere sex et octo et ultra quam crebro secundo marito nubere. **Ieronimus.**

Quod digami non debeant ordinari.

Ambrosius in epistola ad vercellenses.

Qui sine crimine est unius uxoris vir tenetur ad legem sacerdotii suscipiendi. Qui autem iteravit coniugium culpam quidem non habet coinquinationis, sed prerogativa exuitur sacerdotis. **Item.**

Cognoscamus non solum de episcopo et presbitero apostolum statuisse, sed etiam patres in concilio niceni tractatu addidisse clericum quemquam non debere esse qui secunda coniugia sortitus sit. **Augustinus de officiis lib. i.**

Una tamen nec repetita nobis permittitur copula. Et in ipso coniugio lex est non iterare coniugium, nec secunde coniugis sortiri coniunctionem. Quod plerisque mirum videtur cur etiam ante baptismum iterati coniugii ad electionem muneris et ordinationis prerogativa impedimenta generentur, cum et delicta obesse non soleant si lavacri remissa fuerint sacramento. Sed intelligere debemus quia baptismo culpa dimitti potest, lex aboleri non potest. In coniugio non culpa dimitti potest, sed lex est. Quod culpe est ergo in baptismo relaxatur, quod legis est in coniugio non solvitur. Quomodo autem potest hortator esse viduitatis qui ipse coniugia frequentavit.

Augustinus de bono coniugali.

Sacramentum nuptiarum temporis nostri sic ad unum virum et unam uxorem redactum est ut ecclesie dispensatorem non liceat ordinari nisi unius uxoris virum. Quod acutius intellexerunt qui nec eum qui cathecuminus vel paganus alteram habuit ordinandum esse censuerunt. De sacramento enim agitur, non de peccato. Nam in baptismo peccata omnia dimittuntur. Sed qui dixit: Si acceperis uxorem non peccasti, et si nupserit virgo non peccat, et quod vult faciat, non peccat si nubat, satis declaravit nuptias non esse peccatum. Propter sacramenti autem sanctitatem sicut femina et

si cathecumina fuit uiciata. n pot p baptismu int dii uirgines co-
ctari. ita n absurdu uisu e. eu q excessit nuntum uxor singlar
n peccm aliqd comisisse. s; normã qndã sacmtum amisisse. n ad
Neocesariense conc. Cap. vii. uite bone mitum. s; ad ordinationis ecclastice signacm necessari-
Q n liceat psbito pndere innuptiis digami.
Psbrm innuptiis bigami pndere n conuenit. Quia c pen-
itentia bigam egeat. qs erit pbr. q talib nuptiis possit p-
bere osensu. It ad fabiola de ueste sacdotali.
Qd matres n debet tutela amministre q secda adoptant matrimonia.
Vidua e. c maritus mortuus e. Eiecta q marito uiuente p-
citur. meretrix q multor libidini patet. lib. v. c. xxxiii.
Matres q amissis uiris tutela amministrandor negotior in
libos postulant. pusq confirmatio officii tal in eos iure eueniat.
fateant actis sacmento psbito ad alias se nuptias non uenire.
Sane in optione huiusmodi nulla cogat. S; libã inconditione
qs psbitum uoluntate decernat. Q si malunt alia optare ma-
trimonia. tutelas filior amministrare non debent.
Nouellar const. xxx vi. c. vii. Si mulier p morte uiri mariti sui. necdu anali spatio comple-
to. ad secdas nuptias puauit. omi qd m int infames erit.
s; si qd libos ex pori matrimonio n hat. infamia qd solue po-
terit. si pces impatori porrexerit. diuino pncipis nutu p-
oris opinioni restituta fuit. res au a pore marito sibi relictas
nullo m lucebitur. Cap. xx iii.
Mulier q ad secdas migrat nuptias. puilegiis ul dignita-
tib; poris mariti non utatur. cap. xx vii.
Si mulier libor suor tutela amministrat. p inchoata
amministrioem ad secdas nuptias migre uoluit pus filiis
suis impuberib tutore pete deb. eiq; ronem amministrationis
sue redde. p reddita roe si debitrix appareat. debitu
sim psolue deb. deinn si uult ad matrimoniu secdm puenat.

Si aũ hac obseruatione contẽpta · secdas contigerit nuptias · n̄ solũ resipiscet · t. matris · libis ei · in potestate titulo subponat · s; ⁊ res matri ex p̄sentis constitutionis auctoritate. lib xx iiii const c. i.

Si mater marito defuncto filior̄ suor̄ tutelã gubernare maluit · renuntiet secdis nuptiis in iudicio siue iure iurando res aũ suas filio suo impubi obliget · atq; ita ei tutela gmit

Usq; adeo manent int̄ uiuentes aug de bono giugatur semel inita iura nuptiarũ ũ potius sint int̄ se giuges ⁊ separati q̄ c his q̄b aliis adheser̄.

Et post. Manet int̄ uiuentes q̄ddã coniugale q nec separatio nec cũ altero copulatio possit auferre. sicut apostata anima · uelud de coniugio x̄ recedens · ⁊ fide p̄dita · sacramentum fidi non amittit · q lauac regenerationis accepit · Redderetur enim p̄culdubio redeunti · si amisisset abscedens · ħt aũ hoc q recesserit ad cumulũ supplicii n̄ ad meritũ p̄mii. It.

Quib' ũ placuit ex consensu ab usu carnal concupiscentie in p̄petuũ continere · absit ũ uinclm giugale int̄ illos rũpatur · Immo firmius erit q̄ mag ea pacta sec̄ ingerit. si cari concordiusq; seruanda st̄ · n̄ uoluntariis corp̄ũ nexibus · s; uoluntariis affectib; animor̄. Eugenii pp̄ sinod q̄r. Ludouuici ⁊ lothari c xxx vi.

Si uir ⁊ uxor diuitẽ p̄ sola religiosa int̄ se consenserint uita · nulla tenus sin conscientia epi fiat · ũ ab eo singularit' puiso constituant loco · Nã uxore nolente · aut altero eor̄ ⁊ p̄ tali re matrimoniũ n̄ soluit̄. Nichola pp̄ karolo regi. Qa coniuges quan̄ debet. n̄ uxor ⁊ q̄r consensu recip̄; religione appetit.

Scripsit nob tebga regina se uelle dignitate seu copula gereu · ⁊ sola p̄uata uita ẽẽ gtẽptã desiderare · Cui nos respondimus · n̄ hoc alr̄ fieri posse · n̄ eandẽ uitã coniunx ei lothari elegerit. Gg theodlice patricie.

Si cessat aliqua religionis causa coniugia debere dissolui. sciendum
est quod et si illi lex humana concessit. lex tamen diuina prohibuit.
Ipse enim ueritas dicit. Que deus coniunxit homo non separet. Et iterum
Non licet dimittere uxorem excepta causa fornicationis. Item
Si uir et uxor una sunt et religionis causa uir dimittit uxorem
uel mulier uirum illi mundo remanente. uel fortasse ad
aliena transeunte. que est ista conuersatio in qua eadem caro ex parte
transit ad continentiam ex parte remanet in pollutionem. Si uero
utrisque conueniat continentem uitam ducere. hoc quis audeat accusare.

Aug. de adulterinis coniugiis

Cum uoto coniuges aut minimum augere desiderant.
Aut ante actae uitae culpas delere. uel se ad continentiam astrin-
gant. et meliorem uitam appetant licet. Si uero continentiam quam
uir appetit mulier recusat. diuidi coniugium non licet.
Si tu abstines sine uxoris uoluntate. tribuis illi for-
nicandi licentiam. et peccatum illius tue imputabitur abstinentie.
Apostolus nec ad tempus uacare orationi nisi ex consensu Item
noluit coniuges carnali inuicem fraudare debito. Item
Si dicat uir dimitto quidem uxorem meam sine ulla
causa fornicationis sed continens permanebo. ideo ne dicam
eum impune fecisse quod fecit. Quis hic dicere audebit. quod uoluntatem
domini hic dicentis intelligit. qui nec continentie causa dimit-
ti coniugem uoluit. qui sola fornicationis causa excepit.
Item Ecce placuit continentia mulieri. uiro non placuit. Qui con-
cessit animo mulieris. et ipse uiuere continenter ipsa sed casta ...
sed facta quod dominus non uult adulterum uirum. qui se non continuit. al-
teram quereret. quod sumus dicturi mulieri. nonne ecclesie sana
doctrina. redde debitum uiro. ne dum tu queris unde amplius ho-
noreris. ille unde dampnetur inueniat. Aug. de ...

Quod ergo pari consensu ambo voveratis, perseveranter usque in finem reddere
debuistis. A quo proposito si lapsus est ille, tu saltem constantissime
perseverares. Quod te non hortarer, nisi quia tibi adhuc ipse consenserat. Nam si
numquam tenuisses eius assensum, numerus te nullus defendisset annorum.
Sed non quia et pariter temperabatis a commixtione carnali, idcirco maritus
tuus esse destiterat; immo vero tanto sanctius inter vos coniuges mane-
batis, quanto sanctiora concorditer placita servabatis. Nihil ergo
de tua veste, nihil de auro vel argento vel quacumque pecunia
aut rebus ullis terrenis sine arbitrio illius facere debuisti. Est quidam
pro modulo personae habitus matronalis a viduali veste distinc-
tus, qui potest fidelibus coniugatis salva religionis causa
et observantia convenire. Hunc te maritus si deponere
noluit, ne te velut viduam illo vivente iactares, puto quod
non fuerat in hac re usque ad dissensionis scandalum perducendus,
magis inobedientiae malo quam ullo abstinentiae bono. Quid
enim est absurdius quam mulierem de humili veste viro superbire, cui
te potius expediret obtemperare candidis moribus quam nigellis vestibus
repugnare? Quia et si te indumentum monachae delectabat, et
hoc gratius posses marito observato exoratoque sumere, quam illo incon-
sulto contemptoque praesumere. Quod si omnino non sineret, quid tuo proposito de-
periret? Absit ut hinc displiceres Deo, quod coniuge tuo nondum de-
functo non indueretis sicut Anna, sed sicut Susanna. Aug' in epistola

Ad [illegible] ... Pauli[illegible] Quod vera sit salvo ... facta pari consensu.

Possem pro modulo meo eosdem ipsos pertinentes ad dexteram
regnumque caelorum in suis generibus multisque distinguere atque
ostendere quid differat vita coniugalis filios procreantium patrum, matrum
familias, verum tamen religiosorum ac piorum ab ea vita quam Deo vo-
vistis, si nunc ad eam vovendam exhortandus esses. Sed quia iam vovisti,
iam te obstrinxisti, aliud tibi facere non licet. Priusquam esses voti reus

libim fuit quo esses inferior. qutis n̄ sit ḡtulanda libtas. q̄ fit ust
debeat. q̄ e luc reddit. l̄ cū qui tenet ap̄ dm̄ sponsio tua. n̄ ita ad
magnā iusticiā tuā inuito. s; a magna iniq̄tate decreto. Non
enī talis eris sin̄ feceris q uouisti. q̄l mansisses si nichil tale uouisses.
Minor enī eēs tunc. n̄ peior. Modo aūt tm̄ q absit inferior. si fidem
dō fregis. q̄nto beatior si psol[illegible]ueris. Nec ido te uouisse peni
teat. immo gaude te n̄ licē. q̄ [illegible] cū tuo detrimto licuisset. Ag
gredere itaq; intrepidus. 7 dicta imple factis. ipse adiuuabit
qui uota tua expetit. felix ē necitas q̄ in meliora cōpellit. Vna
sola esse causa posset. c̄ [illegible] te id q [illegible] uouisti n̄ solū n̄ hortare
mur. uerū 7 phibem̄ implere. si [illegible] forte tua coniugē
h̄ tecū suscipe animi seu carnis infirmi[illegible]tate recusaret.
Nā 7 uouenda talia n̄ st̄ cōiugatis n̄ ex consensu 7 uoluntate
cōmuni. Et si p ppe factū fuit. magis ē corrigenda temitas
q̄ psoluenda pmissio. Neq; ds̄ exigit si q̄s ex alieno uouerit
potius usurpare uetat. alienū. diuina q̄ppe p apl̄m dehac
re est plata sententia. Vxor n̄ ht̄ potestatē corpis sui. s; uir.
Similir 7 uir n̄ ht̄ potestatē corpis sui s; mulier.

Ex concil. tribur. cap. iii.

Vt uxorē aliā n̄ ducat q̄ suā uelare pmiserit.

Q̄d n̄ ualeant uota uxorū sine ↄsensu maritorū.

Qui uxorē suā pmiserit uelare aliā n̄ accipiat. s; similiter q̄tat.

Itaq; summo studio tuā coniugē Nicholaus pp̄ ad lotharium reg.
tuā. tanq̄ ppam carnē foue ac dilige peuraro. 7 ne illā a te
ullo pacto ↄsentias discedē uigilant adtende. Vn̄ si uult a te
discedē. euigilant corripe. immo corrige eā 7 a tali intētione
p omnia reuocare satage. Jā ū si amore pudicitie sepationē ↄiugii
7 ↄiugal conubii solutionē efflagitat. certū ē apl̄o dicente q̄
mulier sui corporis potestatē n̄ ht̄. s; uir. Verū 7 si ipse pudiciā
sectatus religionis obtentu copulā dissoluē uelis. tm̄ ne simulate fiat
concedimus. Nā licet sit scriptum. q̄ ds̄ coniunxit h̄o n̄ separet.

d(eu)s tam(en) (et) ho(mo) n(on) separat. q(uonia)m divini amoris intuitu ex consensu utriusq(ue)
coniugis. matrimonia dissolvunt(ur). Si g(ra)t(ia) h(oc) m(odo) vis g(ra)tiuto p(er)mittim(us) a(n)i(m)o.
celeriq(ue); p(rae)bem(us) assensu(m). al(ite)r aut(em) fieri mutua(m) separatione(m) u(ir)oru(m) p(ro)hibem(us).

Ex registro gr(egorii) ad adrianu(m) notariu(m). c. lxxv.

Agathosa lator p(rae)sentiu(m) q(ue)sta e(st) maritu(m) suu(m) c(ontra) volu(n)tate(m) sua(m)
in monast(er)io urbici abbatis ee conv(er)su(m). Q(uod) q(uia) ad eiusde(m) abbatis culpa(m)
(et) invidia(m) n(on) e(st) dubiu(m) p(er)tine(re). ex(ce)p(er)ientie tue p(rae)cipim(us) u(t) diligenti in-
q(ui)sitione discutiat. si forte ei(us) voluntate conv(er)sus sit. u(e)l ipsa se im-
mutare p(ro)miserit. Et si sic rep(er)erit. (et) illu(m) in monast(er)io p(er)manere p(ro)videat.
(et) hanc sic(ut) p(ro)misit mutare co(m)pellat. Si v(er)o nichil hor(um) e(st). nec q(ui)dda(m) forni-
cationis c(ri)m(en). p(ro)pt(er) q(uo)d viro liceat uxore(m) dimitt(er)e. p(rae)dicta(m) muliere(m) co(m)misis-
se cognov(er)is. (et) ne illi(us) conv(er)sio uxori relicte in s(ae)c(u)lo. fieri possit p(er)ditio-
nis occasio. volum(us) u(t) maritu(m) suu(m) illi. l(icet) ia(m) tonsorat(us) e(st) reddas. om(n)i
excusatione cessante. N(on) a(m) exce(pt)a fornicationis causa viru(m) uxore(m) re-
linquere. nulla r(ati)o(n)e conceditur. q(ui)a p(ost)q(uam) copulatione coniugii viri atq(ue);
mulieres unu(m) corp(us) efficiunt(ur). n(on) pot(est) ex parte conv(er)ti (et) ex parte in s(ae)c(u)lo
permanere. Alexander ii. landolfo in corsica.

Notificasti te morte reniis infirmatu(m). (et) peccor(um) tuor(um) recorda-
tione. (et) t(er)rore valde pavefactu(m). ap(ro)p(er)e q(ue)sisse monachu(m) fieri.
(et) tua uxore invit(a) (et) t(er)ror(ib)us ea(m) occide(n)di ad h(oc) licentia(m) extorsisse. (et)
sic te monachica(m) veste(m) sine abb(at)e su(m)psisse. (et) monast(er)ium pecuisse.
Postea v(er)o cu(m) san(us) factus esses. tue uxoris reclamationib(us) (et) eiulatib(us); (et)
planctib(us) tueq(ue); familie dispersionib(us); n(on) pote(n)s penit(us) devictus domu(m)
remeasse. (et) p(ost) multos dies quor(un)da(m) sapientiu(m) (con)silio. ad ia(m) dicte mu-
lieris cubile redisse diceris. Nu(n)c au(tem) sit tua uxor uti liceat. n(ost)r(u)m re-
q(ui)ris (con)siliu(m). Si itaq(ue); denique e(st). ut tuus nu(n)tius narrat. n(on) videt(ur) nob(is)
r(ati)o(n)alit(er). neq(ue); sana m(en)te id factu(m). q(uonia)m e(st) homini ad monachica(m)
vita(m) tende(n)ti legalit(er) s(an)c(t)e (et) iuste sit p(er)gendu(m). tu c(ontra) leges mina-

Q(uo)d vir absq(ue); (con)sensu ux-
oris factus
monachus
uxori reddi
debeat.

[illegible] uiolenter a tua uxore . parti ex te morte . parti tue infir-
mitatis doloribus examinatus de tua securus . nulla ui dicitur licentia
accepta recessisti . et monasterium petisti . Non enim uiolentia sed ex pa-
ri uoluntate sic sancti patres dicunt hoc fieri debere . neque uir in mo-
nasterium recipiendus est . nisi uxor illius femineum monasterium elegit
aut professa continentiam habitum cum festinatione mutauit . Sed enim
basilius episcopus de hac re taliter dicit . Si quis coniugatus uult quasi ad
monasterium non est recipiendus . nisi prius a coniuge castimoniam pro-
fitente fuit absolutus . Nam si illa uiuente illo per incontinentiam
alteri nupserit . procul dubio adultera erit . nec recipitur apud dominum eius-
modi uiri conuersio , cui sequitur coniugalis foederis prostitutio . Tales
ergo tunc sine culpa relicto seculo sequuntur xpistum . si hi mutuo ex pari
uoluntate castitatis consensum . Itaque fili karissime . perpende et uide
si sic canonice a tua es uxore absolutus . et tua uxor ita polli[illegible]
est . et tu et illa adimplete bonum inceptum . et uotum uirum aliter [illegible]
bemus uos aut necessitatem imponere separationis . epistola leonis pape

XXXVI Ut si mulier uiro suo [illegible] fuit in captiuita-te [illegible] alteri nupserit [illegible] redire [illegible] debeat

Quod debeant feminę que captis uiris suis et in captiuitatem [illegible]
ductis . aliis uiris nupserant . putantes interemptos ma[illegible]
tos . remeantis de captiuitate prioribus uiris copulari . ut cuique
id quod legitime habuit restituatur . et recipiat unusquisque quod suum
est . et redintegratur federa nuptiarum . Leo pape niceto aquilegensi [illegible]

XXXVII Cum per bellicam cladem . et per grauissimos hostilitatis incursus ; ita
quędam dicatis esse diuisa coniugia . ut abductis in captiui-
tatem uiris . feminę eorum remanserint destitutę . que uiros
proprios interemptos putarent . aut numquam a dominatione crederent liberan-
dos . et in aliorum coniugio sollicitudine cogente transierint . cumque sta-
tu rerum auxiliante domino in meliora conuerso . nonnulli eorum qui
putabantur perisse remearint . merito caritas tua uidetur

ambigere. quid de mulieribus que aliis sunt iuncte viris. a nobis debeat ordinari. Sed quia novimus scriptum. quia a domino iungitur viro mulier. et item preceptum cognovimus. ut quod deus iunxit. homo non separet. necesse est ut legitimarum federa nuptiarum redintegranda credamus. et remotis his. que hostilitas intulit. unicuique id quod legitime intulit. reformetur. Omnique studio procurandum est. ut recipiat unusquisque quod proprium est. nec tamen culpabiles iudicentur. si et illius alienum transire potuerint. et tamen plenum iusticie est. ut eisdem reversis propria reformentur. Quod si in mancipiis. vel in agris. aut et in domibus ac possessionibus recte servatur. quanto magis in coniugatorum redintegratione faciendum est. ut quod clade bellica turbatum est. pacis remedio reformetur. Et ideo si viri post longam captivitatem reversi. ita in dilectione (lectione) suarum coniugum perseverant. ut eas cupiant in suum redire consortium. obmittendum est et inculpabile iudicandum quod necessitas intulit. et restituendum quod fides poscit.

Eiusdem leonis est. quadragesimo .ii.

Si autem aliquae mulieres ita posteriorum virorum suorum amore capte. ut malint his coherere quam ad legitimum redire consortium. merito sunt notande. ita ut ecclesiastica communione priventur. quia de re excusabili contaminationem criminis elegerunt. ostendentes sibimet ipsis pro sua incontinentia placuisse. quod iusta remissio poterat expiare. Redeant ergo in suum statum voluntaria redintegratione coniugia. neque ullo modo ad obprobrium male voluntatis trahatur. quod conditio necessitatis extorsit. quia sicut hee mulieres que ad viros suos reverti noluerint. impie sunt habende. ita ille que in affectum ex deo initum redeunt. merito sunt laudande.

Innocentius papa probo.

Cum in captivitatem ursa mulier teneretur. aliud coniugium cum restituta fortunium inisse cognoscimus. sed favore domini reversa ursa. nos adiit. et nullo diffitente uxorem se memorati esse perdocuit. Quia de re

iurne
dñe fili, mito illustris statuim' fide catholica suffragante illud ee
coniugiũ · q̃ erat p̃mitus grã diuina fundatũ · cõuenitq; sede mu
lieris p̃ore supstite · nec diuortio eiecta nullo pacto ee posse legiti

G eñalit' diffiniendũ ẽ donec certũ ẽ maritũ *Pandec* mum
uiuẽ in captiuitate constitutũ; nullam *tarum libr. xxiiii. t. iii*
hr̃e licentiã uxores eoꝝ migr̃e ad aliud matrimonium. *Ex concilio ap.*

S i q̃s necessitate ineuitabili cogente in aliũ ducatũ seu
p̃uinciã fugit · & uxor ei' cũ ualet & p̃ amore parentũ
aut rerũ suarũ eũ sequi noluit · ipsa omĩ tp̃re q̃diu uir ei' q̃ secu
ta ñ fuit uiuit semp̃ innupta p̃maneat. *Ex decretis fabiani pp.*

Ut furiosus aut furiosa matrimoniũ ñ contrahant s; contractum ñ soluatur.

N eq; furiosus neq; furiosa matrimoniũ contrahe possũt. *c. v*
S; si contractum fuit non separent'. *Ex epla nicholai ad carolũ mo gontiensẽ epm̃ missa.*

Ut si sani contraxerint matrimonium non soluatur causa superuenientis infirmitatis.

S i qui matrimoniũ sani contraxerint · & uni ex duob'
amentia aut furor aut aliq̃ infirmitas accesserit · ob hanc in
firmitatẽ coniugia taliũ solui ñ possũt. Similr̃ sciendũ de his q̃
ab aduersariis excecant' aut mẽbris detruncant'. *Apls dicit.*

Ut fideles infidelẽ coniugẽ ñ dimittat si infidelis habitare consentit.

S i q̃s fr̃ uxorẽ h̃t infidelẽ · & hec consentit habitare cũ illo ·
ñ dimittat illã · Et si q̃ mulier h̃t uirũ infidelẽ · & ille cõsen
tit habitare cũ illa; non dimittat uirũ. Scificatus enĩ · uir in
fidelis erit in muliere fideli · & scificata infidelis p̃ uirũ fidelẽ.

Q' debeant fieri participes hereditatis ante baptismũ nati.

N ũq̃ non erũt admittendi in hereditatis consortio *Innocentius rupho*
q̃ ex ea suscepti st̃ q̃ an baptismũ fuit uxor *& eusebio epis mace*
erũq; appellandi naturales · ul' q2 ñ legitimũ ẽ matrimoniũ *donib'.*
ut uob' uidet' ñ illud q̃ p' baptismũ assumit'. Ipse dñs dũ interroga
retur a iudeis · si lic& dimittẽ uxorẽ · atq; exponeret fieri ñ debe
re addit · Q̃ ds coniunxit · hõ ñ separet · Ac ne de his locutus ee
credatur · q̃ p' baptismũ uxores sortiuntur · meminint hi & au
deis interrogatũ & iudeis ee responsum ·

Sollicitus q(ue)ro. Si una (et) eade(m) sit uxor. q(ua)m an(te) cathecumin(us) p(ost)ea fidelis sup
sit filiosq(ue); ex ea cu(m) ee(ss)et cathecuminus suscepit. (et) p(ost)ea alios cu(m)
fidelis. utru(m) sint fr(atr)es appellandi an non. h(ab)eantq(ue) p(ost)ea defuncto patre (con)c(er)tis
hereditatis consortiu(m). q(uo)s filio(rum) nomi(n)e regn(er)atio sp(irit)al(is) d(icitu)r abstulisse. Q(uo)d
cu(m) ita iudicare atq(ue); sentire absurdu(m) e(st). que (non) e(st) h(oc) malu(m) defendi. (et)
uacua mag(is) opinione iactari. q(uam) aliq(ua) auctoritate roborari cu(m) non
posset int(er) pecc(at)a deputari q(uo)d lex p(re)cipit. (et) d(eu)s coniunxit (et) lex iungit.

Si q(ui)s gentil(is) gentile(m) dimiserit Ex decretis eutiiciani pp.
uxore(m) an(te) baptisma p(ost) baptismu(m) in potestate ei(us) erit. ea(m) h(abe)re
u(e)l non habere. Ex decretis eiusdem.

Simili m(od)o si un(us) ex (con)iugatis baptizatus e(st). (et) alt(er) gentil(is). (et) sequi
n(on) uult. sic dic(it) ap(osto)l(u)s. infidelis si discedit discedat. Ex concilio

Si q(ui)s hu(er)it uxore(m) uirgine(m) an(te) baptisma uiuente(m) eldensi. c. i.
illa p(ost) baptisma. altera(m) h(abe)re non pot(est). c(ri)mina in baptismo sol
uunt(ur) non coniugia. Ex concilio arurensi. c. viii.

Perlatu(m) e(st) ad s(an)c(t)am synodu(m) si ingenuus ingenua(m) acceptt.
(et) p(ost) filio(rum) p(ro)c(re)atione(m) occasione diuortii (quo)da(m) seruu(m) se fecit
utru(m) necessario muliere(m) tene(re) debeat. (et) si tenuit. utr(um) illa q(uo)q(ue); s(e)c(un)d(u)m
s(e)c(u)larem lege(m) seruituti subier(e) debeat. Judicatu(m) e(st) uxore(m) minime
debere dimitti. n(ec) t(ame)n ob h(an)c lege(m) muliere(m) in s(er)uitute(m) redigi. du(m)
ille n(on) ex consensu (con)iug(is) se seruu(m) fec(it). que(m) lib(er)um ipsa marit(u)m
accepit.

Aug(ustinus) ad pollentium.

Iam n(on) illud uidea(tur) q(uo)d ait ap(osto)l(u)s. Ceteris aut(em) (ego) dico n(on) d(omi)n(u)s ad impa
ria sc(i)l(icet). h(oc) e(st) u(bi) non ambo (christi)ani fuerant. (con)iugia locuturus q(uo)d
michi uisu(m) e(st) eum monendo dixisse. Quia eni(m) coniunx
fidelis relinquere coniuge(m) licite potuit infidelem.
id h(oc) fieri non d(omi)n(u)s s(ed) ap(osto)l(u)s p(ro)hibet. Q(uo)d eni(m) d(omi)n(u)s p(ro)hib(et) (et) fieri
omnino non licet. Monet q(ue) ap(osto)l(u)s q(uo)d possit ee(ss)e multo(rum) occasio

Q(uo)d in baptismo c(ri)mina soluunt(ur) n(on) coniugia.

Ut p(ost) contractu(m) coniugium si maritus seruu(m) se fecit. id(e)o n(on) se paretur. nec uxor illa seruituti subiciatur.

Q(uo)d ap(osto)l(u)s consulit non au(tem) p(re)cipit. ut fidelis n(on) infidele(m) dimittat si infidel(is) consenserit.

lucrandor. ut fideles coniuges ut fideles in relinquendis infidelib' p
missa licentia n utantur. t au uidet infideles qo dimitti a fidelib'
n licet. qz n uetat apls. cu ego dica licet qz h n uetat dns n tn expe
dire. qz h ne fiat monet apls. q reddit 7 racem cur fieri n expediat
quis liceat. Qd eni scis mulier inqt. si uiru saluu facies. Cu 7
supi' dixisset Scificat e uir infidel in muliere. 7 scificata est
mulier infidel in fre. h est in xpiano. alioqn filii uri inqt
inmundi essent. Nc aut sci st. S; ad lucrandos coniuges 7 filios
x 7 exemplis q ia puenant. uidet hortatus. Cu g n expedi
ant 7 infideles coniuges dimitti a fidelib'. causa euidenter
expssa e. Non eni ppt uinculu cu talib' coniugale seruandu.
s; ut q nunt in xpo recedi ab infidelib; coniugib' apls uetat.
Multa sunt aut facienda n iubente lege s; libra caritate.
7 ea in nris officiis gratiora. Que cu liceant nob' 7 n impen
dere. tam causa dilectionis impedim'. Vn pos ipse dns cu se
tributu non debe monstrass; soluit tn ne scandalizaret eos
qb' ad etna uita gerens homine consulebat. Ja n apls q ad
modum ista concedet ei uba testant n dicte. Cu eni liber sim
ex oib; omniu me seruu feci. ut plres lucrifacere. Cu paulo supi'
dixisset. Nuqd n hms licentia manducandi 7 bibendi. Na
qd n hms licentia sorore 7 muliere circuducendi sic 7 ceti apli
7 frs dni 7 cephas. An ego solus 7 barnabas n hms potesta
tem h opandi. Qs militat suis stipendiis umq. Qs plan
tat uineam 7 de fructu ei' non edit. Qs pascit gge 7 de
lacte ggis n pcipit. 7 paulo p'. Si alii inqt potestatis
uire participant n magis [illegible] nos. S; non sum' usi. hac
potestate. s; omnia toleramus. ne qd impedimentu dem'
euuanglio xpi.

aut uir solus sum saluu fa ciet.

Sicut enim recedere ab infidelibus uxoribus uel maritis fideles uiri **Item** uel feminae non prohibentur a domino ut neque iubeantur. Nam si dimittere tales coniuges iuberentur, nullus locus esset consilio monentis apostoli ne hoc fieret. Nullo modo enim quod dominus iubet bonus seruus prohibet.

Cum ergo coepisset gentibus euangelium praedicari. **Item.**

Cunctos gentiles (gentibus) dominus copulatos coniugibus ex quibus si non ambo crederent, sed unus aut una, et infidelis cum fideli consentiret habitare, nec prohiberi a domino potuit (debuit) fidelis infidelem dimittere, nec iuberi. Ideo scilicet non prohiberi, quia iustitia permittit a fornicante discedere, et infidelis hominis fornicatio est maior cordis; nec uera eius pudicitia cum coniuge dici potest, quia omne quod non est ex fide peccatum est. Quamuis fidelis ueram habeat pudicitiam et cum infideli coniuge qui non habet ueram. Ideo autem nec iuberi debuerunt fideles ab infidelibus separari, quia non contra iussionem domini gentiles fuerant ambo coniuncti. Quod ergo ab infideli fidelem discedere nec prohibet nec iubet dominus, ideo ut non discedat apostolus dicit non dominus. Habens utique spiritum sanctum in quo dare posset utile et fidele consilium. Unde cum dixisset de muliere cui uir mortuus fuit, beatior autem erit si sic permanserit secundum meum consilium, ne quis hoc consilium tamquam humanum et non diuinum contemnendum putaret, adiecit: Puto autem quod et ego spiritum dei habeam. Proinde intellegendum est et ipsa quae a domino non iubentur, sed a sanctis eius famulo utiliter suadentur, eodem domino inspirante suaderi. Absit enim ut quisquam catholicus dixerit quod suadet spiritus sanctus non dominum suadere, cum et ipse dominus sit, et inseparabilia sint opera trinitatis. Dicit enim de uirginibus: praeceptum domini non habeo, consilium autem do. Non ut hoc consilium alienum existimemus a domino, cum continuo sequatur et dicatur: Tamquam misericordiam consecutus a domino ut fidelis essem. Secundum dominum ergo dat consilium fidele in eo spiritu de quo

ait. Puto autem quod et ego spiritum dei habeam. Verum cum aliud est domini iu
bentis imperium, aliud autem servi per misericordiam caritatis quae illi a domino est
inspirata atque donata fidele consilium, id est aliud facere non licere, aliud
licere. Ita sane ut ipsum licitum partim quod expediat, partim vero non expedi
at. Expedit tunc quando non solum per iustitiam quae coram deo est permittitur, sed et
hominibus nullum ex hoc impedimentum salutis infertur. uelut cum datur con
silium non nubendi. apostolus uirginibus unde praeceptum domini se non habere testatur:
licet aliud facere, id est nubere, et minus continentiae bonum tenere in
nuptiis. ipsumque licitum et expedit. quoniam inuecta et illicita retinuit
tam naturam carnis infirmantem. sic ex quo honestate nubendi
non nemini impediat ad salutem quamuis magis expediret magisque
honestum esset. si uirgo consilium quod praeceptum eam non compellit arriperet.
Tunc autem non expedit id quod licitum, quando permittitur quidem, sed usus ipsius potes
tatis aliis affert impedimentum salutis. sicut est unde iam diu loquimur
discessio coniugis fidelis ab infideli. quae non prohibetur et domini praecepto legis
quia coram illo iniusta non est. sed prohibetur et apostolus consilio caritatis. quia in
fidelibus affert impedimentum salutis. Non solum qui pernitiosissime
scandalizantur offensi. uerum et qui in alia coniugia cum occiderint
uiuentibus eis a quibus dimittuntur, adulterinis nexibus colligati difficile
Resoluuntur. ideo hoc uero et quod licet non expedit non potest dici. si dimise
sicut dimiserit melius facit. sicut dictum est. qui dat nuptum bene facit.
rit infidelem bene facit. et qui non dat nuptum melius facit. quoniam illud
non solum utrumque pariter licet. unde ad nichil horum praecepto domini quisque
compellitur. sed et utrumque expedit. aliud minus, aliud amplius. Verum non ad
id quod amplius expedit consilio apostoli quicumque potest capere prouocatur. hoc autem
uel de dimittendo, uel non de dimittendo infideli cum fideli coniugio
queritur. Vtrumque quidem pariter licitum est per iustitiam quae coram domino est.
et ideo nichil horum prohibet dominus. sed non utrumque expedit propter infirmitatem
hominum. et ideo id quod non expedit apostolus prohibet. dante sibi domino libertatem

phibñdi locũ · qr neq; id qđ monet aplſ · phibet dñs · neq; qđ phibet
aplſ iubet dñs · Qđ ŝ n̄ ita eēt · neq; cont̄ phibitionē dñi aplē aliqđ
monēt · neq; cont̄ iussionē ei9 aliqđ phibēt · Pin̄ in hiſ duab9 cau
sis una de nubendo ul' n̄ nubendo · alta de infideli coniuge di
mittendo ul' n̄ dimittendo aliqđ simile ē in hiſ ūbis apli aliqđ
dissimile · Simile ē illud qđ ibi dicit · pceptū dñi n̄ habeo · consili
um aut̄ do · 7 hic dic̄ · ego dico n̄ dñs · Quale ē enī pceptū dñi
n̄ habeo · tale ē non dic̄ dñs · 7 q̄le ē consiliū do · tale ē ego dico ·
Illud aū dissimile ē qr de nubendo 7 n̄ nubendo pot̄ dici ūtrūq; bn̄
fieri s; illud meli9 qm̄ utrūq; expedit · unū min9 aliud mag9 · At
ūo de coniuge infideli dimittendo ul' n̄ dimittendo · qm̄
unū hoꝝ n̄ expedit · aliud expedit · dici n̄ oportet · qui dimittit
bn̄ fac̄ · 7 n̄ qui dimittit meli9 facit · S; dici oportet n̄ dimittat ·
qr ŝ dimittat n̄ expedit · Sic ḡ possum9 dīc meli9 ēē infidelē coniugem
n̄ dimittē · q̄uis liceat 7 dimittē · queadmodū recte dicimus
meli9 ēē qđ lic̄ 7 expedit · q̄ id qđ licet nec expedit · Hiſ de causiſ
factū ē ut exponens dñi sermonē q̄ ptulit in monte ubi uen
tum ē ad q̄stionē 7 de coniugib9 dimittendiſ adhibitū ab aplō · n̄
pceptū dñi ubi ait · Ceteriſ aut̄ ego dico n̄ dñs · monens eos qui hn̄t
coniuges infideles · ut consentientes habitare secū n̄ dimittēnt ·
Quod utiq; ideo monendū n̄ iubendū fuit · qr n̄ tanto ponde phibendi
sunt homines face licita q̄uis n̄ expediant q̄nto ponde phibentur
illicita · Sic aū alicubi aplſ 7 illa que iubenda sunt monē dignat̄ ·
Hoc fecit parcendo infirmitati · n̄ p̄iudicando iussioni · Vn̄ sic dic̄ ·
n̄ ut confundā uos h̄ scbo · s; ut filios kmos moneo · Quid hēt q̄stionis
ubi ait · ego dico non dñs · Itē ubi ait · Ecce ego paul9 dico uob qr
si circūcidamini x̄ uob n̄ pdit · Nūqđ hic dixit · Ego dico n̄ dñs ·
Non sunt ita ista similia · qr 7 illa q̄ iubet dñs n̄ ē indignū neq;

contrarium. sic eadem monet apostolus. Ponemus enim quod ceteros homines ut faciant domini praeceptum vel iussa. Cum vero ait ego dico non dominus. satis ostendit dominum non prohibere quod ipse prohibeat. prohibuisset autem dominus si esset illicitum. Ergo sicut ea quae superius diximus multumque versavimus. licitum erat prohibere. sed et licitum non erat faciendum. prohiberet benivolentiam. Tu autem cui placet ita non licere quia non vetat dominus sed apostolus quemadmodum non licet quod vetat dominus cum exponere voluisset quid sibi vellet quod ait. Ego dico non dominus. cum alloqueretur fideles quibus essent coniuges infideles. dixisti quod dominus iussit ne coniugia inter diversae religionis copularentur. et ipsum adhibuisti testimonium domini dicentis. Non accipies uxorem filio tuo a filiabus alienigenarum. ne traducat eum post deos suos ut pereat anima eius. Addidisti et verba apostoli ubi dicit. Mulier alligata est quamdiu eius vir vivit. quod si mortuus fuerit vir eius liberata est. cui vult nubat. tantum in domino. quod ita exposuisti ut adiungeres idem christiano. deinde secutus es et addidisti. hoc domini praeceptum. ut non nisi unius religionis et fidei maneant copulata coniugia. sed hoc domini praeceptum tam in veteri quam in novo testamento. et iubet dominus. hoc docet apostolus. ut non nisi unius religionis et fidei maneant copulata coniugia. Quare contra domini iussionem doctrinam suam contra praeceptum testamenti veteris et novi iubet et apostolus ut diversae fidei maneant copulata. Quia paulus inquit praedicator gentium et apostolus. Iam in coniugio positos non solum monet sed et iubet ut si alter e coniugibus credidisset alterum non credentem secum in habitare consentientem non dimitteret. his tibi sententiis aliud hoc. aliud esse illud satis evidenter ostendis. Illud enim de his coniugiis agitur quae sibi primitus copulantur. ne nubat femina non suae religionis viro. vel ne vir talem ducat uxorem. Idem ut dicis

iubet. dn̄s. docet apl̄s. utrūq; p̄cepit testamentū. hoc autē diuisū ee q̄s abnuat. S; n̄ de coniungendis. s; de coniunctis. Ambo q̄ppe unius eiusdemq; infidelitatis fuerūt qn̄ coniuncti st̄. S; euangl̄m cū uenisset alter sine altera. uł altera sine altero credidit. Sig̊ aliud ē h̄ q̄ sine scrupulo ullius dubitationis apparet. cur fidelē cū infideli coniugio p̄manere. n̄ & dn̄s sic̄ apl̄s iubet. n̄ frustra isto loco uacat illud q̄ tā fideliť ipse ait. An uultis experimentū accipere eius q̄ in me loq̄t̄ xp̄c. & utiq; dn̄s ē xp̄c. Intelligis ne quid dicam. An in hoc explanando aliquantulo diligentius immorabor. Attende ut rem ipsam tanq̄ in conspectu considerandā planiore sermone ponamus. Ecce coniuges duo unius infidelitatis ita fuerunt qn̄ iuncti st̄. nulla de his q̄stio ē q̄ p̄tineat ad illā dn̄i iussionē doctrināq; apl̄icā. & p̄ceptū testamenti ueteris & noui q̊d p̄hibet fidelē cū infideli copulare coniugiū. Iā sunt coniuges & adhuc ambo st̄ infideles. adhuc tales st̄ q̄les fuerunt anq̄ coniungerent̄ q̄lesq; coniuncti st̄. Venit euangelii p̄dicator. credidit eorū aut unus aut una. s; ita ut infidelis cū infideli habitare consentiat. Iubet fideli dn̄s ne infidelē dimittat. an n̄ iubet. Si dixeris iubet. reclamat apl̄s. Ego dico non dn̄s. Si dixeris non iubet. causā requiro. neq; illā m̄ responsurus es q̄ tuis litteris indidisti q2 dn̄s p̄hibet fideles infidelib' iungi. h' enim nullo m̊ ē ista causa. de iā iunctis loquimur. non de iungendis. Sig̊ tuā causā n̄ inuenisti. ē non uetet dn̄s q̄ p̄hibet apl̄s. Cernis enim iā ut existimo n̄ ee ipsa q̄ ee putauas

De frantia nobilt' q̄dā hō nobilē Ex eodē concilio cap. xv. de saxonia. saxonum lege duxit uxorē. tenuit multis annis & ex ea filios p̄creauit. Verum q2 eisdē uiuunt legib' saxones & franci. Causatus ē q̄d eā n̄ sua. i. francorū lege desponsa

agr

Vt uir uxorē n̄ dimittat. licet more alterius desponsauerit. pater

uerit. uel accepit. aut dotauit. dimissa illa duxit alteram. definiuit super his sancta synodus. ut ille transgressor euangelice legis subigatur penitentie. et a secunda coniuge separetur. & priorem resumere cogatur. **Exameron ambrosii. u.**

Ut uxor marito non dimittat licet sit horrendus & incultus.

Horrendus & incultus est uir: semel placuit. Numquid alius est eligendus? Comparem suum & equaliter diligit. & si mutetur alius thorum? iugum nescit compar alterius. & se non totum putat. Tu iugalem repudias tuum. & sepe putas mutandum. & si uno (simuno) defecerit die superducis riualem. & statim incognita causa quasi cognita pudoris exequeris iniuriam. **Aug. de sermone domini in monte.**

Similiter uir uxorem nisi causa fornicationis.

Si uxorem quisque habeat. siue sterilem. siue deformem corpore. siue debilem menbris. uel cecam uel surdam uel claudam. uel si quid aliud siue morbis & doloribus laboribusque confectam. & quecumque excepta fornicatione potest cogitari uehementer horribile pro societate & fide sustineat. **Aug. de bono coniugali.**

Quod causa sterilitatis non sit soluendum coniugium.

Quantum ualet sociale uinculum ut cum causa procreandi colligetur. nec ipsa causa procreandi soluatur. Possit enim homo dimittere sterilem uxorem. & ducere de qua filios habeat. & tamen non licet. Item. Manet uinculum nuptiarum. & si proles cuius causa initum est. manifesta sterilitate non subsequitur. ita ut iam scientibus coniugibus non se filios habituros separare se tamen uel ipsa causa filiorum atque aliis copulare non liceat. Quod si fecerint. cum eis quibus se copulauerint adulterium committunt. Ipsi autem coniugi manente. plane uxoris uoluntate adhibere aliam. unde communes filii nascantur. unius commixtione ac semine. alterius autem iure ac potestate apud antiquos patres fas erat. Utrum & nunc fas sit temere non dixerim. **Ex concilio carthaginensi iiii. hunc in titul.**

Ut pueri communione qui absque iudicio ecclesie coniugem dimiserit.

Si uiri seculares qui coniugale consortium nulla culpa **aug. e. xv.** grauiore dimittunt uel etiam dimiserint. & nullas causas discidii probabiliter proponentes. propterea sua matrimonia dimittunt ut illicita aut aliena presumant. si antequam apud episcopos comprouincia

les discidii causas dixerint. ⁊ prius uxores q̃ iudicio clarierint abiecerint a comunione ecclesię ⁊ sco ppli cetu p eo qd fidē ⁊ coniugia maculant excludant. Epo.

xvi. Sufficiat secdm leges solus eorum Nicholaus bignaro consensus. quorum de coniunctionib; agit. q consensus cu solus in nuptiis forte defuit. cetera omnia ⁊ cu ipso coitu celebrata frustant. Iohē crisostomo magno doctore testante qui ait. Matrimoniū n facit coitus s; uoluntas. Qd coniugium non facit coitus s; consensus.

xvii. Si uerū ēē constiterit Iudiciū urbani pp̄ de filia iordani principis. vii sup. q nob legati iordani principis retulerit. scil qd ipse coactus ⁊ dolens filiā suā infantulā. nolentē flentē. ⁊ p uirib; renitentē n assentientib; s; ualde dolentib; matre ⁊ parentela rainaldo ridelli filio desponsauit. cum canonū ⁊ legū auctoritas talia sponsalia ut infra ostendet non approbat. ne ignorantib; leges ⁊ canones nimis durum qd dm̄ uideat. ita sententiā temperam. ut si princeps cu assensu filię matris ⁊ parentele. id qd ceptū ē pficē uoluit concedamus. Nota

Sin aut. legat nr̄ utrasq; partes audiat. ⁊ si nichil fuit ex parte supdicti rainaldi q amplius impediat ab ipso iordane sacramentum. qd constiterit. ut pdicta st accipiat. ⁊ nos canonū ⁊ legū scita sequentes deinceps n phibemus. qn alii uiro si uoluit pdicta filia eius tm in dn̄o nubat. Ut sanctio regi aragonum.

xviii. De neptis tuę coniugio q te cuidā militi clarum necessitatis instante articulo sub fidei pollicitatione firmasti. si ecitate dictante decernimus. si illa uirū illū ut dr̄ omino renuit. ⁊ in eadē uoluntatis auctoritate psistit. ut uiro illi se prsus deneget nuptam. nequaquā eā inuitā ⁊ renitentem eiusdē uiri cogas coniugis sociari. Quorum enī unū corpus ē. unus deb; ēē ⁊ animus. ne forte cu uirgo fuit alicui inuita copulata contra dn̄i aptliq; pceptū aut reatū discidii. aut ētiā fornicationis incurrat. cuius uidelicet peccati malū in eū redundare constat. q eā coniunxit inuitam. Ne femina alicui inuita copuletur

de ingugio int̄ seruū ⁊ libām ⁊ it̄ libīn ⁊ ancillā.

q̄d pari tenore de uiro ē ⁊ sentiendū. Nouellarū constitutio lex xxxvi.

Si q̄s p errorē ancillā mulierē duxerit uxorē. libām eā eē putans. l' econtrario si liba mulier seruo p errorē iuncta sit. p̄ea q; uitas repta sit. dicendū ē omino nuptias n̄ constituse. Int̄ libūm enī ⁊ ancillā. seruū ⁊ libām mulierē nuptie conādi n̄ possit. Q̄d si calliditate ⁊ quenientia dn̄i seruus ul' ancilla matrimoniū gt̄rit cū liba p sona. forte enī dn̄s ancillā suā ut libām uiro ingenuo quinxit. ⁊ dotē p̄ea pstitit. ut pp nuptias donatioem̄ lucret̄ totā ul' p parte. Si q̄d g̊ tale contigerit. ipsā donationē dotis. ⁊ ancillā libām facit. ⁊ nuptie consistant. nulla lege q̄ntū ptinet ad seruitutē huiusmōi matrimoniū gcutiente. Si n aut̄ dn̄s spalr̄ q̄ nuptias ancille sue ul' serui n̄ consenserit. sciens aut̄ q̄ non gcubuerit. forte enī iō h fac̄. ut p̄ea negotiū moueat hōi libō q̄d ancillā ej' dux̄ uxorē. l' ingenue mulieri q̄ seruo ei' nupta ē. Si q̄ tale euenit spalr̄ dn̄s non gsenserit. Attamē nesciens n̄ phibuit. ⁊ nuptie integ̊ iure consistant ⁊ serui' gditiois psona eripiat̄ ad ingenuitatē. allo sine dubitatioē apto. q̄ libi. q̄ ex h̄moi nuptiis p̄eati fuint tā ingenui quā legittimi sint. Ex gcilio ap̄ uermeria. cui iffuit pipin' rex. ē. vii. lex

Si q̄s ingenuus hō ancillā alti' uxorē accepit. ⁊ existimat q̄ ingenua sit. si ipsa femina p̄ea fuit in seruitute detecta. si eā a seruitute redimē pot̄. faciat. si n̄ pot̄. si uoluit altā accipiat. Si autē seruam eā sciebat ⁊ collaudauāt. p' ut legitimā h̄at. Similr̄ ⁊ mulier ingenua de seruo alti' fac̄e debet. Gō iunior bonifacio epō. lex

Q̄d posuistis si mulier infirmitate correpta nūq̄ ualuit uiro debitū reddē. q̄d ei faciat

iugalis. Bonum esset si sic permaneret, ut abstinentie uacaret.
Sed quia iste maior est; ille qui se non poterat continere; nubat magis.
Non tamen ei subsidium operis subtrahat. quem infirmitas preпedit. cum non detesta
bilis culpa excludit. Codicum lib. cap. xviii. tit. x.

Si maritus uxori ab initio matrimonii usque ad duos conti
nuos annos computando coire minime propter imbecillitatem
naturalem ualeat. possit mulier uel eius parentes sine periculo dotis
amittende repudium marito dicere. Cap. lib. vi. cap. xcl.

Si uir et mulier coniunxerint se in matrimonio. et postea dix
erit mulier de uiro non posse nubere cum eo. si potest probare quod uerum
sit. accipiat alium. eo quod iuxta apostolum non potuit illi reddere uxo
rius debitum. Ex epistola gregorii ad iohannem rauennate episcopum.

Quod autem interrogasti de his qui in matrimonio iuncti sunt.
et nubere non possunt. si ille aliam. uel illa alium ducere possit quibus
scriptum est. Vir et mulier si se coniunxerint. et postea dixerit muli
er de uiro quod non possit coire cum ea. si potest probare per iustum iu
dicium. quod uerum sit. accipiat alium. si autem ille aliam acceperit
separentur. Ex epistola gregorii secunda.

De his requisisti qui ob causam frigide nature se dicunt non
posse inuicem operam carnis dantes commisceri. Iste
uero si non potest ea uti pro uxore. habeat quasi sororem. Quod si retinaculum
iugale uolunt rescindere. maneant utique innupti. Nam si
huic non potuit naturaliter concordare; quomodo alteri conueniet?
Igitur si uir aliam uult uxorem accipere manifesta ratio patet. quia sug
gestione diabolo odium fomente, excusa ea huic. et ideo eam dimit
tere mendacii falsitate molitur. Quod si mulier causatur et dicit.
uolo mater esse et filios procreare. utrique eorum cum .vii. manibus propinquorum
tactis sacrosanctis reliquiis iureiurando dicat. ut numquam per

de coniugibus qui debitum reddere non possunt.

commixtione carnis coniuncti, una caro effecti fuissent. tunc uidemus
mulierem secundas posse contrahere nuptias. humanum dico propter infirmitatem
carnis eorum. Vir autem qui frigidae naturae est maneat sine coniuge. Quod
si ille aliam copulam acceperit, tunc hi qui iurauerunt periurii crimine rei
teneantur, et penitentia peracta priora cogantur recipere connubia. § CXVI

Si per sortiarias atque maleficas occulto sed numquam *Hincmarus.*
uel numquam iniusto dei iudicio permittente, et diabolo preparante
concubitus non sequitur, hortandi sunt quibus ista eueniunt, ut corde contrito et
spiritu humiliato deo et sacerdoti de omnibus peccatis suis puram confessionem
faciant, et profusis lacrimis ac largioribus elemosinis et orationibus atque ie-
iuniis domino satisfaciant, et per exorcismos et cetera medicine ecclesiastice
munia ministri ecclesie tales quantum annuerit dominus, qui abimelech
et domum eius abrahe orationibus sanauit, sanare procurent. Qui forte
sanare non potuerint, separari ualebunt. Sed postquam alias nuptias expe-
tierint, illis in carne uiuentibus quibus iuncti fuerint prioribus quos reliquerant
etsi possibilitas concumbendi eis reddita fuerit, reconciliari nequibunt.

Si qua mulier *Ex concilio apud uermeriam temporibus pipini regis c. xvii.*
se proclamauerit quod uir suus numquam coisset cum ea, exeant inde ad cru- § CXVII
cem, et si uerum fuerit separentur, et illa faciat quod uult. *Ex concilio ap-*

Si quis accepit uxorem et habuit eam *compendium cap. xxi.* § CXVIII
aliquo tempore, et ipsa femina dicit quod non coisset cum ea, et ille uir dicit
quod sic fecit, in ueritate uiri consistat, quia uir est caput mulieris. *Ex con-*

Vir si reduxerit uxorem *cilio tyburiensi cap. iii.* § CXVIIII
concumbere cum ea non ualens, et frater eius clanculo eam uitiauit et grauidam
reddidit, separentur. Considerata autem imbecillitate, mia eis § CXX
impetiatur ad coniugium tamen in domino. *Ex concilio magontiensi c. vi.*

De his qui fornicantur cum filiastris suis aut cum duabus sororibus et his similibus.

Si quis uiduam uxorem duxerit, et postea cum filiastra fuerit seu fornicatus
seu cum duabus sororibus, aut si qua cum duobus fratribus, seu cum patre et

filio. si quis relictam fratris. si quis neptem aut nouercam. aut nurum. aut consobrinam. aut filiam auunculi. aut eius relictam aut priuignam polluit. eos disiungi. et ulterius numquam coniugio copulari precipimus. *Nicholaus papa ad consulta Bulgarorum.*

XXXI. Ubi non est consensus utriusque. non est coniugium. Ergo qui pueris dant puellas in cunabulis uel e conuerso. nichil faciunt. nisi uterque puerorum consentiat postquam uenerint ad tempus discretionis. nec est coniugium nisi fiat utriusque consensu. et si pater et mater hoc fecerint et uoluerint. ∴

XXXII. Ita diligere debet homo eum qui suscepit a sacro fonte. sicut patrem. Item. Est autem inter fratres et filios spirituales gratuita et sancta communio. quae non est dicenda consanguinitas. sed potius habenda spiritualis proximitas. Unde inter eos arbitramur fieri posse et liber non coniugale conubium. Quandoquidem nec inter eos qui nati. et eos qui in adoptione filii sunt. uenerandae romanae leges matrimonium contrahi permittunt. Item. Si inter eos non contrahitur matrimonium quos adoptio adiungit. quanto potius a carnali oportet inter se contubernio cessare. quos per celeste sacramentum regeneratio gratiae sancti spiritus uincit. Longe inquit congruentius filius patris mei uel frater meus appellatur. quem gratia diuina quam humana uoluntas. ut filius eius uel frater meus esset elegit. prudentiusque ab alterna corporis commixtione secernuntur.

Quod non sit contrahendum coniugium inter spirituales fratres aut filios.

XXXIII. Nosse desideras utrum mulier quae unum filium ex alia femina genitum de sacro fonte leuauit. postmodum possit cum eodem uiro copulari. quos ideo iungi posse decernimus. quia secundum sacros canones non amborum consensu nullius religionis obtentu debet coniunx dimittere coniugem. Pertinet autem ad ingens uxoris periculum. quae hominis odio uirum. uel infirmitatem eius non considerans. quasi causa pietatis operatur impietatem. maxime cum precipiat apostolus. Nolite inquiens fraudare inuicem nisi ex consensu utriusque ad tempus ut uacetis orationi. et iterum reuertimini in idipsum. ne temptet uos sathanas propter incontinentiam uestram. Et si non ex consensu utriusque; *Nicholaus Salernitano episcopo.*

conivgis si factu˜ ẽe ꝓbatur. n̄ fraudent muice. s; reuãt' in dispsum ꝓferti cu˜ dicat apłs. Vxor potestatẽ sui corpis n̄ hr̄. sꝫ uir. sic̃ uir potestatẽ sui corpis n̄ hr̄ sꝫ mulier. Capitulo℞ libro V°. cap̃. VII. Sꝫ C.XVIII

De his qui filios aut filias aut filiastros de sac° fonte suscipiunt aut ad confirmandu˜ tenent.

Si q̃s filiastru˜ aut filiastra˜ sua˜ an˜ ep̃m ad c̄firmationẽ tenuit: sepetur ab uxore sua. ⁊ altãm n˜ accipiat. Nicholaus pp̃. rodulpho bituriensi archiep̃o. Sꝫ C...

De his q̃ filiastros suos ad c̄firmationẽ corã ep̃is tenent. ⁊ q̃ filios uxoris sue de sacro fonte eu˜ c̄firmat' ab ep̃is: sup se sustinent. si inscitia sic̃ asseris fit. licet sit peccatu˜. tñ n̄ usq; ad separationem c̄iugii puemendu˜ est. Lugeant tñ ⁊ digna penitentia si diluentes dn̄o dicant. delicta ignorantie mẽ ne memineris. Ex decretis desiderii pape. Sꝫ C.XX.VI.

Desiderius seruus seruor' sc̃e romane eccl̃e ⁊ aplic̃e ep̃e gordiano hispalensis ecclẽ coep̃o ⁊ frĩ dilectissimo. puenit ad nos diaconus seitatis nrẽ eplam deferens q̃d q̃dã uiri ⁊ mulieres p̃teito sabbo paschali die p̃ magno pplo℞ incursu nescientes filios suos suscepisse ex lauacro sc̃o. Cupis g̃ scire. sup tali re accidenti debeant uiri ac mulieres ad ppium usu˜ redire an n̄. Nos u° ex hac re mesti inq̃sim' p̃ro℞ dicta. Inuenim' aut in archiuis huĩ aplic̃e sedis ia˜ talia contigisse in ecclã bisantię ⁊ ethesio℞ simulq; hierosolimę. aliaru˜ ⁊ ecclãru˜ ep̃is ⁊ earum ciuitatib; ab hac apl̃ica sede uolentib; scire. utru˜ uiri ac mulieres redirent ad ppium thoru˜. Beatę memorię sc̃i patres. iulius ⁊ innocentius. ⁊ celestinus cu˜ ep̃o℞ plurimo℞ ⁊ sacerdotu˜ consensu. in ecclã btĩ aplo℞ p̃ncipis ꝓhibentes. talia ꝑscripser. ⁊ confirmauer. ut nullo m̃ se in coniugio recipent mulieres ac uiri: q̃cu˜q; aliq̃ re suscepunt natos. s; sepent se. ne suadente diabolo. tale uitiu˜ inolescat

p mundū. Scitis q2 q̄m̄ uir dona spē scī. ita sunt uir dona bap
tismi. A p̄mo g° pabulo sacri ol' 7 ingrssu ecclē usq; ad obfirma
tionem p̄sima. A p̄mo h usq; ad septimū null' xani suā cōmatrē
in cōiugiū suscipe deb'. 7 q̄ p̄sūpserint. tādiu anathematis
Mon. uinculo religet'. donec penitētiā egīt digne. Zacharias pp. theodoro
Zacharias epc seruus seruoꝝ dī. reuerentissimo epō ticinensi.
7 scissimo frī theodoro epō ecclē ticiensis. epla Pitacium qd'
nob ueneranda tua frāternitas obtulit. p q° nos sciscitas' l. curasti.
si liceat filiū cpat' alt'ius filiā ex sac baptismate susceptā. i. spālē
eccl'ē patris filiā q° dici crudele ē in matrimonio accipe qd' apt
Venonum asseruisti contigisse. S; uñ tua scā frāternitas cognoscat hc.
qd dñs p̄cepit moysi dicens. Turpitudinē p. n. r. t. m. tue. n. r.
r. t. r. turpitudo ñ tua ē. Turpitudinē enī reuelari dr̄. dū
ppa cōsanguinitate p̄cipim abstinē. multo mag' a spūali patr's
nri filia. omi occone aut argumto seposito sub nimia distric
tione nos cauere conuenit. ne irā diuine examinatoīs in
cidat. si q's tali facinori mixtus. minime restrinxerit frena
luxurie. Vñ 7 omīs oīo cauendi st̄ a tali federis cōmixtione.
ne in etnū peant. S; hisq hui' p̄nitiosissime temitatis aīe
sue salutē despiciens. impiose miscuit matrimonio. p omīa
tua frāternitas studeat sparare. 7 penitentie digne suscipe submit
tere: q̄tinus ab etna exūidāpnatione. animas eoꝝ lucreris.
p̄stante dño. de filiis aut' q ex eis nati esse pbant' retulisti.
si liceat eos coniugio copulari. S; hii qui phibeant a cōiugio.
aut p huiusmōi penitentiā agē cōpellant'. dū ex h absq; cōdep
natione eē phibent'. q2 ñ pat' p filio. neq; fili' p patre sustine
bit tormenta. dicente dño p pphām. anima patris mea est.
7 anima filii mea ē. anima que peccauit morietr. S; hoc

sufficienter de his dixisse sufficiat. Caue autem ne aliter agere subiectis concedas. ne a recto tenore inueniaris deuiare. *Ex decretis gregorii iunioris.*

Si quis spiritualem commatrem in coniugium duxerit, anathema sit. *Incipit vii pars.*

[De separatione quae ob causam carnalis fornicationis.] i.

Preceptum domini est ut excepta fornicationis causa uxor a uiro dimitti non debeat. Et ideo quicumque secundum culpam criminis supradicti uxorem suam quacumque occasione reliquerit, quod deus iunxit separare non disposuit, tam diu ab ecclesiastica communione priuatus, et a coetu hominum christianorum maneat alienus, quamdiu societatem relicte coniugis sinceriter appellatur amplectatur et foueat. ita tamen si iam monitus a sacerdote semel et bis terque ut corrigeretur ad thorum sue coniugis noluit redire consortium. ipse suis minis et palatine dignitatis officio separabitur. et in super generose dignitatis testimonia quod diu in culpa fuit amissurus est. quia eum uite suam discidium cingulo decidente. *Ex decretis dictis aug.* ii

[Ut dimissus aut dimissa ob causam fornicationis alii non nubat.]

Apostolus paulus dixit. His qui sunt in coniugio non precipio ego sed dominus uxorem a uiro non discedere. Quod si discesserit manere innuptam aut uiro suo reconciliari. Potest enim fieri ut discedat ea causa qua dominus permisit. aut si femine uirum licet dimittere et propter causam fornicationis permittitur. quid respondebimus de hoc quod dixit posterius et uir uxorem non dimittat. Quare non addidit excepta fornicationis causa quod dominus permittit. nisi quia similem formam uult intelligi. ut si dimiserit quod causa fornicationis permittitur: maneat sine uxore aut reconcilietur uxori. et post pauca. Dominus autem permisit causa fornicationis uxorem dimitti. sed quia permisit non iussit. *Ieronimus ad oceanum de morte fabiole.* iii

Precipit dominus uxorem non debere dimitti excepta causa fornicationis. et si dimissa fuerit manere innuptam. Quicquid uiris precipitur hoc consequenter redundat ad feminas. Neque enim adultera uxor dimittenda est. et uir mechus tenendus. Item. Apud nos quod non licet feminis non licet eque uiris. et eadem seruitus pari conditione censetur.

Dn[u]s ad illud confirmandu[m] Aug. de sermone dni in monte. .iiii.

n[on] ut facile dimittat[ur] uxor. sola fornicacionis causa excep[ta]. Cetera s[ed] u[ero] uniu[er]sales molestias si ge[ss]erint. iubet p[ro] fide coniugali. et p[ro] castitate fortiter sustineri. et mechu[m] dic[it] et uiru[m] qui ea[m] duxerit q[ue] soluta e[st] a uiro. Item fieri pot[est] ut uir dimittat uxore[m] causa fornicationis. q[uam] d[omi]n[u]s exceptam e[ss]e uoluit. s[ed] n[on] sine[re] illi nube[re] concedit[ur] uiuo uiro a q[uo] recessit. neq[ue] huic altera[m] duce[re] uiua uxore q[ua]m dimisit. multo minus

Lic[it]um e[st]. illicita eni[m] cu[m] q[ui]b[us] lib[et] stup[ra] co[m]mitte[re]. Aug. de adulterinis coniugiis .v. lib. ii.

Licite dimittit[ur] uxor ob causa[m] fornic[ationis]. s[ed] manet uinculu[m] p[ri]oris. p[ro]pt[er] q[uo]d sit reus adult[er]ii dimissa[m] qui duxerit et ob causa[m] fornic[ationis]. Sic au[tem] manente in se sac[ra]m[en]to regeneracionis excommunicat[ur]. q[ui]sq[ui]s reus e[st] criminis. nec illo sac[ra]m[en]to caret. et si nu[m]q[uam] reconciliet[ur] d[e]o. ita manente in se uinculo n[on] caret coniugii sacramento. et si nu[m]q[uam] reconcilie[tur] uiro. Carebit aut[em] si mortuus fuerit uir ei[us]. Reus u[ero] excommunicationis i[de]o nu[m]q[uam] carebit regeneracionis sac[ra]m[en]to. et n[on] reconciliat[ur] q[uo]q[ue] nu[m]q[uam] moritur.

Augustin[us] de bono coniugali. .vi.

Interueniente diuortio n[on] abolet[ur] confederatio nuptial[is]. ita ut sibi coniuges sint et separati. cu[m] illis au[tem] adult[er]ium co[m]mittunt. q[ui]b[us] fuerint et p[ost] sui repudiu[m] copulati. Nec t[ame]n n[on] in ciuitate d[e]i n[ost]ri in monte s[an]c[t]o ei[us]. tal[is] e[st] causa cu[m] uxore. Cet[eru]m aliter se h[ab]e[re] iura gentiu[m] q[ui]s ignoret. Ub[i] interposito repudio et illa cui uoluit nubet. et ille qua[m] uoluit ducit. Item a uiro uiuo in alterius t[ra]nsire conubiu[m]. nec tunc licuit. nec m[od]o licet. nec umq[uam] licebit. Apostatare q[ui]ppe ab uno d[e]o. et ire in alterius adult[er]ina[m] sup[er]stitione[m]. se[m]p[er] e[st] malu[m]. Jeronimus. .vii.

Ait d[omi]n[u]s in euuangelio. Quicu[m]q[ue] dimiserit uxore[m] n[isi] ob fornicatione[m] et alia[m] duxerit mechat[ur]. et q[ui] dimissa[m] duxerit mechat[ur]. Sola fornicatio s[upe]rat uxoris affect[um]. Imo cu[m] illa una[m] carne[m] in alia[m] diuiserit. et se fornicatione separauit a marito n[on] debet teneri. ne uiru[m] q[uo]q[ue] sub maledicto faciat dicente scriptura. Qui adult[er]am tenet. stultus et impius e[st]. Ubicu[m]q[ue] est

fornicos. aut fornicois suspicio. liber uxor dimittitur. & qui potat acci dere ut aliquis calumpniam facet innocenti & ob secundam copulam nuptiarum. uiri enim imp̄ingeret. sic potest uxorem iubet dimittere. ut secundam prima uiuente non habeat. Quod enim dicit tale est si non ppter libidinem sed ppter iniuriam dimittis uxorem. quare expertus infelices priores nuptias nouarum te immittis periculo. Nec non qui potat euenire ut iuxta eandem legem uxor quoque marito daret repudium. eadem cautela precipitur. ne secundum accipiat uirum. & qui meretrix & que semel fuerat adultera. obprobrium non timebat. secundo non nubere precipitur uiro. quod si talem duxerit. sub adulterii crimine sit. Crisosto

mus super matheum. cap. xix. [xvii]

Sicut autem crudelis est & iniquus qui castam dimittit. sic fatuus & iniquus qui retinet meretricem. Nam patronus turpitudinis eius est. qui crimen celat uxoris. Ex concilio tri

buriensi. capitulo. iii. [xviii]

Relatum est auribus sanctorum sacerdotum. quendam alterius uxorem stupro uiolasse. insuper & moechae uiuente uiro suo iuramentum suum dedisse ut post legitimi mariti mortem si superuixisset duceret uxorem. Quod & factum est. Tale igitur conubium prohibemus & anathematizamus. Ex concilio apud

Ut nullus ducat in coniugium quam uiuente marito polluit adulterio.

alpheum habito presente karolo rege &c. [xix]

Illud uero communi decreto secundum canonum instituta diffinimus & praeiudicamus ut siquis cum uxore alterius uiuente eo fornicatus fuerit. moriente marito synodali iudicio aditus ei claudatur illicitus. ne ulterius ei coniungatur matrimonio quam prius polluit adulterio. Nolumus enim nec christianae religioni conuenit. ut ullus ducat in coniugium quam prius polluit per adulterium. Ex concilio meldensi. cap. lxviii. [xx]

Si quis uiuente marito coniugem illius adulterasse accusatur. & eo in proximo defuncto eandem sumpsisse dinoscitur. omnimodis publicae penitentiae subigatur. de qua & post penitentiam. prefati si expedierit

seruabit reglã. ñ fecere idẽ aut mulier uirũ q̃ mortuus fuit occi- Item
disse norent. aut ppinquitas ul alia q̃lib; actio criminal impediat.
Qd si pbatũ fuit sine ulla spe coniugii cũ penitentiã ppetuo ma-
neant. Si aut negauit se eandẽ feminã uiuente uiro neq̃q̃
adulterasse. ⁊ pfati homicidii neuter eoꝝ conuinci potuit. pur-
gent legalit famã sue opinionis. ⁊ suscepto utant coniugio. si
alia ut diximus non impedierit rõ. Ex cõcilio tyburiensi cui

Item. Sicut uxor stuprata fuit. ⁊ ppterea marit interfuit arnulfus rex c. xl vi.
capitali sententia delere illã machinauit. ipsa u urgente
periculo mortis ad epm confugit. ⁊ auxiliũ q̃sierit. opposius ta-
men si pot eps laborare desudet ne occidat. si u ñ pot
nullo m̃ liceat ei reddere eã ad occidendũ q̃ se ei ob-
tulit ad defendendũ. S; sollerti cura transmittat eã ad locũ q̃
ipsa delegit. ut secura possit uiuere. Si u inimicũ marit eã
inuenerit ⁊ reperierit. s sciũ potestatẽ habebit q̃ de ea agẽ
uelit. S; audiat scm augustinũ dicentẽ. Cũ enĩ uir a uir-
tute nom accepit. ⁊ mulier a mollitie ł fragilitate. q̃r ꝯtra
crudelissimã libidinis bestiã uult uir q̃sq; suã ẽẽ uictricẽ.
cũ ipse ad primũ libidinis ictũ uictus cadat. Nã q̃cq̃d ꝯtra
fidẽ catholicã. ñ licet mulierib; nec uiris licebit. Si aut
eadẽ mulier timore pterrita a loco ubi eã eps destinauit aufugit
⁊ uir ei ab epo semel aut bis ul septies repererit. si uitã ei obti-
nere possit pquirat. ⁊ reddat. Sin aut omnino ñ reddat. mari-
tus u q̃diu ipsa uiuit. nullo m̃ aliã ducat. Nicholaus aluino

Item. Inter hec una scitas addere studuit sicut uxor ad archiepo.
ulteriũ ppetrauit. utrũ marito ipsi liceat scdm humanã legẽ
mundanã eã interficere. S; sca di eccla mundanis nuq̃ constrin-
gitur legib; gladiũ ñ ht nisi spualẽ. ñ occidit s; uiuificat.

Ut si uxor ali-
cuius timore mor-
tis ad epm con-
fugerit ma-
rito eã occidere
ñ reddat. nec
maritus ea uiue-
te aliã ducat.

Qd marito uxor
licet adultam
timens reus sit
homicidii.

xxiiii. In infectores sine sicariu iudicio. Nicholaus radulfo bituricensi archiepo.
coniugiu. cu n addis adultaru. ul' aliq huiusmoi q' aliud habendi e
n homicide. Ac p h ad penitentia redigendi. q's coniugiu penitus
denegat. exceptis adolescentib; de qb; e bati pp leonis. xx. regla
decretaliu immo indulgentia obseruanda. Stephan' ahastulfo. c.

Penitentia occidentis uxorem. xxv. Admonere te cu lacrimis. 7 multo gemitu cordis
Acuramus fili astulphe. s; n fili' dici debes. q' ta crudelit' inse
xr homicidiu pp'tasti. Na occidisti uxore parte corpis tui. le
gitimo matrimonio t' sociata. sine causa mortis. n t' resistentem
n insidiante. neq; in uite tue. n inuenisti ea cu alio uiro nefa
riam rem faciente. s; concitat' a diabolo impio furore flamma
tus latronum more attactus ea gladio tuo crudelior omni bestia
interemisti. 7 nc p' morte ei addis iniqtate, sup iniquitate. filior tuor inp'ba
pclo q' mat' n peperisti. filios tuos orphanos fecisti. Inducere
sup ea uis mortis causa p' morte p uni homicida. 7 q pbu tes
tem. Qm nec euangliu nec ulla diuina humanaq; lex uni'
testimonio 7 idoneo q'pia condempnat. t' iustificat. qnto mag'
p istu flagitiosissimu 7 scelestu nec ulla uia debuit condep
nari. nec tu p' ei' morte accusare. pus causa criminis subtilit'
erat inuestiganda. 7 tc si ita fuiss; inuenta. s legis timore de
buit excipe ultionis uindicta. Na si uera q' absit fuiss; sic
adult' inuentus e. p' octo annos penitentia forsitan pacta. di
mitte eam pp approbata causa potas si uoluisses. occidere ta
men ea nullatenus debuisti. Non eni uult ds morte pecca
toris. s; ut conuertat' ad penitentia 7 uiuat. Ideo placeat t'
consiliu meu. 7 faciat h' q' t' meli' 7 leuius uidi pot. Miserere
re anime tue. ut n sis tuus t'met ipsi homicida. Relinque
q'a pp te rogam' h' maliu sclm. qd te pduxit ad ta immanissimu

peccati faciunt. Ingredere monasterium humiliare sub manu abbatis.
multorum fratrum precibus adiutus. obserua cuncta simplici animo que tibi fuerint
imperata. si forte ignoscat infinita dei bonitas peccatis tuis et refrigeret
anima tua. que nunc cruciaberis per ipsius flammis. hoc melius et leuius certissi-
me scias. Sin autem publicam penitentiam permanens in domo tua uel in
hoc mundo uis agere. quod tibi prius et durius et grauius esse non dubites. ita ut agere
debeas exhortamur. Omnibus diebus quibus penitere debes. uinum et omnem sice-
ram non bibas. carnem nunquam ullo tempore comedas preter pascha et diem
natalis domini. In pane et aqua et sale penitere debes. In uigiliis. in ieiuni-
is. orationibus. et elemosinis. omni tempore perseuera. Armis nunquam cingere.
nec in quolibet loco litigare presumas. Uxorem nunquam ducere. concubinam
non habere. nec adulterium perpetrare. In balneo nunquam lauare. in conuiuiis
letantium nunquam te miscere. In ecclesia segregatus ab aliis christianis post hosti-
um et postes humiliter te reponere. Ingredientium suppliciter orationibus
commendare. Communione corporis et sanguinis domini cunctis die-
bus uite tue indignum te existimes. In ultimo tamen exitus uite
tue die si merueris pro uiatico sibi sit quod tribuat tibi misericorditer. ut acci-
pias tibi concedimus. Sunt et alia multa que tibi duriora et satis acriora
erant. iuxta magnum pondus peccati infelix adicienda. Sed si tu
omnia que supra miseriti dicta sunt. perfecto corde domino auxiliante feceris.
et custodieris. confidimus de immensa dei clementia. remissionem te
tuorum habiturum peccatorum. et secundum dictum nostri boni pastoris.
soluit te sancta ecclesia ab hoc uinculo peccati in terris. ut per ipsius gratiam
quam sanguine suo adquisiuit solutus sis in celis. Sin aliter autem
feceris et sancte matris ecclesie tam salubrem admonitionem despexeris. ipse
tibi sis iudex. et in laqueo diaboli quo irretitus teneris permane-
bis. Sanguis tuus super caput tuum. nos alieni a consortio tuo.
de aliorum filiorum dei salute ipso opitulante omni sollicitudine

mittimur desiderare: et dum attenimus misericordiam cotidie implorare:

Qui tecum patre. Aug. de adulterinis coniugiis. l. II. c. XVI

Sicut uerum est dici non licet homini christiano adulteram coniugem occidere: sed tantum dimittere. quis est tam demens qui ei dicat. fac quod non licet. ut liceat tibi quod non licet. Cum enim utrumque secundum legem christi illicitum sit. siue adulteram occidere. siue illa uiuente alteram ducere. ab utroque est abstinendum. non illicitum perpetrando faciendum. Si enim facturus est quod non licet iam faciat adulterium. et non faciet homicidium. ut uiuente uxore aliam ducat. et non humanum sanguinem fundat. c. XVII

Cum matris hortatu filiam desiderii Karoli magni iuxta alcuinum regis longobardorum karolus duxisset uxorem. incertum est qua de causa eam post annum repudiauit. et hildigardam de gente sueuorum precipue nobilitatis feminam in matrimonium accepit. de qua tres filios karolum uidelicet pipinum. et ludouicum totidemque filias genuit.

Quod reus sit adulterii qui uult et non potest.

Si enim et non contingat Aug. de libero arbitrio. libro I. c. XVIII facultas concumbendi cum coniuge aliena. planum tamen aliquo modo sit id eum cupere. et si potestas detur esse facturum. non minus reus est quam si in ipso facto deprehenderetur. Aug. ad claudium contra iulianum. libro V.

Quod non sit faciendum adulterium uoluntate generandi regenerandos.

Sicut non sunt facienda adulteria et uoluntate generandi regenerandos. c. XIX quemadmodum nec furta sunt facienda et uoluntate pascendi pauperes sanctos. quod tamen faciendum est non furta perpetrando sed bene utendo mammona iniquitatis. Exempla clementis ad iacobum.

Quid in omnibus peccatis est adulterio grauius. Secundum namque c. XX in penis obtinet locum. Quia quod primum illi habent qui aberrant a deo. etsi sobrie uixerint. Aug. de bono coniugali. c. XXI

Quid sit adulterium.

Adulterium dicitur cum uel propter libidinis instinctum uel alienae consensu cum altero. uel altera contra pactum coniugale concubitur. atque ita franguntur fidem. quae in rebus et corporeis et animatis magnum a

bonum est. et ideo eam saluti quoque corporali que in uita ista continetur certum est
debere postponi. Ysydorus super exodum. cap. xxx.

xxii. Non mechaberis. id est ne quisquam preter matrimonii fedus aliis feminis
misceatur ad explendam libidinem. Illam adulterium facit spiritaliter
qui preter suam ad alteram accedit. Nicholaus papa karolo regi.

xxiii. Sicut multorum relatu didicimus. lotharius rex conuentum cele
brare disponit. et teibergam reginam examini proprio et iudicio
meditatur subicere. et si quid eam per signum falsitatis sue potuerit exhibere.
quasi non fuerit legitima sua uxor uult penitus a se sequestrare. Sin
autem uult eam tanquam propriam uxorem dimittere sed clericum quasi mechata
fuerit insimulare. atque per hominem suum et hominem teibergę ad
monomachiam impellere. et si homo ipsius reginę occiderit. disponit hanc
sine dilatione punire. Item.

xxiiii. Preterea siue de coniugii fędere siue de adulterii crimine iudici
um sit agitandum nulla ratio patet teibergam cum lothario pos
se inire conflictum. uel legitimum contulisse uiuere certamen. nisi prius fuerit
suę potestati. et consanguineis propriis sociata. inter quos et locus est
prouidendus. in quo nulla sit uis multitudinis formidanda.
et non sit difficile testes producere. uel certas personas que tam a sacris canoni
bus quam a uenerandis romanis legibus in huiusmodi conuentionibus requiruntur.
Hec ideo diximus ut ostendamus. quia legum conflictum lotharius congredi
posse autumat. cum persona que in suis penetralibus concludit fatigat
et terit. quam uult ad iudicium. quam uult ad claustra recludere et quam
educta fuerit. non ea profiteatur que ipse precepit punit. Prius per se ergo libera
ri. committi. et omni oppressione atque potestate illius cum quo inire conflic
tus oportet liberari. atque suis liberaliter uti. et suspectis personas
conuenit declinare. que se ab obiectis ostendere cupit immunem.

xxv. Nos hanc confessionem tuam. Teibergę reginę.

Quod uxor cum coniuge nullum debeat inire conflictum nisi in loco ubi nullam uim timeat constituta.

Quod non sint soluenda coniugia per confessionem per uim extorta.

quia n̄ uoluntas s; uis extorsit. neq; q̄ p confessione recipimus.
tam uenū radices extendere: nec p̄mittam q̄d n̄ euulsū intime
fuit: ad multorū p̄niciē p̄ accrescere. Denique si hi licet. omis uiri
possit q̄si iure sortiti sunt feminas. si has odio habuerint: diuersis
afflictionib; macerare. 7 q̄d legitime n̄ fuit assumptę stati coge-
quin ē ut mortale cri̅ contra se dicant. illatis intolerabilib; pe-
nis compellere. Aug̅ i lib q̄stionū ueteris 7 noui testamenti. cap. c. xx

Q̄d q̄b; d̄ā t̅p̅ib; abstinendū sit a b uxoribus. xxxvi

Fornicari oib; sep n̄ licet. negotiari u̅ aliqn̄ n̄ licet. Vn̄ ab aliqū lib;
ante enī ecclastic̄ q̄s sit licet ei negotiari facto iā n̄ licet 7
quenire. q̄ 7 a licitis abstinendū ē. ut facilius impetrari possit
q̄d postulant. Vn̄ apls ex q̄sensu ait abstinendū ē ad t̅p̅s. ut
uacetis orōi. Illā 7 sc̄dm legē in ieiunio cedē 7 iurgari licet q̄a
nūq̄ licet. Ysidorus sententiarū. cap. xxx. ix.

Q̄d 7 xano ē uxore sua quenire aliqn̄ licet. aliqn̄ n̄ licet. p̄ p̄cessionis ū dies aliqn̄ n̄ licet quenire

Q̄d fornicatio mentis detior sit fornicatione corpis.

Fornicō carnis adulteriū est. fornicō aūt seruitus idolorū ē. xxxvii
Sup̄ fornicōem carnis de adulterinis q̄iugiis aug̅ lib. i. xxxviii
S p̄mittit uxor a q̄iuge separari. q̄nto magis in q̄iuge mentis
fornicō ē detestanda. i. infidelitas. Infideles hoīs fornicō ma-
ior in corde. nec uera ei pudicitia dici p̄t cū q̄iuge. q̄ omē q̄d
non ē ex fide peccm̄ est. Aug̅ de sermone dn̄i in monte. lib. i.
Idolatria q̄ sequunt̄ infideles 7 q̄lib; noxia sup̄sticio fornicō ē. xl
Dn̄s aūt p̄misit causa fornicationis uxorē dimitti. s; q̄ p̄mi-
sit n̄ iussit. dedit locū aplō monendi ut q̄ uoluit n̄ dimittat
uxorem infidelē q̄tin fortassis possit fidelis fieri. Item. xli

Retractationū lib. alit̄ hab;.

Si infidelitas fornicō ē. ē idolatria infidelitas. 7 auaricia
idolatria. n̄ ē dubitandū 7 auariciā fornicōem ē. Q̄s ḡ iā
q̄lib; illicitā q̄cupiscentiā pot recte a fornicōis genē separ-
si auaritia fornicō ē. ex q̄ intelligit̄. q̄d p̄p illicitas q̄cupiscen-
tias. n̄ tm̄ q̄ in stup̄s cū alienis uiris aut feminis cōmittunt.

Sed omnino quaslibet que animam corpore utentem male a lege dei aberrare faci
unt et perniciosissime turpiterque corrumpi, possit sine crimine et vir uxorem
dimittere et uxor virum, quia exceptam facit dominus causam fornicationis. Quam forni-
cationem sicut supra consideratum est generalem et universalem intelligere cogimur. Cum autem
ait excepta fornicationis causa, non dixit cuius utrum ipsorum viri aut femine.
Non enim tantum fornicantem uxorem dimittere conceditur, sed quisquis eam quoque uxorem
dimittit a qua ipse cogitur fornicari, causa utique fornicationis dimit-
tit, velud si aliquem cogat uxor sacrificare (idolis). Qui talem dimittit
causa fornicationis non tantum illius sed et sue: illius quia fornicatur, sue ne fornicetur.
Nichil enim iniquius quam fornicationis causa dimittere uxorem,
si et ipse convincitur fornicari. Occurrit enim illud: In quo enim alterum iu-
dicas, te ipsum condempnas; eadem enim agis que iudicas. Quapropter quisquis
fornicationis causa vult abicere uxorem, prior debet esse a fornicatione purgatus.
xxvi Quod similiter et de femina dixerim. Aug. de fide et operibus.

Uxor legitima societate coniuncta sine ulla culpa relin-
quitur, si cum viro christiano permanere noluerit. Non attendit eo modo eam
rectissime dimitti, si viro suo dicat: Non ero uxor tua, nisi mihi de la-
trocinio divitias congeras, aut nisi solita lenocinia (latro) quibus nostram
domum transigebas, etiam christianus exerceas. Aut si quid aliud vel fa-
cinorosum in viro noverat, quo delectata vel libidinem explebat,
vel facilem victum habebat, vel incedebat ornatior. Tunc enim ille
cui hoc uxor dicit, si veraciter egit penitentiam ab operibus mortuis quando
accessit ad baptismum, et habet in fundamento fidem que per dilectio-
nem operatur, procul dubio plus tenebitur amore divine gratie quam carnis
uxorie, et membrum quod eum scandalizat fortiter amputabit.
xxvii Si infidelis discedit, discedat. Ambrosius ad Hylarium.
Non est servituti subiectus frater aut soror in huiusmodi,
id est si infidelis noluerit esse cum coniuge fideli. Hic agnoscat fidelis

Quod possit homo uxorem que eum compel lit ut ad idola fornicetur dimittere.

suam libertatem. non ita se subiectum deputet seruituti ut ipsam dimittat
fidem. ne coniugem amittat infidelem. Sed et de fidelibus atque parentibus
sed et de fratribus et sororibus intelligitur. propter christum omnis esse dimittendos si eis
ponitur ista conditio. ut christum dimittat. sicut fecit hunc desidera-
hoc quod et de domo et de agris. Sed de his rebus que iure peculiario possi-
dentur. **Hermes in libro pastoris mandato. iiii.** xxxiii

Non solum mechatio est illi qui carnem suam coinquinat. Sed et qui simu-
lacrum facit mechatur. Quod si in his factis perseuerat et penitentiam
non agit. recede ab illa et noli uiuere cum illa. Sin autem et tu particeps
eris peccati illius. Propter hoc preceptum est uobis per uos manere siue uiro siue
muliere. potest enim in eiusmodi penitentia esse. **Aug. de adulterinis coniugiis libro ii.**

Quod coniuges possint reconciliari post adulterium.

Quod tibi durum uidetur ut post adulterium reconcilietur coniugi coniux.
si fides assit. non erit durum. Cur enim deputamus adhuc ad-
ulteros quos uel baptismate ablutos. uel penitentia credimus esse sana-
tos? Hec crimina in ueteri dei lege nulla sacrificia mundabantur.
que noui testamenti sanguine sine dubitatione mundantur. et ideo tunc omnimodo
prohibitum est. ab alio contaminatam uiro recipere uxorem. Quamuis ad
Saul filiam. quam pater eius eidem mulieris ab eo separatam dederat alteri tamquam
noui testamenti prefigurator. sine contaminatione recepit. Nunc autem
postea quam christus ait adultere. nec ego te condempnabo. Vade deinceps
noli peccare. et quis non intelligat debere ignoscere maritum. quod uidet igno-
uisse dominum amborum. nec iam se debere adulteram dicere
cuius penitentis crimen diuina credit miseratione deletum. Item.

Indignantur mariti si audiant. adulteros similes pendere
adulteris feminis penas cum tanto grauius eos puniri oporteat.
quanto magis ad eos pertinet et uirtute uincere. et exemplo regere fe-
minas. Item. xxxv

Non erit improbus neque difficile post perpetrata atque purgata

adulteria · reconciliatio coniugum · nam per claues regni celorum · non dubi
tatur fieri remissio peccatorum · non ut post uiri diuortium adultera reuo
cetur · sed ut post talem consortium adultera non noceat · Hermes in libro pastoris manda
Ego dixi pastori · domine si quis habuerit mulierem fidelem in domino · to.IIII.
et hanc inuenerit in adulterio · numquid peccat uir si uiuit cum
illa? et dixit mihi · quamdiu nescit peccatum eius · sine crimine est uiuens cum illa.
Si autem scierit uir uxorem suam deliquisse · et non egerit penitentiam mulier
et permanet in fornicatione sua · et uiuit cum illa uir · reus erit
peccati eius · et particeps moechationis eius · et dixi illi · Quid ergo si perma
net in uitio suo mulier? et dixit · dimittat illam uir · et uir per
se maneat. Quod si mulier dimissa egerit penitentiam · et uoluerit
ad uirum suum reuerti · non recipiatur a uiro suo? dixit · Immo si non receperit
eam uir suus peccat · et magnum peccatum sibi admittit. Sed debet reci
pere peccatorem qui penitentiam agit · sed non sepe. Seruis enim dei peniten
tia una est. Propter penitentiam ergo non debet et dimissa uxore sua aliam
ducere. hic actus similis est in muliere et in uiro. Excusatio fornicationis

De hoc quod mihi reputatum est in hac synodo quod simul cum ista uel adulterii. — Purgatio imputati adulterii.
femina adulterium uel fornicationem fecisse · quod ego ita non feci
nec me culpabilem recognosco · sic me deus ad istud iudicium adiu
uet. Separatio incestae copulationis.

Ab isto die in antea cum ista femina cum qua adulterium uel forni
cationem fecisti non disciplinam suscepisti · apostolus non adulterabis
nec fornicaberis cum ea · nec aliam uxorem accipies nisi post actam peniten
tiam et licentia data fuerit ab episcopo · aut ab eius misso sic te deus adiu
Ab isto die in antea Reconciliatio coniugatorum. / uet.
istam tuam coniugem nomine ill. quam iniuste dimiseras · ita tene
bis sicut per rectum maritus suam debet habere coniugem in dilectione et
debita disciplina nec eam per ullum malum ingenium a te separabis.

nec ea uiuente aliā accipias. sic te ds adiuuet. de eadē re. c. xli

A modo maritū istū tuū maritū q(uem) iniuste dimiseras ita tenebis 7 āplexabis. 7 ei in seruitio in amore 7 in timore ita eris subdita 7 obediens. sic p(re)ceptū (est) uxor debet suo subiecta ēē marito. Nec umq(uam) ab eo te sepabis. nec illo uiuente alti uiro te sociabis neq(ue) coniugio aut adult(er)io. sic te ds adiuuet. aug. lib. q(ue)stionū sup genesi. cap. c. xlii

Q(uo)d mulieres caput uelare 7 uiris debeant ēē subdite.

Est ordo naturalis in hominib(us) ut seruiant femine uiris. et in filii parentib(us). q(ui)a 7 illa h(ic) iusticia ē ut inferior seruiat maiori. Aug. q(ue)stionū de ueteri 7 nouo testam(en)to. cap. c vi. c. xliii

Hec imago di ē in homine: ut unus factus sit dns ex quo ceteri oriant(ur). h(abe)ns imp(er)iū q(ua)si uicarius ei(us). q(ui)a omnis rex di h(abe)t imaginem. Ideoq(ue) mulier n(on) ē facta ad imaginē di. sic (enim) ait dic(it). Fecit ds hominē ad imaginē di. eū fecit. hinc ē. Vn aplis. Vir quidē ait n(on) debet uelare capt. q(ui)a imago di 7 glā ē di. Mulier uero uelat. q(ui)a n(on) est glā aut imago di. Augustinus in eodem. c. xliiii

Satis hinc apparet quadmodū subditas uiris feminas. 7 pene famulas lex ēē uoluit uxores q(uo)s dicens ad u(er)sus uxorem uir testimoniū uni lapidaretur illa si uerū ēē demonstraretur. ipse tn uicissi(m) n(on) lapidat(ur). si id falsū constitit. s(ed) tm mō castigatur 7 dāpnificat(ur). eiq(ue) ppetuo iubet(ur) adhērere. quā carere uoluit. In aliis aut(em) causis eū q(ui) testimonio falso cuiq(uam) nocuit. q(ua)si pbaret(ur) iussit occidi. eadē plecti iubet pena. q(ua) fuat si uerum eet iste plectend(us).

Cū caput mulieris uir sit. Ieronim(us) sup ep(isto)lam ad titū. c. xlv caput aū uiri xpc. quecūq(ue) uxor n(on) subicit(ur) uiro. h(oc) e(st) capiti suo. eidem crimini rea ē. cui 7 uir siu n(on) subicit. capiti suo xpo. Verbū aut(em) dni blasphemat(ur). ul cū grēpnit di pima sententia. 7 p nichilo ducit(ur). ul xpi infamat(ur) euangliū. cū q(ue) legē fideq(ue) naturę ea que xana ē 7 ex di lege subiecta uiro imperare desiderat. cū 7 gen

tiles femine uiris suis seruiant communi lege nature. Aug. questionum in lib. numeri. cap. liiii.

Quod uota uxorum non sunt soluenda uiris non consentientibus.

Noluit itaque lex a muliere uoueri deo aduersus animam suam. ut non in aliquarum
rerum licitarum atque concessarum abstinentia in eisdem uotis femine
ualeat auctoritas sua sed uiri. ita ut si adhuc innupte uouisset pater uota
persoluere. si autem antequam persolueret nupserit. et uiro eius hoc cognitum non placuit. non persol
uat. et hoc omnino sine peccato. quia deus mundauit eam sicut dicitur uel mundam iudi
cauit. Neque sic igitur dampnum fieri putandum est. cum ipse deus hoc precepit. hoc uoluit.
Item. Manifestum est ita uoluisse legem. feminam sub uiro esse. ut nulla uo
ta eius que abstinentie causa uouit reddantur ab ea. nisi auctor uir fuerit
permittendo. Nam cum ad peccatum eidem uiro pertinere uoluit. si prius permi
serit. et postea prohibuit. et hoc tamen non dixit ut faciat mulier quod uouerat.
quia permissa iam prius a uiro fuerat. unde dicit esse peccatum. quia abnuit quod prius
concesserat. non tamen mulieri non gerenti hoc permissum dedit. ut quod prius uir ei

et nulla auctoritate habetur. nec docenti p. nec testus est.

concesserit. postea si prohibuit contempnat. Ambr. in lib. questionum ueteris
Mulierem constat dominio uiri subiectam esse. et noui testamenti. c. lxvi.
neque fide dignam nec iudicare. Ambr. in exameron in tercio diei. iiii.
Adam per euam deceptus est. non eua per adam. quem uocauit
ad culpam mulier. iustum est ut eam gubernatorem assumat. ne iterum femi
nea facilitate labatur. Ambr. super. i. epistola ad chorinthios.
Mulier debet uelare caput. quia non est imago dei. sed ut ostendatur
subiecta. et quia preuaricatio per illam inchoata est. hoc signum debet habere
in ecclesia propter reuerentiam episcopalem non habeat caput liberum. sed uelamine
tectum. non habet potestatem loquendi. quia episcopus personam habet Christi. Quasi ergo ante
iudicem. sic ante episcopum quia uicarius domini est propter reatum originalem subiec
ta debet uideri. Aug. in libro de ciuitate dei.
Cum igitur genus humanum post primam copulam uiri facti ex puluere.
et coniugis eius ex uiri latere. marium feminarumque coniunctione
opus haberet. ut gignendo multiplicarentur nec essent ulli homines

nisi ex illis duobus nati fuissent. uiri coniuges. uxores. sorores suas
acceperunt. Quod profecto quanto est antiquius compellente necessitate. tanto
postea factum est damnabilius religione prohibente. habita est enim ratio rectis-
sima caritatis ut homines quibus esset utilis atque honesta concordia. di-
uersarum necessitudinum uinculis necterentur. nec unus in uno multas
haberet. sed singulae spargerentur in singulos ac sic ad socialem uitam diligentius
plurimae plurimos obtinerent. Pater quippe et socer duarum sunt necessi-
tudinum nomina. Ut ergo alium quisque patrem habeat. alium socerum numerosius
se caritas porrigat. Utrumque autem unus adam esse cogebatur. et filiis et filiabus
suis quando fratres sororesque coniugio iungebantur. Sic et eua uxor eius utrique
sexui filiorum fuit. et socrus et mater. Quae si duae feminae fuissent
mater altera. et socrus altera. copiosius se socialis dilectio colligaret.
Sed hoc unum fieret tunc non erat. quando nisi fratres et sorores ex illis duobus primis
nulli homines erant. fieri ergo potuit. quando debuit. ut existente
copia inde ducerentur uxores quae iam non erant sorores. ut non solum illud
ut fieret nulla necessitas esset. et humano genere crescente.
et inter impios deorum multorum falsorumque cultores sic obseruari
cernimus. ut et si peruersis legibus permittantur fraterna coniugia. melior
tamen consuetudo ipsa malit exhorrere licentiam. sicque a du-
setur quasi numquam licere potuit. Copulatio ergo maris et feminae.
quantum attinet ad genus humanum quoddam seminarium est ciui-
tatis. Ciuitas uero caelestis opus habet ut noxam generationis euadat.

Primus liber institutionum titulo x. Inter eas personas
quae parentum liberorumue locum optinent inter se nuptiae con-
trahi non possunt. ueluti inter patrem et filiam. uel auum uel neptem. uel
matrem et filium. uel auiam et nepotem. et usque ad infinitum. et si tales per-
sonae inter se coierint. nefarias atque incestas nuptias contraxisse
dicuntur. et haec adeo ita sunt. ut quamuis per adoptionem parentum liberorumue

loco sibi esse ceperunt non possunt inter se matrimonio iungi in
tantum ut et dissoluta adoptione idem iuris maneat. Itaque eam
que per adoptionem filia aut neptis esse cepit non poteris uxorem
ducere quamvis eam emancipaveris. Inter eas quoque personas que ex transverso
gradu cognationis iunguntur est quedam similis observatio sed non tanta.
Sane enim inter fratrem sororemque nuptie prohibite sunt si ab eodem pa
tre ab eademque matre nati fuerint sive ex alterutro eorum. Idem
et si qua per adoptionem soror tibi esse cepit quamdiu constat adoptio.
sane inter te et eam nuptie consistere non possunt. filiam ducere uxorem
non licet. Sed nec neptem fratris vel sororis ducere quis potest quamvis in quarto gradu
sit. Cuius enim filiam uxorem ducere non licet eius neque neptem permittitur.
eius vero mulieris quam pater tuus adoptavit filiam non videris impediri
uxorem ducere quia neque naturali neque civili iure tibi coniungitur.
Duorum autem fratrum vel sororum liberi vel fratris et sororis iungi non possunt. Item.

Amitam licet adoptivam uxorem ducere non licet.

Item materteram quia loco parentum habetur. Qua ratione verum est magnam
quoque amitam et materteram magnam prohiberi ducere uxorem. Affini
tatis quoque veneratione quarundam nuptiis abstinere necesse est. ut
ecce privignam aut nurum uxorem ducere non licet quia utreque filie
loco sunt. Item.

Mariti autem filius ex alia uxore et uxoris filia ex alio marito
vel contra matrimonium recte contrahunt licet habeant fratrem vel soro
rem ex matrimonio postea contracto. Si uxor tua post divortium
ex alio filiam procreavit hec quidem non est privigna tua. Item.

Si adversus ea que diximus aliqui coierint nec vir nec uxor
nec matrimonium nec dos intelligitur. Itaque qui ex eo tali coi
tu nascuntur in potestate patris non sunt. Sed tales sunt quantum
ad patriam potestatem pertinent quales hi sunt quos mater vulgo con

cepit. Nā nec hi patrē hr̄e intelligunt. Cū hiis & incertus ē coitus. Vn̄ solent filii spurii appellari. uł greca uoce sporadū concepti q̄si sine patre filii. Seqr̄ g° ut dissoluto tali coitu clotis ex actione locus sit. Ambrosius paterno.

Tu copulares filiū tuū & neptē ex filia. i. ut acciperet sororis suę filiā. Jn trogā nomini legionē. N. sempe auunculus iste illius. Jlla h̄ neptis uocatur.

Quid ē qđ dubitari queat. cū lex diuina & patrueles fr̄s cōuenire p̄hibeat in cōiugalē copulā. q̄ s̄ c̄rto copulanī gr̄du. hic aū gr̄dus tcius ē. q̄ & ciuili iure a consortio cōiugii uidr̄ exceptus. Al. ii. clericis neopolitanis.

De parentele gr̄dib' famose tā q̄stionis ap̄ uos scrupulū ortū & int̄ uos emisisse cōgtouinn'. sup q̄ n̄nullos p̄tito sos int̄p̄tes ac disputatores cont̄ uitatis reglam sanāq; doctrinā dogmatizare dolem'. Sedentes eni in cathedra pestilentię dictitant iura q̄ nesciunt. & docent illa q̄ nullatenus didicert. Nā ut fert̄ ita gn̄atioēs a duob' fr̄ib' altrinsecus p̄deuntes enumerant. ut eoꝝ nimiē filios. iiii. nepotes. vi. p nepotes. viii. gn̄atioēm eē p̄hibeant. Hi itaq; in unūq'q; gn̄atiois gr̄dū q̄ un' p̄culdubio dicendus ē. diuidt̄. atq; impite inaniō ꝓgeniem desecare contendt̄. Qui nimirū neq'q̄ in hui' serotis rictus pestilent̄ irrūpent. si sacrę pabulū scripturę uiuacis ingenii faucib; ruminarent. Nā q̄ duoꝝ fr̄m siue nepotū uł deinceps utriq; discedentiū gn̄ationes n̄ diuisę dici. s; eadē ac sub uno nomiē debeant uniformit̄ appellari. testat̄ lib geneseos cū dic̄. Vixit ioseph. c. & x. annos & uidit ephraim filios usq; ad tcia gn̄ationē. filii q°q; machir filii manasse

nati st in genib ioseph. Porro au si sic gnationes supputari debent. ut
uri disputatores autumant. cu ioseph ex utroq; filio ephrai scl&
manasse nepotes uiderit. necq scriptura dicet. q uel filios ephraim
usq; ad tertia. s; usq; ad sextam gnatione. Item.

Beatus qq; ggorius du sup anglor coniugiis scriberet. h uba fere
depinsit. Queda lex romana in re publica pcepit ut duor
frm l sororu filii ul filia in coniugio copularent. s; omino cognoscat
ex h coniugio n posse sobole succrescere. un necesse e ut ia iiii. l v.
gnatioem. inuice copulent. in qb minimu n nbis luce clarius
patet q du doctor insignis duor frm soboles phibet in matri
monio iungi. in iiii. u gnatioem pmittit. neophitos copula
ri. necq ut cultores pusi dogmatis astruunt gnatio. iiii. in
duor frm filiis ualet inueniri. Decreta gregorii iunioris.

Si qs fris uxore in coniugiu duxerit. anathema sit. Si qs
consobrina sua duxit. anathema sit. Si qs nouerca aut nu
rum sua duxit. anathema sit. Si qs de ppria cognatione
l q cognat huit duxit in coniugiu anathema sit.

Asserentib hominib de germanie zacharias pp. cap. i.
partib; dicitur q bate recordationis pp ggorius du eos
ad religione xpianitatis diuina gra illustraret. licentia illis
dedisse in iiii. sese copulari gnatione. Qd q xpianis licitu
n e du usq; se cognouerint. S; du rudes erant inuitandi ad
fidem qd minime repertu reppim n ambigamus. capitlo v.

Ut consobrina. nepte. nouerca. fris uxore. ul de ppria cogna
tione. l q cognat huit. nullus audeat in coniugio copula
re. Si qs hunc tali nefario coniugio coniunxit. & in eo pmanse
rit. sciat se aplice auctoritatis anathematis uinculis ee.

innodatũ· & nullꝰ sacẽdos tribuat ei cõmunionẽ. Si uõ coniũsus

diuisusq; fuit a tali copulatione· digne penitentie sub

mittatur· ut sacẽdos loci considerauit. Beda i hystoria anglorũ.

Si debeant duo germani fr̃s singulas .xxx iiii· & .iiii. It. aug.

sorores accipere q̃st ab ill' longa ꝓgenie generate. Resp. Gr̃.

Hoc fieri oĩbꝰ modis licet. Nequaquam enĩ in sacris canonibꝰ elo

quiis inuenit qđ huic capitulo contradicere uideat. cap. xxv. iii. Gre.

Cũ nouerca misceri graue facinꝰ ẽ· q2 in lege scriptũ ẽ. Resp. aug.

Turpitudinẽ patris tui ñ reuelabis. Neq; enĩ turpitu

dinem patris filiꝰ reuelare pot· s; q2 scriptũ ẽ er duo in carne

una· q̃ turpitudinẽ nouerce que una caro cũ patre fuit re

uelare presumpserit· profecto patris turpitudinẽ reuelabit· Cũ

cognata q̃q; misceri prohibitũ est· q2 ꝑ coniunctionem priorẽ caro fr̃is

fuit facta· pro qua re & iohẽs baptista truncatꝰ ẽ capite· & scõ martyrio

coronatus est. Nicholaus constantiensi epõ salomoni. .xl vii.

Q đ nullꝰ duas commatres pot hr̃e uxores.

Sciscitat a nobis scitas urã si aliq̃s hõ cõmatres spũa

les hr̃e ualeat. unã post altam· in q̃ sctitas ura me

minisse debet scriptũ ẽẽ. erit duo in carne una. Itaq; cũ

constet q2 uir & uxor una caro ꝑ conubiũ efficiuntur. res

tat nimirũ uirũ cõpatrẽ constitui illi mulieri. ẽ matrimonio

assũpta uxor commatẽ ẽẽ uidebatur. & ideo liquet uirũ illi

mulieri ñ posse iungi & in copula. q̃ commatẽ ei erat. cũ q̃

idẽ una fuat caro effectus. Idẽ karolo archiepõ. .xl viii.

Si q̃s cũ matre spũali fuit fornicatus anathematis

ut scitis percutit ictibꝰ. Simulr aũ & illũ percute ꝑmull

gamus. q̃ cũ ea q̃ de sac. fonte baptismatis suscepit. aut

cũ illa q̃ ante epm tenuit· cũ sacro crismate uncta fuit

fornicoĩs ꝑpetrãt scelus· legitimã tñ si non hũit non

dimitte cogatur uxorem. Ex concilio cabilonensi capitulo IIII.

IX. Dictum est nobis est quasdam feminas desidiose, quasdam vero fraudulenter ut a viris suis separentur, proprios filios coram episcopis ad confirmandum tenuisse. Unde nos dignum duximus, ut si qua mulier filium suum desidia aut fraude coram episcopo tenuit ad confirmandum propter fallaciam suam, aut propter fraudem quamdiu vivat penitentiam agat. a viro ~~suo~~ tamen suo non separetur. Ex concilio magontiensi c. X. in claustro sancti albani habito.

De eo qui in tiogasti fuisse quod filiolam suam duxerit uxorem. et de eo qui cohabitavit cum commatre sua spirituali, et de eo qui filium suum baptizavit, et cuius uxor eum de fonte suscepit, ea ratione ut discidium coniugii fieret, si postea in tali copulatione permanere possent. De talibus sic respondendum est: Si filiolam aut commatrem suam spiritualem aliquis in coniugio duxit, separandos eos esse iudicamus, et gravi penitentia plectendos. Sin autem coniuges legitimi in ambo ex industria fecerint, ut filium suum de fonte suscipiant ut discidium fiat. tale consilium damus: Si iuncti manere voluerint bonum est. Sin autem gravis penitentia insidiatori iniungatur, et simul maneant, et si supervixerit prevaricator coniugii, acerrima penitentia mulctetur. et sine spe coniugii maneat. Ex concilio tyburiensi. cap. XL VII.

Qui spiritualem habet compatrem. cuius filium vel de lavacro sacri fontis accepit. et eius uxor commater non est. liceat ei defuncto compatre suo. eius viduam ducere in uxorem. si nullam habet propinquitatem consanguinitatis. Quid enim illud quod non possit coniungi quos nulla proximitas carnalis vel cognatio fecerit spiritalis.

Gregorius servus servorum dei. venerio caralitano. fraternitatis tue studiose sagacitati fratri amande quas debeo refero gratias quoniam consuisti que debuisti. et iocundum me reddidisti. Unde placide ad inquisita respondeo. Secte apostolicam consule

decreuisti. si mulier copula nuptiali extraneo uiro uincta coniunctioni ei permaneat pertineat. si eo defuncto cognatio maneat eadem. uel sub alio uiro cognationis uocabula dissoluantur. uel si susceptę soboles possint legitime ad prioris uiri cognationis transire copulam. Est enim uerbum domini ualidum et forte est. durabile est. perseuerabile est. inmutabile. non momentaneum. non transitorium. Ait autem per se ipsa ueritas quod deus est uerbum dei. Celum et terra transibunt. uerba autem mea non transient. Antequam deus in carne inter homines appareret. conspirante dixit adam. Quam ob rem relinquet homo patrem et matrem et adherebit uxori suę. et erunt duo in carne una. Cui non contradixit deus. Deinde cum ueritas oriretur de terra in terra et inuisibilis in humanitate apparuit. interrogatum est si liceret esset homini uxorem relinquere. Quod prohibens fieri uetuit. preter fornicatio sola si excluderet copulam maritalem. Verum protulit statim in medium eandem ipsam sententiam quam ante secula manens cum patre uerbum inspirauit in adam ipse confirmans quod ipse protulit primus homo. Quam ob rem r. h. p. et m. et ad. u. s. et e. d. i. c. u. Si una caro fiunt quomodo potest aliquis eorum propinquus pertinere uni. si non pertineat alteri. Quod minime fieri posse credendum est. Vel iam uno defuncto in superstite affinitas non deletur. nec alia copula coniugalis affinitatem prioris copulę seruandę soluere potest. Sed neque alterius coniunctionis sobolem placet ad ipsius affinitatis prioris si quod transire consortium. pro eo quod uerbum domini ualidum est et forte. et ut ingens dixit propheta. Quoniam ipse dixit et facta sunt. i. m. et c. sunt. Statuit ea in eternum. et s. s. p. p. et n. p. Vel iam post per uerbum suum atque preceptum efficere duo in carne unam. et masculum et feminam quam innumeram multitudinem seruus utriusque non desistit semper facere unum. sicut per se ueritas dixit. non pro his interrogo solum sed pro eis qui credituri sunt per uerbum eorum in me. ut unum sint sicut tu pater in me et ego in te. et ipsi in nobis unum sint. Si quis temerario ausu et sacrilego

in defuncto querit ppinquitatē. ul' sub alio affinitatis uocabula
dissipare ul' susceptā sobolē alterius copule excedens legittime sociari.
ualidū ēē ȝ sacr. vt ā fragile 7 ā uelocit' dissoluere hic ū
ppinquitatis poris hic negat dī ubū dm mane in ętnū. Confecit etiam
7 ex iiii. locis distantib' magnā int capedine 7 confectā 7 congluti
natam fingit cuicūq; figurę ul' immensitatis corp' uoluit. Ex cōcilio
S ane consanguinitas q̄ in pp̄o uiro obseruanda matiscensi cap. iii.
ē. h minimū in uxoris parentela de lege nuptiarū custodi
enda ē. ēp constat eos duos fuisse in carne una. cōmunis illi utriq;
parentela eē cēdnda ē. sic scriptū ē. Erunt duo in carne unā. Ex concilio cabi
C onstituim' ut in iiii. l' v. vitaq; gnatione. nullus longensi. c. v.
ampli' coniugio copuletur. ubi post interdictū factū fuit. separent. Ex epta
G regorius pp requisitus ab augustino iohis constantinopolitani epi ad felicē
anglorū gentis epo. q̄ta gnatione fideles debeant copulari. epm cilicię.
dispensatorę sic rescribit. Quędā lex romana re publica pmittit. ut
siue fr 7 soror seu duor frm germanor ul' duarū sororū filius 7
filia misceantur. sed experimento didicim' ut tali coniugio sobolem
n posse succrescere. unde necesse ē ut iā iiii. ul' v. gnatio fidelium
licenter sibi iungantur. Itē idē iohes dicit.
V erū p' multū tpris a felice messane sycie psule requisitus
utrū augustino gregori' scripserit ut anglorū iiii. gnatione
contracta matrimonia minime soluerent. Huiusmodi pat gregori'
int cetera tale dedit respō. Qđ scripsi augustino anglorū gentis
epo alūno uidelicet ut recordaris tuo de consanguinitatis
iunctione. ipsi anglorū genti que nup ad fidem uenerat.
ne a bono qđ ceperat metuendo austiora recedet. spālit 7 non
gnalit certissime scripsisse me recognoscas. Vnde 7 mihi oīs roma
na ciuitas testis existit. nec ea intentione hec illi scripsi manda
ta ut postq firma radice in fide fuerint solidati. si infra ppria

consanguinitatē inuenti fuint. n̄ sepent. aut infra affinitatis
lineam. l. usq; ad septimā gnationē iungant. s; ē adhuc illis
neophitis existentib; eis p̄mū illicita ↄsentire. 7 eos ūbis aut
exemplis instruere. 7 que p̄ de talib; egint rationabilit̄ 7 fidelit̄
excludere oporet. Iuxta aplm̄ q̄ ait. Lac dedi uob; potum
n̄ escā. ita ill' t̄m n̄ postīs ut p̄sti ū tpīb; tenenda indulsimus
ne bonū qd' firma adhuc radice plantatū erat erueretur.
s; ut aliquātū firmaret. 7 usq; ad pfectionē custodiret. Hīc ḡ ego
iohēs ideo pstringenda curaui. ut hi q̄ occōe noue dispen
sationis illicita matrimonia contra hēc erudissimū uirū cau
santur. n̄ gnalr̄. uii. gnationis copulā censuisse immo ue
nialr̄ simulq; tēpalr̄ pmisisse cognoscant. Ysidor' ethimolo

Consanguinitas dū se paulatī ppaginū gīarū. lib. ix. cap. vi.
ordinib; dirimit usq; ad ultimū gradū subtrahit. & t
ppinquitas ēē desierit. eam rursus lex matrimonii uinclo
repetit. 7 quodāmō reuocat fugientē. Ideo aū usq; ad ui
gnūs gradū ↄsanguinitas constituta ē. ut sicut sex etatib; mun
di gnatio 7 hominis stat' finit. ita ppinq̄tas gnis tot gradib;
terminetur. Ex decreto ysidori.

1 Isydorus in ethimologiis suis. usq; ad uii. gnationem ↄsan
guinitatis abstinendū. 7 sic legittimo conubio iungendū
asserit. Inde reor eū fecisse qd' genealogie seriem referens
quousq; ordine numandi pduce posset. eo cognationē
sanguinis seruandā estimauit. sicq; ad uocationē gnis
7 amicitie ius confirmandū. redire ad conubiū sanccuit.
quando iā ↄgnationis ordo numari desinit. In q̄ta miscēlo 7 san

Beatus igit̄ ysidorus de consanguinitate guinitatis legittima
sic loquit̄. cui series. uii. gradib; dirimit. conubia fieri poss' ex
dictis eius ēm.

Iterum filius et filia quod est frater et soror. ipse est truncus. Illi seorsum seiuncti. ex radice trunci egrediuntur isti ramusculi. nepos et neptis primi. pronepos et proneptis secundi. abnepos et abneptis tercii. adnepos et adneptis quarti. trinepos et trineptis quinti. trinepotis nepos et trineptis nepta. vi. Hec consanguinitas dum se paulatim in propaginum ordinibus dirimens usque ad ultimum gradum sese subtraxerit. et propinquitas esse desierit. eam rursum lex matrimonii vinculum recipit. et quodammodo revocat fugientem. Ideo autem usque vii. generis gradum consanguinitas constituta est: ut sicut in vi etatibus mundi generatio et hominis status finitur. ita propinquitas generis gradibus terminetur. *Ex epistola gregorii pape episcopis gallie missa.*

Progeniem suam unusquisque ad vii. decimum observare generationem. et quamdiu se agnoscunt affinitate propinquos ad coniugalem copulam accedere denegamus. quod si fecerint separentur. *Ex conc. apud theodonis villam. cap. habito vii.*

Nullus fidelium usque ad finitatis lineam. i. usque ad vii. progeniem consanguineam suam ducat uxorem. ut eam quoquomodo incesti macula polluat. Si quis hoc vero temere presumpserit. ut incestum luat ac publice iuxta canonicos gradus peniteat. *Ex concilio lugdunensi capitulo x.*

Nulli ex propinquitate sui sanguinis usque ad vii. gradum uxorem ducant. neque sine benedictione sacerdotis. Qui autem ante innupti erant a sacerdote benedicti nubere audeant. *Ex concilio aurelianensi. capitulo x.*

Nullum in utroque sexu permittimus ex propinquitate sanguinis vel uxoris usque in vii. generis gradum uxorem ducere. vel incesti macula commaculari. *Ex concilio agrippinensi capitulo vi.*

In vii. gradibus omnia propinquitatum nomina continentur. ultra quos nec affinitas invenitur. nec successio potest amplius prorogari. *Ex concilio meldensi. capitulo viii.*

De affinitate namque sanguinis per gradus cognationis placuit usque ad vii. generationem

obseruare. Ita & hereditates rerum per legales diffinitiones sancit usque ad
VII. gradum protendere heredum successionem. Non enim succederent nisi eis de propa
gine cognationis deberetur. Alexander II. Wilelmo de Monsteriolo.

Multorum relatione cognouimus te propria uelle abiecta uxore. & adherere
alteri pretendentem consanguinitatis occasionem. Unde apostolica auctori
tate interdicendo mandamus tibi. ut hanc quam nunc habes uxorem nulla
tenus presumas dimittere. uel aliam ducere. donec episcoporum atque religiosorum
consilium causam istam examinauit. Ex concilio hilerdensi. cap. XX.

Ut omnis controuersia que de ecclesiasticis rebus fit secundum diuinam legem
sub duobus uel tribus testibus terminetur. Testis enim est dominus qui dicit. Non uni
stet contra alterum sed in ore duorum uel trium testium stat omne uerbum. Ex decretis fabi
ani pape.

Consanguineos extraneorum nullus accuset. uel consanguinita
tem in synodo computet. sed propinqui ad quorum pertinet. id est pater. m.
s. f. patruus. auunculus. amita. matertera. & eorum procreatio. Si autem proge
nies tota defecerit. ab antiquioribus & ueracioribus quibus eadem propinquitas
nota sit. episcopus canonice perquirat. si inuenta fuerit propinquitas se
parentur. Urbanus ricardo genuensi episcopo.

Notificamus tibi ut si tres aut duo ex propinquioribus iam defuncte
uxoris eius qui accusatur uel uiuæ hanc propinquitatem iureiuran
do firmauerint. uel tres aut duo ex antiquioribus genuensibus quibus
hec propinquitas nota fuerit. qui bone fame ueracis testimonii sint
remoto amore. timore. pretio. & omni malo studio superdicto modo
consanguinitatem firmauerint. sine omni mora coniugia dissoluan
tur. Quod si propinqui uel extranei uerbis tantum propinquitatem testantur. & iu
ramento probare uel noluerint. uel nequiuerint. coniugium nullatenus
dissoluatur. sed competens eis penitentia pro infamia uel peccati ma
cula. si forte in hac re contraxerint aliquam iniungat. Ex concilio
romano. ce.

De parentela illa que dicitur esse inter N. & istam eius

coniugē .N. q͞d tu in scis aut audisti a tuis uicinis. aut a tuis antiquioribus
et p̄pinquis et tu p nullū ingeniū nec p timorē aut p p̄miū aut p con
sanguinitatē celabis ep̄m tuū aut ei missū. cui hec reqirere iusserit.
Q̄ntūq; te ex hoc interrogauerint. sic te d͞s adiuuet. et iste scōr reliquię.
Illud sacr̄m̄tū q̄d iste iurauit de illa parentela Iuram̄tū testiū.
q̄m̄ illū et ei coniugē .N. computauit. q͞d tu illud obseruabis in q̄ntū
sapis. aut audisti sic te d͞s adiuuet. Sacr̄m̄tū de incestuoso dissidio.

Ab ista die in antea q͞d tu p nullū ingeniū te sociabis huic
Ń tuę consanguineę .N. cū q̄ cont legē et rectā xp̄ianitatē tuā
adulterium et incestū ppetrasti. nec in coniugio n̄ in adulterio illā t̄ so
ciabis. nec cū illa ad unā m̄sam manducabis et bibes aut sub uno
tecto manebis. n̄ forte in ecc͞lā. aut in aliq̄ publico loco. ubi nulla
mala suspicio possit ēē. et ibi corā testibus idoneis p certa necessitu
dine pariter colloquimini. Nec aliā coniugē accipias n̄ forte p̄ pac
tam penitentiā t̄ data fuit ab ep̄o tuo aut ei misso sic te d͞s adiu
uet et iste scōr reliquię. Ysidorus de vii gradibus consanguinitatis.

Primo gradu superiori linea continent̄ p. m. Inferiori fili. f. quibusq;
nullę alię psonę iunguntur.

Sc͞dō gradu continent̄ superiori linea auus auia. Inferiori ne
pos neptis. In transūsa fr̄. s. quę psonę duplicant̄. Auus enī
et auia tā ex patre q̄ ex matre accipiunt̄. Quę psonę seq̄ntib;
q̄q; gradib; similr̄ p successionē eor in quo gradu subsistunt ipso ordine
duplicant̄. Iste psonę in sc͞dō gradu id͞ō duplices appellantur.
q̄ duo aui et patruus et matruus ÷. ~~item~~.

Quo gr̄a nepotū sunt. siue ex filio siue ex filia p̄cati fr̄
soror ex transūso ueniunt. i. aut fr̄ patris. aut fr̄ matris.
q̄ aut patruus aut auunculus nominant̄. Qui et ipsi h̄ ordi
ne duplicant̄. Tercio gradu ueniunt sup̄ p̄ proauus proauia.

Infra pnepos pneptis. ex obliq̄ frīs sororisq; fili ul' filia. Patruus amita patris. fr̄ & soror. auunculus. matertera matris fr̄ & soror.

Quarto gradu ueniunt sup̄ abau' abauia. infra abnepos abneptis ex obliq̄ frīs & sororis. pnepos pneptis. patrueles sorores patrueles. i. filii ul' filia. consobrini consobrina. i. auunculi & materterę filii ul' filia. amitini amita. i. amitę filii ul' filia. utrq; consobrini q̄ ex duab' sororib' nascunt' q̄b' accrescit patruus magnus. amita magna. i. aui patrui fr̄ & soror. auunculus magnus. matertera magna. i. auię tā patrię q̄ matrię fr̄ & soror.

Quinto gradu ueniunt sup̄ ēē attauus atauia. infra adnepos adneptis. Ex obliquo frīs & sororis pnepos pneptis. frīs patrueles. sorores patrueles. amitini. amitinę consobrini consobrinę filii ul' filia. pprius consobrinus. & patrui magni. amitę magnę. auunculi magni. materterę magnę. filii ul' filia. q̄b' accrescunt ppatruus & pamita. hi s̄ pproaui patrui fr̄ & soror. pauunculus. pmatertera. hi s̄t pauię patrię matrię fr̄ & soror pauiaq; matrui. hi speciēs nec alus gradib' q̄m septima ē nec alus uocabulis declarari pot̄. Sexto gradu ueniunt sup̄ tritau' & trit auia. infra trinepos trineptis. ex obliq̄ frīs & sororis. adnepos adneptis. frīs patrueles & sorores matrueles. amitini amitinę. consobrini consobrinę. patrui magni. amitę magnę. auunculi magni. materterę magnę. Nepos nepotis pprioris consobrini filius ul' filia q̄ consobrini appellant. Quib; ex latē accrescunt ppatrui. pamitę. pauunculi. pmatertere. filii ul' filia. adpatruus. adamita. hi s̄t abaui patrui fr̄ & soror. abauunculus ab matertera. hi s̄t abauię patrię matrieq; fr̄ & soror. abauiaq; matrui. h̄ q̄; explan... amplius n̄ posse q̄m ipse auctor deseruit. Septimo gradu q̄ s̄t cognati

recta linea· supra iuxtaque propriis nominibus non appellantur· Sed extransversa linea con
tinentur· fratris sororis· adnepos adneptis· consobrini filii filie successionis·
Ideo autem gradus VII constituti sunt quia ulterius per rerum naturam nec nomina
inveniri· nec vita succedentibus propagari potest· In his VII gradibus omnia
propinquitatis nomina continentur· ultra quos affinitas invenitur nec succes
sio potest amplius propagari· **Explicit liber VII.**

Omnes leges tam ecclesiastice quam seculares effusionem sanguinis hu
mani prohibent· **Incipit octavus.**

De occidendis hominibus ne ab eis quisque occidatur non mihi probetur [l. placet]
consilium nisi forte sit miles aut publica functione teneatur [i. privata vel alio publico officio]
ut non pro se hoc faciat sed pro aliis vel pro civitate ubi et ipse accepta legiti
ma potestate si eius congruit persone· Qui vero repelluntur aliquo terrore
ne male faciant etiam ipsis aliquid fortasse prestatur· hinc autem dictum est·
Non resistamus malo ne nos vindicta delectet que alieno malo
animum pascit· non ut correctionem hominum negligamus· Unde non
reus est mortis aliene quisquis sue possessioni circummurum circumduxerit·
[si] si aliquis ex ipsorum usu percussus interierit· vel Neque enim reus est christianus si
bos eius aliquem feriendo vel equus calce iaciendo aliquem occidat·
Aut ideo non debent christiani boves habere cornua· aut equi ungulas
aut canes dentes· Aut vero quando Paulus apostolus satis egit ut in tri
buni noticiam perferretur insidias sibi a quibusdam perditis preparari·
et ob hoc deductores armatos accepit· Si in illa arma scelera
ti homines incidissent· Paulus in effusione sanguinis illorum
suum crimen agnosceret· Absit ut ea que propter bonum aut licitum facimus
aut habemus si quid per hec preter nostram voluntatem cuiquam mali acciderit
nobis imputetur· Alioquin nec ferramenta domestica et agrestia
sunt habenda ne quis eis se vel alterum interimat. **Aug. de civitate**
Si non licet privata potestate alicui hominem **dei. lib. I.**

occidere uel innocentem cuius occidendi licentiam lex nulla concedit; profecto
et qui se ipsum occidit homicida est. et tanto fit nocentior cum se occidit.
quanto in eo innocentior causa fuit. qua se occidendum putauit. Item.
Non licet homini seipsum occidere. cum in eo quod scriptum est non occides.
nichil deinde addito. nullus nec ipse utique cui precipitur intelligatur exceptus.
Quasdam uero exceptiones eadem ipsa diuina fecit Item.
auctoritas. ut liceat hominem occidi. Sed his exceptis quos deus occidi
iubet siue data lege siue ad personam pro tempore expressa iussione. Non
autem ipse occidit qui ministerium debet iubenti sicut adminiculum gla
dius utenti. et ideo nequaquam contra hoc preceptum fecerunt quo dictum est non occides.
qui deo auctore bella gesserunt. aut personas gerentes publice potes
tatis secundum leges eius. hoc est iustissime rationis imperio sceleratos morte
punierunt. Et abraham non solum non est culpatus crudelitatis crimine uerum
etiam laudatus est nomine pietatis. quod uoluit filium nequaquam scelerate. sed obedi
enter occidere. Et merito queritur utrum pro iussu dei sit habendum quod iepte
filiam que patri occurrit occidit. cum se id uouisset deo immolaturum quod
ei redeunti de prelio uictori primitus occurrisset. Nec sanson aliter
excusatur quod seipsum cum hostibus ruina domus oppressit. nisi quia spiritus latenter
iusserat qui per illum miracula faciebant. his igitur exceptis quos uel lex
iusta generaliter uel ipse iusticie fons deus occidi iubet. quisquis hominem
uel seipsum uel quemlibet occidit. homicidii crimine innectitur. Item.
Hoc dicimus. hoc asserimus. hoc modis omnibus approbamus. neminem spon
taneam mortem sibi inferre debere uelud fugiendo molestias
temporales ne incidat in perpetuas. neminem propter aliena peccata. ne hoc
ipso incipiat habere grauissimum proprium quem non polluebat alienum. ne
minem propter sua peccata preterita propter que magis hac uita opus est. ut
possint penitendo sanari. et neminem uelut desiderio melioris
uite que post mortem speratur. quia reos sue mortis melior post mortem uita

non suscepit. Ieronimus sup. ionam

Non est nostrum mortem arripere. sed illatam ab aliis libenter accipere. Vnde et in persecutionibus non licet propria perire manu. absque eo ubi castitas periclitatur. sed percutienti colla submittere. Haimo sup epistolam ad romanos.

Sunt quedam enormia flagitia que potius per mundi iudices quam per antistites et rectores ecclesiarum iudicantur. Sicut est cum quis interficit pontificem apostolicum. episcopum. presbiterum. siue diaconum. huiusmodi reos reges et principes mundi dampnauit. Ergo non sine causa portat gladium qui talia scelera diiudicat. Sicut est et maxime constituti propter homicidas. raptores ut et illos dampnent. et alios suo timore compescere faciant

Presbiteri interfecti episcopo id ad cuius capitularium lib. v. capitulo. xc. parrochiam pertinent hi saluantur. Item cap. ccl xi.

Qui subdiaconum occiderit. ccc solidos componat. Qui diaconum. cccc. Qui presbiterum. dc. Qui episcopum. dcccc. Qui monachum. cccc. Lvi cap. xc. Qui occiderit clericum aut monachum arma relinquat. et deo in monasterio seruiat cunctis diebus uite sue. nunquam ad seculum reuersurus. et vii. annos publicam penitentiam agat. capitulo c. x. c. vii.

Qui per odium uel malum ingenium. et non propter iustitiam hominem faciendam puniri permiserit. honorem suum perdat. et legibus contra quem iniuste fecit. et penam quam intulit emendet. Cassiodorus in prologo tripertite historie. lib. nono

Est enim lex huiusmodi. Imperator gratianus. ualentinianus. cap. xxx. et theodosius augusti. flauiano prefecto pretorii illirici. Si uindicari in aliquos seuerius contra nostram consuetudinem pro cause intuitu iusserimus. uolumus statim eos aut subire penam aut excipere sententiam sed per dies xxx. sup statu eorum et fortuna suspensa sit. Vrbanus secundus godofrido episcopo.

Non enim eos homicidas arbitramur. quos aduersus excommunicatos zelo catholice matris ardentes eorum quoslibet tru

cidisse contigerit. Aug in exodo qst. cap. xliv.

Quod n formatu puerperiu noluit ad homicidiu ptinere. pfecto n homine deputauit qd tale in utero gerit. Hinc de anima qstio agitari solet. utru qd formatu n e. ne eam inanimatu qd possit intelligi. 7 io n sit homicidiu. qz nec exanimatum dici n pot. si adhuc n hat anima. Item.

Si illud informe puerperiu ia qd fuat. s; adhuc qda m informit animatu. qm magna de aia qstio n e. pcipitanda indiscussa temitate sentutie. io lex n uoluit ad homicidium ptinere. qz nedu pot dici anima uiua in eo corpe quod sensu caret. Aug. q sunt de ueteri 7 nouo test cap. xxiii.

Moyses edicit. Si qs pcusserit mulieré in utero habenté 7 abortiuu fecit si fuit formatu det anima p anima. Si au informatu fuit multet pecunia ut pbaret n ee animam ante formatu. Itaq; si ia formato corpi datur. n in conceptu corpis nascit cu semine deriuata. Na si cu semine 7 anima existit. constat ex anima multe cotidie anime pereunt. cu semi fluxu qda n pficit natiuitati. s; si pplius respiciam uidebim qd seq debeam. Contéplem fac tura ade. In ada n exéplu datu e. ut ex eo intelligat. qz ia formatu corpus accepit anima. l ia potat anima limo tre admisce. 7 sic formare corpus. s; rone informabat. qz pmu oportebat domu copaginari. 7 sic habitatoré induci. Anima ete qz sps e. in sicco habitare n pot. io in sanguine fert. Cu g liniamita copacta n fuint. ubi erit anima.

Sicuti semina paulatu formant in utero. 7 ta diu n reputat homicidiu. donec elemita confecta suas imagines membraq; suscipiant. ita sensus rone conceptus

n inopia prurpit. adhuc uentre retinet. et cito perit ab hoste.

Quisquis xpianum iniquus persequitur aug. cc. cresconii grammatici lib. v.
Q xpi est inimicus. Verum dicis. si non hoc in illo persequitur
quod xpo est inimicum. Persequitur enim dominus in seruo. pater in filio. ma
ritus in coniuge. cum sint utique xani. non debent persequi uicia
xane contraria ueritati. an uero si non persequantur. non rei negligen
tie merito tenebantur. augustinus ad macedonium.

Debet homo diligere proximum tamquam se ipsum ut quem potuerit
hominem uel beneficentie consolatione uel informatione doc
doctrine uel discipline coherticione adducat ad colendum dominum.

Qui diligunt male sue uoluntati Idem ad donatum presbiterum.
Q impune et crudeliter permittendi non sunt. sed ubi potestas datur
et a malo prohibendi. et ad bonum cogendi. Nam si uoluntas mala
sue semper permittenda est libertati. quare israhelitici recusantes et mur
murantes tam duris flagellis a malo prohibebantur. et ad terram com
pellebantur promissionis. Si uoluntas mala semper sue permit
tenda est libertati. quare paulus permissus non est uti pessima uoluntate
qua persequebatur ecclesiam dei. Sed prostratus est ut excecaretur. excecatur ut
mutaretur. mutatur ut mitteretur. missus ut qualia fecerat in errore
talia pro ueritate pateretur. Si uoluntas mala semper sue permitten
da est libertati. quare monetur pater in scripturis sanctis filium durum non
~~cipe~~ non solum corripere uerbis. sed et latera ei tundere. ut ad bonam disci
plinam cogatur et ad deum diligat. Crisostomus super matheum. omel.

Occidit finees hominem et reputatum est ei ad iusticiam. xvii.
Abraham uero non homicida solum. uerum et parricida. quod est gra
uius est effectus. magis deo magisque complacuit. Sed et petrus ge
minum fecit homicidium. sunt tamen opus spirituale quod factum est. Non
solum enim respiciamus ad opera. sed tempus et causam. et uoluntatem. personarum

differentiā. 7 q̄ntacūq; alia ipsis opib' acciderint diligentissime
requiramꝰ. Non enī possumꝰ ad uitā alr̄ ꝑuenire. *Gḡ in dialogo.*
Petrus q̄ tabitā mortuā suscitauit orando. ananiā
7 saphirā mentientes. morti increpando tradidit. Neq;
enī orasse in eoꝝ extinctione legit'. s; solū in culpā q̄ ꝑpetrauerat
increpasse. Constat ḡ q̄ aliqn̄ ex potestate. aliquando exibent ex postula
tione. dū 7 istis uitā increpando abstulit. 7 illi reddidit orando.
Preterea deuotionis tuę *Johes viii. domago duci glorioso.*
studiū exhortamr̄. ut cont̄ marinos latrunculos q̄ sub
ꝓtextu tui nois in incolas debachant. tanto uehementius ac
cendantur. q̄nto illoꝝ ꝑuitate famā tui nominis obfus
catam fuisse cognoscis. qm̄ hec 7 dici possit. qd̄ te nolite illi na
uigantib' insidient. q̄ a te ꝓhiberi posse dicunt. n̄ eos cōpescis
innoxius n̄ habis. Scptū q̄ppe ē. Qui emitti ē pot emen
dare n̄ corrigit. ipse cōmittit. *Jeronimus ad riparium.*
Legi fīnoniasté finees auctoritaté helię. zelū symonis
chananei. seueritaté pet. ananiā 7 saphirā trucidantem.
constantiā pauli. q̄ elymā magū uiis dn̄i resistenté. ęterna
cecitate dāpnauit. Non ē crudelitas ꝓ dō pietas. Unī 7 in
lege dicit'. Si fr̄ tuus 7 amicus. 7 uxor que ē in sinu tuo dep̄
uare uoluit ueritaté. sit manꝰ tua sup eū. 7 effunde sangui
nem ipsorum. *aug sup eplam iohis c. vii.*
Non putes te tūc amare seruū tuū. qn̄ eū n̄ cedis. aut tunc
amare filiū tuū qn̄ n̄ das disciplinā. aut tū amare ui
cinū tuū cū n̄ corrigis eū. n̄ ē ista caritas. s; languor. Ferueat
caritas ad emendandū. ad corrigendū. s; si sunt boni mores
delectent. si sunt mali emendentur. *aug i lib. q̄stionū uet's*
Quare ḡ sententia data ē. ut q̄ gladiū *7 noui test.*

accepit gladio peribit. non quia nulli licet excepto iudice gladio quemquam
occidere. Apostolo autem petro usque ad hoc permissum est quod dolorem faceret non
quod occideret. Heremum audiens ne iterum percuteret dicitur. Propterea dicit quia christi
annis iam factis occidere non licet. in mea enim positis lege uiris mun
do editi uita non licet aspere. Id ad letarium.

Qui uicius nutriendus parcit et fouet ne contristet peccanti
Quem uoluntatem. tam non est misericors. quam non uult cultrum rapere
puero ne audiat plorantem. et non timet ne uulneratum doleat uel ex

Hosti aduersus illicitas et priuatas iniurias. Id ad emeritum. unctionem
uiolentias. quia et uos ipsi qui talia facitis. doletis et gemitis a po
testatibus ordinatis, functionem petunt. non quod hos persequuntur. sed quia
se defendant. Ex registro leonis iiii. lodouuico augusto.

Igitur cum sepe aduersa a sarracenorum partibus perueniant nuntia
quedam in romanum portum sarracenos. clam furtiueque uenturos
esse dicebat. pro quo nostrum congregari precepimus populum. maritimumque
ad litus descendere decreuimus. et egressi sumus roma. Item l. iiii. lodouuico imperatori.

Scire uos oportet quia numquam ab aliquibus nostris homines sumus
oppressi. sed si necessitas illius uel incurrerit presentialiter uni
dicamus quia in nostris regnis in omnibus uictores esse debemus et precipui adiutores.

Dispar nimirum est iudeorum et sarracenorum. Alexander papa omnibus episcopis hispanie.
causa. In illos enim qui christianos persequuntur. et ex urbibus et
propriis sedibus pellunt. iuste pugnatur. Hii uero ubique seruire parati sunt.
Quendam etiam episcopum synagogam eorum destruere uolentem cohibuit.

Omni timore ac terrore deposito. Exercitum francorum.
contra inimicos sancte fidei. et aduersarios omnium regionum uiri
liter agere studete. Item.

Ibiusque nec parentes uestri publicum mouere ~~mouere~~ principium uel exercitum
superinuectores extiterint nullaque eos multitudo populi superare

potuit. Non enim aliquem audiuimus uel aliquem sine fama uictorie reuisi fuisse. Item.

Omnium uestrum nosse uolumus caritatem, quoniam quisquis eorum non optantes dicimus in hoc belli certamine fideliter mortuus fuerit regna illi celestia minime negabuntur. Nouit enim omnipotens si quilibet uestrorum morietur quod pro ueritate fidei et saluatione patrie ac defensione christianorum mortuus est. Ideo ab eo premium postulatum.

Adrianus papa in die sancto Ex cronicis francorum consequenter pasche presente karolo imperatore anathematizauit thassilonem ducem bauariorum nisi in omnibus obediret eidem imperatori et filiis eius ac genti francorum sicut iurauerat patri suo pipino et cetera. Quod si nollet et sanguinis effusio fieret uel aliud aliquid mali hoc super eundem ducem et eius consentaneos esset, et prefatus rex et sui ab ea culpa immunes essent. Ex gestis karoli magni iuxta alcuinum.

Rogatu et precibus adriani romane urbis episcopi exhortatus Karolus rex bellum contra longobardos suscepit. Quod igitur prius et papa eius patre supplicante cum magna difficultate susceptum est. Cyprianus in xii gradibus abusionis.

Rex debet furta cohibere, adulteria punire, impios de terra perdere, patricidas et periurantes non sinere uiuere, filios suos non sinere impie agere. Ambrosius de officiis lib. i.

Fortitudo que uel in bello tuetur a barbaris patriam, uel domi defendit infirmos, uel a latronibus socios iusticie est plena. Augustinus de ciuitate dei lib. i.

Miles cum obediens potestati sub qua legitime constitutus est hominem occidit nulla ciuitatis sue lege reus est homicidii, immo nisi fecerit reus imperii deserti atque contempti est. Quod si sua sponte atque auctoritate fecisset, crimi

effusi humani sanguinis. incidisset. Itaq; uir punit si fec. iniussus.
n punietur nisi fecit iussus. Pelagius patricio valeriano.
Non persequitur nisi qui ad malum cogit. Quum uel uotum uel factum iam punit
uel prohibet ne fiat. non persequitur iste sed diligit. Uel iam sicut quidam putat
nemo aut reprimendus a malo nec retrahendus ad bonum est. humanas
ac diuinas leges necesse est euacuari que et malis penam et bonis premia
iusticia suadente constituit. Malum autem scisma est et per exteras
potestates opprimendum. Nichola ad consulta bulgarorum.
Si nulla urget necessitas non solum quadragesimali sed et omni
tempore a preliis abstinendum est. Si autem ineuitabilis urget oppor
tunitas. nec quadragesimali est tempore pro defensione tam sua quam pa
trie. seu legum paternarum bellorum procul dubio preparationi parcen
dum. ne uidelicet deum homo temptare uideatur si habet quod faciat. et sue
ac illorum saluti consulere non procurat. et sancte religionis detrimenta non precauet.
Si homicidium est hominem Aug. de libero arbitrio lib. I. uet.
occidere. potest occidere aliquando sine peccato. Uel iam et miles hostem.
et iudex et minister eius nocentem. et cui forte inuito atq; inprudenti
telum manu fugit. non mihi uidetur peccare cum hominem occidit.
Ev. Assentior. sed homicide isti appellari non solent. Item. Ev.
Militi iubetur lege ut hostem necet. a qua cede si excusauit
ab imperatore penas luit. Uel num istas leges iniustas uel po
tius nullas dicere audebimus. Uel iam mihi lex esse non uidetur que iusta non fuit.
Cum minister iudicis occidit eum quem Aug. questionum in iudicio est xvii.
lex iussit occidi. profecto si id sponte faciat homicida est.
et si eum quem occidit scit a iudice occidi debuisse. Id questionum super matheum.
Officia uindicte possunt impleri boni bono animo. quomodo quando ; lex
iudex. Cum homo iuste occidit. lex eum occidit non tu. Id questionum
Si terrena ista res publica precepta christiana super leuiticum.

Margin notes: Si ita est iubente potestate. quomodo magis iubente creatore qui audit non licet se occidere faciat si iussus sit ab eo est iussa non licet contempnere.

7

custodiat, ipsa bella sine benivolentia non gererentur, ut ad pie
tatis iusticieque pacatam societatem facilius victis consuleretur. Nam cui licentia
iniquitatis eripitur, utiliter vincitur, quoniam nichil est infelicius felicitate pec
cantium, qua peccati penalis nutritur inpunitas, et mala voluntas
velud hostis interior roboratur. Item.

Miscetur enim si fieri posset ut bella gererentur a bonis uel licentio
sis cupiditatibus dominantes haec uitia perderent, que iusto iudicio uel
exturpari uel puniri debuerint. Nam si christiana disciplina omnia bella
culparet, hoc potius militibus consilium salutis petentibus in euangelio
diceretur, ut abicerent arma, seque militie omnino subtraherent. Dictum
est autem eis: Neminem percusseritis, nullam calumpniam feceritis, suffici
at uobis stipendium uestrum. Quibus proprium stipendium sufficere debere pre
cepit, militare utique non prohibuit. Aug. ad Bonefacium comitem.

Grauiter de pugna conqueris? dubites nolo, utile tibi tuisque consilium
dabo. Arripe manibus arma, oratio autem aures pulset aucto
ris, quia quando pugnatur, Deus apertis celis spectat, et partem quam inspicit iusta
ibi dat palmam. Aug. in libro ii. capitulo ii.

Qui gladio usus fuerit gladio cadet. Ille autem utitur gladio, qui
a nulla superiore ac legitima potestate uel iubente uel concedente
te in sanguinem alicuius armatur. Item. Siue Deo siue aliquo le
gitimo imperio iubente, gerenda bella suscipiuntur a bonis,
cum nec rerum humanarum ordine inueniunt ubi eos tale aliquid uel iu
bente uel in talibus obedire ordo ipse constringit. Alioquin Io
hannes cum ad eum baptizandi milites uenirent dicentes: Et
nos quid faciemus? Respondisset eis: Arma abicite, militiam istam dese
rite, neminem percutite, prosternite neminem; sed quia sciebat eos, cum hoc mi
litando facerent, non esse homicidas, sed ministros legis, et non ultores iniu
riarum suarum, sed salutis publice defensores, respondit eis

neminē cõcusseritis. nullā calūpniā feceritis. sufficiat uobis stipendiū

Dñm nr̄m xp̄m audiant manichei. Itē. uerū h stipendiū iubentē reddi cesari. q̄ iā dixi sufficē militi. Red dite inquit cesari q̄ sunt cesaris. et dō q̄ dī sunt. Et ad hoc enim tributa p̄s tantur. ut pp̄ bella necessariū militi stipendiū p̄beat̄. Itē.

Interest q̄b; causis quib;q; auctorib; homines bella gerenda suscipiant. ordo tamē ille naturał mortaliū paci accōmodatus h poscit. ut suscipiendi belli auctoritas atq; cōsiliū penes principes sit. Exequendi aūt iussa bellica ministeriū milites debeant paci salutiq; cōmuni. Bellū aūt q̄ gerendū dō auctore p̄cipit̄. recte suscipi dubitare fas non ē. Item.

Cū uir iust̄ si forte sub rege homine etiā sacrilego militet. recte possit illo iubente bellare. cū pacis ordinē seruās. cui q̄ iubet̄ uł n̄ ēē cōtra dī p̄ceptū certū ē. ł utrū sit certū n̄ ē. ita ut fortasse reū regē faciat iniquitas imperandi. Innocentē aūt militē ostendat ordo seruiendi. q̄nto magis q̄ administratione bellorū innocentissime uersat̄. q̄ dō iubente belli gerat. Quē male aliq̄ iubē n̄ posse. nemo ei q̄ seruit ignorat.

Non solū hoīes ministri sunt. et ultores ire dī. Ier. sup iohel. In his q̄ malū op̄ant̄. et n̄ sine causa portant gladiū. s; et contrarie fortitudines q̄ appellant̄ furor et ira dī. Ieronim̄.

Non ē crudelis q̄ crudeles iugulat. sup ysaiā libro. v. S; q̄ crudelis patientib; ēē uidebat̄. Nā latro suspens̄ in patibulo crudelē iudicē putat. Id. sup sophoniam.

Si igit̄ fortitudinē latronis et p̄ate diripiat. infirmosq; reddat. p̄derit illi sua infirmitas. Debilitata enī mēbra q̄b; p̄us n̄ bn̄ utebant̄ a malo op̄e cessabunt. Ier. sup ezechi

Qui malos p̄cutit in eo q̄ mali sunt. eidem libro sc̄do.

7 hr causa̅ infectionis, ut occidat pessimos. minister xpi ē. Sup epla̅m

Iudex n̄ ē auctor sceleris. neq; hoies interficiendo, neq; pimdo ad galathas.
homicidas eni̅ 7 sacrilegos 7 uenenarios punire n̄ ē effusio sanguinis. s; legu̅ ministerium. ysi. ethimologiaru̅ lib. xviii. cap. iii.

Iustu̅ bellu̅ ē q̄d ex edicto geritur de reb9 repetendis. aut ppulsandorum hostiu̅ causa. Iudex dictus ē. quia dictat poplo. siue qd disceptet. Iure au̅ disceptare ē. iuste iudicare. n̄ eni ē iudex si in eo iusticia non ē. Stephan9 lutimano epo.

Non aut sine causa gladiu̅ portat rex. 7 iudex; ē eni con homis iniqs. ut tiore copimat qs neqt corrigē monitis salubrib9. Aggrediat g secure qs sit do placita. in nullo eni̅ ei beatus petrus aberit. cu̅ suo ancipiti gladio. si tn̄ saluti patē 9sulat.

ui̅ atq; iniuria̅ ppulsem9. pandectaru̅ libr. titulo i.
na̅ iure h' euenit. ut q̄d q̄sq; ob tutela̅ sui corpis fecit. iure fecisse estimetur. Aug in numeris. cap. xl. iiii.

Notandu̅ ē sane q̄admodu̅ bella iusta gerebantur a filiis israel contra amorreos. Innoxius eni̅ transitus negabat. q̄ iure humane societatis equissimo pate debebat. ambr de officiis

Non inferenda̅ s; ad debellanda̅ iniuria̅ lex libro i.
iuris ē. Qui eni̅ n̄ repellit a socio iniuria̅ si pōt, tam in uicio ē quam ille qui facit. Aug ad bonifaciu̅ comitem.

Quid distat int arrianos 7 donatistas. Quom reges dno seruiunt in timore. n̄ ea q̄ 9tra dni iussa fiunt religiosa seueritate phibendo atq; plectendo. Alit eni̅ seruit q2 hō ē. alit 7 q2 rex ē. q2 hō ē seruit fidelit uiuendo. q2 ū rex ē seruit leges iusta pcipientes. 7 contraria phibentes. quem enire uigore sanciendo. Aug de ūbis dni. cap. xxix.

Militare n̄ ē delictu̅. s; pp pda̅ militare ē peccatu̅.

nec rem publicam grauare criminosum est. Sed ideo agere rem publicam ut rem familiarem potius augeas, uidetur esse dampnabile. Propter hoc enim prouidenda quedam militantibus sunt stipendia constituta, ne dum sumptus queritur preda grassetur. Item dominus ipse dixit. Reddite que sunt dei deo, et que sunt cesaris cesari. Igitur quod cesar precipit ferendum est, quod imperium dictat tolerandum est. Sed fit intolerabile dum illud preda exactionis accumulat. Item.

Interrogauerunt iohannem milites dicentes. Quid faciemus nos? Ait illis. Neminem concutiatis, neque calumpniam faciatis, sed contenti estote stipendiis uestris. Sic autem cognoscere se debet omnis homo qui militat. Ipse enim de his militantibus scriptura loquitur qui armata militia detinentur, sed quisquis militie sue cingulo utitur, dignitatis sue miles ascribitur. Atque ideo hec sententia predicti. Ubi gratia militibus, prefectoribus cunctisque rectoribus. Quicumque stipendia publice decreta consequitur, si amplius querit, tamquam calumpniator et concussor iohannis sententia condempnatur. Decreta in moribus gregorii.

Si quis ariolos aruspices uel incantatores obseruauerit, anathema sit. Aut et filacteriis usus fuerit anathema sit. Acrianum concilium cap. XXIIII.

Qui diuinationes expetunt, et morem gentilium consequuntur, aut in domos suas huiusmodi homines introducunt, exquirendi aliquid arte magica, aut expiandi causa, sub regula quinquennii iaceant secundum gradus penitentie diffinitos. Laodicense concilium cap. XXX.

Non oportet sacris officiis deditos, uel clericos magicos aut incantatores existere, aut facere filacteria que animarum suarum uincula comprobantur. Tolletanum concilium IIII cap. XXX.

Si quis episcopus aut presbiter aut diaconus, uel quilibet ex ordine clericorum, aruspices et ariolos aut certe augures uel sortilegos, uel eos qui profitentur artem magicam, aut aliquos eorum similia exercentes consuluisse fuerit deprehensus.

ab honore dignitatis sue depositus monasterii curam excipiat. ibique perpetue penitentie deditus scelus admissi sacrilegii soluat.

Nec mirum de magorum prestigiis Aug(ustinus) de ciuitate dei.

quorum in tantum prodiere maleficiorum artes. ut etiam moysi in illis signis resisterent. uertentes uirgas in dracones. aquas in sanguinem. Cum fertur etiam in gentilium libris. quod quedam maga formosissima circe socios ulixis mutauit in bestias. Legitur etiam de sacrificio quod archades deo suo immolabant. ex quo quicumque sumerent. in bestiarum formas conuerterentur. Sed hec omnia magicis prestigiis potius fingebantur. quam rerum ueritate complerentur. Ut ergo ipsi errores ignorantibus manifesti fiant. de eorum proprietate atque inuentoribus iuxta traditionem maiorum primum dicere congruum arbitramur. Magi sunt qui uulgo malefici ob facinorum magnitudinem nuncupantur. Hii sunt qui permissu dei elementa concutiunt. turbant mentes hominum. ac minus confidentium in deo. ac sine ullo ueneni haustu. uiolentia tantum carminis interimunt. Unde et lucanus. Mens hausti nulla sanie polluta ueneni incantata perit. Demonibus enim accitis audent uentilare. ut quisque suos perimat malis artibus inimicos. Hii et sanguine utuntur. et uictimis sepe contingunt corpora mortuorum. Necromantii sunt quorum precantationibus uidentur resuscitari mortui. diuinare. et ad interrogata respondere. Nicros enim grece mortuus. mantia diuinatio interpretatur nuncupatur. ad quos suscitandos cadaueri sanguis adicitur. nam amare demones dicuntur sanguinem. Ideoque quotiens necromantia fit. cruor aque miscetur. et colore sanguinis facilius prouocantur. Ydromantii ab aqua dicti. Est enim ydromantia ab aque inspectione umbras demonum euocare. et imagines ludificationes eorum uidere. ibique ab eis aliqua audire. ubi adhibito sanguine etiam inferos perhibentur suscitare. Item.

Igitur genus diuinationis **de eadem re ex dictis eiusdem augustini.**
a persis fertur allatum. Varro autem dicit diuinationis quatuor esse genera.
terram. aquam. aerem. ignem. Hinc geomantiam. ydromantiam. ceroman
tiam. phytomantiam dictam autumant. Diuini dicti sunt quasi deo ple
ni. Diuinitate enim plenos se esse assimulant. astucia quadam fraudu
lenti hominibus futura coniectant. Duo autem sunt genera diuinationis.
ars et furor. Incantatores uero dicti sunt. qui artem uerbis peragunt. Arioli
uocati sunt propter quod circa aras idolorum nefarias preces emittunt. et
funesta sacrificia offerunt. hisque celebritatibus demonum accipiunt
responsa. Aruspices nuncupantur quasi horarum inspectores. di
es enim et horas in agendis negotiis operibusque custodiunt. et quid per
singula tempora obseruare debeat homo intendunt. Hii et exta
pecudum inspiciunt. et ex eis predicunt. Augures sunt qui uolatus auium
et uoces intendunt. Aliaque signa rerum uel obseruationes inprouj
sas hominibus occurrentes ferunt. Idem et auspices. Nam auspicia sunt
que iter facientes obseruant. Dicta autem sunt auspicia. quasi auium
auspicia. et auguria quasi auium garria. hoc est auium uoces et lingue.
Item augurium quasi augerium quod aues gerunt. Duo autem genera
auspiciorum. unum ad oculos. alterum ad aures pertinens. Ad oculos
scilicet uolatus. ad aures uox auium. Phytonisse a phitio apolline
dicte. quod his auctor fuit diuinandi. Astrologi dicti sunt eo quod
in astris augurantur. Genethliaci appellati sunt propter natalicior(um)
considerationes dierum. Geneses enim hominum per xii. signa celi
describunt. syderumque cursus nascentium mores. actus. et euentus
predicere conantur. Id est quis quali signo fuit. aut quem effectum habeat uite
qui nascitur in tempore. Hii sunt qui uulgo mathematici dicuntur. Cuius
superstitionis genus constellationes latini uocant. id est notationes
syderum. quomodo habent se cum quisque nascitur. Primum autem idem stellarum

interpretes magi nuncupantur. Sic de his legitur qui in euangelio natum
christum annuntiauerunt. Postea hi nomine soli matematici dicti sunt. Cuius artis
scientia usque ad euangelium fuit concessa. ut christo edicto nemo ex
inde natiuitatem alicuius de celo interpretetur. Horoscopi dicti sunt quod ho
ras natiuitatis hominum speculantur. dissimili et diuerso facto.
Sortilegi sunt qui sub nomine ficte religionis per quasdam quas sanctorum sortes uo
cant. diuinationis scientiam profitentur. aut quarumcumque scripturarum
scientie inspectatione futura promittunt. Salisatores uocati sunt
quia dum eis membrorum quecumque partes salierint. aliquid sibi prosperum significari
seu triste predicunt. *Ex dictis augustini.*

Ad hec omnia supradicta pertinent et ligature execrabilium remediorum
que ars commendat medicorum. seu in precantationibus seu in ca
racteribus uel in quibuscumque rebus suspendendis atque ligandis. in quibus
omnibus ars demonum est. ex quadam pestifera societate hominum et angelorum
malorum exorta. Unde et cuncta uitanda sunt christiano. et omni penitus exe
cratione repudianda atque dampnanda. Auguria autem sunt auium.
Hec autem phriges primi inuenerunt. Prestigium uero mercurius primus dicitur inue
nisse. Dictum est autem prestigium quod perstringat aciem oculorum. Aruspi
cine artem primus etruscis tradidisse dicitur quidam tages. hinc ex
horis aruspicinam dictauit. et postea non apparuit. Nam dicitur fabu
lose arante quodam rustico subito exiluisse. et aruspicinam dic
tasse. qua die et mortuus est. quos libros romani ex etrusca lingua
in propriam mutauerunt. His ergo portentis per demonum fallaciam
illuditur curiositas humana. cum id imprudenter appetunt
scire. quod nulla ratione eis competit inuestigare. Ideo datur potes
tas inmundis spiritibus ut per uasa sibi apta hec peruersos homines
seducant. illos qui spernunt ueritatem. et credunt mendacio. et iuxta
pauli sententiam. sanam doctrinam non sustinebunt. sed ad sua de

sideria coacervabunt sibi magistros prurientes auribus. et a veritate quidem au
ditum avertent. ad fabulas autem convertentur. Oneratae peccatis ducuntur
variis desideriis semper discentes. et numquam ad scientiam veritatis pervenientes.
Quemadmodum iannes et mambres restiterunt moysi. ita et isti resistunt verita
ti. homines corrupti mente. reprobi circa fidem. sed ultra non proficient. Insipien
tia enim illorum manifesta omnibus erit. sicut et illorum fuit. Nec ideo quisquam credere
debet quoslibet et magicis artibus aliquid facere posse sine permissu dei. qui
omnia quae fiunt. aut iusto iudicio facit. aut permissu dei ita fieri sinit.
Quod praedicti magi leguntur similia fecisse moysi. qui virgam suam proiecit
et conversa est in draconem proiecerunt et ipsi singuli virgas suas. quae versae sunt in
dracones. sed devoravit virga moysi virgas eorum. Non ergo fuerunt creatores
draconum nec magi nec angeli mali quibus ministris illa operabantur.
Insunt enim rebus corporeis per omnia elementa quaedam occultae seminariae ra
tiones. quibus cum data fuerit opportunitas temporalis atque causalis prorumpunt
in species debitas suis modis et finibus. Et sicut non dicuntur angeli qui ista
faciunt animalium creatores. sicut nec agricolae segetum vel arborum vel quo
rumque in terra gignentium creatores dicendi sunt. quamvis noverint praebere
quasdam visibiles opportunitates. ut illa causa nascantur. Quod autem
isti faciunt visibiliter hoc illi invisibiliter. Deus vero solus unus creator est.
qui causas ipsas et rationes seminarias rebus inseruit. ¶ Praeterea quidam
quaerendum putant. quomodo scriptura narret phytonissam samuhelem
prophetam suscitasse ad colloquium saul impiissimi regis. si phi
tonica divinatio error magicae artis deputanda sit. Quibus
ita respondendum puto. indignum facinus non esse. si secundum verba historiae
commodetur assensus. Quomodo enim potuit fieri. ut arte magica
attraheretur vir. et nativitate sanctus. et vitae et operibus iustus. Et si
non attractus est. consensit. Quod utrumque de viro iusto credere
absurdum est. Nullum suffragium habet iustitia si aut voluntarius

amisit meritum spiritale quod positus in carne consecutus est? quod valde absurdum est: quia hinc quasi iustus descendit, permanet iustus. Porro autem hoc astutia fuit satane quod ut plurimos fallat, et bonos in potestate se habere confingat. quod apostolus intimat certe ostendit dicens: Ipse sathanas transfigurat se in angelum lucis. ut ergo errorem faceret in quo gloriaretur, in habitu viri iusti et nomine se subornavit, ut metu spem perficere quem predicabant dei cultoribus intimaret. quia hinc exeuntes iustos fingeret in sua esse potestate. Sed hoc quosdam fallit, quod de morte saul et filii eius non sit mentitus. quasi magnum sit diabolo ante occasum mortem corporis previdere, cum signa quedam soleant apparere morituris. Quippe a quibus dei protectio admota videtur. Quanto magis diabolo quem angelica maiestate sublimem prophetica oracula fuisse testantur. de cuius magnitudine apostolus ait: Agnovistis altitudinem sathane. Quid mirum si imminentem prope mortem potuit previdere, cum hic semper fallit, et si in dei potestate vult adorari. Nam tanta hebitudine demens effectus est saul ut ad phytonissam confugeret. deseruerat enim causa peccati ad hoc se contulit quod damnaverat. Sed si quis propter historiam et ea que ubi expressa sunt putet non pretermittenda, nec tamen historie inanis sit recte faciet quasi tamen minime istud ad vim rapiat rationem, sed ad visum et ad intellectum saul. neque enim reprobus factus poterat bonum intellectum habere. historice enim mentem saul et habitum samuhelis descripsit, ea que dicta et visa sunt exprimens, pretermittens si vera an falsa sint. quid ait? audiens in quo habitu esset excitatus. Intellexit inquit hunc esse samuelem. Quod intellexerit retulit, et quia bene non intellexerat contra scripturam alium adoravit quam deum, et putans samuelem adoravit diabolum, ut fructum fallacie sue haberet sathanas. hoc enim nititur ut adoretur quasi deus. Si enim vere illi samuhel apparuisset, nunquam vir iustus permisisset se adorari, qui predicaverat deum solum esse

adorandum. Et quomodo homo dei qui cum abraham, qui cum abraham in refrigerio
erat dicebat ad uirum pestilentię dignum ardore gehennę: cras
mecum eris. his duobus titulis subtilitate fallacię suę prodit inpru
dens sathanas. quia et adorare se permisit sub habitu et nomine
samuhelis contra legem. et uirum peccatis plenum cum magna distantia
peccatorum et iustorum sit cum samuele iustissimo futurum mentitus est. Ve
rum per iudicium si de samuhel nomine taceatur. quia saul cum diabolo
futurus erat. Ad eum enim transfigurant. quod adorauit. Semper enim diabolus
sub uelamine latens: prodit se: dum ea confingit quae horreant pro
mis. per quas fallere nititur. Si autem quislibet opponit ac dicit quomodo euene
runt illa quae illi diuini predicunt futura. aut quomodo possit egris prebere
medelam. aut sanis inmittere egritudinem: si aliquid proprie uirtutis ac
potestatis non habent. Haec nobis recipiat responsum quod idcirco quisque non
debet credere eis. quia aliquando eueniunt quae predicunt. aut sanare uidentur
languidos. uel ledere sanos. quia hoc permissu dei fit ut ipsi qui hoc audi
unt uel uident probentur. et appareat quali fide sint uel deuotione
erga deum. sicut in deuteronomio legitur. Moysen uerbo domini populo dei pre
cepisse ita dicens. Si surrexerit in medio tui propheta aut qui somni
um se uidisse dicat. et predixerit signum ac portentum. et euenerit quod
locutus est. et dixerit tibi eamus. et sequamur deos alienos quos ignorans et seruiamus
eis. non audiens uerba prophete aut somniatoris. quia temptat uos dominus
deus uester. ut palam fiat utrum diligatis eum an non. In toto corde et in
tota anima uestra dominum deum uestrum sequimini. et ipsum timete. man
data illius custodite. et audite uocem eius. Ipsi seruietis. et ipsi adhe
rebitis. et cetera. Ubi sane intelligi uoluit. et illa quae adiuinantibus non
secundum deum dicuntur. si acciderint quae dicuntur. non accipienda uel et si
fiant quae precipiuntur ab eis aut colantur quae coluntur ab eis. Nec preter
suam potestatem deus ostendit esse quod contingunt ista. sed quasi queratur

cur ea permittat causam deceptionis exposuit. ad cognoscendam dilecti
onem utrum eam habeant quam diximus filii. Cognoscendum vero ab ipsis potius
quam ab illo qui scit omnia antequam fiant. de natura demonum ex dictis

sensu terrenorum corporum se sui facile precedant celeritate. ut propter aerei corporis

Sciendum vero est hanc demonum esse naturam ut aerei corporis eiusdem.
~~sensu~~ superiore mobilitate: non solum cursus quorumlibet hominum
vel ferarum. verum etiam volatus avium incomparabiliter vincant. Quibus duabus
rebus quantum ad aereum corpus attinet preediti hoc est acrimonia sensus et cele
ritate motus multo ante cognita prenuntiant vel nuntiant
que homines pro sensus terreni tarditate mirentur. Accessit et demo
nibus per tam longum tempus quo eorum vita protenditur rerum longe maior ex
perientia quam potest hominibus propter brevitatem vite provenire. Per has ef
ficacias quas aerei corporis natura sortita est: non solum multa futura predi
cunt demones. verum etiam multa mira faciunt. Que quoniam homines
dicere aut facere non possunt. eos dignos quidam quibus serviant et quibus honores
divinos deferant arbitrantur. Investigante maxime vicio
curiositatis propter amorem felicitatis false atque terrene et excel
lentie temporalis. agathense concilium. cap. xxxix.

Aliquanti vero clerici ac laici student auguriis. et sub nomine
ficte religionis per eas quas sanctorum sortes vocant divinationis
scientiam profitentur. Aut quarumcumque scripturarum inspectione futura promit
tunt. hii quicumque clerici aut laici detecti fuerint. vel consulentes vel do
centes ab ecclesia habeantur extranei. leo iiii. epis britannie.

Sortes quibus vos cuncta in vestris discriminatis provinciis nichil
aliud quam quod antiqui patres dampnaverunt divinationes. et male
ficium esse decernimus. Quamobrem volumus illas omnino dampnari
et ultra inter christianos nolumus nominari. et ut abscidant sub ana
thematis interdictu prohibemus.

capitulorum l. vii. cap. xiii.

Vaticinatores qui se futura diuinant scire esse de ciui-
tate iactentur. Ex concilio carthaginensi. cap. xxxix.
Auguriis uel incantationibus seruientem a conuentu ecclesie
separandum. Similiter et iudaicis superstitionibus uel feriis
inherentem. Ieronimus super ionam.
Non statim debemus sub exemplo ione sortibus credere. et illud
de actibus apostolorum huic testimonio copulare. ubi sorte
in apostolatum mathias eligitur. cum priuilegia singulorum non possunt
legem facere communem. Aug. ad inquisitiones ianuarii.
Hi qui de paginis euangelicis sortes legunt si optandum
est ut id potius faciant quam ad demonia consulenda concur-
rant. tamen ista mihi displicet consuetudo ad negotia secularia
et ad uite huius uanitatem diuina oracula uelle conuertere. Ex concilio
Ut episcopi eorumque ministri omnibus uiribus elaborare Anquirensi. c. i.
studeant ut perniciosam et a zabulo inuentam sortilegam
et magicam artem penitus ex parrochiis suis eradicent. et si
aliquem uirum aut mulierem huiuscemodi sceleris sectatorem
inuenerint turpiter dehonestatum de parrochiis suis eiciant.
Ait enim apostolus. Hereticum hominem post primam et secundam ammonitionem
deuita sciens quia subuersus est qui huiusmodi est. Subuersi sunt et a dia-
bolo capti tenentur qui derelicto creatore suo a diabolo
suffragia querunt. et ideo a tali peste mundari debet ecclesia. Illud
etiam non omittendum quod quedam scelerate mulieres retro post satha-
nam conuerse demonum illusionibus et fantasmatibus seducte
credunt se et profitentur nocturnis horis cum diana paganorum dea
uel cum herodiade et innumera multitudine mulierum equita-
re super quasdam bestias. et multa terrarum spatia intempeste noc-
tis silentio pertransire. eiusque iussionibus uelut domine obedire.

et certis noctium ad eius seruitium euocari. Sed utinam he sole in perfidia
sua perissent, et non multos secum in infidelitatis interitum pertraxissent.
Nam innumera multitudo hac falsa opinione decepta, hec uera
esse credit, et credendo a recta fide deuiat, et in errorem paganorum
reuoluitur, cum aliquid diuinitatis aut numinis extra unum deum
arbitratur. Quapropter sacerdotes per ecclesias sibi commissas populo dei omni instantia
predicare debent, ut nouerint hec omnimodis falsa esse, et non a diuino
sed a maligno spiritu talia fantasmata mentibus fidelium irrogari.
Siquidem ipse sathanas transfigurat se in angelum lucis, cum mentem
cuiuscumque mulierculę ceperit, et hanc sibi per infidelitatem subiugauerit,
illico transformat se in diuersarum personarum species atque similitudi-
nes, et mentem quam captiuam tenet in somnis deludens, modo leta, modo tristia,
modo cognitas, modo incognitas personas ostendens, per deuia quęque
deducit. Et cum solus spiritus hoc patitur, infidelis mens hec non in animo
sed in corpore euenire opinatur. Quis enim non in somnis et nocturnis uisi-
onibus extra seipsum educitur, et multa uidet dormiendo, que numquam
uiderat uigilando? Quis uero tam stultus et hebes sit, qui hec omnia que in
solo spiritu fiunt, etiam in corpore accidere arbitretur? Cum ezechiel propheta
uisiones domini in spiritu non in corpore uidit et audiuit, sicut ipse dicit.
Statim inquit fui in spiritu. Et apostolus non audet se dicere raptum in cor-
pore. Omnibus itaque publice annunciandum est, quod qui talia et
his similia credit, fidem perdit. Et qui fidem rectam in deo non habet, hic
non est eius, sed illius in quem credit, id est diaboli. Nam de domino nostro scriptum est.
Omnia per ipsum facta sunt. Quisquis ergo aliquid credit posse fieri, aut
aliquam creaturam in melius aut in deterius mutari, aut transformari
in aliam speciem uel similitudinem, nisi ab ipso creatore qui fecit omnia
et per quem omnia facta sunt, procul dubio infidelis est, et paga-
no deterior. Ex concilio agathensi. cap. IIII.

Perquirendum est si aliqua femina sit, que per quedam maleficia et incantationes mentes hominum se immutare posse dicat, id est ut de odio in amorem aut de amore in odium convertat, aut bona hominum dampnet aut surripiat. Et si aliqua est, que se dicat cum demonum turba in similitudinem mulierum transformatam certis noctibus equitare super quasdam bestias, et in harum consortio adnumeratam esse, hec talis omnimodis scopis correcta ex parrochia eiciatur. Aug. in psalmo XXX.

Sors non aliquid mali est, sed res in dubitatione humana divinam indicans voluntatem. Nam et sortes miserunt apostoli, quando Iudas tradito domino periit, et sicut de illo scriptum est, abiit in locum suum, queri cepit quis in locum eius ordinaretur. Electi sunt duo iudicio humano et electus est unus de duobus iudicio divino. Dominus de duobus consultus est quem nam ipsorum vellet esse, et cecidit sors super Mathiam. Beda super apostolorum actus.

Non exemplo Mathie vel quia Ionas propheta sorte deprehensus sit, indifferenter sortibus est credendum, cum privilegia singulorum, ut Ieronimus ait, communem legem facere omnino non possunt.

Hii qui necessitate aliqua compulsi, deum putant sortibus exemplo apostolorum esse consulendum, videant hos ipsos apostolos non nisi collecto fratrum cetu et precibus ad dominum fusis egisse. Aug.

Illos planetarios quos mathematicos vocant, plane consulere non desistebam, quod quasi nullum eis esset sacrificium et nulle preces ad aliquem spiritum ob divinationem dirigerentur. Quam tamen christiana et vera pietas consequenter expellit et dampnat. Aug. confessionum libro IIII. Aug. in enchiridion cap. LXXVII.

Quis estimare quam magnum peccatum sit dies observare et menses et annos et tempora, sicut observant qui certis diebus vel mensibus sive annis volunt vel nolunt aliquid inchoare, eo quod secundum vanas doctrinas hominum fausta vel infausta existiment tempora? Nisi huius mali magnitudinem ex timore apostoli pensaremus

q̄ talib; ait. Timeo uos ne forte sine causa laborauerim i uob.
Hoc culpat apls q dicit. n p Aug ad ianuariu libro .i.
ficiscar q. p teri e. aut q. luna sic p fert. ul p ficiscar
ut p spa cedat. q. ita se h. positio syderu. n aga h in mse
comerciu. q. illa stella m agit msem. ul aga. q. suscepit
mense. N plantabo uinea. h in anno q. bisext e. N aut
qsq sapiens arbitratur obseruatores tepum rephendendos.
q dicit n p ficiscar hodie q. tepestas exorta e. aut n nauigabo.
q. hiberne st reliquie. Aut tep s seminandi q. imbrib au
tumnalib tra saciata e. ul si q forte alii natales effectus
circa motu aeris & humoris ad uariandas tpum qlitates in
syderu ordinatissima qsione notati st. Ex libro pontificali.
Paschal n p mltu ab officio archidiaconat
ppt aliqs incantatioes & loculos q colebat ul fortes
qs cu aliis respectorib tractabat. cler beatiq; p. aplo & pncipis
interueniente iudicio p uatus e. & a sergio in monastio re
trusus p qnqueniu peordis aurica inpenitens defunct e.
Primu capitale e mdaciu Aug. ex libro de mdacio .i.
longeq; fugiendu qd sit in doctina religionis. ad qd
mdaciu nulla qditioe qsq deb & adduci .ii. Secdm ut ali
que ledat iniuste. qd tale e ut & nulli psit. & obsit alicui
.iii. Terciu. qd ita pdest alii ut obsit alii. qui s ad inmundi
ciam n obsit corpale. Quartu. sola mtiendi fallendiq;
libidine. qd iiii mdaciu. Qntu qd sit placendi cupidi
tate de suaui loq o. Hisomib penit euitatis atq; reiectis
seqr sextu gen qd & nulli obe & pdest alicui. uelut si qs pua
pecuniam alicui iniuste tollenda sciens ubi sit nescire se
mtiatur. .vii. Septimu qd nulli obe & pdest alicui.

uelut si nolens hoiem q̄situ᷑ ad morte᷑ ṗdē īmiat᷑. viii. ſ Octa
uum ē gen᷒ m̄dacii. q̄d ⁊ nulli obē ⁊ ad h̄ ṗdest. ut ab inmun
dicia corpali aliquē tueat᷑. ſ h̄ g᷑ m̄dacium ṗferendū ē in
doctrina pietatis. q̄ magnū scel᷒ ē ⁊ ṗmū gen᷒ ē detestabil᷑
m̄dacii. n̄ ē m̄tiendū scd̄o gene. q̄ nulla facienda ē iniu
ria. ſ Non ē m̄tiendū ṗ t̄cio gene. q̄ nulli cū alteri᷒ iniu
ria consulendū ē. ſ Non ē ṗ q̄rto gene m̄tiendū. ṗp m̄dacii
libidine. q̄ ṗ seipsā uiciosa ē. ſ Non [illegible] ē m̄tiendū
q̄nto gene. q̄ nec ipsa ueritas sine placendi [illegible] hoib᷒ enūti
anda ē. q̄to mi᷒ m̄daciū q̄d ṗ se ipsū. q̄ m̄daciū utiq; t̄pe
est. ſ N̄ ē m̄tiendū sexto gene. neq; enī recte ⁊ ueritas testimo
nii ṗ cuiuq; t̄ṗali cōmodo ac salute corrūpit᷑. Ad sempit̄nā
u᷒ salute᷑ nullus ducend᷒ ē opitulante m̄dacio. ſ Neq; septi
mo gene m̄tiendū ē. N̄ enī cuiq̄ cōmoditas aut sal᷒ t̄ṗal᷑
ṗficiende fidei ṗferenda ē. Nec si q̄sq̄ in recte factis n̄ris
tā male mouet᷑. ut fiat ⁊ aīo deterior. longeq; a pietate re
motior. ſ Nec viii. gene m̄tiendū ē. ⁊ in bonis castitas
animi maior ē pudicitia corpis. ⁊ in mal᷒ id qd̄ ipsi facim᷒
eo q̄d fieri sinim᷒ mai᷒ ē. ſ In his aut᷑ viii. gnib᷒ tanto min᷒
q̄sq; peccat cū m̄titur. q̄nto emigit ad octauū. tanto ām̄pli᷒
q̄nto emigit ad octauū. tanto ām̄pli᷒. q̄nto ām̄pli᷒ migit ad ṗmū.
Q̄sq̄s aūt ēē aliq̄d gen᷒ m̄dacii q̄d peccatū n̄ sit putauit. decipit
et seipsū t̄pit᷑. cū honestū se deceptore᷑ arbit̄tur alio᷑.

Omē qd̄ in pacis fed᷒a uenit Tolletanū concilium. iiii. cap̄. iiii.
Nē soli᷒ subsistit. cū iuramti hui᷒ interpositio roborat.
S; ⁊ omē qd̄ aīos amico᷑ geliat. nē fideli᷒ durat cū eos sa
c̄menti uincl᷒ ligant. Omē enī qd̄ testis astipulat᷑ ueri᷒
constat. cū adiectio iurationis affirmat. Qd̄ ⁊ si testes

deficiat innocentis fidē sola iuris iurandi taxatio manifestat.

Non ē ɔt̄ p̄ceptū dī iuratio q̄ a malo ñ iuran- aug̃ sup eplam
tisē s; incredulitatis a q̄ iurare cogitur. ad galathas.
Nā h̄ intelligi~ ita dn̄m ꝓhibuisse a iurando. ut q̄ntū in ipso est
q̄sq; ñ iuret. q̄d multi faciunt more habentes iuratione tanq̄
magnū ac suaue aliq̄d. Nā utiq; apls nouāt p̄ceptū dn̄i 7 iura
uit tam. Nō enī audiendi s̄t q̄ has iuratioēs ñ ēē putant. Q̄d enī
faciunt de illa cotidie morior p̄ ur̃am glām f̄rs. q̄ ha
beo in xp̄o ih̄u dn̄o nr̄o q̄ greca exemplaria manifestis
simam ēē iuratioēm ɔuincunt. Q̄ntū ḡ in ipso ē ñ iurat apls.
Non enī appetit iuratioēm cupiditatib' aut dilectioē iurandi.
Amplius ē enī q̄ ēē. ñ ñ. 7 iō a malo ē. s; infirmitatis aut incredu
litatis eoꝝ q̄ ñ aliť mouent' ad fidē. Ex epla aug̃ ad publicolā.

In nouo testamento dictū ē ne oīno iuremꝰ. q̄d m̄
q̄ ꝓpterea dictū m̄ ñ q̄ peccare ē iurare. s; q̄ piurare imma
oīo ne peccm̄ ē a q̄ nos longe ēē uoluit. q̄ iō ne iuremꝰ ɔmonuit. Itē.

Quāuis dictū sit ne iuremꝰ nusq̄ in sc̄ipturis scis legisse
me meminī ne ab alio iuratioēm accipiamꝰ. aug̃ de ser
Tu ñ malū facis q̄ bn̄ uteris iuratioē. q̄ 7 si ñ mone dn̄i i mon
bona. tam necessaria ē. ut alti p̄suadeas q̄d utile p̄suades. te.
s; a malo ē illꝰ cui infirmitate cogeris iurare. Ier. sup matheū

Considerā q̄d saluator ñ p dm̄ iurare ꝓhibuit. libro. I.
s; p celū 7 p t̃rā. p hierosolimā 7 p caput tuū. h̄ q̄p par
uulis fuerat lege concessū. ut q̄m uictimas immolabant dō.
ne eas immolarent idolis sic iurare p̄mitterent' in dm̄ ñ q̄d
recte h̄ facerēt. s; q̄d melius ē dō id exhibē q̄ demoniis. ysid. sen

Non ē cont' dī p̄ceptū iurare. tentiā. libro II.

sed diu iurandi usum faciemus periurium cum incurrimus. Aug. de uerbis apostoli

Si peccatum esset iuratio nec in ueteri lege diceretur. sermone xxix.
non periurabis. Reddes autem domino iusiurandum tuum. Non enim peccatum
preciperetur nobis. Item.

Non uobis dicimus non uos iurare. Si enim hoc dicimus mentimur. Quantum
ad me pertinet iuro. sed quantum mihi uidetur magna necessitate compul-
sus. cum uideo non faciam mihi non credi. et ei quod mihi non credit non expedire
quod non credit. hac perpensa ratione consideratione librata. cum magno
timore dico coram deo. aut testis sit deus. aut scit christus quod sic sit sic esse in
animo meo. et uideo quia plus est. id est quod amplius est quam est est non non sed hoc quod amplius
est a malo est. et si non a malo iurantis a malo est non credentis.

Si publicis sacramentorum gestis. tolletano concilio. viii. cap. iiii.
quod dici audiat a quibuslibet illicita uel non bona extitisset con-
ditio alligata. qua aut iugulare animam patris aut agere compelleret
stuprum sanctissime uirginis. non quod non tolerabilius esset stulte promis-
sionis rescinde uota quam per inutilium promissorum custodiam exhorren-
dam criminum implere mensuram. Ambr. de officiis. lib. i.

Est et contra officium nonnumquam promissum soluere sacramentum ut herodes
qui iurauit quia quicquid petitum esset daret filie herodiadis
necem iohannis prestitit. ne promissum negaret. Sermo aug. in decol-

Cum sanctum euangelium legeretur. Video dauid latione iohannis baptiste.
sanctum hominem et pium in iuratione temerariam incidisse et
maluisse non facere quod iurauerat quam iurationem suam fuso hominis
sanguine implere. Item. Iurauit dauid temere. sed non imple-
uit iurationem maiori pietate. Ecce aliud sanctus non occidit natus
sanguinem hominis fudit. sed eum falsum iurasse negare quis possit.
De duobus peccatis elegit minimum. sed minus fuit illud in

comparatione peiouis. illa p se ipsu appensu: magnu malu e falsa
In malis pmissis rescinde **ysid' in synonimis lib' ii.** iurare.
fidē: in turpi uoto muta decretū. Qd incaute uouisti ñ facias. Im
pia ē pmissio q scele adimplet. **Beda in lib' omeliar' xl iii.**
Si aliq forte nos incautius iurare contigit: qd obserua
tum peiore uigat exitum: libere illud consilio salubriori
mutandū nouim', ac magis ingestante necessitate periurandū
nob. q pro uitando piurio in aliud crimen grauius ee diuertendū.
Demq: iurauit dauid p dnm occidere nabal uirū stultū &
impiū. atq; omnia q ad illū ptinent demoliri. s; ad pmā in
tercessionē abigail feminę prudentis mox remisit minas,
reuocauit ensē in uaginā. neq; aliqd culpę se tali piurio
otraxisse doluit. Itē. Non solū in iurando. s; in oi qd agim'
hec ē moderatio sollertius obseruanda, ut si in talē forte lapsū
usu hostis incidim' insidiis. ex q sine aliq pecci otagio
surgere ñ possum'. illū poti' euadendi aditū petam'. in q
minus picli nos ppessuros cernim'. **aug' de bono coniu**
Si ad peccatū admittendū adhibet fides: **gali**
mirū si fides appellat. Verūptamen qualiscumq; sit. si &
contra ipsā pecc sit. ñ cū ppterea deserit. ut ad fidē uerā legi
timamq; redeat. i. peccatū emendet uoluntatis piuitate correc
ta tamq quisq; cū hoiem expoliare solus ñ possit. inueniat
sociū iniquitatis. & cū eo paciscatur. & simul id faciant.
spoliūq; partiant. qd facinore cōmisso. totū solus auferat.
dolet qde ille & fidē sibi seruatā non ee conqrit. Verū in ipsa sua
querela cogitare debet potius in bona uita ipsi humanę
societati fuisse seruandū ne p'da iniq ex hoie fieret. si

senat qm nunq̃ s' in pecci societate seruata n̄ fuit. Ille quippe ut
bigs pfidus. pfecto sceleratior iudicandus est.]xxvi.

Mulier si fide coniugali uiolata fidē seruet adultero utique
mala ē. si nec adultero peior ē. Porro si eam flagitii peniteat
et ad castitatē rediens coniugalē pactā ac placitā adulterinā
rescindat. miror si eā fidei uiolatricem uel ipse adulter putabit.

1 Iohannes apocrisiarius orientaliū sediū actio iii. vii synodi.
dixit. Signat sermo patris nr̄i sophronii. quod melius sit iu
rantem periurare. quam conseruare sacramentū in fractione scārū
imaginū. hec aut̄ dixit. quia quidā se sacramento excusant.

Quia pater sophronius nouerat thar patarcha dixit.
bonitatē dī. propterea transgredi noluit iniquū iuramentū.

Herodes obseruauit sacramentū et periit. Item tharasius patarcha dix.
petrus n̄ negauit cū iuramento. et confusus fleuit et saluatus
ē. Omne enī peccatū bonus dominus indulget. si quis ex toto corde pe
niteat.]xxvii.

5 Sic enī docet nos scā scriptura. leontius pusaciae epc̄ dix.
Leontius phocie epc̄ dix. scriptū ē iuramentū inclyae ne
obligatis. Qua de causa uirum iuramentū inclyae dissoluitur.
quasi nullā habens uirtutem. ambr̄ de officiis lib. iii.

Sepe plerique constringunt se iusiurandi sacramento et
cū ipsi cognouerint promittendū n̄ fuisse. sacramenti tam
contemplatione faciunt quod spoponderint. sicut de herode sup
diximus qui saltatrici premiū turpiter promisit. crudeliter soluit.
Turpe quod regnū per saltationē promittitur. crudele quod mors
prophete iurisiurandi religione donatur. Quanto tolera
bilius fuisset tale periuriū. si tamen periuriū posset dici

qd ebrius int' uina iurauerat. q' euirat' int' psallentium
choros pmiserat. Inferri disco pphe caput. & hec estimatu
fidi ee. q' anitie sunt. Ite. Non semp pmissa oia soluenda
st. denique ipse dns frequenter sua mutat sententia sic scripta
indicat. capitulor lib pmi. cap. viii.

Paruuli q sine rationabili etate st. n cogant iurare. & q
semel piurati fuit. ne testis sit p hec nec ad sacmtu acce
dat. nec in sua causa ul alteri iurator existat. Ex dictis cornelii pp.

Pueri ant. xiiii. decim annos n cogant iurare. Ex concilio toletano c. v.

Si puella sita in puerili etate in domo patris illo cap. iiii.
nesciente se iuramto constrinxit. & si pat statim ut audi
erit contradixit. uota ei & iuramta irrita erit & facili emda.

Iuramtu filii & filie. Ex concilio aurelianensi. cap. ii. iuunt.
nesciente patre & uota monachi nesciente abbe. & iuramta
pueri irrita sunt. Sermo augustini.

Si quis te puocauit ad iurationem ut forte sic se existimet
satis fieri posse si iurauis de re ipsa q putat te comisis
se ac fecisse te. qm forsitan n fecisti. ne remaneat in eo mala
suspicio si iurauis tu n sic peccas. qm ille q te puocauit. Ite.

Si ab alio puocatus fuis ab ipsius malo erit qd iuras n a tuo.

Ille ho q aliu puocat ad iurationem & scit eu falsu iurare.
uincit homicidam. q homicida corp occisur e. ille aiam im
mo duas aias. & ei q iurare puocauit. & sua. Scis uerum e
qd dicis falsum ee qd dic ille. & iurare copellis. ecce iurat. p
iurat. ecce piit. & tu inuenisti. immo & tu pisti. q de illi
morte saciari uoluisti. aug qst in leuitico cap. v.

Hoc uidet dicere peccare hominem q audiente iurat aliqs
falsum & scit eu falsu iurare & tacet. te an scit fieri rei

// uel cui aliquid m̄ cognouit. aut delis siue conspexit. aut ille ipse qui iurauit illi id. icauit. ita

190

de q̄ iurat̄ testis fuit. aut uidens aut conscius fuit // de eni
potuit ēē conscius. s; int̄ timorē hui peccī. 7 timorē pditio
nis hominū n̄ parua exurit pleruq; tēptatio. Possum̄ 7 pa
ratum ad piuriū admonendo ul̄ phibendo corā gui peccō
reuocare. S; si n̄ audierit. 7 corā noli de re qm̄ nouim̄ falsū
iurauit. utrū phibentib̄ sit pditus. 7 si in piculū mortis
incurrat. difficillima questio ē. S; q̄ n̄ hic expssit cui hoc
indicatū est utrū illi cui iurat̄ an sacdoti. ul̄ q̄ppiā. qui
n̄ solū eū psequi n̄ pot̄ irrogando suppliciū. s; 7 orare pillo
potest. uidet̄ m̄ qd̄ se si soluat. 7 a peccī uinclō. si indicet
talib; q̄ mag̃ possint pdesse qm̄ obēē piuro. siue ad corri
gendū eū. siue ad dn̄m p eo placandū. s; 7 ipse confessionis
adhibeat medicinā. Sermo aug̃ de piurii q̄ sic incip̄.

Qui exigit iuramtū. multū int̄ ē si nesc̄ illū iuratū
falsū. an sit. Si eni nesc̄ 7 iō dic̄. iura m̄. ut fides ei sit.
n̄ audeo dic̄ n̄ ēē peccm̄. tam̄ humana tēptio ē. Si aū
nouit fecisse eū. uidit fortasse. 7 cogit iurare. homicida
ē. Ille eni suo se piurio interimit. s; iste manū interficientis
7 inpssit 7 pressit. aug̃ de ub̄is dn̄i apl̄i s̄mo xx viii.

Homines eni falsū iurant. ul̄ cū fallunt ul̄ cū fallunt̄
Aut putat hō uerū ēē qd̄ falsū ē. 7 temē iurat. aut scit
ul̄ putat falsū ēē. 7 tam̄ p uō iurat. 7 nichilomin̄ cū scelē
iurat. Distant aut̄ ista piuria q̄ duo cōmemoraui.
Fac illū iurare q̄ uerū putat ēē p q̄ iurat. Verū putat
ēē 7 tam̄ falsū ē. Non eni ex animo iste piurat. s; fal
litur. h p uō hn̄s qd̄ falsū ē. n̄ pre falsa sciens iurationē
interponit. Da aliū scit falsū ēē 7 dic̄ uerū ēē 7 iurat
tanq̄ uerū sit qd̄ scit falsū ēē. uidens qm̄ detestanda

sit ista belua. & de reb' humanis exterminanda. Quis enim fieri uelit? Omnes homines talia detestantur. Sed aliquis putat falsum esse. & iurat tamquam uerum sit. forte uerum est. ubi gratia ut intelligatis. pluit in illo loco interrogas hominem & respondit pluisse: & ad negotium ipsius competit ut dicat pluit. si putat non pluisse: dicitur enim uere pluit. Vere & iurat. & tamen pluit ibi. sed ille nescit. & putat non pluisse periurus est. Interest quemadmodum uerbum procedat ex animo. ream linguam non facit nisi rea mens.

Quacumque arte uerborum ysidori sententiarum. libro ii. cap. xxxi. quisque iuret. deus tamen qui conscientie testis est. ita hoc accipit sicut ille cui iuratur intelligit. Dupliciter autem reus fit qui cum nomen dei in uanum assumit. & proximum dolo capit. Non est conseruandum sacramentum quo malum incaute promittitur. ueluti si quispiam adultere perpetuam cum ea permanendi fidem polliceatur. Tolerabilius est enim non implere sacramentum quam permanere in stupri flagitio. Item. ex dictis ysidori.

Iurare est dei illa prudentia qua statuit non euellere statuta. Penitentia autem dei rerum mutatio est. Non penitere autem statuta non reuocare. ut est illud. Iurauit dominus & non penitebit eum. uel quod iurauit non mutabit. Sermo augustini qui sic incipit prima lectio.

Quisquis est purus & purus cordis. si dicas periculum iuras. si dicis quas testis est deus non iuras. Quid est enim periculum non testis est deus. aut quid est testis est deus. nisi per deum. Quid autem est iurare. nisi ius deo reddere. quando per deum iuras. saluti tue reddere quando per salutem tuam iuras. Vel filiis tuis reddere quando per filios tuos iuras. Quid autem ius debemus saluti filiis nostris. deo nostro. nisi caritatis. Veritatis & non falsitatis. Maxime autem cum per deum fit

ipsa est uera iuratio. qui et cum dicit quisquis per meam salutem: salutem suam
deo obligat. quando dicit per filios meos: obpignorat filios suos deo.
ut hoc ueniat in caput eorum. quod exit de ore eius. si uerum uerum.
si falsum. falsum. Cum ergo filios suos uel caput suum uel salutem suam
quisque in iuratione nominans quicquid nominat obligat. quanto magis
qui iurat per ipsum deum. (Item.
Ecce dico caritati uestre et qui per lapidem falsum iurat: periurus
est. Unde hoc dico? quia multi et in hoc falluntur et dicunt quia nichil
est per quod iurant. non se crimine teneri periurii. Prorsus periurus es:
quia per id quod sanctum non putas. falsum iuras. Sed ego illud non puto sanctum.
Sanctum putat cui iuras. non enim quando iuras tibi iuras aut lapidi iuras.
sed proximo iuras. homini iuras ante lapidem. sed numquid non ante deum? Non te
audit lapis loquentem. sed punit deus te fallentem. Item. Ream lin
guam non facit nisi rea mens. Aug. epistola ad publicolam.

Mouet te utrum eius fide utendum sit. qui ut eam seruet per demo
nia iurauit. Ubi te prius uolo considerare. utrum si quispiam
per deos falsos iurauerit se fidem seruaturum. et eam non seruauerit. non tibi
uideatur bis peccasse. Si enim tali iuratione promissam seruaret
fidem: ideo tantum peccasse iudicaretur. quia per tales deos iurauit. illum
autem nemo reprehenderet: quia fidem seruaret. Nunc uero quia et iurauit per
quos non debuit. et contra pollicitam fecit fidem quod non debuit: bis utique
peccauit. Ac per hoc qui utitur fide illius quem constat iurasse
per deos falsos et utitur non ad malum sed ad licitum et bonum. non peccato
illius se sociat quo per demonia iurauit: sed bono pacto eius quo fidem
seruauit. Neque hic eam fidem dico seruari. qua fideles uocantur
qui baptizantur in christo. illa enim longe est alia longeque discre
ta. a fide humanorum placitorum atque pactorum. Verumtamen

sine ulla dubitatione minus malum est per deos falsos iurare ueraciter quam per deum uerum fallaciter. Quanto enim per quod iuratur magis sanctum est tanto magis est penale periurium. Alia questio est utrum non peccet qui per fal sos deos sibi iurare facit. quia ille qui ei iurat falsos deos colit. Cui questi oni possunt illa testimonia suffragari que ipse commemorasti de laban et abimelech. si tamen abimelech per deos suos iurauit. sicut laban per deum nachor et nachor. Ex decretis leonis pape cap. iii.

Si aliquid forte incautius nos iurasse contigerit quod obserua tum peiorem uergat in partem. illud consilio salubriori mutandum nouimus. ac magis instante perurandum nobis quam periurando iuramento in aliud maius crimen diuertendum. Tolletano

Quo mala licet omnino sint cauendissima gelio. vii. cap. iii. precauenda. tamen si periculi necessitas ex his unum temptare compulerit. id debemus resoluere quo minori nexu noscitur obligari. Quod autem leuius ex his quod ue sit grauius puri rationis acumine inuestigemus. Quem enim deum periurare compellimur creatorem quod offendimus sed nos tantummodo maculamus. Cum uero noxia promissa complemus et deum iussa superbe contempnimus. et proximus impia crudelitate nocemus. et nos ipsos crudeliori mortis gladio trucidamus. Illic enim duplici culparum telo perimimur. hic triplici iugulamur. Capitulorum.

Qui in sanctis habet iurare. hic ieiunus faciat. cum omni honestate et timore dei. Ex dictis cornelii pape cap. v.

Sed et nobis honestum est et iustum uidetur. ut qui in sanctis audet iurare. hic ieiunus cum omni honestate et timore dei.

Ut hic sancta synodus decreuit. non per pace facienda. Ex concilio ut omnes fideles ad sacramenta ieiuni accedant. Aurelianensi c. x.

De forma fidelitatis aliquid scribere monitus *epistola fulberti.*
hec vobis que sequuntur breviter ex librorum auctoritate notavi.
Qui domino suo fidelitatem iurat, ista vi. in memoria semper habere de-
bet. Incolome. tutum. honestum. utile. facile. possibile. Incolome
videlicet ne sit in dampnum domino de corpore suo. Tutum. ne sit ei in damp-
num de secreto suo vel de munitionibus per quas tutus esse potest. Hones-
tum. ne sit ei in dampnum de iusticia sua vel de causis aliis que
ad honestatem pertinere videntur. Utile. ne sit ei in dampnum de pos-
sessionibus. facile vel possibile. ne id bonum quod dominus suus leviter
facere poterat. faciat ei difficile. ne ve id quod possibile erat reddat
ei impossibile. Ut fidelis hec nocumenta caveat iustum est. sed non ideo casa-
mentum meretur. Non enim sufficit abstinere a malo. nisi faciat quod bonum est.
Restat ergo ut in eisdem vi supradictis consilium et auxilium domino suo pre-
stet fideliter si beneficio dignus videri vult. et salvus esse de fidelitate
quam iuravit. Dominus quoque fideli suo in omnibus his vicem reddere debet. quod si non fe-
cerit. censebitur malefidus sicut ille in eorum prevaricatione vel faciendo vel
consentiendo deprehensus fuerit perfidus et periurus. *Ieronimus super ieremiam.*
Animadvertendum est quod iusiurandum hos habet comites. *libro. i.*
veritatem. iudicium. atque iusticiam. si ista defuerint. nequaquam iura-
mentum erit sed periurium. *Augustinus contra mendacium.*
Mendacium est falsa significatio cum voluntate fallendi. Item. Faciat
homo etiam pro temporali hominum salute quod potest. Cum autem ad hunc ventum fuerit ut
tali saluti consulere nisi peccando non possit. iam se existimet non
habere quod faciat. quando id reliquum non esse perspexerit quod recte faciat. *Ysidorus*
Omne genus mendacii fuge summopere. nec casu *in sinonimis.*
nec studio loquaris falsum. nec ut prosis mentiri studeas.
ne quolibet fallacia vitam alienam defendas.

Nullum iustum mendacium. omne mendacium peccatum.
Omnibus modis cauendum est mendacium. siue pro malo siue et pro bono
proferri uideatur. quia omne mendacium non est actio. sed sicut ait saluator a ma
lo est. Aug. de uerbis domini apostoli. cap. xxvi.
Cum non humilitatis causa mentiris. et si non eras peccator antequam
mentireris: mentiendo efficis quod euitaueras. Veritas in te non est.
non ita dicis te peccatorem. ut et esse cognoscas. Veritas autem ipsa est. ut quod
es dicas. nam quomodo est humilitas ubi regnat falsitas. Aug. quest. super gen.
Quod ait ioseph fratribus suis. nesciebatis quia non est augur sicut ego. c. xlv.
Hoc quibus ego de si augurio mandauit et eis dicendo per
hominem suum quod fuerit. quam solet non serio sed ioco dictum est.
ut exitus docuit non est habendum mendacium. Mendacia enim a menda
cibus non ioco aguntur. sed serio. Cum autem que non sunt tamquam ioco dicuntur.
non deputantur mendacia. Aug. in quinto psalmo.
Ne quisquam arbitretur perfectum et spiritalem hominem pro ista temporali uita in
cuius morte occiditur anima siue sua siue alterius debere mentiri.
Sed quoniam aliud est mentiri. aliud est uerum occultare. sicut aliud est
falsum dicere. aliud uerum tacere. si quis forte uel ad uisibilem istam mor
tem non uult hominem prodere. paratus esse debet uerum occultare.
non falsum dicere. ut neque prodat neque mentiatur. nec occidat animam
suam pro corpore alterius. ~~Item.~~ Duo sunt genera mendaciorum. in quibus
non magna culpa est. sed tamen non sunt sine culpa. cum aut iocamur:
aut pro proximo mentimur. Illud primum in iocando. ideo non est perniacio
sum. quia non fallit. Nouit enim ille cui dicitur ioci causa esse dictum.
Secundum autem ideo mitius est. quia retinet nonnullam beniuolentiam. Illud
uero quod non habet duplex cor neque mendacium quidem dicendum est. tamquam
uerbi gratia. si cui gladius commendetur et promittit se redditurum.
cum ille qui commendauit reposcerit. et si forte gladium suum

193

repetat furens. manifestū ē n̄ ēē reddendū. ne ul' se occidat l'
alios. donec ei sanitas restituatur. Ideo n̄ h̄t duplex cor q' ille
cui cōmendat̄ ē gladi⁹ cū p̄mittebat se redditurum poscenti. n̄
cogitabat furentē posse repetere. Manifestū ē n̄ ēē culpandū
aliqn̄ uerū tacere. falsū aut̄ dicere n̄ inuenit̄ concessū scīs.

Falsū dicere nulli licet. **Aug' sup eplām ad galathas.**
aliqn̄ aū uer' tacere aliq'd utile ē.

In his rebus nichil int̄e ad capessendū dī regnū. utrū credat̄
an n̄. 7 utrū uera sint siue putent̄. an falsa in his errare.
i. aliud p alio putare. n̄ ē arbitrandū ēē peccm̄. aut si ē.
minimū ē atq; leuissimū. **Aug' i lib' encheridion. cap. xxvii.**

Nemo sane mentiens iudicandus ē. q' dicit falsū qđ putat
uerū. qm̄ qntū in ipso ē n̄ fallit ipse. s; fallit̄. Non itaq;
mendacii temeritatis arguendus ē. q' falsa incaute credit.
ac p ueris h̄t. potiusq; e contrario qntū in ipso ē ille mentit̄.
qui dicit uerū qđ putat falsū. Qntū eni ad animā ei⁹ atti
net. q' n̄ qđ sentit hoc dicit. non uerū dicit. q'uis uerū inueniat̄
ēē qđ dicit. nec ullo m̄ liber ē a mendacio qui ore nesciens uer'
loquit̄. sciens aut̄ uoluntate mentitur. Itē. **In eadē cap. xxiii.**

In ipsarū consideratione rerū q' dicunt̄ tantū int̄e.
qua in re q'sq; fallat̄. siue mentiat̄. ut cū falli q'm mentiri min⁹
sit malū. qntū ptinet ad hominis uoluntatē. tam longe
sit tolerabili⁹ in his q' a religione seiuncta st̄ mentiri. q'm in
his sine quoꝝ fide ul' noticia. ds̄ coli credi n̄ pot̄ falli. Itē.

homo n̄ solū qn̄ scit ipse qđ uerū sit. s; 7 qn̄ ipse errat
7 fallit̄ sic hō. n̄ debet loq' qđ aīo gerit. siue illud uerū sit.
siue putet̄ 7 n̄ sit. Omīs aut̄ q' mentit̄ cont̄ id qđ h̄t in aīo.
ul' sentit. loquit̄ uoluntate fallendi.

Nonnulli habent ueritatem in labiis et in corde non habent. Aug(ustinus) in .x. ps(alm)o.
tamquam si aliquis dolose ostendat uiam, sciens in ea esse latrones.
et dicat: si hac ieris, a latronibus tutus eris; et contingat ut uere ibi non
inueniantur latrones. Verum ille locutus est, sed non in corde suo. Aliud enim
putabat, et nesciens uerum dixit. Ergo parum est uerum loqui nisi et in corde
ita sit.

Adrianus papa romam karolum regem uenire ad defendendas res ecclesie pos
tulauit. Karolus ergo romam ueniens papiam obsedit ibique;
relicto exercitu in sancta resurrectione ab adriano papa rome ho
norifice susceptus est. Post sanctam resurrectionem reuersus papiam cepit
desiderium regem. Deinde romam reuersus constituit ibi synodum
cum adriano papa in patriarchio lateranis in ecclesia sancti saluatoris. Que
synodus celebrata est a .cliii. religiosis episcopis et abbatibus. Adrianus
papa autem cum uniuersa synodo tradiderunt karolo ius et potestatem eligen
di pontificem et ordinandi apostolicam sedem. dignitatem quoque patriarchatus
ei concesserunt. Insuper archiepiscopos episcopos per singulas prouincias ab eo
inuestituram accipere definiuit. et ut nisi a rege laudetur et inuesti
atur episcopus a nemine consecretur. et quicumque contra hoc decretum esset anathe
matis eum uinculo innodauit. et nisi resipisceret bona eius publicari
precepit. Leo papa congregata rome synodo in ecclesia sancti salua
toris. ad exemplum beati adriani apostolice sedis episcopi qui domino karo
lo uictoriosissimo regi francorum et longobardorum patriciatus
dignitatem ac ordinationem apostolice sedis inuestituram episcoporum con
cessit. ego quoque leo seruus seruorum dei episcopus cum cuncto clero ac populo
romano constituimus. firmamus et corroboramus et per nostram apostolicam
auctoritatem concedimus atque largimur domino ottoni primo
theutonicorum eiusque successoribus huius regni italie in perpetuum
tantum facultatem eligendi successorem atque summe sedis apostolice pon

tificem ordinandi· ac per hoc archiepiscopos seu episcopos· ut ab ipso investi-
turam suscipiant· consecrationem autem unde debent· exceptis his quos
imperator pontifici et archiepiscopis concessit· et ut nemo deinceps
cuiuscumque dignitatis vel religionis eligendi vel patricium sive pon-
tificem summe sedis apostolice aut quemcumque episcopum ordinandi
habeat facultatem absque consensu ipsius imperatoris· quod tamen fiat
absque pecunia omni· et ut ipse sit patricius et rex· Quod si a clero et
populo episcopus quis eligatur nisi a supradicto rege laudetur et investiatur·
non consecretur· Si quis contra hanc apostolicam auctoritatem aliquod mo-
liatur· hunc excommunicationi subiacere decernimus· et nisi resi-
puerit· inrevocabili exilio puniri· vel ultimis suppliciis pu-
niri· feriri· Expliciunt decreta pontificum·

explicit

[illegible]

explicit

B.